T.C

Marmara Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

İlköğretim Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRENME ORTAMLARINA GÖRSEL OKUMAYI EKLEMLEMEK: ÖRNEK BİR UYGULAMA

AHMET SAĞLAMGÖNCÜ

(Yüksek Lisans Tezi)

İstanbul, 2016

T.C

Marmara Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

İlköğretim Anabilim Dalı

Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı

SOSYAL BİLGİLER DERSİ ÖĞRENME ORTAMLARINA GÖRSEL OKUMAYI EKLEMLEMEK: ÖRNEK BİR UYGULAMA

AHMET SAĞLAMGÖNCÜ

(Yüksek Lisans Tezi)

Danışman

Prof. Dr. Yücel KABAPINAR

İstanbul, 2016

Tüm kullanım hakları
M.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü'ne aittir.

© 2016

ONAY

Ahmet SAĞLAMGÖNCÜ tarafından hazırlanan "Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Ortamlarına Görsel Okumayı Eklemlemek: Örnek Bir Uygulama" konulu bu çalıma 1 Haziran 2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jüri tarafından başarılı bulunmuş ve yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı Soyadı	**İmza**
TEZ DANIŞMANI:	Prof. Dr. Yücel KABAPINAR	
JÜRİ ÜYESİ:	Doç. Dr. Ahmet ŞİRİN	
JÜRİ ÜYESİ:	Yard. Doç. Dr. Gül TUNCEL	

ÖZGEÇMİŞ

2010 Adana Ticaret Borsası Lisesi

2014 Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalından Mezun olma

2014 Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programına Giriş

2015 Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Programına Giriş

İLETİŞİM

E-Posta: ahmetsaglamgoncu@gmail.com

ÖNSÖZ

İçinde bulunduğumuz yüzyılda birey, bilimsel ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle birlikte daha önceden hiç olmadığı kadar görsellerle kuşatılmış bir dünyanın içerisinde yer almakta, kimi zaman farkında bile olmadan tüm bu görsel uyaranları anlamlandırma girişiminde bulunmaktadır. Günümüz öğrencileri de önceki nesillere göre görsellere karşı daha farklı bakış açılarına sahip olarak eğitim hayatlarına adım atmaktadırlar. Nitekim görsellerin hayatımızdaki önemini kavrayıp, aynı zamanda günümüz öğrencilerinin görsellere karşı daha irdeleyici tutumunu fırsat bilen ülkeler öğretim programlarında modernleşme girişimlerinde bulunarak görsel okuma/okuryazarlık kavramına yer vermişlerdir. Ülkemizde de bu doğrultuda görsel okuma kavramına yer verilerek öğretim programlarında güncelleştirme yoluna gidilmiştir. Öğretim sürecinde görsel okumanın yer alması öğrencilerin süreç içerisinde daha aktif olmaları, kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri, akademik başarılarına katkıda bulunması, normal hayatta alıştıkları görsellerle ders ortamlarında da karşılaşarak okulu hayatlarının birer parçası olarak görebilmeleri bakımından önem taşımaktadır. Bu nedenle öğretim sürecinde görsel okuma etkinlik ve uygulamalarına yönelik araştırmaların yapılması Sosyal Bilgiler Eğitimi alanına önemli katkılar sağlayacaktır.

Araştırma 2015-2016 eğitim-öğretim yılında bir devlet okulunda Sosyal Bilgiler dersi öğrenme/öğretme sürecinde görsel materyalleri ve görsel okumayı merkeze alan bir öğretim sürecinin uygulanmasının etkili olup olmadığının irdelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu doğrultuda görsel okumanın öğretim sürecindeki etkililiğini ortaya çıkarmak adına araştırma, eylem araştırması şeklinde desenlenmiştir.

Araştırma konusunun oluşmasından, başlı başına vücut bulmasına kadar tüm süreçte değerli fikirleri, ilham veren konuşmaları ile muazzam katkıları olan değerli hocam Prof. Dr. Yücel KABAPINAR'a ve ailesine teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Araştırmanın gerçekleştiği okuldaki müdür ve müdür yardımcılarına, Sosyal Bilgiler öğretmeni Şenay KIPÇAK'a ve öğrencilere teşekkür ederim.

Hayatım boyunca sevgilerini hiçbir zaman esirgemeyen, her zaman destekleri ile yanımda olan annem, babam ve ablama sonsuz teşekkürler. Desteğini her zaman

yanımda hissettiğim, hayatıma anlam katan hayat arkadaşım Duygu TAŞ'a çok teşekkür ederim.

AHMET SAĞLAMGÖNCÜ

ÖZET

Araştırmanın amacı, Sosyal Bilgiler dersi öğrenme/öğretme sürecinde görsel materyalleri ve görsel okumayı merkeze alan bir öğretim süreci planlamak, uygulamak ve uygulamanın etkili olup olmadığını irdelemektir. Bu temel amaca yönelik olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerin görsel okuma kavramına ilişkin algıları araştırma öncesi ve sonrası nasıldır?
2. Görsel okumaya ilişkin sınıfta uygulanan etkinliklerin öğrenciler tarafından gerçekleştirilme düzeyi nasıldır?
3. Görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri nasıldır?

Bu araştırma nitel bir çalışma olup, yeni bir yaklaşımı uygulamak amacıyla eylem araştırması olarak modellenmiştir. Araştırmanın katılımcılarını, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında Adana'nın Seyhan ilçesinde yer alan bir devlet okulunun 5.sınıfında bulunan 12'si erkek 10'u kız olmak üzere 22 kişilik bir öğrenci grubu oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak ön test ve son test açık uçlu anket, araştırmacı ve öğretmen günlükleri, öğretmen ve öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler, kamera ve fotoğraf kayıtları kullanılmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi tekniği ile çözümlenmiştir. Sonuç olarak öğrencilerin araştırma öncesinde görsel okuma kavramına ilişkin algılarında, araştırma sonrasında önemli bir değişikliğin meydana geldiği ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin çoğu sınıfta uygulanan tüm görsel okuma etkinliklerinde derse katılmışlar ve çalışma yapraklarında bir ürün ortaya çıkarabilmişlerdir. Görsel okuma etkinliklerine yönelik tüm süreçte öğrencilerin derse katılımları ve çalışma yapraklarının değerlendirme sonuçları göz önüne alındığında, öğrencilerin oldukça başarılı oldukları görülmektedir. Sınıfın Sosyal Bilgiler öğretmeni ve öğrenciler, görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin olumlu bir tutum içerisindedir. Öğretmen, görsel okuma temelli öğretim sürecinde öğrencilerin mutlu oldukları, derse daha aktif olarak katıldıkları, kendilerini ifade etmede gelişim gösterdikleri, görsellerden anlam çıkarmada genel olarak zorluk çekmedikleri görüşündedir. Öğrenciler ise görsel okuma temelli öğretim sürecinde mutlu oldukları, dersi daha iyi anladıkları, öğrenmelerinin

kolaylaştığı, daha hızlı öğrenebildikleri, derse daha fazla katıldıkları, görselden anlam çıkarmada artık daha iyi oldukları görüşündedirler. Araştırma bulgularına göre tüm öğrenciler görsel okuma temelli böylesi bir öğretimin tekrar yapılmasını istemeleri, onların bu süreçte ne kadar mutlu olduklarını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Görsel okuma, görsel okuryazarlık, sosyal bilgiler, eylem araştırması

ABSTRACT

The aim of the research is to plan and apply a teaching process that centers visual materials and visual reading in the process of learning/teaching and scrutinize whether or not the implementation is effective. For this main purpose, the following questions have been searched for answers :

1. How are the students perception concerning the notion of visual reading after and before the research?

2. How is the level of the visual reading activities done in the class be fulfilled by the students?

3. What do the teacher and the students feel about the practice and the activities concerning visual reading-based?

Being a qualitative study, this research is modelled as action research with the aim of practising a new approach. The participants of the research include a group of 22 students, twelve of them boys and ten of them girls, studying at the fifth-grade of a state school in Seyhan, Adana. In the study, as data collection tool, pretesting and posttesting, an open-ended questionnaire, the diaries of the researcher and the teacher, semi-structured interview with the teacher and the students, a camera and photograph records have been used. The data obtained have been analyzed with the content analysis method. As a result, in advance of the research, it has turned out that an important change has emerged in the perceptions of the students after the research. Most of the students participated in the reading activities carried out in class and were able to create a product in the worksheets. When the participation of the students and the evaluation results of the worksheets are considered in the whole process aimed at the visual reading activities, it is seen that the students are considerably successful. The Social Studies teacher of the class and the students are in a positive atittude towards the visual reading-based practice and activities. The teacher is of the opinion that the students were delighted in the process of the visual reading based practice, they attended the lesson more actively, they made progress in expressing themselves and, on the whole, they did not have difficulty in making sense out of the visuals. The students, on the other hand, are of the opinion that they are delighted in the teaching process of visual

reading-based, they understand the lesson far better, their learning becomes easier, they can learn faster, they attend the class more and they are now much better at making sense out of the visuals. According to the research findings, the fact that all the students request that such visual reading-based teaching be performed again indicates how happy they are in this process.

Key Words : Visual reading, visual literacy, social studies, action research

KISALTMALAR VE SEMBOLLER

akt: Aktaran

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

IVLA: Uluslararası Görsel Okuryazarlık Derneği

İÇİNDEKİLER

ÖZGEÇMİŞ i

ÖNSÖZ iii

ÖZET v

ABSTRACT vii

KISALTMALAR VE SEMBOLLER ix

İÇİNDEKİLER x

BÖLÜM I: GİRİŞ 1

1.1. Problem Durumu 1

1.2. Amaç 3

1.3. Önem 3

1.4. Sınırlılıklar 4

1.5. Sayıltılar 4

1.6. Tanımlar 5

BÖLÜM II: ALANYAZIN/İLGİLİ ARAŞTIRMALAR 6

2.1. Görsel Okuma: Tanım, Kavram, Kapsam 6

2.2. Görsel Okumanın Tarihsel Gelişimi 14

2.3. Görsellerin ve Görsel Okumanın Eğitimdeki Önemi 15

2.4. 2005 Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri 21

2.5. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri 25

2.6. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri 35

2.7. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri 40

2.8. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi (8.Sınıf) Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri 42
2.9. İlgili Araştırmalar 45
BÖLÜM III: YÖNTEM 50
3.1. Araştırmanın Modeli 50
3.2. Çalışma Grubu 50
3.3. Verilerin Toplanması 51
3.3.1. Ön Test ve Son Test Açık uçlu Anket 52
3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler 52
3.3.3. Araştırmacı ve Öğretmen Günlüğü 54
3.3.4. Kamera ve Fotoğraf Kayıtları 54
3.3.5. Görsel Okuma Etkinlikleri/Çalışma Yaprakları 54
3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması 54
3.4.1. Ön test ve Son Test Açık Uçlu Anketin Analizi 55
3.4.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerin Analizi 55
3.4.3. Araştırmacı ve Öğretmen Günlüklerinin Analizi 56
3.4.4. Kamera Kayıtlarının Analizi 56
3.4.5. Görsel Okuma Etkinlikleri/Çalışma Yapraklarının Analizi 56
3.5. Görsel Okuma Etkinliklerini Uygulama Süreci: İşlem Yolu 57
BÖLÜM IV: BULGULAR 63
4.1. Öğrencilerin Görsel Okuma Kavramına İlişkin Algıları Araştırma Öncesi ve Sonrası Nasıldır? 63
4.2. Görsel Okumaya İlişkin Sınıfta Uygulanan Etkinliklerin Öğrenciler Tarafından Gerçekleştirilme Düzeyi Nasıldır? 67
4.2.1. 1.Kazanımın değerlendirilmesi 67

4.2.2. 2.Kazanımın Değerlendirilmesi 100
4.2.3. 3.Kazanımın Değerlendirilmesi 123
4.2.4. 4.Kazanımın Değerlendirilmesi 136
4.2.5. 5.Kazanımın Değerlendirilmesi 192
4.2.6. 6.Kazanımın Değerlendirilmesi 199
4.3. Görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri nasıldır? 206
4.3.1.Görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin öğretmen görüşleri nasıldır? 206
4.3.2. Görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin öğrenci görüşleri nasıldır? 208
BÖLÜM V: SONUÇ 221
5.1. Yargı 221
5.1.1. Öğrencilerin görsel okuma kavramına ilişkin algıları araştırma öncesi ve sonrası nasıldır? 221
5.1.2. Görsel okumaya ilişkin sınıfta uygulanan etkinliklerin öğrenciler tarafından gerçekleştirilme düzeyi nasıldır? 222
5.1.3. Görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri nasıldır? 222
5.2. Tartışma 223
5.3. Öneriler 225
5.3.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler 225
5.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler 225
5.3.3. MEB'e Yönelik Öneriler 226
5.4. Teze Bütüncül Bir Bakış 227
KAYNAKÇA 230

EKLER 235

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Görsel Okuma Yaklaşımları 19

Tablo 2. Görsel Okuma Öğrenme Alanı Kazanımlarının Sınıflara Göre Dağılımı 22

Tablo 3. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek Beceriler 26

Tablo 4. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler 29

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri İle İlişkilendirilebilecek 4. Sınıf Kazanımları 30

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek 5. Sınıf Kazanımları 31

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek 6. Sınıf Kazanımları 33

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek 7. Sınıf Kazanımları 34

Tablo 9. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilmiş 1.Sınıf Kazanımları 37

Tablo 10. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilmiş 2.Sınıf Kazanımları 38

Tablo 11. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilmiş 3.Sınıf Kazanımları 39

Tablo 12. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilmiş Kazanımlar 41

Tablo 13. Görsel Okuma Etkinliklerini Uygulama Süreci: İşlem Yolu 57

Tablo 14. Araştırmaya Yönelik Tezde Kullanılan Kazanımlar 58

Tablo 15. Öğrencilerin Görsellerin Okuma Kavramına İlişkin Algıları 63

Tablo 16. *"Ya Olmasaydı?"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 72

Tablo 17. *"Geleceğin Telefonu"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 80

Tablo 18. *"Geleceğin Telefonu"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 86

Tablo 19. Eşya Tarihi Proje Ödevlerinin Analiz ve Frekans Dağılımı 91

Tablo 20. "Buluşlar Teknolojik Gelişmelerin Temeli midir?" Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 103

Tablo 21. *"Tekerleğin Serüveni"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 113

Tablo 22. *"Lokomotiflerin Gelişimini Sıralama"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 118

Tablo 23. *"Lokomotiflerin Gelişimi"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 121

Tablo 24. *"Nereden Nereye"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 126

Tablo 25. *"Geçmiş Dönemin ve Günümüz Döneminin Yaşamlarından Kesitler"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 139

Tablo 26. *"Eskiden ve Günümüzde Çocukluğa Dair Görseller"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 150

Tablo 27. *"Beyin Fırtınası"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 161

Tablo 28. *"Teknolojinin efendisi miyiz, yoksa kölesi mi?"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 179

Tablo 29. *"Bilim İnsanları Belgeselleri"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 193

Tablo 30. "Atatürk, Bilim ve Teknolojiyle ne kadar İlgilidir?" Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı 201

Tablo 31. "Görseller (Belgesel izleme, resim, fotoğraf ve karikatür yorumlama, afiş tasarlama vs.) ile öğretimin temel alındığı bu derslerle ilgili duygu ve düşüncelerin nelerdir?" Sorusunun Analizi ve Frekans Dağılımı 209

Tablo 32. "Sence Sosyal Bilgiler dersinde böylesi görsellerle destekli bir öğretim tekrar yapılmalı mıdır? Neden?" Sorusunun Analizi ve Frekans Dağılımı 211

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Görsel Okuryazarlığın Temel Kavramları 9

Şekil 2: Görsel Türleri 17

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Yaşanan bilimsel ve teknolojik gelişmeler günümüz dünyasında hemen her alanda büyük değişikliklere yol açmıştır. Eskiden dünyanın bir ucu diye tabir edilen yerler günümüzde artık kolaylıkla ulaşılabilir hale gelmiş, iletişim kolaylaşmış, adeta ülkeler arası mesafeler azalarak etkileşim hızlanmış, toplumların kültürel kimliklerinin değişebilmesine yol açmıştır. Yaşanan bu hızlı gelişmeler ülkelerin sanayilerine, ekonomilerine, siyasetlerine, sanatlarına, kısacası günlük hayatlarına yansımıştır. Yaşadığımız çevrede birtakım değişiklikler meydana gelmiş, hayat akışımıza teknolojinin getirileri eklenmiştir.

Tüm bu yaşananlar ülkelerin vatandaşlarından beklentilerini de değiştirmiştir. Daha bilgili, kültürel seviyesi üst düzeyde, teknolojiye karşı yabancılık çekmeyen, değişen çevresiyle sağlıklı iletişim kurabilen, daha farklı beceri ve yeterliliklere sahip, bilgiye değişen yaşam koşulları neticesinde daha hızlı ulaşabilen bireyler arzu edilmiştir. Bilginin artması ve teknolojinin gelişmesiyle eğitim alanında da gelişmeler yaşanmış ve bu alanda yeni kavramlar ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda bilimsel ve teknolojik gelişmelerle birlikte günümüzde okuryazarlık kavramında birtakım değişiklikler meydana gelmiştir. "Kâğıt üzerindeki harfleri çözümlemeye dayanan okuryazar görüntüsünün karşısında anlamlandırmaya dayalı okuryazarlık görüntüsü her geçen gün yeni terimlerle birleşerek anlam sahasını genişletmektedir" (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010, s.284). Böylece bilinen sözel okuryazarlığın artık yetersiz kalmasıyla yeni okuryazarlıklar (Görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı, bilgisayar okuryazarlığı, ekonomi okuryazarlığı, coğrafya okuryazarlığı, teknolojik okuryazarlık, fen okuryazarlığı, işitsel okuryazarlık, kültürel okuryazarlık, çevresel okuryazarlık vb…) ortaya çıkmıştır. Okuryazarlık kavramında yaşanan tüm bu anlam derinliği, yaşadığımız yüzyıl için "bilgi çağı" tanımının yapılmasının ne kadar yerinde olduğunu göstermektedir.

Yaşadığımız bilgi çağında değişimin hızına paralel olarak bireylerin bilgiye hızlı bir şekilde ulaşması gerekmektedir. Bu noktada hayatımızda bir paragrafla anlatılabilecek bir bilgi artık tek bir görselle bireylere ulaştırılmak istenmektedir. Tüm bunlar da görsellerin 21. yüzyılda ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. Bu kapsamda Kültür Bilimci W.J.T. Mitchell,'a (1995) göre; XXI. yüzyılın problemini görseller oluşturmaktadır. Çağlar boyunca sözcük ve metinlerin (yazılı metinler) hâkim olduğu dünyada artık bu durum sona ermektedir (Akt: Felten, 2008, s.60).

"Bulunduğumuz yüzyılda birey görmeyi istemektedir. Artık çağımızda, sıradan bir çocuk altı yaşından on sekiz yaşına gelene kadar, 16.000 saat televizyon seyretmekte; radyo, CD ve İpod dinleyerek 4.000 saat geçirmekte, 8.000 saatini bilgisayar karşısında harcamakta ve birkaç bin saatini de sinemada tüketmektedir" (Sanders, 1999, s.135). Dolayısı ile çağımızın çocukları hayatlarının büyük bölümünü görsel bir okuyucu olarak sürdürmektedirler. Günümüz dünyasında bireyler, geçmiş dönemlere kıyasla çarpıcı bir değişimle görsellerle kuşatılmış bir çevre içerisinde yaşamaktadırlar. "Cowan'a göre geçmişle ilgili kültürel koşullar günümüzde daha önceden hiç olmadığı kadar görsel konumdadır. Bugünün öğrencileri farkında olmadan kendilerinden önceki nesillere göre görsel materyallere daha bilimsel, irdeleyici ve çok yönlü yaklaşmaktadırlar" (Akt: Akbaba, 2015, s.285).

Tüm bu gelişmeler karşısında ülkeler öğretim programlarını yaşanılan çağın gereklerine uygun bir şekilde modernleştirme çabası içerisine girmektedirler. Bu doğrultuda öğretmen merkezli anlayışın yerini öğrencinin merkeze alındığı modern eğitim öğretim sistemi almıştır. Bu sistem içerisinde artık öğrencilerden bilgiye ulaşmak için öğretmene bağlı olmayıp, kendi kendilerine bilgiye ulaşma yollarına başvurabilmeleri beklenmektedir. Bilgiye ulaşmada artık çok önemli bir yeri olan görsellere yönelik öğretim programlarında birtakım değişiklikler yaşanmıştır. Bu kapsamda görsel okuma kavramı ilk kez 2005 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda görsel okuma ve görsel sunu öğrenme alanıyla ele alınmıştır. "Bu öğrenme alanı şekil, sembol, resim, grafik, tablo, beden dili, doğa ve sosyal olayları okuma, anlama ve zihinde yapılandırmayı kapsamaktadır" (MEB, 2015a). Sosyal Bilgiler derslerinin soyut konular içerdiği, ilköğretim öğrencilerinin bu konuları daha iyi anlayabilmeleri için somut verilere

ihtiyaç duydukları göz önüne alınırsa, görsel okumanın öğretim sürecinin bir parçası haline getirilmesi oldukça etkili olabilecek niteliktedir.

Sosyal Bilgiler öğretiminde daha etkili olabilmek için günümüz öğrencilerinin görsellere karşı irdeleyici ve çok yönlü yaklaşımını fırsat bilerek karikatürler, resimler, fotoğraflar, afişler, grafikler gibi görsel veriler sıklıkla kullanılmalıdır. Bu bağlamda araştırma problemini "Sosyal bilgiler dersi öğrenme ortamlarına görsel verilerin eklenmesi konuların anlaşılma düzeyini ve öğrencilerin bu derse olan tutumunu nasıl etkilemektedir?" sorusu oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Araştırma kapsamında amaç, Sosyal Bilgiler dersi öğrenme/öğretme sürecinde görsel materyalleri ve görsel okumayı merkeze alan bir öğretim süreci planlamak, uygulamak ve uygulamanın etkili olup olmadığını irdelemektir. Bu temel amaca yönelik olarak aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğrencilerin görsel okuma kavramına ilişkin algıları araştırma öncesi ve sonrası nasıldır?
2. Görsel okumaya ilişkin sınıfta uygulanan etkinliklerin öğrenciler tarafından gerçekleştirilme düzeyi nasıldır?
3. Görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri nasıldır?

1.3. Önem

Türkiye'de görsel okuma ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde Sosyal Bilgiler dersi ile ilgili böylesi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okuma etkinlikleri temelli bir öğretim sürecinin uygulanmasının örnek teşkil edeceği umulmaktadır.

Görseller hayatımızın hemen her alanında karşımıza çıktığından görsel okuma günümüzde gerekli olan bir beceridir ve Sosyal Bilgiler dersi öğretim etkinlikleri

planlanırken işe koyulmalıdır. Böylece öğrenci gündelik hayatında alıştığı yoğun görselliğe ders ortamında da ulaşarak yabancılık çekmemeli, kendisini rahat hissetmeli ve ders ortamını hayatının içine almalıdır.

"Yapılandırmacı sınıfta etkili iletişim kurmak için, çoklu iletişim araçları etkin olarak kullanılır. Öğrenciler öğretmenleriyle birlikte çoklu iletişim araçlarını planlar" (Erdem ve Demirel, 2002, s.85). Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde görsel okumayla öğrenciler derste ulaşılması hedeflenen bilgilere adeta iletişim kurarak ulaşabilmeli, zihinsel süreç yaratılarak bilgi yapılandırılmalıdır.

Yapılan araştırmanın Sosyal Bilgiler dersleri kapsamında görsel okuma yaklaşımının kullanılmasıyla oluşabilecek etkili öğrenmeye ilişkin yapılacak çalışmalara kaynak niteliğinde olacağı düşünülmektedir.

1.4. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. 2015-2016 eğitim öğretim yılında Adana ilinin Seyhan ilçesinde bulunan bir devlet okulunun 5.sınıf öğrencileri,
2. Çalışma grubuna uygulanan veri toplama araçları,
3. Çalışma grubunda yer alan katılımcıların verdikleri cevaplar,
4. Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde kullanılacak yöntemler ile sınırlıdır.

1.5. Sayıltılar

Aşağıda yer alan ifadeler araştırmanın sayıltılarını oluşturmaktadır:

1. Araştırmaya katılan öğrencilerin cevapları, konuyla ilgili gerçek görüşlerini yansıtmaktadır.
2. Öğrencilerin tamamı süreç içinde gerçekleştirdikleri çalışmaları titizlikle yapmışlardır.
3. Öğretmen günlükleri, öğretmenin gerçek görüşlerini yansıtmaktadır.

1.6. Tanımlar

Görsel: "Bir gerçeğin taklidi, gerçek olmayan bir şeyi tanımamızı sağlayan görüntü, bir işaret ya da objenin görsel sunumudur" (Güneş, 2013, s.3).

> **Görsel okuryazarlık:** "Görsel Okuryazarlık; İnsanoğlunun, görerek ve aynı zamanda diğer duyularıyla edindiği deneyimlerle olayları birleştirerek geliştirebileceği bir grup görsel yeterliliğe verilen addır. Bu yeterliliklerin gelişimi, normal bir insanın öğrenimi için temel teşkil etmektedir. Bunlar geliştiğinde bireyin çevresinde karşılaştığı görünen olayları, nesneleri, sembolleri, doğal ya da yapay olayları yorumlayabilen veya farkını ayırabilen görsel okuryazar olması sağlanır. Bu yeteneklerin yaratıcı yönde kullanılması yoluyla birey, diğerleriyle iletişim içerisine girer. Bu yeterliliklerin değerinin bilinmesi yoluyla da birey, çevresindeki görsel şaheserlerden zevk alır ve yorumlayabilir" (Debes, 1969).

Görsel Okuma: "Yazılı metinlerin dışında kalan şekil, sembol, resim, fotoğraf, karikatür, gravür, minyatür, grafik, tablo gibi görselleri okuma, anlama ve yorumlamayı kapsamaktadır" (Kabapınar, 2014, s.93).

BÖLÜM II: ALANYAZIN/İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Görsel Okuma: Tanım, Kavram, Kapsam

Yaşadığımız dünyada artık hemen her yerde karşımıza çıkmakta olan görselleri doğru bir şekilde yorumlayabilmek, görsellerin verdiği mesajları anlamlandırabilmek günümüz bireyleri için sahip olunması gereken becerilerden biri haline gelmiştir. Bu doğrultuda 2005 yılında yenilenen ilköğretim programlarında görsel okumaya yer verilerek bu alanda ülkemizde önemli bir adım atılmıştır.

Her ne kadar görsel okuma kavramı ülkemizde henüz yaygın olarak bilinmese de aslında bu kavramın geçmişi eskiye dayanmaktadır. Görsel okuma ile ilgili çalışmaların 1960'lı yıllarda başladığı, ülkemizde ise bu çalışmaların son yıllarda yapılmaya başlandığı görülmektedir. "Bamford (2008, s.2) görsel okuryazarlığın Avustralya, Avrupa ve ABD'de okul programlarına girişinin 1990'lara dayandığını ifade eder" (Akt: Güney ve Aytan, 2015, s.1985). Ülkemizde ise görsel okumanın öğretim programlarına 2005 yılında girmiş olduğu düşünülürse 15 yıllık bir geç kalmışlıktan söz edebilmemiz mümkündür.

Bu bağlamda görsel okumanın ne olduğu, nasıl geliştiği, Sosyal Bilgiler derslerinde görsel verilerin kullanılmasının öğrenciler üzerindeki etkileri bu çalışmada açıklanmaya çalışılacaktır.

"Görsel okuryazarlık, bilimsel anlamda görseli yorumlama, bir kavram olarak ilk kez 1969 yılında farklı disiplinlerden birçok bilim insanının bir araya gelerek düzenledikleri Görsel Okuryazarlık Konferansı'nda tartışılmaya başlanmıştır" (Tanrıverdi ve Apak, 2013, s.269). Bu konferansta Debes, görsel okuryazarlığın ilk tanımını yapmıştır:

> "Görsel Okuryazarlık; İnsanoğlunun, görerek ve aynı zamanda diğer duyularıyla edindiği deneyimlerle olayları birleştirerek geliştirebileceği bir grup görsel yeterliliğe verilen addır. Bu yeterliliklerin gelişimi, normal bir insanın öğrenimi için temel teşkil etmektedir. Bunlar geliştiğinde bireyin çevresinde karşılaştığı görünen olayları, nesneleri, sembolleri, doğal ya da yapay olayları yorumlayabilen veya farkını ayırabilen görsel okuryazar olması sağlanır. Bu yeteneklerin yaratıcı yönde kullanılması yoluyla birey, diğerleriyle iletişim içerisine girer. Bu

> yeterliliklerin değerinin bilinmesi yoluyla da birey, çevresindeki görsel şaheserlerden zevk alır ve yorumlayabilir " (Debes, 1969).

Bu tarihten sonra görsel okuryazarlıkla ilgili yapılan çalışmaların artması ile birlikte araştırmacılar pek çok tanımlama yapmışlardır. Aşağıda görsel okuryazarlık (visual literacy) ve görsel okuma (visual reading) ile ilgili yaygın olarak kabul gören çeşitli tanımlamalara yer verilmeye çalışılmıştır.

"Anthony Pennings'e göre "görsel okuryazarlık; görülebilenlerle, ne görüldüğüyle, görülenlerin nasıl yorumlanacağıyla ilgilenen bir çalışma alanı" olarak ortaya çıkmaktadır" (Parsa, 2008). Bu tanımdan anlaşılacağı üzere görsel okuryazarlığın temelinde görseller vardır. "Görsel okuryazarlık, görsel imgeleri yorumlayabilmeyi olanaklı kılan birtakım yetenekleri geliştirmeyi gerektirir. Bu durum içsel olarak görüntüyü oluşturabilmeyi, görsel olarak iletişim kurabilmeyi ve görsel imgeleri yorumlayabilmeyi içerir" (Bamford, 2003, s.1). Bu doğrultuda görsel okuryazarlık kapsam olarak sadece görsellerin taşımış oldukları anlamların birey tarafından algılanabilmesini içermez, aynı zamanda görseller yoluyla mesaj oluşturarak iletişim kurabilmeyi de içerir. Bu kapsamda Petterson (1993, s.135) görsel okuryazarlığı, "bilgi, davranış ve dikkate değer yeteneklerin öğrenilip öğretilebildiği ve değişik görsel formlarda iletişim becerilerimizi arttırmamızı sağlayan bir süreç" olarak tanımlar. Petterson'un (1998, s.5) aktardığına göre, 1978 yılında Ausburn ve Ausburn da benzer bir tanımla görsel okuryazarlık kapsamında iletişim kurmaya vurgu yaparak şöyle bir tanım yapmaktadır: "Görsel okuryazarlık bir bireyin başka bir bireyle iletişim kurmak için kasıtlı bir şekilde görseller kullanabilme becerisidir." Yine bu kapsamda Bamford bizlere şu bilgiyi aktarmaktadır: "Görsel okuryazarlık gözle ve akılla görmektir. Bir görsel okuryazar kişi görsel dili yazıp okuyabilmelidir. Bu, görsel mesajları başarılı bir şekilde yorumlayıp görseldeki kodları çözebilmeyi ve görsel iletişim kurup kodlama yapabilmeyi gerektirir" (Bamford, 2003, s.1). Bu tanımlardan da anlaşıldığı üzere tıpkı normal okuryazarlıkta olduğu gibi görsel okuryazarlıkta da bir dilin var olduğundan bahsedilmektedir, bu dil "görsel dil"dir. Dondis'in (1973, s.1), görsel okuryazarlıkla ilgili yapmış olduğu şu tanım da görsel okuryazarlık kapsamında bir dilin var olduğunu anlatmaktadır: "Görsel okuryazarlık algılayarak, izleyerek, gözlem yaparak, keşfederek,

farkına vararak, deneyerek, okuyarak, tümevarımsal ya da tümdengelimsel düşünmeyle, basit objelerin tanımlanması, sembollerin ve dilin kavramsallaştırma için kullanılmasıdır." (Akt: Yıldız, 2012, s.71). Bu tanımdan yola çıkarak görsel okuryazarlık içerisinde bir başka boyuta daha vurgu yapabilmemiz mümkündür, bu boyut algılama ile yani görsel okuryazarlık içerisinde "görsel algı" ile ilgilidir. Görsellerin verdiği mesaj her birey tarafından farklı şekilde algılanabilir. Buradaki farklı şekilde algılama bireyin yaşam tecrübesi, cinsiyeti ve içinde bulunduğu kültürle ilgili olabilir. Bu konuda Kellner "eleştirel görsel okuryazarlık" kavramını ortaya çıkararak görsel imgeleri tek bir yoruma indirgeyemeyeceğimizden, farklı kişilerin görsel imgeleri nasıl algıladıklarını anlamaya ihtiyacımız olduğundan bahseder (Aslan, 2003, s.53).

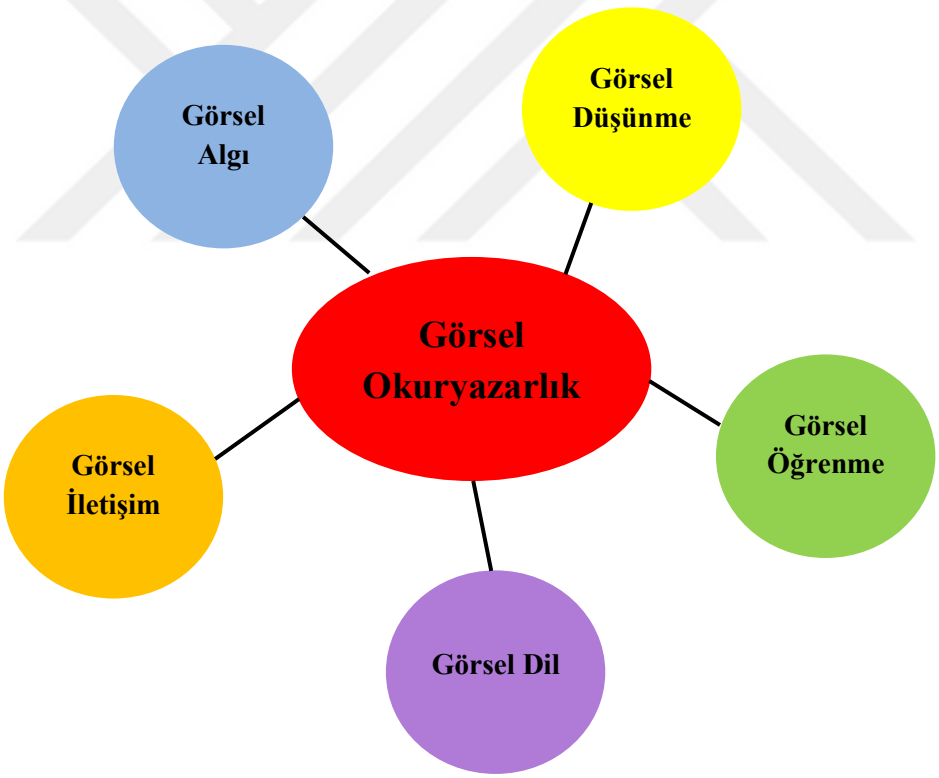
Sanalan, Sülün ve Çoban (2007, s.35)'ın aktardığına göre ise Hortin, 1980 yılında görsel okuryazarlığı şöyle tanımlar: "Görsel okuryazarlık görsel öğeleri okuma ve anlama kapasitesi ve görsel öğelerle düşünme ve öğrenme becerisidir, yani görsel düşünmektir." Bu tanımdan da görsel okuryazarlıkla ilgili başka kavramların varlığından yani "görsel düşünme" ve "görsel öğrenme" den söz edebiliriz.

Petterson (1998, s.5) görsel okuryazarlık kavramının tanımı konusunda hala anlaşmazlıklar olduğunu ve aslında sözel olmayan bir kavramın tanımını sözel olarak tanımlamanın zor olduğundan bahsetmektedir. Görsel okuryazarlığı tanımlamanın zorluğundan ve çeşitliliğinin olmasından dolayı Brill, Kim ve Branch (2007, s.55), Delphi tekniğini kullanarak görsel okuryazarlık ve görsel okuryazarlığın yeterliliklerinin ortak bir tanımına ulaşmaya çalışmışlardır. Araştırmaya birçok araştırmacı ve akademisyen katılmış ve yaptıkları tanımlardan ortak noktalar bir araya getirilmiştir. Araştırma sonunda ise; görsel okuryazarlık "görsel mesajları oluşturma ve yorumlama için gerekli olan bir dizi kazanılmış yeterlik" olarak ifade edilmiştir.

Görsel okuryazarlık kavramının tanımının üzerinde bir uzlaşı olmaması sebebiyle Uluslararası Görsel Okuryazarlık Derneği (IVLA) uzun tartışmalar sonucunda görsel okuryazarlık betimlemelerini oluşturmuştur. Kaptan ve Aslan'ın (2012, s.89) aktardığına göre; Pettersson (1993 s.135), IVLA'nın uzun tartışmalar sonucunda uzlaştıkları görsel okuryazarlık betimlemelerini şöyle özetlemektedir:

- "Bir insanın görme yeteneğini görme ve diğer duyu organları ile bütünleştirerek geliştirmesi,
- Görsel imgelerle iletişimi yorumlama yeteneğinin öğrenilmesi ve görsel imgeler kullanarak mesajlar oluşturulması,
- Sözlü dili görsel imgeye dönüştürme ve tam tersini yapabilme yeteneği,
- Görsel ortamdaki bilgiyi değerlendirmek için araştırma yapabilme yeteneği"

Görsel okuryazarlıkla ilgili yapılan tanımlamalara dikkat edildiğinde bazı kavramların görsel okumaya temel oluşturduğu görülmektedir. Bu kavramlar *görsel algı, görsel düşünme, görsel öğrenme, görsel dil* ve *görsel iletişim* kavramlarıdır. Bu doğrultuda araştırmacı tarafından aşağıda bu kavramlarla ilgili açıklamalara yer verilmeye çalışılmıştır.

Şekil 1: Görsel Okuryazarlığın Temel Kavramları

Görsel Algı: Görsel algı bireyin görme eyleminin (biyolojik etkinlik) ardından imgenin zihinde dolaşması (zihinsel/psikolojik etkinlik) ve bu imgeye beynin daha önce

öğrenmiş olduğu bilgilere ve kültürel kodlara göre bir anlam vermeye girişmesidir (Parsa, 2012, s.157). Bu noktadan hareketle her birey karşılaşmış olduğu görsellere yaşanmışlığına göre kendince bir anlam yükler, bu anlam yüklemenin içerisinde bireyin bulunduğu kültürel çevre oldukça önemlidir. Bir görsel farklı kültürlerde çok farklı anlamlara sahip olabilir. İşte bu anlam yükleme bireyin o görseli algılamasında etkilidir.

Görsel algılama konusunda şöyle bir örnek verilebilir: Uzaktaki bir ev bize küçük görünür ama yaşam tecrübemizden yola çıkarak aslında o evin gördüğümüzden daha büyük olduğunu biliriz. Bu farkındalık görsel algılamayla ilgilidir.

Yine görsel algı ile olarak Berger (2014, s.8) *Görme Biçimleri* adlı kitabında düşündüklerimiz ya da inandıklarımızın nesneleri görüşümüzü etkilediğinden bahsetmektedir. Arnheim de *Görsel Düşünme* adlı kitabında benzer bir ifade kullanmaktadır: "Düşüncelerimiz gördüklerimizi etkiler, gördüklerimiz de düşüncelerimizi" (Arnheim, 2012, s.30).

Görsel Düşünme: "Görsel düşünme, görsel okuryazarlık araştırmacılarının dikkatini çeken en soyut kavramdır. Bu kavramı ilk olarak Arnheim kullanmıştır" (Braden, 1993, s.8). Arnheim *Görsel Düşünme* adlı kitabında algı ile düşünme arasında bir köprü kurmuştur. Düşünmenin imgeleri gerektirdiğinden, imgelerin de düşünce içerdiğinden bahseder. "Düşünecek bir şeyimiz olması için düşünmenin, içinde yaşadığımız dünyanın imgelerine dayandırılması gerekir. Algıdaki düşünce öğeleri ve düşüncedeki algısal öğeler birbirlerini tamamlarlar" (Arnheim, 2012, s.176) Yine bu konuda Şimşek (2006) şöyle bir açıklama yapmaktadır:

> "Görsel düşünmenin gerçekleşebilmesi için beynin, görsel imgeler oluşturması gerekmektedir. Görsel imgeler oluşturma, öğrenilecek sözel içerikle doğrudan ya da dolaylı, somut ya da soyut biçimde ilişkilendirilmiş görsel bir ürün oluşturmayı kapsar. Bu görsel ürün, öğrencinin zihninde canlandırdığı düşsel bir görüntü olabileceği gibi, yaptığı somut bir resim ya da çizim de olabilir" (Şimşek, 2006, s. 8, Akt: Kuru, 2008, s.34).

Görsel düşünme ile ilgili olarak "Stanford Üniversitesi'nde uzun yıllar görsel eğitim yaptırmış olan Mc Kim, düşünce ve görme eylemlerinin birlikte ifade edildiğini belirtir" (Yüksel, 2002, s.177).

Görsel Öğrenme: "Robertson'a (2007) göre görsel öğrenme, görsel düşünmenin bir çıktısıdır. Eğitimciler, yıllardır okumayı öğretmek için görsel öğrenmeyi kullanmışlardır. Grafik düzenleyiciler, resimler, videolar ve bilgisayarlar birçok disiplindeki eğitime yardım edebilir" (Akt: Şahin ve Kıran, 2015, s.2)

Kesavan (2012), görsel öğrenme ve görsel düşünme ile ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmektedir:

> "Araştırmalar bize görsel öğrenmenin her türdeki öğrencinin öğretimi için en iyi yöntemler arasında yer aldığını göstermektedir. Görsel öğrenme, öğrencilere nasıl düşünecekleri, nasıl öğrenecekleri ve akademik başarıya nasıl ulaşacakları konusunda yardımcı olur. Görsel düşünme, fikirler, kelimeler ve kavramlar resimlerle ilişkilendirildiğinde, öğrencinin daha iyi anladığı ve bilgiyi koruduğu bir öğrenme stilidir. Bilginin nasıl gruplandığının ve organize edildiğinin farkına varır. Görsel öğrenme, öğrencilerin bilgiyi analiz ve organize etmesinde öğrenciye yardımcı olur. Bu nedenle, öğrenciler her türlü konuyu özetlemede zihin haritaları, grafikler ve kavram haritalarını kullanabilirler. Öğrenciler bilgiyi gördüğünde, bilgiyi anlayabilir koruyabilir, onu muhafaza edebilir ve öğrenebilir"

Görsel Dil: Dil, insanın duygu ve düşüncelerini ifade etmek için en çok başvurduğu iletişim aracıdır. Her toplum içerisinde kendi kültürel yapısına bağlı olarak dil bir sistematik yapıya sahiptir ve sürekli olarak gelişimini sürdürmektedir. Bu noktada dilin görsel okuryazarlık kavramının içersinde de önemli bir yeri vardır.

Dilin, gösterge olarak kullanılma gibi bir özelliği dolayısıyla maddi kültür unsurlarını taşıma fonksiyonu da bulunmaktadır. Bu nedenle dil, yalnız bugüne ait değildir, o hem geçmişe hem bugüne hem de geleceğe ait bir iletişim aracı olarak bilinir ve olağanüstü değerleri bulunan mucizevî bir buluş olarak da değerlendirilir (Wolter Porzig, 1985, s.7'den akt: Cemiloğlu, 2004, s.9). "Görsel dil; işaret dili, vücut dili, resimsel dil veya görsel iletişim araçları gibi sözlü olmayan dildir." (Kuru, 2008, s.36). İşitme veya konuşma engellilerin elleriyle birtakım işaretlerle kendi aralarında iletişim kurabilmeleri görsel dilin varlığının bir başka boyutudur.

Görsel iletişim araçları sayesinde dilini bilmediğimiz bir ülkede birtakım bilgilere ulaşabilmek mümkündür. Bu doğrultuda işaretler, semboller, tabelalarda yer alan

göstergeler bizlere nereye gitmemiz noktasında yardımcı olmaktadır. Uçak, tren ya da otobüs görseli, dilini bilmediğiniz her ülkede tanıyabileceğiniz şekilde tabelalarda yer almaktadır ve havaalanı ve otogar gibi noktalara ulaşmada bizlere bilgi vermektedir.

Görseller aracılılığıyla iletişim sağlandığı, bilgiye hızlı bir şekilde erişildiği düşünülürse görsel dili anlamak oldukça önemlidir. Görsel dilin öğrenilmesi konusunda "Dondis (1973), görsel ve sözel dil için farklılıklara işaret ederek; görsel dili öğrenenlerin; renkler, biçimler ve özyapı, farklı tonlar ve ilgili parçalarla etkileşimli ilişkiler kurabildiklerini ve anlamı açıklayabildiklerini belirtmektedir. Bunun yanında sözel dilin görsel dilden farklı olduğunu dikkatli biçimde işaret etmektedir" (Kuru, 2008, s.36).

Görsel iletişim: "İnsanoğlunun iletişim kurmada kullandığı en eski yöntemlerden biri de görsel iletişimdir. Bu iletişim türü günümüzde de etkisini artırarak sürdürmektedir. Birçok çalışma, farklı görsellerle (basılı materyaller, televizyon, reklamlar, broşürler, afişler vb.) desteklenerek insanlara sunulmakta ve bu yolla akılda kalıcılık etkisi artırılmaktadır" (Baş ve Örs, 2015, s.229).

Literatür incelendiğinde görsel okuryazarlığın tanımlarının ortak noktalarının görselleri anlayabilme, yorumlayabilme, görsellerden bir mesaj oluşturabilme ve imgeleri zihinde canlandırabilme ifadelerinin olduğu görülmektedir. Görsel okuryazar bir birey, imgeleri ve görsel nesneleri anlamlandırabilir, başkaları tarafından oluşturulan görselleri algılayıp bu görsellerin değerinin farkında olurlar ve görüntüleri zihinlerinde canlandırabilirler (Bamford, 2003, s.1).

Bleed, Visul Literacy in Higher Education (Yüksek Öğrenimde Görsel Okuryazarlık) isimli araştırmasında, hazırlanan rapor doğrultusunda 21. Yüzyılda görsel okuryazar olan öğrencilerin şu becerilere sahip olması gerektiğini belirtmiştir (Bleed, 2005, s.7) ;

- "Elektronik medya aracılığı ile üretilmiş ve yayımlanmış görseller hakkında işlevsel bilgiye sahip;
- Görsel tasarım, görsel teknik ve görsel medyanın temel öğelerini tanıyabilme ve anlayabilme;
- Görsellerin algılanmasında etkili olan duygusal, psikolojik, bilişsel faktörlerin farkında olma;
- Temsili, açıklayıcı, soyut ve sembolik imgeleri ve resimleri anlayabilme;

- Elektronik medya aracılığıyla üretilen resimlerdeki bilgiyi kullanabilme;
- Görsel içeriklerin bilinçli, eleştirel izleyicisi ve tüketicisi olma;
- Görsel içerik tasarlayabilme, oluşturabilme ve üretebilme;
- Etkili görsel iletişim becerilerine sahip olma;
- Etkileyici, yenilikçi, görsel düşünebilen ve problem çözebilen bireyler olabilme"

Görsel okuryazar bir bireyin sahip olması gereken özellikler konusunda ise Brill, Kim ve Branch (2001, s.9) bizlere şu bilgiyi vermektedir: "görsel okuryazar:

- Nesneleri ayırt edip anlamlandırabilir.
- Belirlenen bir ortamda etkili ve anlamlı görselleri oluşturabilir.
- Başkalarının görsellikten ne anladığını kavrar ve takdir eder.
- Zihinde canlandırma yapabilir".

Bamford (2003, s.1) ise görsel okuryazar bir bireyin sahip olması gereken becerileri şöyle belirtmiştir:

- "İmgelerin ana fikrini anlayabilmelidir.
- İmgenin oluştuğu ve oluşturulduğu kültürel bağlam içinde iletilen anlamı almak için imgeleri analiz edebilmeli ve yorumlayabilmelidir.
- Biçim ve kompozisyon dâhil olmak üzere imgelerin sözdizimini analiz edebilmelidir.
- İmge üretmek için kullanılan teknikleri analiz edebilmelidir.
- Çalışmanın estetik değerini değerlendirebilmelidir.
- Çalışmayı amacı ve alıcıları bakımından değerlendirebilmelidir.
- Bir imgenin etkisini, yeniliğini, etkileşimini ve sinerjisini yakalayabilmelidir."

Görsel okuma, görsel okuryazarlık içerisinde yer alan görseli okuma, görselin verdiği mesajı anlama, görseli yorumlayabilme becerisi olarak ifade edilebilir. Bu doğrultuda Güneş (2013, s.3-4) görsel okumayı "resim, kroki, grafik, sembol, şekil, renk gibi görsellerle, doğa ile sosyal olayları okuma, anlama, yorumlama ve zihinde yapılandırma süreci" olarak tanımlamıştır.

Sözel okuma eylem ve sürecinin aksine görsel okuma/okuryazarlık, görüntülerin ve bilgilerin bellekte kalıcılığı ve daha aktif bir zihinsel süreç oluşturması açısından önemli görülmektedir.

2.2. Görsel Okumanın Tarihsel Gelişimi

Görseller binlerce yıldır insanların düşüncelerini ifade etmeleri, iletişim kurabilmeleri için kullanılmaktadır. Bunun ilk örneklerini ilk çağlarda mağara duvarlarına yapılan çizimlerde görebiliyoruz ve buradan hareketle görsellerden anlam çıkarmanın yeni bir durum olmadığı düşüncesine varabiliyoruz. Bu doğrultuda Velders (2000) şöyle bir açıklama yapmaktadır: "Bir beceri olarak iki bin beş yüz yıl kadar eski, bir kavram olarak ise otuz yıl kadar yeni olan görsel okuryazarlık işaret, sembol, grafik, renk ve resim kavramlarına odaklanan yeni bir okuryazarlık kavramıdır" (Akt: Kuru, 2008, s.25). Görsellerin kullanımının çok eskilere dayandığı ile ilgili bir başka bilgiyi Petterson (1998, s.4) şu şekilde ifade etmektedir: "Görsel okuryazarlık modern bir kavram olmasına rağmen hiçte yeni bir düşünce değildir. Bazı antik çağ düşünürleri görsel iletişim için imgeler kullanmışlardır. Aristo anatomide ve tıpta anatomik resimler kullanmış, matematikte Pisagor, Sokrates ve Platon geometri öğretmek için görsel imgeler kullanmışlardır."

"Görsel okuryazarlık bir kavram olarak ele alındığı zaman, 1950 ve 1960'larda televizyonun davranış ve bilgi üzerinde etkilerinin anlaşılması üzerine eğitimcilerin ilgisini çektiğini görüyoruz" (İpek, 2003 s.70). Bu tarihlerde görsel okuryazarlık ile ilgili temel adımlar atılmaya başlanmıştır. 1968 yılında Newyork, Rochester'de John Debes'in öncülüğünde Uluslararası Görsel Okuryazarlık Konferansı kurulmuştur ve o zamandan beri araştırmacılar tarafından görsel okuryazarlıkla ilgili çalışmalar yapılmaktadır (IVLA). Görsel okuryazarlık bir kavram olarak ise ilk kez 1969 yılında John Debes tarafından tanımlanmıştır. 1972 yılına gelindiğinde Arnheim tarafından ortaya atılan görsel düşünme kavramı görsel okuryazarlıkla ilişkili bir kavram haline gelmiştir. 1976 yılında görsel okuryazarlık kavramı dilde kabul görülüp kullanılmaya başlanmıştır. (Baca ve Braden, 1990, s.39) "Görsel okuryazarlığın kavramsal olarak ele alınışına yönelik ilk çalışmalardaki diğer teorisyenler arasında Claris Williams, Colin

Murray Turbanye, Rudolf Arnheim ve Robert McKim görülmektedir."(Kaptan ve Aslan, 2012, s.88).

2.3. Görsellerin ve Görsel Okumanın Eğitimdeki Önemi

Görsellerin önemi ile ilgili olarak Berger "Görme Biçimleri" isimli kitabının giriş kısmında şu ifadeleri kullanmıştır: "Görme konuşmadan önce gelmiştir, çocuk konuşmaya başlamadan önce bakıp tanımayı öğrenir. Ne var ki başka bir anlamda da görme sözcüklerden önce gelmiştir. Bizi çevreleyen dünyada kendi yerimizi görerek buluruz. Bu dünyayı sözcüklerle anlatırız ama sözcükler dünyayla çevrelenmiş olmamızı hiçbir zaman değiştiremez" (Berger, 2014, s.7). Gerçekten de bir bebek dünyaya geldiğinde konuşmaya başlamadan önce görerek bir şeyleri anlamlandırmaya başlamaktadır. Gördüğü nesneleri anlamlandırır, birbirlerinden ayırt edebilir, gruplandırabilir. Bebekler tüm bunlardan hareketle gördüğü bir nesne karşısında mutlu ya da huzursuz olabilmektedir.

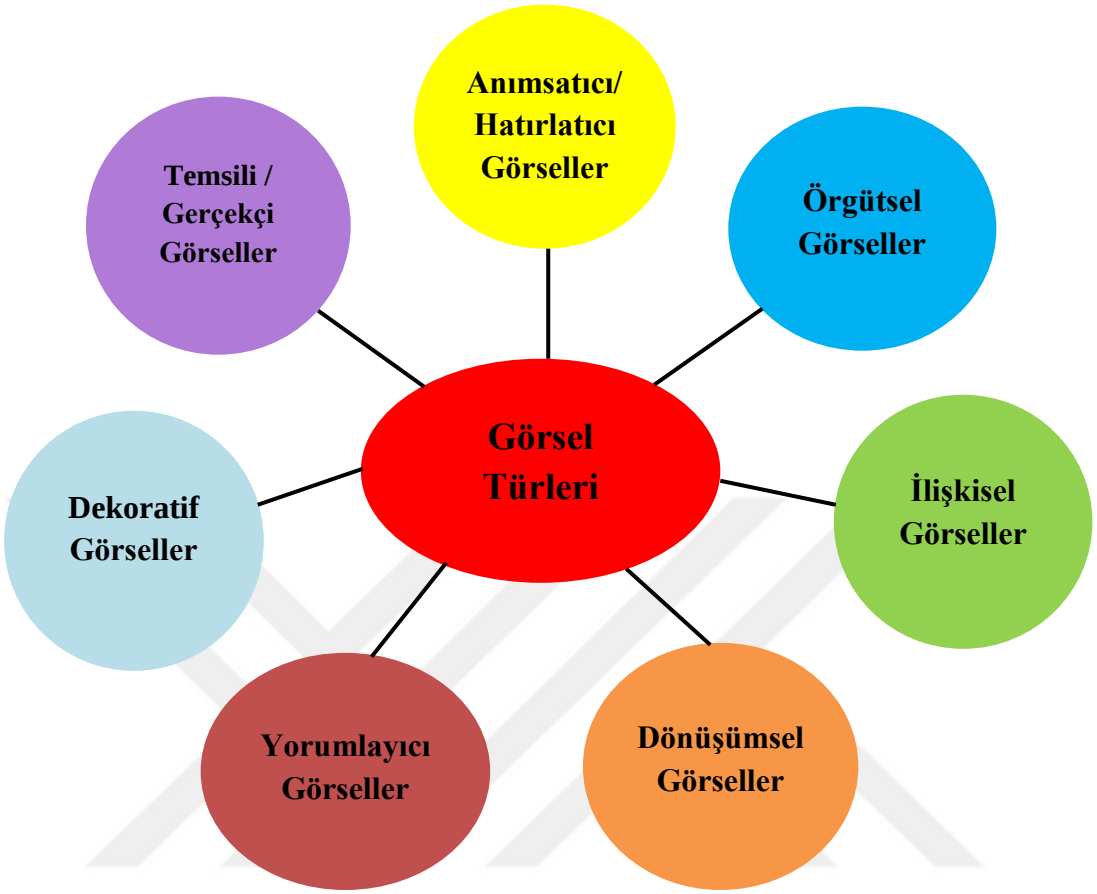
İçinde bulunduğumuz yüzyılda çocuklar görsellerle daha ilk yaşlarından itibaren televizyon karşısında ve bilgisayar oyunlarıyla vs. karşılaşmaktadırlar. Bu durumda günümüz öğrencilerinin erken yaşlarda görselleri anlamlandırabilme çabası içerisine girmelerinden dolayı, onların farkında olmadan görsel okuma becerilerine sahip olabilecekleri düşünülebilir. Ayrıca günümüz çocukları görsellerle çevrili bir dünyaya alışkın olduklarından okul ortamlarında da görsellerle karşılaşmayı istemektedirler. Bu durumda eğitim ortamlarında görseller yararlanmak oldukça önemlidir.

Eğitimde kullanılan görseller soyut bir konuyu somutlaştırmak, sözel dille anlatılması güç bir konuyu daha etkili bir şekilde anlatabilmek, öğrencilerin ilgisini çekmek, onları güdülemek, eski bilgilerini harekete geçirmek için kullanılabilirler. Sınıf ortamında teknolojinin bizlere sunmuş olduğu olanaklarla resim, fotoğraf, grafik, poster ve karikatür gibi görseller kullanılabilir.

"Görsellik; bilgilerin özümsenmesi, metnin doğru olarak anlaşılması, yeni fikirlerin oluşumu gibi zihinsel faaliyetleri gerçekleştirmede etkin rol oynar" (Güney ve Aytan, 2015, s.1984). Bu doğrultuda eğitimde görsellerin kullanılması daha fazla öğrencinin

derse aktif katılımını sağlayabilir ve öğrenmeyi kolaylaştırmak adına oldukça etkilidir. Ancak her görsel, öğrenmeyi kolaylaştırmak, öğrenciyi aktif kılmak adına etkili olmayabilir. "Görseller eğitimde kullanılan en önemli kaynak olsa bile öğrencilerin öğrenmesi, öğretmenlerin etkili materyal seçmesi veya oluşturmasına bağlıdır" (Kalelioğlu, 2013, s.67).

Öğretim süreci içerisinde etkili görsellerin seçilebilmesi için görseller hakkında birtakım bilgilere sahip olabilmek gerekmektedir. Bu doğrultuda "öğrenme hedeflerinin gerçekleştirilmesine destek sağlamak amacıyla kullanılan görselleri Clark ve Lyons (2010) temsili görseller, anımsatıcı görseller, örgütsel görseller, ilişkisel görseller, dönüşümsel görseller, yorumlayıcı görseller ve dekoratif görseller şeklinde kategorize etmişlerdir" (Akt: Özcan, Gökse ve Karaman, 2014 s.16). Araştırmacı tarafından aşağıda bu görsel kategoriler hakkında bilgi verilmeye çalışılmıştır: (Kalelioğlu,2013, s.74-75, Yılmaz, 2016).

Şekil 2: Görsel Türleri

Temsili/Gerçekçi Görseller: Bir nesneyi gerçekçi bir biçimde betimlemek için kullanılan görsellerdir. Bu görseller nesnenin kendisini olduğu gibi gösterirler ve soyut düşünceleri daha gerçekçi bir formatta sunmada etkili olurlar. Herhangi bir cihazın fotoğrafı (daktilo) bu tür görseller için örnek olarak verilebilir.

Anımsatıcı/Hatırlatıcı Görseller: Bir bilgiyi uzun süreli bellekten geri çağırmada ipucu niteliği taşıyabilecek olan görsellerdir.

Örgütsel Görseller: İçerik birimleri arasında niteliksel ilişkiyi göstermek adına kullanılan resimlerdir. Süre çizelgeleri, akış şemaları, haritalar ve kavram haritaları örgütsel görseller için örnek olarak verilebilir.

İlişkisel Görseller: iki ya da daha fazla unsur arasındaki niceliksel ilişkiyi göstermek için kullanılan görsellerdir. Sütun, pasta, çizgi ve çubuk grafikleri ilişkisel görseller için örnek olarak verilebilir.

Dönüşümsel Görseller: Zaman ve mekânda meydana gelen değişimleri göstermek için kullanılan görsellerdir. Su döngüsüne dair animasyon dönüşümsel görseller için örnek olarak verilebilir.

Yorumlayıcı Görseller: Kuram, ilke veya nedensellik ilişkilerinin gösterilmesi için kullanılan görsellerdir. Elektrik devresi, besin piramidi, atomun yapısına dair bir animasyon yorumsal görsellere örnek olarak verilebilir.

Dekoratif Görseller: Estetik bir görünüş ya da hoşluk katmak amacıyla kullanılan görsellerdir. Kitap kapağındaki sanatsal bir çalışma dekoratif görsele örnek olarak verilebilir.

Öğrencilerin de eğitim/öğretim sürecinde işe koyulan görselleri etkili bir şekilde yorumlayabilme/anlayabilmeleri, yani görsel okuma becerilerinin gelişmiş olması dersin amacına ulaşmada önemlidir.

> "Winn'e (1987) göre öğrenme düzeyi düşük öğrenciler zorlandıkları derslerden başarılı olabilmek için çoğunlukla yardıma ihtiyaç duymaktadırlar. Bu gibi öğrenciler için şema, diyagram gibi görsel unsurlar ve onları yorumlayabilme oldukça önemlidir. Bu nedenle eğitim materyallerinde görsel materyallerin/öğelerin faydasını en üst düzeye getirmek için okullarda görsel okuryazarlık eğitimine yer vermek çok önemlidir" (Aktaran İşler, 2002, s. 157).

Güneş (2013), beynimizin görsel bilgileri işlemesini ve görsel okuma becerilerinin geliştirilmesini üç yaklaşımla açıklamaktadır. Araştırmacı tarafından aşağıda Tablo 1'de Güneş (2013)'ten uyarlanan *geleneksel/semiyolojik yaklaşım, bilişsel yaklaşım* ve *psikofizyolojik/yapılandırıcı yaklaşım* olarak sıralanan görsel okuma yaklaşımlarına yer verilmiştir.

Tablo 1. Görsel Okuma Yaklaşımları

Semiyolojik Yaklaşım	*Bilişsel Yaklaşım*	*Psikofizyolojik Yaklaşım*
• Görselleri iletişim aracı olarak ele almaktadır. • Bir görselin anlamının nasıl bulunacağı, yorumlanacağı ve çözümleneceği üzerinde durmaktadır. • Dil ile görsel arasındaki ilişkileri belirlemeye, kodları çözmeye yönelik araştırmalara önem vermektedir. • Görseller kodlara dayanmaktadır. • Görsellerdeki kültür kodlarının ve diğer kodların incelenmesi, anlaşılması amaçlanır.	• Biliş, zihin ve zihinsel süreçlerle ilgilenmektedir. • Görselleri zihnimiz için bir uyarıcı olarak ele almaktadır. • Görsel okuma sürecinde bütün zihinsel süreçleri dikkate almaktadır. • Bilgi işleme teorisine dayanmaktadır. • Görsel bir işaret ya da uyarıcı, alıcının zihnini yani nöronlarını etkileyerek harekete geçirmektedir.	• Bilişsel olayların beden ve beyindeki temelleri üzerinde durmaktadır. • Görsellerin algısal, zihinsel ve duygusal etkileri incelenmektedir. • Öğrencilerin dil, zihinsel, sosyal ve duygusal becerilerini geliştirmek için görsellerden yararlanılmaktadır. • Görsel okuma araç olarak ele alınmakta, öğrencilerin çeşitli becerilerini geliştirme amacıyla kullanılmaktadır. • Öğrencilere bakış eğitimi verme çalışmalarına öncelik verilmektedir.

Görsel okumanın öğretim sürecinde daha etkili olabilmesi adına görsel okuma yaklaşımlarının öğretmenler tarafından incelenmesi gerekmektedir. Yaklaşımlarda görsel okuma sürecinde öğretmenlerin nelere dikkat etmesi gerektiği belirtilmektedir.

Eskiden dil ve dilin kodlarına ağırlık veren geleneksel/semiyolojik yaklaşım uygulanırken 1950'lere gelindiğinde iletişim amaçlı görsel okuma yöntem ve uygulamaları ile bilişsel yaklaşıma yer verildiği görülmektedir. Günümüzde ise görsellerin birey üzerindeki duygusal, algısal ve zihinsel etkileri üzerinde duran psikofizyolojik/yapılandırıcı yaklaşım uygulanmaktadır. Psikofizyolojik/yapılandırıcı

yaklaşımda öğrencilerin dil, zihinsel, duygusal ve sosyal becerilerini geliştirmek için görsellerin duygusal ve etkileyici yönünden yararlanılmaktadır. Güneş (2013, s.2)

Öğrenciler görsel okuma yoluyla çeşitli duygu, düşünce ve bilgileri öğrenirler. Görsel okuma, anlama ve zihinde yapılandırma süreçlerini kolaylaştırır. Görsellerle zihinsel görüntüler oluşturmak, anlamak, bazı kavram ve olayları zihinde canlandırmak daha kolay olmaktadır. Bu nedenle öğrencilere çeşitli görselleri inceleme, yorumlama, ilişkilendirme ve sorgulama çalışmaları yaptırılmalıdır. (MEB, 2015a).

Güneş (2013, s.5) görsel okumanın doğrudan etkilediği bazı alanları şu şekilde belirtmiştir:

- "Düşünmeyi geliştirir: Resim, şekil, grafik sunum gibi görseller yeni kavramları anlamayı, kavramların içeriğini ve niteliğini derinlemesine düşünmeyi sağlar.
- Anlamayı geliştirir: Görsel okuma anlamları geliştirir, öğrencinin soyut kavramların anlamını daha kolay keşfetmesini sağlar. Öğrencinin önceden yanlış öğrendiği bilgilerin ve kavramların düzeltilmesini getirir. Kısaca görsel okuma öğrencinin zihnindeki anlamları geliştirmesine yardım eder.
- Öğrenmeyi geliştirir: Bilgileri düzenlemeyi, kavramları sınıflamayı, sıralamayı, gruplamayı kolaylaştırır. Karmaşık konuların daha kolay öğrenilmesini sağlar.
- Bilgileri bütünleştirir: Görsel okuma öğrencinin ön bilgileriyle yeni bilgileri bütünleştirmesini ve zihninde yapılandırmasını kolaylaştırır. Yeni bilginin mantığını öğrenen öğrenci daha hızlı ilerler, zihin yapısını daha iyi düzenler."

İşler (2002, s.156-157) 'in aktardığına göre, Feinstein ve Hagerty (1994) görsel okuryazarlığın genel eğitim için neden çok önemli olduğunu dört madde halinde açıklamaktadırlar:

- "İlki, görsel okuryazarlık daha çok tam insan gelişimi için oldukça önemli olan beynin sağ yarı küresini kullanmayı gerektirmektedir. Böylece düşünme sürecinde beynin her iki yarı küresini kullanmayı, yani bütünsel düşünmeyi geliştirmiş olacaktır.
- İkincisi, beynin sol yarı küresine ait soyut düşünceleri canlı, inandırıcı, yoğun ve bildik yaparak onları daha iyi anlama olanağı tanımaktadır.
- Üçüncüsü, aynı düşünceyi farklı yollarda işleme yeteneği kazandırmaktadır.

- Sonuncusu ise, içinde yaşadığımız doğal ve doğal olmayan çevreden etkilenmektense bireylerin kendi kararlarını alabilmesi için görsel çevreyi okuyabilmelerini ve anlayabilmelerini sağlamaktadır."

Eğitimde uygun görsellerin seçilip kullanılması ve öğrencilere görselleri okumaya yönelik sorgulama, inceleme ve yorumlama etkinliklerinin yapılmasında öğretmene önemli görevler düşmektedir.

2.4. 2005 Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri

Türkçe Dersi (1-5.Sınıflar) Öğretim Programı öğrencilerin dil ve zihinsel becerileri kazanmaları ve bu becerileri kullanarak kendilerini bireysel ve sosyal yönden geliştirmeleri, etkili iletişim kurmaları, okuma ve yazma alışkanlığı edinmeleri amacıyla hazırlanmıştır. Türkçe Dersi Öğretim Programı dinleme, konuşma, okuma, yazma, görsel okuma ve görsel sunudan oluşan beş öğrenme alanı üzerinde yapılandırılmıştır. (MEB,2016a). Bu doğrultuda görsel okuma ülkemizde ilk kez 2005 öğretim yılında Türkçe Dersi Öğretim Programı ile birlikte ele alınmıştır. Programda görsel okuma ve görsel sunu ayrı bir öğrenme alanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu öğrenme alanı şekil, sembol, resim, grafik, tablo, beden dili, doğa ve sosyal olayları okuma, anlama ve zihinde yapılandırmayı kapsamaktadır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda görsel okumanın önemi ile ilgili şöyle bir bilgi yer almaktadır: "Öğrenciler görsel okuma yoluyla çeşitli duygu, düşünce ve bilgileri öğrenirler. Görsel okuma, anlama ve zihinde yapılandırma süreçlerini kolaylaştırır. Görsellerle zihinsel görüntüler oluşturmak, anlamak, bazı kavram ve olayları zihinde canlandırmak daha kolay olmaktadır. Bu nedenle öğrencilere çeşitli görselleri inceleme, yorumlama, ilişkilendirme ve sorgulama çalışmaları yaptırılmalıdır" (MEB,2016a,s.18). Bu doğrultuda öğrenciler görsel okuma ve görsel sunu becerilerini kazanarak görselleri sorgulayabilmeyi, görsellerden anlam çıkarabilmeyi öğrenebileceklerdir.

Araştırmacı tarafından aşağıda "Görsel Okuma ve Görsel Sunu" becerilerine ait kazanımların sınıflara göre dağılımına yer verilmiştir

Tablo 2. Görsel Okuma Öğrenme Alanı Kazanımlarının Sınıflara Göre Dağılımı

Öğrenme Alanı: Görsel Okuma		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1	Şekil, sembol ve işaretlerin anlamlarını bilir.	x	x	x	x	x
2	Reklâmlarda verilen mesajları sorgular.	x	x	x	x	x
3	Resim ve fotoğrafları yorumlar.	x	x	x	x	x
4	Karikatürde verilen mesajı algılar.			x	x	x
5	Kitle iletişim araçlarıyla (gazete, dergi, TV) verilen bilgileri, haberleri, sorgular.	x	x	x	x	x
6	Beden dilini yorumlar.	x	x	x	x	x
7	Doğayı izler, doğadaki değişimleri fark eder ve yorumlar.	x	x	x	x	x
8	Çevresindeki sosyal olayları anlamlandırır ve yorumlar.	x	x	x	x	X
9	Renkleri tanır, anlamlandırır ve yorumlar.	x	x	x	x	x
10	Görsellerden hareketle cümleler ve metinler yazar.	x	x	x	x	x
11	Grafik ve tablo ile verilenleri yorumlar.		x	x	x	x
12	Harita ve kroki okur.			x	x	x
13	Bilgi toplamak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır.			x	x	x
14	Trafik işaretlerinin anlamlarını bilir.	x	x	x	x	x
15	Görsellerle sunulan bilgileri, olayları, düşünceleri yorumlar ve değerlendirir.					X
16	Duyduğu kelimeleri görsellerle eşleştirir.	x	x			
17	Metin ve görsel ilişkisini sorgular	x	x	x	x	x
Görsel Sunu		**1**	**2**	**3**	**4**	**5**
1	Duygu, düşünce, bilgi ve izlenimlerini resim, şekil, sembol ve renkleri kullanarak görselleştirir.	x	x	x	x	x
2	Duygu, düşünce ve izlenimlerini, drama, tiyatro, müzikli oyun kukla vb. yollarla sunar.	x	x	x	x	x
3	Sunularında gerçek nesne modelleri kullanır.	x	x	x	x	x
4	Sunularında içeriğe uygun görseller seçer ve kullanır.		x	x	x	x
5	Sunuma hazırlık yapar.	x	x	x	x	x
6	Sunum yöntemini belirler.			x	x	x
7	Bilgileri tablo grafikle sunar.			x	x	x
8	Sunularında harita ve krokiden yararlanır.				x	x
9	Bilgi, duygu ve düşüncelerini sunmak amacıyla bilişim teknolojilerinden yararlanır.			x	x	x
10	Sunularını değerlendirir.			x	x	x
11	Cümleleri görsellerle ifade eder.	x	x			

Tablo 2.'de görüldüğü üzere görsel okuma öğrenme alanına ait kazanımlar sınıf düzeylerine göre değişiklik göstermektedir. "Şekil, sembol ve işaretlerin anlamını bilir." kazanımını öğrenciler birinci sınıftan itibaren kazanırlarken, "Görsellerle sunulan bilgileri, olayları, düşünceleri yorumlar ve değerlendirir" kazanımını öğrenciler beşinci sınıfta kazanmaktadırlar. Programda görsel okuma ile ilgili 17 adet kazanıma yer verilmiştir. Görsel sunu öğrenme alanına ait ise 11 tane kazanıma yer verildiği görülmektedir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı incelendiğinde görsel okuma ve görsel sunu becerilerine dair etkinlik örneklerine yer verildiği görülmektedir. Araştırmacı tarafından aşağıda programda yer alan görsel okuma etkinlik örneklerinden birisi sunulmuştur.

ADI: BAK-ANLAT

DERS	: Türkçe
SINIF	: 1
YAKLAŞIK SÜRE	: 15-20 dakika
ÖĞRENME ALANI	: Görsel okuma
KAZANIM	: Resim ve fotoğrafları yorumlar.
BECERİLER	: Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma.
ARAÇ, GEREÇ, ORTAM	: Resimli kartlar

SÜREÇ

Öğrencilerinize aşağıdaki resmi iki üç dakika gösteriniz. "Bu resimde neler görüyorsunuz? Resimde gördükleriniz hakkında neler düşünüyorsunuz? Hangi mevsime benziyor?" sorularını sorarak öğrencilerin düşünmelerini ve konuşmalarını sağlayınız.

DEĞERLENDİRME

1. Öğrenciler, resimde üşüyen çocuğu, kardan adamı (burnu, ağzı, düğmeleri vb. özellikleri) ve kar tanelerini fark edebiliyorlar mı?
2. Resmin özelliklerini anlatırken uygun cümleler kurabiliyorlar mı?

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda 1.Sınıf düzeyi için verilen "Bak-Anlat" isimli görsel okuma etkinliğinde öğrencilere 15-20 dakika süre verildiği ve öğrencilerin görselden anlam çıkarması için örnek üç soruya yer verildiği görülmektedir. Ayrıca söz konusu görsel okuma etkinliği belli bir kazanım ve beceriye yönelik olarak örneklendirilmiştir.

2.5. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri

"Sosyal Bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirebilmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren; insanın sosyal ve fizikî çevresiyle etkileşiminin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir" (MEB,2015a).

2005-2006 eğitim öğretim yılından itibaren uygulanan yeni Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda yapılandırmacı yaklaşım benimsenmiştir ve öğrencilerin bilgiyi kazanırken beceri ve değerleri kazanmasına da ayrıca önem verilmiştir.

Sosyal Bilgiler dersinin bu araştırmanın temelini oluşturması nedeniyle bu başlık altında araştırmacı tarafından Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda görsel okuma etkinlikleri ile ilgili olabilecek kazanımlar, beceriler ve değerler belirlenerek öğretmenlere bu etkinliklerle programı ilişkilendirme noktasında kolaylık sağlanmaya çalışılmıştır.

Yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelendiğinde görsel okumaya ilişkin birçok beceri ve kazanıma yer verildiği görülmektedir. "Beceri, öğrencilerde öğrenme süreci içerisinde kazanılması, geliştirilmesi ve yaşama aktarılması tasarlanan kabiliyetlerdir. Sosyal Bilgiler Programı, ilköğretim 4 - 7. Sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte ilk 9 beceriyi kazandırmanın yanında, kendine özgü 6 beceriyi kazandırmayı da amaçlamaktadır" (MEB,2015a).

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda, öğretim süreci esnasında öğrencilere kazandırılması amaçlanan beceriler şu şekilde sıralanmıştır:

- *Eleştirel Düşünme Becerisi*
- *Yaratıcı Düşünme Becerisi*
- *İletişim Becerisi*
- *Araştırma Becerisi*
- *Problem Çözme Becerisi*
- *Karar Verme Becerisi*
- *Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi*
- *Girişimcilik Becerisi*

- *Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi*
- *Gözlem Becerisi*
- *Mekânı Algılama Becerisi*
- *Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi*
- *Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi*
- *Sosyal Katılım Becerisi*
- *Empati Becerisi*

Yukarıda verilen beceriler arasından araştırmacı tarafından görsel okuma etkinlikleri ile öğrencilere kazandırılabileceği düşünülenler Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek Beceriler

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETİM PROGRAMI'NDA GÖRSEL OKUMA İLE İLİŞKİLENDİRİLEBİLECEK BECERİLER	BECERİLERİN GÖRSEL OKUMA İLE İLİŞKİSİ
ELEŞTİREL DÜŞÜNME BECERİSİ • Bir kanıtı kullanma ya da referansa dayanma • Sebep-sonuç ilişkisini belirleme • İlkeleri türetme • Genelleme yapma • Farklı bakış açılarını açıklama • Kararları sorgulama • Sınıflama yapma • Değerlendirme (ölçüt belirleme) • Karşılaştırma yapma • İlgili ve ilgisiz bilgiyi ayırt etme • Kalıp yargıları fark etme • Çıkarımda bulunma	Öğrenciler bir tezi savunmak için görsel kanıtlar kullanabilir, görsellerin aldığı mesajlar ile farklı bakış açıları oluşturabilir, bu yolla karşılaştırma yapabilir, çıkarımda bulunabilir. Görsel okumayı gerektiren tüm bu süreçte öğrencilerin eleştirel düşünme becerileri geliştirebilir.
YARATICI DÜŞÜNME BECERİSİ • Esnek ve orijinal olma • İmgeleme • Analiz, sentez, değerlendirme yapma • Sıra dışı bağlantılar kurma	Öğrenciler bir konuyla ilgili çalışma yapmak istediklerinde, ya da yeni bir ürün ortaya koymak istediklerinde düşündüklerini zihinlerinde canlandırmaları, görsele dönüştürmeleri onların yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir. Ayrıca bir görselin verdiği mesajı anlayabilme veya görseli yorumlayabilme zihinsel bir süreç gerektirmektedir. Dolayısıyla görsel okuma etkinlikleri öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmeye katkı sağlayabilir.

Tablo 3'ün Devamı

İLETİŞİM BECERİSİ • Dinleme • Sözlü ya da yazılı olarak kendini ifade etme • Tartışma • Bağlantı kurma • Farklı perspektiften bakma • Açık fikirli olma • Başkalarının düşünce ve duygularını anlama • Farklılıklara saygı duyma • Görüşlerini gerekçelendirme • Ortak bir amaç çevresinde toplanma	Görsel okuryazarlığın temel kavramlarından birisi de görsel iletişimdir ve bu iletişim kurma insanoğlunun kullandığı en eski yöntemlerden birisidir. Farklı türde oluşturulmuş birçok görsel (broşürler, afişler vs.) insanlara sunulmakta ve bu yolla akılda kalıcılık etkisi artırılmaktadır. Öğrencilerin bir konu hakkında vermek istedikleri mesajı anlatırken beden dilini kullanmaları, yazılı ya da sözlü ifadelerini görsellerle desteklemeleri onların iletişim becerilerini geliştirmelerine katkı sağlayabilir.
ARAŞTIRMA BECERİSİ **1.Okuduğunu Anlama** • Ana fikri çıkarmak için okuma • Ana fikri bulmak için bölüm ve konu başlıklarını kullanma • Çalışılan konu ile ilgili paragrafları seçme • Okuduğunu yorumlama • Artan sosyal bilimler kavramlarını tanıma ve anlama • Olgu ve fikirleri ayırma, propagandayı tanıma • Yazarın yargısını tanıma • Metni anlamaya yardımcı olan resimlerdeki ipuçlarını ve açıklamaları kullanma • Değişik amaçlar için okuma (analitik okuma, eleştirel okuma, soru cevaplamak ve fikir oluşturmak için okuma…) • Değişik şekillerde basılmış materyalleri okuma (kitap, gazete, dergi…) • Anlamı zenginleştirmek için edebî metinleri inceleme (tarihî roman, hikâye…) **2. Bilgiyi Bulma, Kullanılabilir Biçimde Planlama ve Yazma** • Basılı ve görsel kaynaklardaki bilgilere ulaşma (gazete, dergi, televizyon, radyo, video, kaset…) • Bilgi kaynaklarını değerlendirme (basılı, görsel, elektronik…)	Metni anlamaya yardımcı olan görsellerden ipucu veya ana fikir çıkarma, bilgilere ulaşma adına görsel kaynaklardan yararlanma görsel okuma sürecini gerektirmektedir ve bu süreç öğrencilerin araştırma becerilerinin gelişimine katkı sağlayabilir.

Tablo 3'ün Devamı

BİLGİ TEKNOLOJİLERİNİ KULLANMA BECERİSİ • Yönergeden yararlanarak bilgisayarı kullanma • Farklı kaynaklardan toplanmış bilgiyi kaydetme, biçimlendirme, tekrar kullanma • Biçimlendirdiği bilgiyi bilgisayar ortamında sunma • Metin, grafik, renk ve ses efektleri kullanarak çoklu ortamda rapor hazırlama • Telefon ve televizyon ağlarını kullanarak bilgiye ulaşma yeteneği kazanma • Günlük hayatta ulaşabildiği teknolojik ürünleri amacına uygun olarak kullanma	Öğrenciler, araştırma yaparken veya yapmış oldukları bir araştırmayı sunarken konuyla ilgili grafikler, resimler, ilgi çekmeye yönelik renkler, karikatürler kullanabilirler. Bu görselleri düzenlemek ve sunmak bilgi teknolojilerini kullanma becerilerini geliştirebilir.
TÜRKÇEYİ DOĞRU, GÜZEL VE ETKİLİ KULLANMA • Dinleme • Konuşma • Okuma • Yazma • Görsel Okuma/Sunu	Öğrencilerin bir konuyla ilgili karşılaştıkları resim, fotoğraf, karikatür ya da afiş gibi görseller, öğrencilerde bu görselleri zihinlerinde anlamlandırmaya itebilir ve böylece görsel olanı okumalarını geliştirmeye sevk eder. Bir sunu yaparken kullandıkları görsel etkinliği açıklamak, onların Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerilerini geliştirebilir.
MEKÂNI ALGILAMA BECERİSİ • Uzay ilişkilerini görebilme: a. Bir cismin uzayda ya da bir şeklin kâğıt üzerindeki biçimini, göz önünde canlandırma b. Bir şekli üç boyutlu görebilme c. Bir alanı, krokiyi, sokağı veya binayı göz önünde canlandırabilme • Harita, plan, kroki, grafik, diyagram çizme ve yorumlama • Küre kullanma	Öğrencilerin karşılaştıkları harita, kroki ya da grafik gibi görselleri doğru okuyup anlayabilmeleri, verilen mesajı zihinlerinde doğru bir şekilde görselleştirebilmeleri onların mekânı algılama becerilerini geliştirebilir.
DEĞİŞİM VE SÜREKLİLİĞİ ALGILAMA BECERİSİ 1. Benzerlik ve farklılıkları bulma 2. Zamanla oluşan süreklilik ve değişimi algılama 3. Tarihsel olguları ve yorumları ayırt etme 4. Geçmişteki problemlerin neden- sonuç ilişkisini tanıma 5. Tarihsel problemin çözümüne alternatif çözümler bulma	Öğrencilerin karşılaştıkları resim ve fotoğraf gibi görseller, onları geçmiş ve gelecek bağlamında karşılaştırma yapmaya, değişimi daha net bir şekilde kavramaya sevk edebilir ve böylelikle değişim ve sürekliliği algılama becerilerinin gelişimine katkı sağlayabilir.

Tablo 3'ün Devamı

ZAMAN VE KRONOLOJİYİ ALGILAMA	Öğrencilere zamanları ayırt edebilmeleri için geçmiş, şimdi ve gelecek bağlamında ilgili görseller sunulması ve bu görsellerin tarihsel sıralamasının yaptırılması görsel okuma sayesinde gerçekleşebilir ve dolayısıyla görsel okuma sayesinde öğrencilerde zaman ve kronolojiyi algılama becerisinin gelişimi sağlanabilir.
1. Takvim bilgisi edinme 2. Zamanları ayırt etme (geçmiş, şimdiki ve gelecek zaman) 3. Zaman ifadelerini doğru kullanma 4. Kronolojik sıralama yapma 5. Zaman şeridindeki veriyi yorumlama 6. Zaman şeridi oluşturma	

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda öğrencilere kazandırılmak istenen becerilerin yanında birtakım değerler de bulunmaktadır. Söz konusu değerler Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. 2005 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Yer Alan Değerler

- Aile birliğine önem verme
- Adil olma
- Bağımsızlık
- Barış
- Özgürlük
- Bilimsellik
- Çalışkanlık
- Dayanışma
- Duyarlılık
- Dürüstlük
- Estetik
- Hoşgörü
- Misafirperverlik
- Sağlıklı olmaya önem verme
- Saygı
- Sevgi
- Sorumluluk
- Temizlik
- Vatanseverlik
- Yardımseverlik

Öğrencilere Tablo 4'de yer alan tüm değerler karikatürler, fotoğraflar, resimler, filmler, belgeseller gibi görseller aracılığıyla geliştirebilir.

Görsel okuma ile geliştirilebileceği düşünülen beceri ve değerlerin belirlenmesinden sonra Sosyal Bilgiler 4-5. Sınıf Öğretim Programı (MEB, 2015a) ile Sosyal Bilgiler 6-7. Sınıf Öğretim Programı'ndaki (MEB, 2015b) kazanımlarından araştırmacı tarafından ilgili olabileceği düşünülenler aşağıda Tablo 5, 6, 7 ve 8'de sunulmuştur.

Tablo 5'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda 4.sınıf kazanımları içerisinde görsel okuma etkinlikleri ile ilişkilendirilebilecek kazanımlara yer verilmiştir.

Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri İle İlişkilendirilebilecek 4. Sınıf Kazanımları

Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanımlar
Birey ve Toplum	1.Ünite Kendimi Tanıyorum	Duyguları ve düşünceleri arasındaki ilişkiyi fark eder. Farklı durumlara ait duygu ve düşüncelerini ifade eder.
Kültür ve Miras	2.Ünite Geçmişimi Öğreniyorum	Millî Mücadele'nin kazanılmasında ve Cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder.
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	3.Ünite Yaşadığımız Yer	Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır. Çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur. Çevresindeki bir yerin krokisini çizer. Çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır.
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	4.Ünite Üretimden Tüketime	Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur.
Bilim, Teknoloji ve Toplum	5.Ünite İyi ki Var	Kullandığı teknolojik ürünlerin zaman içindeki gelişimini kavrar. Teknolojik ürünlerin hayatımızda ve çevremizde yaptığı değişiklikleri dikkate alarak geçmişle bugünü karşılaştırır.
Küresel Bağlantılar	7.Ünite Uzaktaki Arkadaşlarım	Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunur. Kendisi ile başka bir toplumdaki yaşıtlarının günlük yaşamlarını karşılaştırır.

Tablo 5'de verilen kazanımlarla ilgili yapılabilecek görsel okuma etkinlikleri şu şekilde örneklendirilmiştir:

Öğrenciler "duygu ve düşüncelerini ifade eder", kazanımı ile ilgili olarak fotoğraflar aracılığıyla duygu ve düşünceleri arasındaki farkı kavramaları sağlanabilir. "Farklı durumlara ait duygu ve düşüncelerini ifade eder" kazanımıyla ilgili olarak resimler, karikatürler ve fotoğraflar gibi görselleri okuma etkinlikleri ile duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri sağlanabilir. "Yaşanmış olaylardan ve görsel materyallerden yola çıkarak, Millî Mücadele sürecinde yakın çevresini ve Türkiye'yi betimler", "millî Mücadele'nin kazanılmasında ve cumhuriyetin ilânında Atatürk'ün rolünü fark eder" kazanımlarına yönelik olarak milli mücadele dönemi ve cumhuriyetin ilanı ile ilgili fotoğraflar ve belgeseller gibi görsel kanıtlar öğrencilere sunulabilir. "Çevresinde gördüklerini şekil ve şemalarla anlatır", "çizdiği şekil ve şemalarda kullandığı sembolleri açıklayan bir bölüm oluşturur", "çevresindeki bir yerin krokisini çizer", "çevresinde meydana gelen hava olaylarını gözlemleyerek, bulgularını resimli grafiklere aktarır" kazanımlarıyla ilgili olarak sınıf içerisine saklanmış bir eşyanın krokisi çizilerek öğrencilerin kroki okuma ile bu saklanan eşyayı bulması sağlanabilir,

öğrencilere okulun belirli noktası ile ilgili kroki çizmeleri sağlanabilir, son beş günün hava durumunu grafik çizimi etkinliğiyle anlatmaları istenebilir. "Kullandığı bazı ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını oluşturur" kazanımına yönelik olarak öğrencilere bir fabrikada ham maddenin işlenerek ürüne dönüştürülmesini anlatan belgesel izletilebilir. "Kullandığı teknolojik ürünlerin zaman içindeki gelişimini kavrar ve "teknolojik ürünlerin hayatımızda ve çevremizde yaptığı değişiklikleri dikkate alarak geçmişle bugünü karşılaştırır" kazanımlarıyla ilgili olarak teknolojik ürünlerin zaman içindeki değişimlerini gösteren görseller kullanılabilir ve görseller aracılığıyla geçmiş dönemin ve günümüz döneminin yaşamını kıyaslayabilir. "Görsel materyallerden yararlanarak çeşitli toplumların günlük yaşamlarına ilişkin çıkarımlarda bulunur" ve "kendisi ile başka bir toplumdaki yaşıtlarının günlük yaşamlarını karşılaştırır" kazanımlarına yönelik olarak öğrencilere farklı ülkelerin yaşam biçimlerini gösteren fotoğraflar ve film kesitleri izletilebilir.

Araştırmacı tarafından aşağıda Tablo 6'da Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda 5.sınıf kazanımları içerisinde görsel okuma etkinlikleri ile ilişkilendirilebilecek kazanımlara yer verilmiştir.

Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek 5. Sınıf Kazanımları

Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanımlar
Kültür ve Miras	2.Ünite Adım Adım Türkiye	Kanıt kullanarak Atatürk inkılâplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır.
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	3.Ünite Bölgemizi Tanıyalım	Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir.
Bilim, Teknoloji ve Toplum	5.Ünite Gerçekleşen Düşler	Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir. Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır. Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır. Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir.

Tablo 6'da verilen kazanımlarla ilgili yapılabilecek görsel okuma etkinlikleri şu şekilde örneklendirilmiştir:

"Kanıt kullanarak Atatürk inkılâplarının öncesi ile sonrasındaki günlük yaşamı karşılaştırır" kazanımına yönelik olarak öğrencilere cumhuriyet sonrası günlük yaşamdaki değişiklikleri gösteren fotoğraflar gibi görsel kanıtlar kullanılabilir. "Yaşadığı bölgedeki insanların doğal ortamı değiştirme ve ondan yararlanma şekillerine kanıtlar gösterir" kazanımına yönelik olarak öğrencilere bir bölgenin coğrafî özelliklerini yansıtan resim veya fotoğraflar inceletilir. "Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir" kazanımına yönelik olarak öğrencilere buluşlar ve buluşların yaratmış olduğu teknolojik gelişmeleri gösteren görseller hazırlanarak "buluşlar ve teknolojik gelişmeleri eşleştirme etkinliği" yaptırılabilir. "Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır" kazanımına yönelik olarak teknolojinin toplum hayatımıza olumlu ve olumsuz etkilerini gösteren görseller hazırlanarak öğrencilere teknolojinin insanlık için iyi mi yoksa kötü mü olduğuna yönelik beyin fırtınası yaptırılabilir. "Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır" kazanımına yönelik olarak öğrencilere birkaç mucit ve bilim adamı ile ilgili belgeseller izletilebilir ve bilim insanlarının ortak özellikleri ile ilgili çıkarımda bulunmaları sağlanabilir. "Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir" kazanımına yönelik olarak Atatürk'ün bilim ve teknolojiye vermiş olduğu öneme dair görsel kanıtlar öğrencilere sunulabilir.

Araştırmacı tarafından aşağıda Tablo 7'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda 6.sınıf kazanımları içerisinde görsel okuma etkinlikleri ile ilişkilendirilebilecek kazanımlara yer verilmiştir.

Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek 6. Sınıf Kazanımları

Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanımlar
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	2.Ünite Yeryüzünde Yaşam	Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.
Kültür ve Miras	3.Ünite İpek Yolunda Türkler	Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir.
Güç, Yönetim ve Toplum	6.Ünite Demokrasinin Serüveni	Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder. Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar.
Bilim, Teknoloji ve Toplum	7.Ünite Elektronik Yüzyıl	Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer. Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder. Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder.

Tablo 7'de verilen kazanımlarla ilgili yapılabilecek görsel okuma etkinlikleri şu şekilde örneklendirilmiştir:

"Dünyanın farklı doğal ortamlarındaki insan yaşantılarından yola çıkarak, iklim özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur" kazanımına yönelik olarak öğrencilere dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan insanların günlük hayatlarını yansıtan fotoğraflar inceletilebilir, belgeseller izletilebilir. "Örnek incelemeler yoluyla kutlama ve törenlerimizdeki uygulamaların kültürümüzü oluşturan unsurlarla ilişkisini değişim ve süreklilik açısından değerlendirir" kazanımına yönelik olarak öğrencilere kültürümüze özgü kutlama ve törenlerle (düğünler ve bayramlar vs.) ilgili fotoğraflar ve belgeseller sunulabilir. "Tarihsel belgelerden yola çıkarak insan haklarının gelişim sürecini analiz eder" kazanımına yönelik olarak insan hakları ile ilgili afişler, resimler ve belgeseller öğrencilere sunulabilir. "Türk tarihinde kadının konumu ile ilgili örnekleri, kadın haklarının gelişimi açısından yorumlar" kazanımına yönelik olarak Türk tarihinde kadının konumu ve kadın haklarına dair görsel kanıtlar, belgeseller öğrencilere sunulabilir. "Bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelecekteki yaşam üzerine etkilerine ilişkin yaratıcı fikirler ileri sürer" kazanımına yönelik olarak öğrencilere geçmişten günümüze bilimsel ve teknolojik gelişmelerin gelişimine dair fotoğraf ve belgeseller

sunularak gelecekte teknoloji ve bilimin ulaştığı nokta ile ilgili çizim etkinliği yaptırılabilir. "Tıp alanındaki buluş ve gelişmelerle insan hayatı ve toplumsal dayanışma arasındaki ilişkiyi fark eder" kazanımına yönelik olarak öğrencilere tıp alanındaki gelişimlere yönelik belgeseller izletilebilir, organ bağışı ile ilgili karikatür ve hayat hikâyeleri videoları sunulabilir. "Uygulama ve eserlerinden yola çıkarak Atatürk'ün akılcılığa ve bilime verdiği önemi fark eder" kazanımına yönelik olarak öğrencilere Atatürk'ün bilimin ülkemizde gelişmesi adına yapmış olduğu uygulamalara dair görsel kanıtlar öğrencilere sunulabilir.

Araştırmacı tarafından aşağıda Tablo 8'de Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda 7.sınıf kazanımları içerisinde görsel okuma etkinlikleri ile ilişkilendirilebilecek kazanımlara yer verilmiştir.

Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilebilecek 7. Sınıf Kazanımları

Öğrenme Alanı	Ünite	Kazanımlar
İnsanlar, Yerler ve Çevrele	2.Ünite Ülkemizde Nüfus	Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye'de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır. Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar.
Kültür ve Miras	3.Ünite Türk Tarihinde Yolculuk	Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir.
Bilim, Teknoloji ve Toplum	4.Ünite Zaman İçinde Bilim	İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına örnekler verir. İlkyazı örneklerinden yola çıkarak yazının kullanım alanlarını ve bilgi aktarımındaki önemini fark eder. Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir.

"Görsel materyaller ve verilerden yararlanarak Türkiye'de nüfusun dağılışının neden ve sonuçlarını tartışır" kazanımına yönelik olarak öğrencilere nüfus dağılışı ile ilgili haritalar inceletilebilir. "Tablo ve grafiklerden yararlanarak, ülkemiz nüfusunun özellikleri ile ilgili verileri yorumlar" kazanımına yönelik olarak öğrencilere grafik okuma etkinlikleri yaptırılabilir. "Şehir incelemesi yoluyla, Türk kültür, sanat ve estetik anlayışındaki değişim ve sürekliliğe ilişkin kanıtlar gösterir" kazanımına yönelik olarak öğrencilere bulundukları şehrin mimarı yapılarının gelişim süreçlerine dair fotoğraflar incelettirilebilir. "İlk uygarlıkların bilimsel ve teknolojik gelişmelere katkılarına

örnekler verir ve "ilk yazı örneklerinden yola çıkarak yazının kullanım alanlarını ve bilgi aktarımındaki önemini fark eder" kazanımlarına yönelik olarak buluşlar, yazının icadı ve yaşamımızdaki önemine dair karikatürler öğrencilere sunulabilir. "Türk ve İslam devletlerinde yetişen bilginlerin bilimsel gelişme sürecine katkılarını değerlendirir" kazanımına yönelik olarak öğrencilere Türk bilginleri ile ilgili belgeseller izlettirilebilir.

Bu bölümde araştırmacı tarafından görsel okuma etkinlikleri ile öğrencilere kazandırılabileceği düşünülen kazanım, beceri ve değerler belirlenmeye çalışılmıştır. Bunlar olası örnek etkinlikler olup, öğretmenler bu örneklere yenilerini ekleyerek Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ile görsel okuma etkinlikleri arasındaki ilişkiyi güçlendirebilirler.

2.6. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri

Hayat bilgisi dersi, toplu öğretim yaklaşımına dayalı olarak oluşturulmuş bir ders olup çocukların hem kendilerini hem de içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanımaları için tasarlanmıştır. Hayat Bilgisi Dersi Programı, MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığınca oluşturulan Hayat Bilgisi Özel İhtisas Komisyonu tarafından geliştirilmiştir. Bu program, ilköğretim okulu 1, 2 ve 3. sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin;

• Hayat bilgisi dersindeki kazanımlarını,

• Bu kazanımlara hangi temalar çerçevesinde ve hangi öğrenme-öğretme durumlarında erişebileceklerini,

• Öğrenme-öğretme sürecinin ve sonuçlarının nasıl değerlendirileceğini içermektedir. (MEB, 2016b)

Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda yapılandırmacı yaklaşım benimsenmiştir ve öğrencilerin bilgiyi kazanırken birtakım beceri ve kişisel nitelikler kazanmasına da ayrıca önem verilmiştir. Buna ek olarak Hayat Bilgisi Öğretim Programı ile öğrencilerin Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji derslerine temel oluşturacak nitelikte bilgilere sahip olmaları beklenmektedir. Bu noktadan hareketle araştırmacı tarafından 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda görsel okuma etkinlikleri ile ilgili olabilecek kazanımlar,

beceriler ve kişisel nitelikler belirlenerek öğretmenlere bu etkinliklerle programı ilişkilendirme noktasında kolaylık sağlanmaya çalışılmıştır.

Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda öğrencilere şu becerilerin kazandırılması amaç edinilmiştir.

- *Eleştirel düşünme*
- *Yaratıcı düşünme*
- *Araştırma*
- *İletişim*
- *Problem çözme*
- *Bilgi teknolojilerini kullanma*
- *Girişimcilik*
- *Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma*
- *Karar verme*
- *Kaynakları etkili kullanma*
- *Güvenlik ve korunmayı sağlama*
- *Öz yönetim*
- *Bilimin temel kavramlarını tanıma*
- *Temalarla ilgili temel kavramları tanıma*

Yukarıda verilen beceriler arasından "eleştirel düşünme becerisi, yaratıcı düşünme becerisi, araştırma becerisi, iletişim becerisi, bilgi teknolojilerini kullanma becerisi, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma becerisi Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda görsel okuma etkinlikleri ile kazandırılabilecek beceriler olarak değerlendirilmiştir ve Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda da öğrencilere bu beceriler görsel okuma etkinlikleri ile kazandırılabilir (Bakınız: Tablo 6).

Araştırmacı tarafından aşağıda Tablo 9'da Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda 1.sınıf kazanımları içerisinde görsel okuma etkinlikleri ile ilişkilendirilebilecek kazanımlara yer verilmiştir.

Tablo 9. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilmiş 1.Sınıf Kazanımları

Tema	Kazanım	Etkinlik örneği
Okul Heyecanım	Görsel, işitsel ve hem görsel hem işitsel iletişim araçlarından yararlanarak doğal afetlerin zararlarını fark eder.	Doğal afetlerle ilgili belgesel izlettirilir.
Okul Heyecanım	Okula geliş ve gidişleri sırasında karşılaştığı insanlarla etkileşimde bulunurken nasıl davranması gerektiğini araştırır.	Trafik akışının ve taşıt türlerinin gözlemlenebileceği bir okul dışı gezi düzenlenir. Öğretmen rehberliğinde güvenli yerlerden karşıdan karşıya geçilir. Sınıfta da konuyla ilgili kısa filmler izlettirilir.
Benim Eşsiz Yuvam	Ailesinde ve akrabaları arasında etik değerlere ne kadar önem verildiğini gözlemler.	Kazanım programda görsel okuma ile ilişkilendirilse de görsel okuma ile ilgili bir etkinlik örneği yer almamaktadır.
Dün Bugün Yarın	Mevsim değişikliklerine bağlı olarak canlıların yaşamlarındaki değişiklikleri fark eder.	Mevsimlere göre giysilerimizin nasıl değiştiği öğrencilere buldurulur. Başka canlıların yaşamlarında ne gibi değişikliklerin olduğunu gözlem yoluyla ve resimli kaynaklardan yararlanarak araştırmaları istenir. Mevsim değişikliklerine bağlı olarak canlıların yaşamlarında olan değişiklikler fark ettirilir.

Hayat Bilgisi Öğretim Programı incelendiğinde Tablo 9'daki kazanımların doğrudan görsel okuma ile ilişkilendirildiği görülmektedir. 1.sınıfın görsel okuma etkinlik örneklerinde film izleme ve resimlerin kullanımına yer verilmiştir ancak "ailesinde ve akrabaları arasında etik değerlere ne kadar önem verildiğini gözlemler" kazanımı görsel okuma ile ilişkilendirilse örnek bir etkinliğe yer verilmemiştir.

Araştırmacı tarafından aşağıda Tablo 10'da Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda 2.sınıf kazanımları içerisinde görsel okuma etkinlikleri ile ilişkilendirilebilecek kazanımlara yer verilmiştir.

Tablo 10. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilmiş 2.Sınıf Kazanımları

Tema	Kazanım	Etkinlik örneği
Okul Heyecanım	Sınıfının ve sırasının yerini şekil çizerek gösterir.	Basit çizimler yaparak sınıfının ve sırasının yerini kâğıt üzerinde gösterirler.
Okul Heyecanım	Okulu, öğretmeni ve arkadaşlarıyla ilgili duygu ve düşüncelerinin zaman içinde nasıl değiştiğini görsel materyaller tasarlayarak açıklar.	Gazete ve dergilerden kestikleri çeşitli resim ve yazılar yardımıyla öğretmeni ve arkadaşlarıyla ilgili duygu ve düşüncelerinin zaman içinde nasıl değiştiğini yansıtan posterler hazırlarlar.
Okul Heyecanım	Atatürk'ün öğrenim hayatı hakkında araştırma yapar ve bulgularını sunar.	Atatürk'ün öğrenim hayatına başlaması ile ilgili anı okunur ve gönüllü öğrenciler tarafından canlandırılır. Atatürk'ün öğrenimini askeri okullarda tamamladığı belirtilerek bu yıllara ait fotoğrafları inceletilir. Öğrenimine neden askeri okullarda devam ettiği ile ilgili öğrencilerin görüşleri alınır. Bu bilgiler ışığında öğrencilerden Atatürk'ün öğrenim hayatı hakkında araştırma yaparak resim, anı, fotoğraf toplamaları istenir. Bunlar Atatürk köşesinde sergilenir.
Dün Bugün Yarın	Atatürk'ün önderliğinde ülkemizde gerçekleştirilen köklü değişiklikleri görsel materyaller kullanarak açıklar.	Öğrencilerden topladıkları görsel materyaller aracılığıyla ülkemizde gerçekleştirilen köklü değişiklikleri açıklamaları istenir.
Dün Bugün Yarın	Atatürk'ün hayatını araştırır ve araştırma sonuçlarını görsel materyallerle destekleyerek sınıfa sunar.	Araştırma sırasında elde edilen çeşitli fotoğraf ve resimlerle grup çalışması veya bireysel çalışma ile "Atatürk "Albümü" hazırlamaları söylenir.
Dün Bugün Yarın	Takvimi kullanarak hava durumundaki değişiklikleri günlük ve haftalık olarak gözlemler, gözlem sonuçlarını grafikle gösterir ve yorumlar.	Hava durumundaki değişimleri gün boyunca ve bir hafta süresince gözlemlemeleri istenir. Hava durumunu gösteren (karlı, yağışlı, bulutlu, güneşli) resimleri çizerek ya da yapıştırarak, takvim üzerinde işaretlemeleri söylenir.

Hayat Bilgisi Öğretim Programı incelendiğinde Tablo 10'daki kazanımların doğrudan görsel okuma ile ilişkilendirildiği görülmektedir. 2.sınıfın görsel okuma etkinlik örneklerinde çizim yapma, poster hazırlama, resim ve fotoğraf inceleme etkinliklerine yer verilmiştir ve bu etkinliklerden çizim yapma ve poster hazırlama 1.sınıfta yer alan görsel okuma etkinliklerine kıyasla öğrencileri daha aktif kılabilecek görsel okuma etkinlikleridir. Aynı zamanda program incelendiğinde kazanımların görsel okuma ile ilişkilendirilmesine 1.sınıfa göre 2. sınıfta daha fazla yer verildiği görülmektedir.

Araştırmacı tarafından aşağıda Tablo 11'de Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda 3.sınıf kazanımları içerisinde görsel okuma etkinlikleri ile ilişkilendirilebilecek kazanımlara yer verilmiştir.

Tablo 11. 2005 Hayat Bilgisi Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilmiş 3.Sınıf Kazanımları

Tema	Kazanım	Etkinlik Örneği
Okul Heyecanım	Okulunun ve sınıfının krokisini çizer.	Yüksek bir yerden aşağıda bulunanlar seyredilir. Yukarıdan bakıldığında varlıkların nasıl göründükleri sorulur. Varlıkların gerçek görüntü ve boyutları ile yukarıda bakıldığındaki görüntü ve boyutlarının farklı olduğuna dikkat çekilir. Kroki kavramı tanıtılır. Basit olarak okulun ve sınıfın krokisini çizmeleri istenir.
Okul Heyecanım	Atatürk'ün öğrenim hayatı hakkında araştırma yaparak edindiği bilgileri yazılı, sözlü veya görsel yollarla ifade eder.	Öğrenimini askerî okullarda tamamladığı belirterek bu yıllara ait fotoğrafları inceletilir. Öğrencilerden Atatürk'ün öğrenim hayatı hakkında araştırma yaparak resim, anı, fotoğraf toplamaları istenir. Bunlar Atatürk köşesinde sergilenir.
Okul Heyecanım	Yönergeleri takip ederek okuldaki bilgi ve iletişim teknolojilerinden yararlanır.	Öğrenciler, gazete ve dergilerden kestikleri fotoğraflarla bir kolaj çalışması yaparlar. Bu kolâjlarla "bilgi edinmemize yarayan araçlar" panosu hazırlanır.
Dün Bugün Yarın	Okula geliş ve gidişlerinde kendisinin ve başkalarının güvenliği için trafik işaret ve levhalarına, trafik kurallarına uyar.	Trafik işaret ve levhaları ile ilgili resimli kartlar hazırlanır. Sınıf iki gruba ayrılır. Kartlar gösterilerek anlamları gruplara sorulur. Çalışma sonunda öğrenciler bu trafik işaret ve levhalarını, trafik akışını gösteren bir panoda uygun yerlere yerleştirirler.
Benim Eşsiz Yuvam	Hayalindeki meslekle ilgili duygu, düşünce ve beklentilerini sanat yoluyla ifade eder.	Doktorluk, polislik, itfaiyecilik, hemşirelik, çöpçülük, kapıcılık gibi iş ve mesleklerin resimlerinin çizildiği kartondan giysileri giyerler. Role giren öğrenciler yaptığı iş ve mesleği tanıtırlar. İnsanlığa hizmet etmiş çeşitli meslek çalışanlarının yaptıkları ile ilgili kitaplar okumaları ve bu kişilerin yaptıkları ile ilgili öğrendiklerini özgün bir şekilde sunmaları istenir. Hayallerindeki meslekleri resim, müzik, drama ve yazı çalışmalarıyla sergilerler.
Benim Eşsiz Yuvam	Ailesinde ve yakın çevresinde (akrabaları, komşuları, vb.) birbirlerinin haklarına ne ölçüde saygı gösterildiğini gözlemler.	Kazanım programda görsel okuma ile ilişkilendirilse de görsel okuma ile ilgili bir etkinlik örneği yer almamaktadır.
Dün Bugün Yarın	Kendisinin ve arkadaşlarının duygularındaki değişimin yüzlerine ve bedenlerine nasıl yansıdığını fark eder.	Öğrenciler hazırlanan maskelerle duygularını etkileyen örnek durumları canlandırırlar.
Dün Bugün Yarın	Takvimi kullanarak hava durumundaki değişiklikleri günlük, haftalık, aylık olarak gözlemler ve gözlem sonuçlarını grafikle gösterir, meteorolojinin tahminleriyle karşılaştırır.	Hava durumundaki değişiklikleri günlük, haftalık, aylık olarak gözlemlemeleri istenir. Verilen araştırma kâğıdına, uygun resimleri yapıştırır ya da çizerler. Meteorolojinin tahminleri ile öğrencilerin tahminlerini karşılaştırmaları sağlanır.

Tablo 11'in Devamı

Dün Bugün Yarın	Ulaşım araçlarının geçmişten günümüze nasıl bir değişim geçirdiğini araştırarak bulgularını sınıfta sunar.	Geçmişten, günümüze kadar ulaşım araçlarıyla ilgili resimlerin incelenmesi sağlanır; ulaşım araçlarının nasıl bir gelişim ve değişim gösterdiği fark ettirilir
Dün Bugün Yarın	Bilgi ve iletişim teknolojilerinin günlük yaşamımızda hangi amaçlarla kullanıldığı hakkında bilgi toplar ve sınıfta sunar.	Kazanım programda görsel okuma ile ilişkilendirilse de görsel okuma ile ilgili bir etkinlik örneği yer almamaktadır.

Hayat Bilgisi Öğretim Programı incelendiğinde Tablo 11'deki kazanımların doğrudan görsel okuma ile ilişkilendirildiği görülmektedir. 1. sınıftan 3. sınıfa doğru kazanımlarının görsel okuma ile ilişkilendirilmesi giderek artış göstermiştir. 3.sınıf görsel okuma etkinlik örneklerinde çizim yapma, resim ve fotoğraf inceleme, resim yapma ve canlandırma etkinliklerine yer verilmiştir. Programda "Ailesinde ve yakın çevresinde (akrabaları, komşuları, vb.) birbirlerinin haklarına ne ölçüde saygı gösterildiğini gözlemler" ve "bilgi ve iletişim teknolojilerinin günlük yaşamımızda hangi amaçlarla kullanıldığı hakkında bilgi toplar ve sınıfta sunar" kazanımları görsel okuma ile ilişkilendirilse de örnek bir etkinliğe yer verilmemiştir.

2.7. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı tematik yaklaşımla hazırlanmıştır. Programda dört tema yer almaktadır. Bunlar; "Her İnsan Değerlidir, Demokrasi Kültürü, Hak ve Özgürlüklerimiz, Görev ve Sorumluluklarımız" temalarıdır. (MEB, 2016c).

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi Öğretim Programı incelendiğinde doğrudan görsel okumaya yer verilmediği görülmektedir ancak araştırmacı tarafından görsel okuma etkinlikleri ile ilgili olabilecek kazanımlar belirlenmeye çalışılmıştır.

Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı'nda **"**programın uygulanması ile ilgili açıklamalar" kısmında şöyle bir madde yer almaktadır:

"Dersin işlenişinde fotoğraf, film, CD-ROM, benzeşim (simülasyon) programları, çoklu ortam (multimedia) araçları, telekomünikasyon hizmetleri (internet vb.) dersin bir parçası olarak kabul edilmeli ve imkânlar ölçüsünde uygulanmalı; gezi düzenlenemeyen mekânlara, sanal alan gezileri düzenlenmelidir" (MEB,2016c, s.8) Bu açıklamada

fotoğraf, film ve sanal müze gezilerinin dersin bir parçası olarak kabuk edilip işe koyulmasının önerilmesi görsel okuma etkinliklerinin gerekliliği ile ilişkilendirilebilir.

Araştırmacı tarafından aşağıda Tablo 12'de Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı'nda görsel okuma etkinlikleri ile ilişkilendirilebilecek kazanımlara yer verilmiştir.

Tablo 12. Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri ile İlişkilendirilmiş Kazanımlar

Tema	Kazanım	Örnek Etkinlikler
Her İnsan Değerlidir	İnsanlığın insanî değerlerle korunup geliştirileceğini kabul eder.	Özgürlük, eşitlik, kardeşlik, adalet, sevgi, saygı, hoşgörü, dostluk, dayanışma kavramları için birer kart oluşturulur. Her öğrenci kendi kartındaki kavramı farklı yöntemler (drama, resim, afiş vb.) kullanarak anlatır.
Demokrasi Kültürü	Farklı görüş, düşünce, inanç, anlayış ve kültürel değerlerin toplumsal yaşamı zenginleştirdiğini kavrar.	Sınıf gruplara ayrılır. Her grubun sınıfı tanımlayan resim yapmaları istenir. Resimler birleştirilerek bütününde kullanılan renk, desen, figürü kapsayacak bir hikâye yazmaları istenir.
Hak ve Özgürlüklerimiz	İnsan haklarının ve özgürlüklerinin herkes için doğuştan ve vazgeçilmez olduğunu kavrar.	Çocuk Hakları Sözleşmesinin maddeleri fişlere yazılarak öğrencilere dağıtılır. Öğrencilerden bu hakları farklı yöntemlerle (resim, afiş, fotoğraf, drama vb.) anlatmaları istenir.
Hak ve Özgürlüklerimiz	Demokratik toplumlarda sivil toplum kuruluşlarına katılımın önemini kavrar.	Öğrencilerin çocuk haklarıyla ilgili çalışmalar yapan STK'ları araştırarak bunlarla ilgili görsel ve yazılı haberleri sınıfta paylaşmaları istenir.
Hak ve Özgürlüklerimiz	Hukukun üstünlüğünü kabul eder.	Gazete ve internet haberleri, film gibi örnekler üzerinden tartışma yapılarak hukukun üstünlüğü vurgusu yapılır.
Görev ve Sorumluluklarımız	Toplum yaşamını düzenleyen kurallara uymanın sorumluluğunu üstlenir.	Sınıf gruplara ayrılır, her grup toplum yaşamını düzenleyen bir kuralın gerekçelerini farklı tekniklerle sunar. (Drama, afiş, film vb.)
Görev ve Sorumluluklarımız	Vatandaşlık görevlerini yerine getirmenin önemini kavrar.	Öğrencilere vatandaşlık görevlerinin önemini anlatan sunu, afiş, broşür hazırlama gibi çalışmalar yaptırılır.

Tablo 12 incelendiğinde görsel okuma etkinliklerinin Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı'nda oldukça az yer aldığını görmekteyiz. Oysa demokrasi, özgürlük, eşitlik, adalet gibi birçok soyut kavramın yer aldığı bu derste görsel verilerin çokça kullanılması bu soyut kavramlarla ilgili kazanımların öğrencilere daha kolay bir şekilde kazandırılmasını sağlayabilir. Bu doğrultuda Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Öğretim Programı'nda görsel okumaya daha çok yer verilmesi gerekmektedir.

2.8. Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi (8.Sınıf) Öğretim Programı'nda Görsel Okuma Etkinlikleri

Araştırmacı tarafından Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi (8.Sınıf) Öğretim Programı'nda görsel okuma etkinliklerinin varlığı ve görsel okumaya dair verilen alan referanslar incelenmiştir. Bu doğrultuda aşağıda birtakım bilgiler yer almaktadır.

"Bir kahraman doğuyor" (1.Ünite) adlı ünitede görsel okumayla ilişkilendirilen kazanımlar araştırmacı tarafından aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

"*Atatürk'ün çocukluk dönemini ve bu dönemde içinde bulunduğu toplumun sosyal ve kültürel yapısını analiz eder.*" (1.Kazanım) kazanımında "Atatürk de bir çocuktu" etkinliği ile Atatürk'ün çocukluk dönemi ve dönemin toplumsal ve kültürel yapısının incelenmesinde döneme ait görsel kaynaklardan yararlanılması görsel okuma ile ilişkilendirilebilir. "*Atatürk'ün askerlik hayatı ile ilgili olay ve olguları kavrar."* (3.Kazanım) ve *"Örnek olaylardan yola çıkarak Atatürk'ün çeşitli cephelerdeki başarılarıyla askerî yeteneklerini ilişkilendirir." (4.Kazanım)* kazanımları "Asker ve Komutan Atatürk" etkinliği ile Atatürk'ün cephelerdeki askeri başarısıyla ilgili film veya belgesellerin izletilmesi görsel okuma ile ilişkilendirilebilir.

"Millî Uyanış: Yurdumuzun İşgaline Tepkiler" (2.Ünite) adlı ünitede görsel okumayla ilişkilendirilen kazanımlar araştırmacı tarafından aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

"I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin durumunu, topraklarının paylaşılması ve işgali açısından değerlendirir." (1.Kazanım) kazanımına dair "Birinci Dünya Savaşında Osmanlı" etkinliğinde döneme ilişkin belgesellerden yararlanılması görsel okuma ile ilişkilendirilebilir. "*Mustafa Kemal'in Millî Mücadelenin hazırlık döneminde yaptığı çalışmaları millî bilincin uyandırılması, millî birlik ve beraberliğin sağlanması açısından değerlendirir.*" (4.Kazanım), *"Hıyanet-i Vataniye Kanunu'nun çıkarılma gerekçelerini ve uygulama sürecini değerlendirir."* (6.Kazanım) ve "*İstanbul yönetimince imzalanan Sevr Antlaşması'na karşı Mustafa Kemal'in ve Türk milletinin tutumunu değerlendirir."* (7.Kazanım) kazanımlarına dair "Milli Mücadele Lideri Mustafa Kemal" etkinliğinde döneme ilişkin görsel materyallerden yararlanılması görsel okuma ile ilişkilendirilebilir. *"Misak-ı Milli'nin kabulünü ve Büyük Millet Meclisi'nin açılışını "ulusal egemenlik", "tam bağımsızlık" ilkeleri ve vatanın*

bütünlüğü esası ile ilişkilendirir." (5.Kazanım) kazanımına dair "Kurtuluş Müzesi'ni Geziyoruz" adlı etkinlikle ile kazanımla ilgili eğitsel filmlerin izletilmesi görsel okuma ile ilişkilendirilebilir. *"Mustafa Kemal'in Millî Mücadeleyi örgütlerken karşılaştığı sorunlara bulduğu çözüm yollarını, onun liderlik yeteneği ile ilişkilendirir."* (8.Kazanım) kazanımına dair "Eşsiz Bir Lider" etkinliği ile Atatürk'ün liderlik özellikleri ile ilgili görsel materyallerin incelenmesi görsel okuma ile ilişkilendirilebilir.

"Ya İstiklal Ya Ölüm!" adlı ünitede (3.Ünite) görsel okumayla ilişkilendirilen kazanımlar araştırmacı tarafından aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

"Kurtuluş Savaşı'nda Doğu ve Güney cephelerinde yapılan mücadeleleri, sebep ve sonuçları açısından değerlendirir." (1.Kazanım), *"Batı cephesinde Kuvâ-yı Millîye birliklerinin faaliyetlerini ve düzenli ordunun kurulmasını değerlendirir."* (2.Kazanım), *"Türk milletinin millî birlik, beraberlik ve dayanışmasının ifadesi olarak Tekâlif-i Millîye Kararları'nın uygulamalarını inceler."* (4.Kazanım), *"Sakarya Meydan Savaşı'nın ve Büyük Taarruz'un kazanılmasında Atatürk'ün rolünü fark eder."* (5.Kazanım), ve *"Türk milletinin Kurtuluş Savaşı sürecinde elde ettiği askerî başarılarının ulusal ve uluslararası etkilerini değerlendirir."* (6.Kazanım) kazanımları ile ilgili olarak "Film izliyoruz" etkinliğe ile Atatürk ve Kurtuluş Savaşı ile ilgili eğitsel filmlerin izletilmesi ve de "Kurtuluş Savaşı Müzesi" etkinliği ile müze ile ilgili filmler izletilmesi görsel okuma ile ilişkilendirilebilir.

"Çağdaş Türkiye Yolunda Adımlar" (4.Ünite) adlı ünitede görsel okumayla ilişkilendirilen kazanımlar araştırmacı tarafından aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

Programda "Çağdaş Türkiye Yolunda Adımlar" (4.Ünite) adlı üniteye dair toplam 25 kazanım bulunmaktadır ve tüm kazanımlarla ilgili "Film izliyoruz" etkinliği ile Atatürk ve İnkılâplarımızla ilgili eğitsel filmlerin izletilmesi yer almaktadır. Bu doğrultuda "Çağdaş Türkiye Yolunda Adımlar" adlı ünitenin bütün kazanımları görsel okuma ile ilişkilendirilebilir.

"Atatürkçülük" (5. Ünite) adlı ünitede görsel okumayla ilişkilendirilen kazanımlar araştırmacı tarafından aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

"Millî güç unsurlarının Atatürk'ün yönetim anlayışındaki yerini ve önemini kavrar" (3.Kazanım) adlı kazanıma dair "Film İzliyoruz" etkinliği ile millî güç unsurları ile ilgili

eğitsel film izletilmesi ve görsel malzemelerin yorumlanması görsel okuma ile ilişkilendirilebilir.

"Atatürkçülük" adlı ünitede (5. Ünite) adlı ünitede görsel okumayla ilişkilendirilen kazanımlar araştırmacı tarafından aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

"Atatürk Dönemi Türk Dış Politikası ve Atatürk'ün Ölümü" adlı ünitede (6.Ünite) görsel okumayla ilişkilendirilen kazanımlar araştırmacı tarafından aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

"Atatürk Dönemi Türk dış politikasının temel ilkelerini ve amaçlarını analiz ederek Türk dış politikası hakkında çıkarımlarda bulunur." (2.Kazanım) kazanımında "Afiş Yapıyoruz" etkinliğinde Atatürk'ün dış politikasının temel ilkelerini anlatan sözlerini ve uygulamalarını konu alan afiş hazırlanması görsel okuma ile ilişkilendirilebilir. *"Atatürk'ün Hatay'ı ülkemize katmak konusunda yaptıklarını ve bu uğurda gösterdiği özveriyi fark eder."* (3.Kazanım) kazanımıyla ilgili "Mayısta Yedi Gün" etkinliği kapsamında Atatürk'ün son günleri ile ilgili kaynaklar içerisinden fotoğraflardan yararlanarak, Atatürk'ün Hatay'ın anavatana katılması için göstermiş olduğu özveriyi anlatan kompozisyon yazılması görsel okuma ile ilişkilendirilebilir. *"Atatürk'ün ölümü üzerine yayımlanan yazılı ve görsel kanıtlardan hareketle onun kişilik özellikleri ile fikir ve görüşlerinin evrensel değerine ilişkin çıkarımlarda bulunur."* (4.Kazanım) kazanımında "Atamızın İzindeyiz" etkinliği kapsamında Atatürk'ün ölümüyle ilgili resimlerin inceletilmesi ve eğitsel filmlerin izletilmesi görsel okuma ile ilişkilendirilebilir.

"Atatürk'ten Sonra Türkiye: İkinci Dünya Savaşı ve Sonrası" (7. Ünite) adlı ünitede görsel okumayla ilişkilendirilen kazanımlar araştırmacı tarafından aşağıda açıklanmaya çalışılmıştır.

"İkinci Dünya Savaşı'nın sebep, süreç ve sonuçlarını Türkiye'ye etkileri açısından değerlendirir." (1.Kazanım), *"Türkiye'de çok partili siyasî hayata geçişi hızlandıran gelişmeleri demokrasinin gerekleri açısından inceler."* (2. Kazanım) ve *"Türkiye'nin dünya üzerindeki konumunun öneminden yola çıkarak İkinci Dünya Savaşı sonrası değişen ülkeler arası ilişkileri değerlendirir."* (3.Kazanım) kazanımlarında "Film İzliyoruz" etkinliğinde İkinci Dünya Savaşı ve savaş sürecinde Türkiye'yi konu alan belgesel film izletilmesi görsel okuma ile ilişkilendirilebilir. *"İkinci Dünya Savaşı'ndan*

sonra Türkiye'de meydana gelen toplumsal, kültürel ve ekonomik gelişmeleri fark eder." (4.Kazanım) kazanımında "Grafik Okuyalım" etkinliği ile İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Türkiye'de meydana gelen toplumsal, kültürel ve ekonomik gelişmeleri içeren grafiklerin incelenmesi görsel okuma ile ilişkilendirilebilir. *"Türk Silahlı Kuvvetlerinin önemini ve görevlerini kavrar.*" (6.Kazanım) kazanımında "Kışlayı Gezelim" etkinliğinde Türk Silahlı Kuvvetleri ile ilgili tanıtım filmi izletilmesi görsel okuma ile ilişkilendirilebilir. *"Türkiye Cumhuriyeti'nin temel niteliklerine yönelik iç ve dış tehditlere karşı korunması konusunda duyarlı olur."* (7.Kazanım) kazanımında "Ermeni Sorunu" etkinliğinde Ermeni sorunu ile ilgili belgesel film izletilmesi görsel okuma ile ilişkilendirilebilir.

Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi (8.Sınıf) Öğretim Programı incelendiğinde görsel kaynaklardan yararlanılması yönünde örnek etkinliklere yer verildiği görülmektedir. Ancak programda görsel okuma kavramına yer verilmemiştir. Bu nedenle görsel kaynakların kullanımı ile ilgili örnek etkinlikler görsel okuma adı altında verilebilir bu yönde etkinlikler güncelleştirilebilir.

2.9. İlgili Araştırmalar

Görsel okumaya yönelik yapılan araştırmalar incelendiğinde daha çok ilköğretim öğrencilerinin görsel okuma becerilerini saptamaya yönelik çalışmalar olduğu görülmektedir. İlköğretim öğrencilerinin görsel okuma becerilerini saptamaya yönelik çalışmaların ise büyük bir bölümü Türkçe derslerine yöneliktir. Bunun dışında eğitim alanında Fizik ve Matematik dersleri ile ilgili yapılan çalışmalar yer almaktadır. Yapılan çalışmaların büyük bir çoğunluğunda nicel araştırma yöntem ve teknikleri kullanıldığı görülmektedir. Nitel araştırma yöntem ve tekniklerinin kullanıldığı az sayıdaki çalışmalarda ise eylem araştırması deseni kullanılmamıştır. Genel olarak bakıldığında görsel okuma alanında yapılan çalışmaların az olduğu dikkati çekmektedir.

Sosyal Bilgiler eğitimi alanında ulaşılan kaynakların sınırlılığı içerisinde görsel okuma ile ilgili nicel ya da nitel araştırmaya yönelik hiçbir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma görsel okumanın Sosyal Bilgiler eğitimi alanında ele alınması bakımından ilk olma özelliği taşımaktadır.

Araştırmacı tarafından aşağıda görsel okuma/okuryazarlık ile ilgili yapılan birtakım araştırmalar ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Tanrıverdi ve Apak (2013)'ın 2001-2012 yılları arasında Türkiye'de görsel okuryazarlık alanında yapılan çalışmalara ilişkin içerik analizi çalışmasında toplamda kırk çalışma belirlemişlerdir. Araştırmanın sonuçlarına göre Türkiye'de görsel okuryazarlık alanında yapılan lisansüstü tezlerin çoğunlukla ilköğretim öğrencilerinin görsel algı becerilerini saptamaya ya da geliştirmeye yönelik çalışmalarla sınırlı kaldığı, Öğretmen eğitiminde neredeyse yok denecek kadar az çalışmalar yapıldığı, yetişkin eğitiminde ise bu alanda hiç çalışma yapılmadığına ulaşılmıştır. Araştırmada mevcut çalışmaların ülkemizin görsel okuryazarlık konusundaki düzeyini, yeterliklerini ya da yetersizliklerini ortaya koyacak düzeyde olmadığı belirtilmiştir.

Göçer ve Tabak (2013)'ın "Öğretmen Adaylarının Görsel Okuryazarlık ile İlgili Algıları" isimli çalışmasında Sınıf ve Türkçe öğretmeni adaylarının görsel okuryazarlık kavramına ilişkin sahip oldukları metaforların ortaya çıkarılması amaç edinilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2011–2012 öğretim yılı bahar döneminde, Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi sınıf ve Türkçe öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören 131 öğretmen adayının oluşturduğu çalışmanın sonucuna göre öğretmen adayları tarafından 73 adet geçerli metaforun üretildiği tespit edilmiştir. Bu metaforlar içerisinde 71 tanesi olumlu, 2'si ise olumsuz bulunmuş, öğretmen adaylarının görsel okuryazarlığa ilişkin olumlu algılara sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Baş ve Kardaş (2014)'ın ilköğretim öğrencilerinin görsel okuma becerisi ile okuduğunu anlama becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesini amaçlayan bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın örneklemini Ankara ilinin Çankaya ilçesinde 52 dördüncü sınıf öğrencisinin oluşturduğu çalışmada, öğrencilerin görsel okuma becerisini ölçmeye yönelik beş adet grafik animasyon türü kısa film kullanılmıştır. Daha sonra görsel okuma testi ve okuduğunu anlama becerisini ölçmeye yönelik okuduğunu anlama testi geliştirilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre ilköğretim dördüncü sınıf öğrencilerinin görsel okuma becerisi testi ile okuduğunu anlama becerisi testinden elde ettikleri toplam puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Göçer ve Tabak (2012) tarafından ilköğretim 5. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında sunulan etkinliklerin, programda verilen 5. sınıf görsel okuma

kazanımlarını kazandıracak nitelikte olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları 5. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabı ile Engin Yayınları 5. sınıf Türkçe dersi öğrenci çalışma kitabı ele alınmıştır. Çalışmanın sonucunda her iki yayınevince hazırlanan Türkçe dersi öğrenci çalışma kitaplarında görsel okumayla ilgili etkinliklere yer verildiği görülmüştür. İncelenen iki çalışma kitabında da görsel okuma kazanımlarına yönelik etkinliklerin temalara dağılımı genel olarak dengeli bulunmuştur.

Kocaarslan ve Çeliktürk (2013) tarafından eğitim fakültesi öğrencilerinin görsel okuryazarlık yeterliklerini belirlemek ve bazı değişkenlerin görsel okuryazarlık düzeyi ile ilişkisinin olup olmadığını ortaya koymak amacıyla bir araştırma yapmışlardır. Araştırmanın örneklemini Bartın ve Mehmet Akif Ersoy Üniversitelerinde öğrenim görmekte olan 347 öğretmen adayının oluşturduğu çalışmada veri toplama aracı olarak "Kişisel Bilgi Formu" ve "Görsel Okuryazarlık" ölçeği kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, eğitim fakültesi öğrencilerinin genel olarak görsel okuryazarlık yeterlik düzeyinin yüksek olduğu, üçüncü sınıf öğrencilerinin; birinci ve dördüncü sınıflara göre daha yüksek düzeyde görsel okuryazarlığa sahip olduğu, yaşanılan yerin köy, ilçe veya il olması öğrencilerin görsel okuryazarlık düzeyini etkilemediği sonuçlarına ulaşılmıştır. Araştırmada öğretmen adaylarının çağın gerektirdiği görsel okuryazarlık becerilerine sahip olması için öğretim programları bu becerileri geliştirecek şekilde yeniden tasarlanabilir şeklinde öneride bulunulmuştur.

Kurudayıoğlu ve Tüzel (2010) tarafından "21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi" isimli çalışmada, görsel okuryazarlık, medya okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı ve e-okuryazarlık türleri ilköğretim Türkçe dersleri bağlamında ele alınarak değerlendirilmiştir. Araştırmada görsel okuma ile ilgili ülkemizde 2005 ve 2006 yıllarında ilköğretim okulları Türkçe programlarıyla önemli bir adım atıldığı, yenilenen programda ilköğretim birinci kademede "görsel okuma ve görsel sunu" öğrenme alanına yer verilirken ikinci kademede "dinleme" öğrenme alanı "dinleme/izleme" öğrenme alanı olarak genişletildiğine değinilmiştir. Programın 21. yüzyılın gereği olan okuryazarlık modelleri açısından yeniden ele alınması zorunluluğunun ortaya çıktığı belirtilmiştir.

Kıran (2008) yüksek lisans tezinde İlköğretim 5. sınıf öğretmen ve öğrencilerinin görsel okuryazarlık düzeyleri üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırma 2007-2008 eğitim-öğretim yılında Çanakkale il ve ilçe merkezlerindeki ilköğretim okullarında görev yapmakta olan 5. sınıf, Sınıf Öğretmenleri üzerinde yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmenlerin çoğu, görsel okuryazarlığa, görsel öğrenmeye, görsel dile yönelik yeterlidir ve öğrenci düzeylerinin çoğunun, görsel okuryazarlığa, görsel ayırt etmeye, görsel dile yönelik olarak yüksek olduğu düşünülmektedir.

Keskinkılıç (2014), "İlköğretim Programlarında Yer Alan Görsel Okuryazarlık Kazanımlarının Değerlendirilmesi" isimli yüksek lisans tezinde görsel okuryazarlık kavramı, ilgili olduğu alanlar ve bu alanlardaki çalışmaların sonuçlarını görsel okuryazarlık eğitimi açısından irdelemiştir. İlişkisel tarama modeli kullanılan araştırmanın çalışma grubunu 2013-2014 eğitim öğretim yılı bahar döneminde Kırşehir Anadolu Öğretmen Lisesi ve Mucur Şeyh Edebali Anadolu Lisesi'nde okuyan 172 adet dokuzuncu sınıf öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda öğrencilerin görsel okuma düzeyleri ile görsel sunu düzeyleri arasında, görsel okuma düzeyleri ile geometri başarısı arasında ve görsel sunu düzeyleri ile geometri başarısı arasında pozitif yönde orta düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Ayrıca görsel okuma düzeyleri ile bilişsel stilleri arasında ilişki olduğu, görsel sunu düzeyleri ile bilişsel stilleri arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada görsel okuryazarlık becerileri öğretim tasarımı, görsel sanatlar, iletişim, dil bilimi, bilişsel bilimler gibi birçok bilim dalını ilgilendiren disiplinler arası bir kavram olduğu belirtilerek görsel okuryazarlık eğitim sürecinin her bir aşamasında bu alan uzmanlarını da işin içine katmanın faydalı olacağı önerilmiştir.

Görsel okuryazarlığı tanımlamanın zorluğundan ve çeşitliliğinin olmasından dolayı Brill, Kim ve Branch (2007), Delphi tekniği kullanarak görsel okuryazarlık ve görsel okuryazarlığın yeterliliklerinin ortak bir tanımına ulaşmaya çalışmışlardır. Araştırmaya birçok araştırmacı ve akademisyen katılmış ve yaptıkları tanımlardan ortak noktalar bir araya getirilmiştir. Araştırma sonunda ise; görsel okuryazarlık "görsel mesajları oluşturma ve yorumlama için gerekli olan bir dizi kazanılmış yeterlik" olarak ifade edilmiştir.

Walsh (2003), tarafından yapılan araştırmada erken çocukluk dönemindeki çocukların “Yürüyordum (I Went Walking)” ve "Felix ve Alexander (Felix and Alexander)” isimli öykü kitaplarındaki resimlere verdikleri tepkiler değerlendirmiştir. Elde edilen bulgular, kitaplardaki resimlerle ilgili olarak verilen gözlemsel, metinsel, duyuşsal ve değerlendirici olmak üzere farklı düzeyde cevapların alınması ile değerlendirilmiş ve tüm cevaplarda çocukların bütünsel bir bakış açısı ile yorumlamalar yaptıkları görülmüştür.

Görsel okuma/okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde bu çalışma diğer çalışmalardan farklı olarak görsel okuma etkinliklerinin hazırlanıp uygulamaya konulması ile ne tür sonuçlara ulaşıldığı bakımından önemli görülmektedir. Ayrıca Sosyal Bilgiler alanında görsel okuma ile ilgili hiçbir çalışmanın yer almamasından dolayı bu çalışmanın Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okuma temelli bir öğretim sürecinin öğrencilerde uyandırdığı duygu ve düşüncelerin saptanması ve kazanımlara ulaşmada etkililiğinin irdelenmesi açısından da önemli görülmektedir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçlarının hazırlanması, uygulanması ve elde edilen verilerin çözümlenmesinde kullanılan yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Sosyal Bilgiler derslerine görsel okumayı eklemlemeyi uygulamaya koymak amacıyla araştırmada, nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılmıştır. Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırması deseni kullanılarak planlanıp uygulamaya koyulmuştur. "Eylem araştırması uygulamada ortaya çıkan sorunların anlaşılmasına ve çözülmesine yönelik olarak uygulayıcıların tek başlarına ya da bir araştırmacı ile birlikte uygulama sürecini çalışmalarını içerir. Araştırma ile uygulamayı bir araya getiren ve araştırma sonuçlarının uygulamaya aktarılmasını kolaylaştıran bir araştırma yaklaşımıdır" (Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.84). Bu yönüyle bu araştırmada uygulayıcı, aynı zamanda çalışma grubunu oluşturan sınıfın da ders öğretmenidir.

Sosyal Bilgiler dersinde görsel materyallerin kullanılmasının mevcut sorunların çözümüne yapıcı ve yaratıcı çözüm önerileri getirmek, aynı zamanda da öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersine bakış açılarını değiştirmek amacıyla araştırmada eylem araştırması deseninin kullanılması uygun görülmüştür.

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmacı, tez araştırmasına başlamadan önce bazı devlet okulu müdürü ve devlet okulundaki Sosyal Bilgiler öğretmenleriyle görüşerek araştırma konusu hakkında bilgilendirmede bulunmuştur. Bu okullar içerisinden araştırmaya en sıcak bakan müdür ve Sosyal Bilgiler öğretmeninin bulunduğu okulda çalışmanın yürütülmesine karar verilmiştir. Bu doğrultuda araştırmanın çalışma grubunu, Adana ilinin Seyhan ilçesinde, 2015-2016 eğitim-öğretim yılında bir devlet okulunun 5.sınıfında bulunan 12'si erkek 10'u kız olmak üzere 22 kişilik bir öğrenci grubu oluşturmaktadır. Sınıfın Sosyal Bilgiler öğretmeni Dokuz Eylül Üniversitesi mezunu, 18 yıllık öğretmenlik deneyimine

sahip kadın öğretmendir. Uygulamanın yapıldığı okulun öğrencileri ekonomik olarak normal ve aşağısı gelir düzeyine sahip ailelerin çocuklarından oluşmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma öncesinde öğrencilerin görsel okuma ile ilgili algılarını ortaya çıkarmak adına ön test açık uçlu anket uygulanmıştır. Araştırmanın uygulama ve değerlendirme aşamalarına yönelik verilerin toplanması amacıyla araştırmacı ve öğretmen günlükleri, öğretmenle yapılan görüşme, öğrencilerle yapılan odak grup görüşmesi, video kayıtları, son test açık uçlu anket, görsel okuma etkinlikleri/çalışma yaprakları gibi veri toplama araçları kullanılmıştır. Araştırmanın uygulama ve değerlendirme aşamalarına yönelik veri toplama süreci 5 haftalık bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Kullanılan veri toplama araçları aşağıda Şekil 1'de sunulmuş ve her veri toplama aracına ilişkin detaylı bilgiler açıklanmıştır.

Şekil 1. Araştırmanın Veri Toplama Araçları

3.3.1. Ön Test ve Son Test Açık uçlu Anket

Araştırmacı tarafından Öğrencilerin görsel okuma kavramına yönelik görüşlerinin araştırma öncesinde ve sonrasında nasıl değiştiğini ortaya koymak için açık uçlu sorulardan oluşan anket uygulanmıştır. Ön test öğrencilerin Sosyal Bilgiler dersi ile görsel okumaya ilişkin algılarını ortaya koymayı amaçlayan açık uçlu beş sorudan oluşmaktadır. Son test ise ön testte sorulan birebir aynı sorulara, araştırma sürecine ilişkin görüş almayı amaçlayan ayrıca iki soru daha eklenip toplamda yedi sorudan oluşmaktadır. (Bakınız, Ek 1) Ön test ve son test açık uçlu anket uygulanmadan önce öğrencilere cevaplarını etkileyecek herhangi bir bilgi verilmemiştir. Özellikle açık uçlu anketin bir sınav olmadığı vurgulanmıştır. Her iki anket de birer ders saatinde uygulanmıştır. Ön test ve son test açık uçlu anketlerin araştırmanın katılımcı grubunu oluşturan 22 öğrenciye uygulanması planlanmış olsa da anketlerin uygulandığı haftalarda okula gelmeyen öğrencilerden dolayı bu sayısı ön testte 21, son testte ise 20 kişi ile sınırlı kalmıştır.

3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşmeler

"Bilgi alınacak kişilerle karşılıklı konuşma şeklinde gerçekleştirilen bir veri toplama yöntemi olan görüşme, yüz yüze bir ilişkiye dayanması, verilerin elde edilmesinde açıklık ve kesinlik kazandırması yönünden ve konuyla ilgili derinlemesine veri toplamak adına yeni sorular sorma imkânı tanıdığından araştırmada kullanılan veri toplama yöntemlerinden biri olacaktır" (Seyidoğlu, 1995, s.29). Briggs (1986) görüşmenin, sosyal bilimler alanında yapılan araştırmalarda kullanılan en yaygın veri toplama yöntemi olduğunu savunmakta ve bu durumun, görüşme yönteminin; bireylerin deneyimlerine, tutumlarına, görüşlerine, şikâyetlerine, duygularına ve inançlarına ilişkin bilgi elde etmede oldukça etkili bir yöntem olmasından kaynaklandığını belirtmektedir (Akt: Yıldırım ve Şimşek,2013, s.147). Bu araştırmada öğrencilerin görsel okumaya ilişkin algılarını ve Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okuma etkinlik ve uygulama sürecine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirlemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler sabit seçenekli cevaplamayı sağlarken aynı zamanda konuyla ilgili derinlemesine bilgi toplanmasını sağlar (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014, s.152). Ayrıca öğrencilerle süreç sonunda odak grup görüşmesi yapılmıştır. Odak grup görüşmesinde araştırmacı küçük bir gruptan

(genellikle dört ile sekiz kişi arasında) bir dizi sorun hakkında düşünmesini ister (Büyüköztürk ve diğerleri, 2014, s.152). Görüşme formlarının hazırlanması ve görüşmelerin yapılması ile ilgili süreçler aşağıda ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

3.3.2.1. Görüşme Formunun Hazırlanması

Araştırmada öğretmen görüşme formu ve öğrenci odak grup görüşme formu olmak üzere iki tane form hazırlanmıştır. Görüşme soruları hazırlanırken temel görüşme formu hazırlama ilkeleri dikkate alınmıştır. Bu ilkeler şunlardır (Bogdan ve Biklen, 1992; Brookfield, 1992; Patton, 1987; Akt; Yıldırım ve Şimşek, 2013, s.156):

- Kolay anlaşılabilecek sorular yazma,
- Odaklı sorular hazırlama,
- Açık uçlu sorular sorma,
- Yönlendirmekten kaçınma,
- Çok boyutlu soru sormaktan kaçınma,
- Alternatif sorular ve sondalar hazırlama,
- Farklı türden sorular yazma,
- Soruları mantıklı bir şekilde düzenleme,
- Soruları geliştirme

Öğretmen ve öğrenci odak grup görüşme formlarına ekler kısmında Ek 2 ve Ek 3'de yer verilmiştir.

3.3.2.2. Görüşmelerin Yapılması

Görüşme araştırmacı/öğretmen ve öğrenciyle birebir mülakat şeklinde gerçekleştirilmiş, kamera ile kayıt altına alınmıştır. Görüşme 23.03.2016 tarihinde gerçekleştirilmiştir. Sorular açık uçlu olacak şekilde düzenlenmiş ve esnek bırakılmıştır. Mülakat esnasında öğrencilerden alınan cevaplara göre sorular yeniden düzenlenmiştir. Araştırma süreci sonunda 4 öğrenci ile odak grup görüşmesi yapılmış ve 7 açık uçlu soru sorulmuştur. Sosyal Bilgiler öğretmeni ile de boş ders saatinde birebir görüşme yapılmıştır.

3.3.3. Araştırmacı ve Öğretmen Günlüğü

Araştırmacı tarafından, görsel okuma etkinliklerinin uygulanma sürecini ve bu süreçte dikkati çeken noktaları belirlemek amacıyla eylem araştırması boyunca günlük tutulmuştur. Öğrencilerin, görsel okuma etkinliklerini uygulama sürecine yönelik tutumlarını, süreçte yaşadıkları sorunları, görsel okumanın öğrencilere katkısını ortaya koymak amacıyla okulun Sosyal Bilgiler öğretmeninin de günlük tutması sağlanmıştır. Uygulama sonrasında araştırmacı tarafından araştırmacı ve öğretmen günlükleri değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

3.3.4. Kamera ve Fotoğraf Kayıtları

Araştırmada süreç içerisinde yapılan görsel okuma etkinliklerini, etkinliklerin nasıl uygulandığını ve öğrencilerin bu etkinliklere ilişkin görüşlerini yansıtmak amacıyla kamera kaydı yapılmıştır. Kayıtlar düzenli olarak ders sonrasında bilgisayar ortamına aktarılmıştır.

3.3.5. Görsel Okuma Etkinlikleri/Çalışma Yaprakları

Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okumanın etkililiğini ortaya çıkarmak adına araştırmacı tarafından öğretim sürecinde görsel okuma etkinlikleri ve çalışma yaprakları uygulanmıştır. Araştırma kapsamında her kazanıma yönelik olarak görsel okuma etkinlikleri ve çalışma yaprakları hazırlanmıştır. Görsel okuma etkinliklerinin ve çalışma yapraklarının öğrenciler tarafından gerçekleştirilme düzeyini ve başarı oranlarını ortaya çıkarmak adına her etkinlik kendine özgü hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) tabi tutulmuştur.

3.4. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Araştırma kapsamında araştırmacı tarafından hazırlanan veri toplama araçlarından elde edilen verilerin değerlendirilmesinde içerik analizi kullanılmıştır. Bu kapsamda her bir soru için kategoriler oluşturulmuş ve cevaplayıcıların verdikleri cevaplar, niteliklerine göre ilgili oldukları kategorilere ayrılmıştır. Anketlerden, görüşmelerden ve günlüklerden ifade ve düşüncelere ait kesitler güvenirliği artırma adına taranarak tezde sunulmuştur. Ayrıca yine güvenirliği artırma adına, içerik analizi, ikinci bir araştırmacı

ile de gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz sonucunun araştırmacıdan araştırmacıya ya da iki farklı zamanda değişmemesi güvenirliği oluşturur. Güvenirlik değeri aşağıdaki formülle hesaplanır ve % 70'in üzerinde bulunduğunda araştırmacının yaptığı analiz güvenilir kabul edilir. (Miles ve Huberman, 1994, s.64; Akt; Tavşancıl ve Aslan, 2001, s.80-81)

$$\text{Güvenirlik: } \frac{\text{Uzlaşma Sayısı}}{\text{Uzlaşma + Uzlaşmama Sayısı}}$$

Araştırma verilerinin çözümlenmesine ilişkin bilgiler, dokümanlardan, görüşmelerden ve günlüklerden elde edilen verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması başlıkları altında aşağıda verilmiştir.

3.4.1. Ön test ve Son Test Açık Uçlu Anketin Analizi

Açık uçlu sorulardan oluşan ön test ve son testte öğrenci cevapları içerik analizine tabi tutularak yanıtlardaki değişimi ortaya koymak için bir takım nicelleştirmelere gidilmiştir. Böylece araştırmacı tarafından öğrencilerin görsel okumaya ilişkin algılarının araştırma öncesinde ve sonrasında nasıl değiştiği ortaya koyulmaya çalışılmıştır. Anketlere katılan öğrencilere kimliklerini gizli tutmak amacıyla Ö1, Ö2 şeklinde rumuzlar verilmiştir. Ayrıca güvenirliği artırma adına, içerik analizi, ikinci bir araştırmacı ile gerçekleştirilmiş iki analiz arasında iç tutarlılık hesaplanarak güvenirlik değeri 0,94 bulunmuştur.

3.4.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşmelerin Analizi

Araştırma sürecinin bitiminde dört öğrenciyle yedi açık uçlu sorudan oluşan görüşme yapılmış ve görüşmeler kamera ile kaydedilmiştir. Kayıtlar bilgisayar ortamına aktarılmış ve hiçbir değişiklik yapılmadan yazıya dökülmüştür. Başka bir araştırmacı tarafından kamera kaydı ve metinlerin birebir aynı olup olmadığı incelenmiş ve bir farklılığa rastlanmamıştır. Araştırmacı tarafından görüşme metinleri okunarak kodlamalar yapılmıştır. Kodlardan alt kategorilere ve ana kategorilere, kategorilerden de temalara ulaşılmıştır. Daha sonra veriler sayısallaştırılarak tablolaştırılmıştır. İkinci araştırmacı tarafından da yapılan kodlamalar incelenmiş ve tutarlılık hesaplanarak yarı yapılandırılmış görüşme formlarının güvenirlik değerleri bulunmuştur. Buna göre odak

grup öğrenci görüşme formunun güvenirlik değeri 0,95, öğretmen görüşme formunun güvenirlik değeri 0,91 bulunmuştur.

3.4.3. Araştırmacı ve Öğretmen Günlüklerinin Analizi

Araştırmacı ve öğretmen günlükleri içerik analizine başlanmadan önce günlükler dikkatle okunmuş ve ardından kodlamalar yapılarak kategoriler oluşturulmuştur. Kodlamalar ve kategoriler sayısallaştırılarak tablolar halinde sunulmuştur. Günlükler ikinci araştırmacı tarafından da okunarak kodlamalar değerlendirilmiştir. Kodlamalar arasındaki tutarlılık hesaplanarak güvenirlik değerleri bulunmuştur. Araştırmacı günlüğünde güvenirlik değeri 0,92, öğretmen günlüğünde ise güvenirlik değeri 0,88 olarak belirlenmiştir.

3.4.4. Kamera Kayıtlarının Analizi

Araştırmacı tarafında sınıfta görsel okuma temelli öğretimin uygulama sürecine ilişkin kamera kayıtları belli bir düzene göre hazırlanmıştır. Bu doğrultuda yapılan etkinliklere ilişkin kısa bilgilere yer verilmiştir. Kamera kayıtları ikinci araştırmacı tarafından da izlenerek ulaşılan verilerin farklı olup olmadığı değerlendirilmiş ve bir farklılığa rastlanmamıştır.

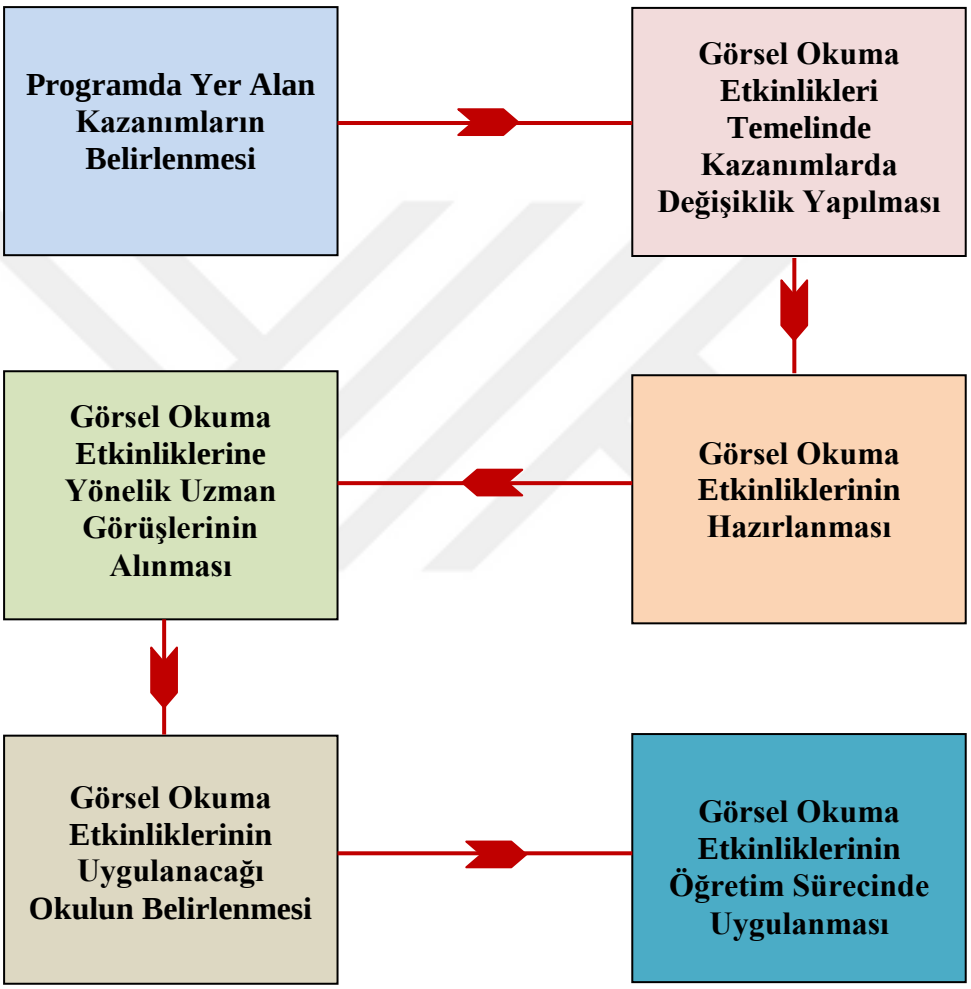
3.4.5. Görsel Okuma Etkinlikleri/Çalışma Yapraklarının Analizi

Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okumanın etkililiğini ortaya çıkarmak adına araştırmacı tarafından öğretim sürecinde görsel okuma etkinlikleri ve çalışma yaprakları uygulanmıştır. Araştırma kapsamında görsel okuma etkinlikleri ve çalışma yapraklarının öğrenciler tarafından gerçekleştirilme düzeyi ve başarı oranları hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre ortaya çıkarılmış ve araştırmacı tarafından kategorilere ayrılmıştır. İkinci araştırmacı tarafından görsel okuma etkinliklerinin ve çalışma yapraklarının analizi yapılmış, değerlendirme sonuçlarına göre ulaşılan kategoriler temel alınarak tutarlılık hesaplanmış ve güvenirlik değeri 0,93 bulunmuştur.

3.5. Görsel Okuma Etkinliklerini Uygulama Süreci: İşlem Yolu

Bu bölümde araştırmacı tarafından görsel okuma etkinliklerinin öğretim sürecinde uygulanmasına yönelik birtakım bilgilere yer verilmiştir. Bu amaçla aşağıda Tablo 13'de görsel okuma etkinliklerinin uygulama süreci yer almaktadır.

Tablo 13. Görsel Okuma Etkinliklerini Uygulama Süreci: İşlem Yolu

Araştırmacı tarafından öncelikle Sosyal Bilgiler Öğretim Programı incelenerek görsel okuma etkinliklerinin oluşturulmasına uygun olan kazanımlar belirlenmiştir. Bu inceleme sonucunda 5.sınıf "Bilim Teknoloji ve Toplum" öğrenme alanında yer alan "Gerçekleşen Düşler" ünitesinin kazanımlarının araştırma kapsamında seçilmesine karar verilmiştir. Görsel verilerin kullanılması temelli bir öğretim sürecinin oluşturulması dikkate alınarak ilgili ünitenin kazanımlarında birtakım değişiklikler gündeme getirilmiştir. Bu doğrultuda kazanımlarda yapılan değişiklikler aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 14. Araştırmaya Yönelik Tezde Kullanılan Kazanımlar

PROGRAMDA YER ALAN KAZANIMLAR:		ARAŞTIRMAYA YÖNELİK TEZDE KULLANILAN KAZANIMLAR:
• Yaptığı çalışmalarda yararlandığı kaynakları gösterir.	⇒	• Görsel materyallerle yaşamda etkin kullanılan bir eşyanın/araç-gerecin tarihsel gelişim süreçlerini gösterir, yaptığı çalışmada yararlandığı kaynakları belirtir.
• Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir.	⇒	• Görsel materyaller aracılığıyla buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir.
- -		• Bilim ve teknoloji ile ilgili görsel materyaller aracılığıyla değişim ve sürekliliği kavrar. (Programda olmayıp teze eklenmiştir.)
• Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır.	⇒	• Görsel materyaller aracılığıyla buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini tartışır.
• Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır.	⇒	• Belgeseller aracılığıyla buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır.
• Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir.	⇒	• Görsel kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir.

Araştırmacı tarafından kazanımların belirlenmesinin ardından bu kazanımlara yönelik olarak görsel veriler oluşturulmaya başlanmıştır. "*Görsel materyallerle yaşamda etkin kullanılan bir eşyanın/araç-gerecin tarihsel gelişim süreçlerini gösterir, yaptığı çalışmada yararlandığı kaynakları belirtir.*" kazanımına yönelik olarak üç etkinlik hazırlanmıştır. Birincisi çamaşır makinesinin, ikincisi telefonun ve üçüncüsü de bisikletin zaman içindeki değişimini gösteren görsellerin yer aldığı etkinliklerdir. Her

etkinliğin ardından birer çalışma yaprağı oluşturulmuştur. Ayrıca elektrik süpürgesinin ve kumandanın zaman içindeki gelişimine yönelik belgeseller de yer almaktadır.
Öğretim sürecinde tüm bu etkinliklerin işlenmesinden sonra öğrencilere eşya tarihine ilişkin proje ödevleri hakkında bilgi verilmiştir. Bu kapsamda öğrencinin eşya tarihi proje çalışması sırasında izleyeceği adımları görebilmesi için araştırmacı tarafından bir yönerge hazırlanmıştır. Ayrıca öğrencilerin yapacağı çalışmaya kolaylık sağlaması adına örnek bir eşya tarihi projesi hazırlanarak öğrencilere sunulmuştur. Dört haftalık süre içinde öğrencilerden projelerini tamamlamaları gerektiği belirtilmiştir. Süreç sonunda öğrenciler eşya tarihi projelerini teslim etmişlerdir. Araştırmacı tarafından tüm proje ödevleri değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre analiz edilmiştir. Tezin 1.kazanımına ait verilerden yola çıkarak "Sosyal Bilgiler Derslerinde Bir Mikro öğretim Yöntemi Olarak Eşya Tarihi: Örnek Bir Uygulama" isimli çalışma V.Uluslararası Sosyal Bilgiler Eğitimi Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

"Görsel materyaller aracılığıyla buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir." kazanımına yönelik olarak görsel verilerle oluşturulmuş üç etkinlik hazırlanmıştır. Her etkinliğin ardından bir çalışma yaprağı oluşturulmuştur. Birinci etkinlikte buluşlar ve buluşların yaratmış olduğu teknolojik gelişmeleri gösteren bir eşleştirme etkinliği hazırlanmıştır. Eşleştirme etkinliğinin ardından kazanımına yönelik bir çalışma yaprağı oluşturulmuştur. Çalışma yaprağında öğrencinin kendi kendine bir buluş ve bu buluşun yol açmış olduğu teknolojik gelişmeyi bularak bunları çizim yoluyla belirtmesi istenmiştir. İkinci etkinlikte tekerleğin icadının önemine, zaman içindeki değişimine ve sağladığı teknolojik gelişmeleri göstermeye yönelik olarak görsel verilerle oluşturulmuş bir etkinlik hazırlanmıştır. Etkinliğin ardından yine görsel okuma kapsamında bir çizim etkinliği ve çalışma yaprağı oluşturulmuştur. Üçüncü etkinlik, lokomotifin gelişimini gösteren görsellerin sıralanması etkinliğidir. Bu kapsamda lokomotifin gelişimini gösteren görseller bulunmuştur ve öğrencilerden bu görselleri geçmişten günümüze gelişimlerini gösterecek şekilde nedenlerini belirterek sıralaması istenmiştir. Öğrencinin incelemesi adına lokomotiflerin gelişimlerinin doğru sıralaması da hazırlanmıştır. Etkinliğin ardından bir çalışma yaprağı oluşturulmuştur. Kazanım kapsamında buluşlarla ilgili karikatürler de seçilmiştir.

"Bilim ve teknoloji ile ilgili görsel materyaller aracılığıyla değişim ve sürekliliği kavrar." kazanımına yönelik olarak teknolojik aletlerin ilk ve son hallerini gösteren

görsellerle oluşturulan bir etkinlik hazırlanmıştır. Etkinlikle ilgili bir de çalışma yaprağı oluşturulmuştur. Bu kazanıma yönelik olarak öğrencilere, sınıfta görsel verilerle hazırlanan etkinliğin yanı sıra ayrıca teknolojideki gelişmeleri geçmiş, günümüz ve gelecek kapsamında ele alan bir video sunumu izlettirilmiştir.

"Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini görsel materyaller aracılığıyla tartışır." kazanımına yönelik olarak görsel verilerle oluşturulan dört etkinlik hazırlanmıştır. Birinci etkinlikte geçmiş dönemin ve günümüz döneminin yaşamı ile ilgili kesitler yer almaktadır ve bu etkinliğin sonunda bir çalışma yaprağı hazırlanmıştır. İkinci etkinlik eskiden ve günümüzde çocukluğa dair oyunlar ve oyuncaklarla ilgili görsellerle hazırlanan bir etkinliktir. Etkinliğe yönelik bir de çalışma yaprağı oluşturulmuştur. Üçüncü etkinlikte teknoloji bağımlılığına yönelik olarak görsel kanıtlar yer almaktadır. Etkinlik kapsamında gazete haberi, karikatür, fotoğraf ve afiş kullanılmıştır. Etkinlik sonunda bir de çalışma yaprağı oluşturulmuştur. Dördüncü etkinlik teknolojinin yararlarına ve zararlarına yönelik olarak oluşturulmuş bir beyin fırtınası etkinliğidir. Etkinlik kapsamında teknolojinin yararları ve zararları olmak üzere görsel verilerle oluşturulmuştur iki ayrı kategori yer almaktadır. Öğrencilerden her iki kategori ile ilgili kişisel düşüncelerini belirtmeleri istenmiştir. Son olarak da öğrenciden teknolojinin yararlı mı yoksa zararlı mı olduğuna dair kişisel görüşlerini belirtmesi ve bu kişisel görüşüyle ilgili bir afiş tasarlaması istenmiştir.

"Belgeseller aracılığıyla buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır." kazanımına yönelik olarak Karl Benz'in içten yanmalı motoru icat etmesiyle otomobillerde yaşanan gelişime vurgu yapmak adına geçmişten günümüze otomobillerin gelişimlerini gösterecek şekilde bir sıralama etkinliği hazırlanmıştır. Kazanım kapsamında sırasıyla Alexander Graham Bell, Ali Kuşçu ve Aziz Sancar ile ilgili belgeseller yer almaktadır. Öğrencilerden belgeselleri izlerken kendilerine ilginç gelen noktaları belirtmeleri adına bir de çalışma yaprağı hazırlanmıştır. Son olarak da izledikleri belgesellerden yola çıkarak bilim insanlarının ortak özeliklerini belirtmeleri adına ayrı bir çalışma yaprağı hazırlanmıştır. Bilim insanları ile ilgili bu etkinliklerin ardından öğrencilerden Karl Benz, Alexander Graham Bell, Ali Kuşçu veya Aziz Sancar'dan birini seçerek ona bir teşekkür mektubu yazmaları adına etkinlik daha hazırlanmıştır.

"Görsel kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir." kazanımına yönelik olarak Atatürk'ün bilim ve teknolojiye olan ilgisine dair görsel kanıtlar oluşturularak bir etkinlik hazırlanmıştır. Bu doğrultuda Atatürk'ün dil, tarih, geometri, matematik, tarım, sanayi, havacılık, hukuk ve ekonomi alanlarıyla ilgili yaptığı çalışmalara ve bu alanlarda yapılan çalışmalara vermiş olduğu desteğe yönelik görsel kanıtlar yer almaktadır. Etkinlikle ilgili bir de çalışma yaprağı oluşturulmuştur.

Araştırmacı tarafından hazırlanan tüm görsel okuma etkinlikleri ile ilgili dört uzman görüşü alınmıştır. Uzman görüşü alınanlardan ikisi akademisyen olup, diğer ikisi ise biri devlet okulunda diğeri de özel okulda görev yapmakta olan Sosyal Bilgiler öğretmenleridir. Uzman görüşü neticesinde yapılan düzenlemelerden sonra tüm görsel okuma etkinlikleri öğretim sürecinde uygulamaya hazır hale gelmiştir.

Görsel okuma etkinlikleri ile öğretim, araştırmacı ve sınıfın Sosyal Bilgiler öğretmeni tarafından yapılmış, öğretim sürecinin merkezinde araştırmacı yer almıştır. Araştırmacı tarafından öğrencilere öğretim sürecine olan ilgilerini artırmak, onları motive etmek amacıyla öğretim sürecinin sonunda teşekkür belgesi (Bakınız, Ek 11) ile ödüllendirilecekleri bildirilmiştir. Öğrencilerin görsel okuma temelli öğretim sürecine hızlı ve kolay bir şekilde uyum sağladıkları görülmüştür. İlk derslerde öğrencilerin görselleri sorgulayarak anlam çıkarabilmeleri adına araştırmacı tarafından sınıfa görseller üzerinde birtakım temel sorular yöneltilmiştir. Çok geçmeden öğretim sürecinin ne şekilde işleyeceği, görsellerin nasıl sorgulanacağı öğrenciler tarafından anlaşılmıştır. Öğrencilerin görsellerden anlam çıkarmada bir zorluk yaşamadıkları gözlenmiştir. Özellikler tüm sınıfın derse katılma isteğinde olması öğretmen ve araştırmacının dikkatini çekmiştir. Öğretmenin dikkatini çeken en önemli nokta ise sınıfta yaşanan tartışma ortamlarının da etkisiyle öğrencilerin görsel okuma temelli öğretim sürecinde kendilerini ifade edebilmelerinde gelişim sağlamaları olmuştur. Öğrencilerden bazıları süreç içerisinde çalışma yapraklarında yer alan birkaç soruyu anlamada zorluk çekmişlerdir. Bu durumda araştırmacı ve öğretmen tarafından bu sorular farklı şekillerde öğrencilere sunularak anlaşılması sağlanmıştır. Araştırmacı ve öğretmen tarafından öğrencilerin zorlandıkları bir başka durumun ise çalışma yapraklarında yazı yazmaları olmuştur. Kimi öğrencilerin sınıf içerisinde yaşanan tartışmalarda oldukça özgün fikirler sunarken çalışma yapraklarında kısa ve net

cevaplar verdikleri gözlenmiştir. Bu durumda uygulayıcılar tarafından görsel okuma temelli bir öğretim sürecinin değerlendirilmesinde tüm süreç dikkate alınmalıdır.

Öğretim sürecinde öğrencilerin önceki etkinliklere yönelik edindikleri bilgileri yeni etkinliklerde kullanabildikleri görülmüştür. "Görsel materyaller aracılığıyla buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir" kazanımına yönelik hazırlanan "Tekerleğin Serüveni" isimli etkinlikte tekerleğin icadı ve teknolojik gelişmelere etkisi ele alınmıştır. Bir öğrenci bu etkinlikte edindiği bilgiyi "Bilim ve teknoloji ile ilgili görsel materyaller aracılığıyla değişim ve sürekliliği kavrar" kazanımına yönelik olarak izlenen belgeselde tekerleğin mouselerde de kullanıldığını, tekerleğin icadının bu alanda da karşımıza çıktığını belirterek kazanım ve etkinlikler arasında ilişki kurmuştur. Bu da göstermektedir ki öğretim sürecinde görsel okumanın yer alması öğrencilerin bilgiyi yapılandırmasında etkili olmuştur.

BÖLÜM IV: BULGULAR

Bu bölümde eylem araştırması sürecinde toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular, araştırmanın amacı doğrultusunda ele alınan sorular dikkate alınarak sunulmuştur.

4.1. Öğrencilerin Görsel Okuma Kavramına İlişkin Algıları Araştırma Öncesi ve Sonrası Nasıldır?

Öğrencilerin görsel okumaya ilişkin algılarını belirlemek amacıyla ön test ve son testte yer alan *"Görsel Okuma" deyince ne anlıyorsunuz? Sizce bir resim, fotoğraf, poster ya da karikatür okunabilir mi? Neden?"* sorusu analiz edilmiştir. Soruların cevap analizinde, çeşitli kategoriler kullanılmıştır. Böylece öğrenci cevapları, daha genel ifadeler içinde değerlendirilmiştir.

Aşağıdaki Tablo 15'de *"Görsel Okuma deyince ne anlıyorsunuz? Sizce bir resim, fotoğraf, poster ya da karikatür okunabilir mi? Neden?"* sorusunun analizi yer almaktadır.

Tablo 15. Öğrencilerin Görsellerin Okuma Kavramına İlişkin Algıları

Öğrenci Cevapları	**Ön Test (f)**	**Son Test (f)**
Görsellerin Okunabilmesine Yönelik Cevaplar		
Görseller Okunabilir		
Tüm görsel türler okunabilir	17	18
Görseller kısmen okunabilir		
Fotoğraf, poster, okunmaz; karikatür okunur	1	-
Resim, fotoğraf, okunmaz; diğerleri okunur	1	-
Okunmaz ama incelenir	-	1
Görseller Okunmaz	1	-
Görsellerin Okunabilirliğine İlişkin fikri yok	1	1
Toplam	**21**	**20**
Görsel Okumanın Uyandırdığı Çağrışımlar		
Gördüğünü anlatmak / Görselden anlam çıkarmak	5	2
Görseller aracılığıyla düşünceleri ifade etmek	4	2
Görselin bilgi vermesi	-	2
Görseli yorumlamak	-	1
Görseli incelemek	-	1
Görseli değerlendirmek	-	1
Zihinde canlandırmak	-	1

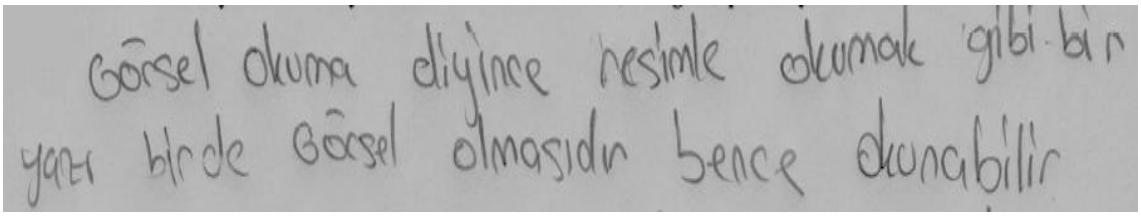
Tablo 15'in Devamı

Görsel Okumaya İlişkin fikri yok	1	1
Toplam	**10**	**11**

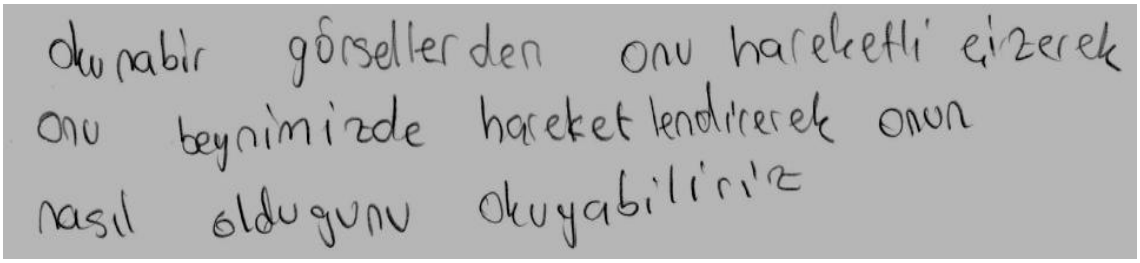
Öğrencilerin bir görselin okunabilirliğine ilişkin algıları ön testte 17, son testte 18 olup bir görselin "okunabilir" olması yönündeki algıları benzer durumdadır. Ön testte görsellerin okunamayacağını ifade eden bir öğrenci, son testte görsellerin okunabileceğini belirtmiştir. Ön testte yazı içeren karikatür gibi görsellerin kimi öğrenciler tarafından "okunabilir" olarak değerlendirilip, fotoğraf, resim gibi yazı içermeyen görsellerin ise "okunmaz" olarak değerlendirildiği görülmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin, "okuma" kavramını bilinen sözel okuma yönünde algıladıkları görülmektedir. Ancak son test incelendiğinde bu öğrencilerin yazı içermeyen görselleri de "okunabilir" olarak değerlendirmiş olduğu görülmektedir. Yine bir öğrencinin son testte "görseller okunmaz, incelenir" ifadelerinden, okuma kavramını bilindik sözel okuma manasında düşündüğü, bu yüzden bir görselin okunamayacağını ifade ettiği anlaşılmaktadır. Ancak araştırmacı tarafından, öğrencinin "görsel incelenir" ifadesi, görselin okunabilir olması yönünde değerlendirilmiştir.

Görsel okuma öğrenciler tarafından ön testte "gördüğünü anlatmak/görselden anlam çıkarmak" ve "görseller aracılığıyla düşünceleri ifade etmek" olmak üzere iki kavramdan oluştuğu görülmektedir. Son testte ise bu sayının "gördüğünü anlatmak/görselden anlam çıkarmak", "görseller aracılığıyla düşünceleri ifade etmek", "görseli yorumlamak", "görseli incelemek", "görseli değerlendirmek", "görselin bilgi vermesi" ve "zihinde canlandırmak" kavramlarıyla yediye çıkarak, görsel okumanın öğrencilerde oluşturduğu anlamın derinleştiği görülmektedir.

Görsel okuma, araştırma öncesinde kimi öğrenciler tarafından görselin yanında yazının da yer alması olarak düşünülmüştür. Örneğin Ö3'ün görsel okumaya ilişkin algısı ön testte şu şekildedir:

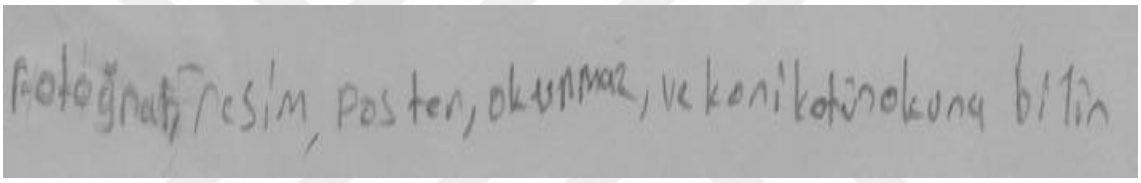

Son testte ise Ö3'ün görsel okumaya ilişkin algısında değişiklik yaşanmış ve görsel okumaya ilişkin şu ifadeleri kullanmıştır:

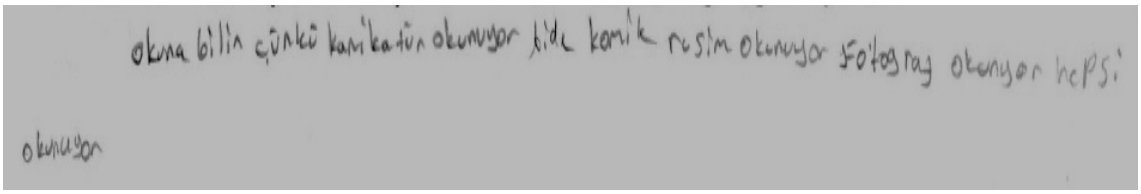
Ö3'ün görsel okumaya ilişkin son testte "görseli beynimizde hareketlendirme" ifadesinden onda "görsellerden anlam çıkarma", "görselin ne anlattığını anlamaya çalışma" algısının oluştuğu anlaşılmaktadır.

Kimi öğrenciler ise görsellerin bazılarını okunabilir, bazılarını ise okunmaz olarak ifade etmiştir. Örneğin Ö1'in ön testte fotoğraf, resim ve posteri okunmaz olarak değerlendirirken, karikatürü okunur olarak değerlendirmesi şu şekildedir:

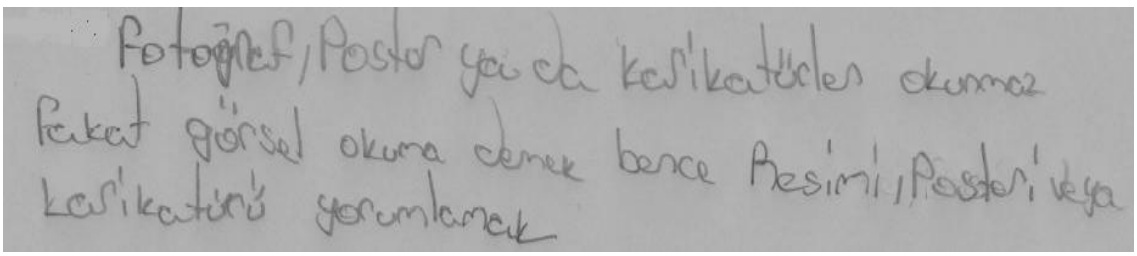

Ö1'in karikatürü okunur olarak değerlendirmesinden yazı içeren karikatürlerden yola çıktığı düşünülmektedir.

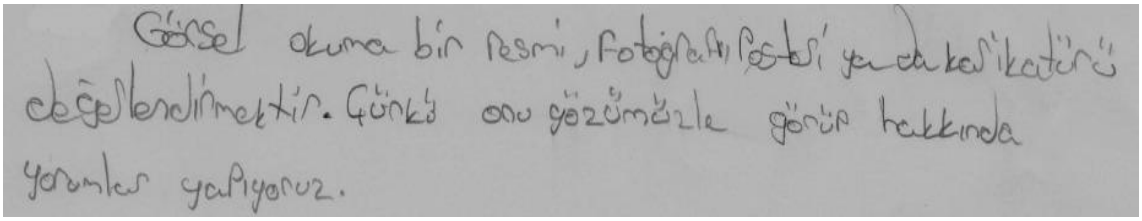
Son testte Ö1'de görsellerin sadece bazılarının okunabilir olduğuna ilişkin algısının değiştiğini şu ifadelerinden anlamaktayız:

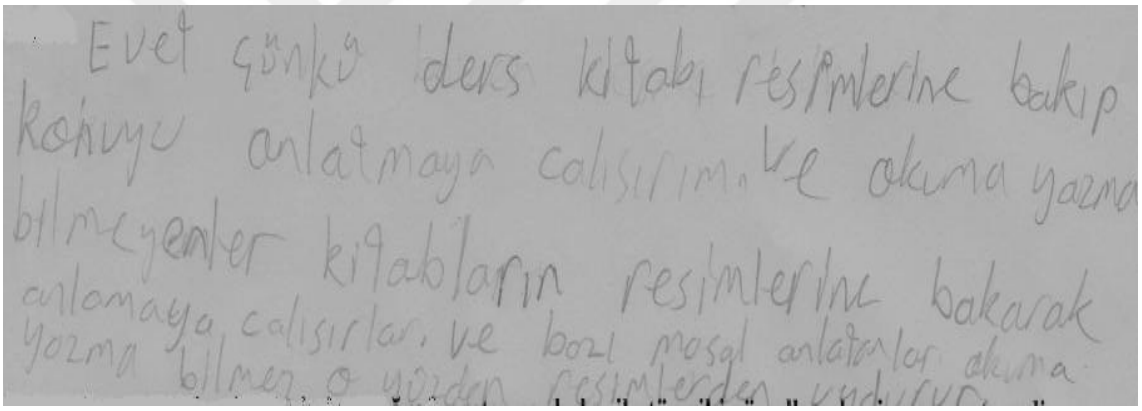
Ö16 aşağıda yer alan ifadelerinde ön testte görsel okumaya ilişkin "görseller okunmaz" ifadesini kullanıp görsel okuma kavramından "görselleri yorumlama"yı anladığını belirtmiştir:

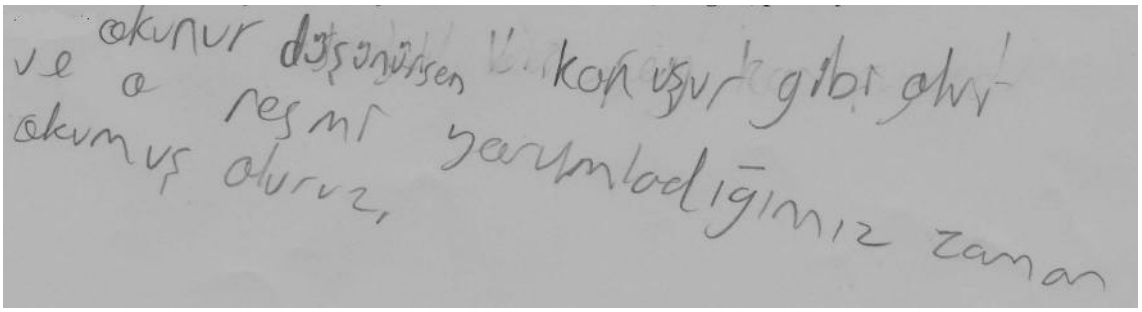
Ö16 aşağıda yer alan son testte ise görsel okumaya ilişkin düşüncelerini yine benzer bir şekilde görselleri değerlendirmek, görseller hakkında yorum yapmak şeklinde ifade etmiştir:

Ö8 görsel okumada görsellerden anlam çıkarmaya ilişkin okuma yazma bilmeyenlerin görsellere bakarak masal anlatabilmesine örnek vererek, görsellerin okunabildiğinden bahsetmiştir. Bu noktada görsel okumanın sözel okuryazarlıktan farkına ilişkin öğrenci algısı ortaya çıkmaktadır. Ö8'in ön testteki ifadeleri şu şekildedir:

Ö8 son testte ise görsel okumaya ilişkin "düşünürsen (görsel) konuşur gibi olur" ifadesiyle görsellerden anlam çıkarmaya değinmiş ve görsel okumayı "görseli yorumlama" olarak algılamıştır. Ö8'in son testteki ifadeleri şu şekildedir:

Yukarıda öğrencilerin ön test ve son testteki ifadelerinden alıntılar incelendiğinde, ön testte görsel okuma kavramıyla ilgili öğrencilerdeki algı dar kapsamda iken, son testte görsel okumaya yönelik öğrenci algılarının daha geniş manaya ulaştığı görülmektedir.

Sonuç olarak araştırma öncesi ve sonrasına dair öğrenci görüşleri incelendiğinde, öğrencilerin görsel okuma kavramına yönelik algılarında bir değişimin meydana geldiğini söylemek mümkündür.

4.2. Görsel Okumaya İlişkin Sınıfta Uygulanan Etkinliklerin Öğrenciler Tarafından Gerçekleştirilme Düzeyi Nasıldır?

Araştırmacı tarafından aşağıda 3 ve 4. kazanımlar bir bütün olarak, diğer kazanımlar ise temel boyutlarıyla ele alınmıştır. Tüm kazanımlara yönelik olarak görsel okuma temelinde hazırlanmış etkinlikler ve her bir etkinliğin sonunda yine görsel okuma temelinde oluşturulan çalışma yaprakları, öğrencilerin görsel okuma niteliklerini ortaya çıkarmada birer veri kaynağı olarak kullanılmıştır. Her bir çalışma yaprağı için ayrı ayrı değerlendirme ölçütleri (rubrik) hazırlanmıştır.

4.2.1. 1.Kazanımın değerlendirilmesi

Programdaki kazanım: *"Yaptığı çalışmalarda yararlandığı kaynakları gösterir."*

Araştırmanın amacına göre tezde kullanılan kazanım: *"Görsel materyallerle yaşamda etkin kullanılan bir eşyanın/araç-gerecin tarihsel gelişim süreçlerini gösterir, yaptığı çalışmada yararlandığı kaynakları belirtir."*

Araştırmacının önerisiyle bu kazanıma yönelik olarak ilk iki ders saatinde, Sosyal Bilgiler öğretmeni tarafından öğrencilere kütüphaneden yararlanma, kaynak belirtme ve alıntı yapma kuralları anlatılmıştır. Örnek olarak öğrencilere sınıfa getirilen bir ansiklopedi incelettirilmiş, projeksiyon kullanılarak çocuk dergileri öğrencilere tanıtılmış ve bilgiler verilmiştir. Daha sonra araştırmacı tarafından kazanıma yönelik sürece başlanarak öğrencilere görsel okuma temelinde sırasıyla;

- "Ya Olmasaydı?" etkinliğinde çamaşır makinesinin tarihi,
- Süpürgenin tarihi (belgesel olarak),
- "Geleceğin Telefonu" etkinliğinde telefonun tarihi,
- Uzaktan kumandanın tarihi (belgesel olarak),
- "Geçmişten Günümüze Bisikletlerin Gelişimi" etkinliğinde bisikletlerin tarihi

hakkında bilgiler sunularak onlarda değişim ve süreklilik algısı oluşturulmaya çalışılmıştır. Araştırmacı tarafından tüm bu etkinlikler derste işlendikten sonra öğrencilere, daha önce hazırlanmış olan eşya tarihi proje yönergesi (Bakınız, Ek 4) ve örnek eşya tarihi projesi (Bakınız, Ek 5) verilmiştir. (Eşya tarihi proje yönergesi C. Ayça ÖZTAŞÇI'nın "Yerel Tarih Öğretim Yöntemini Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulamaya Koymak: Bir Eylem Araştırması" isimli devam etmekte olan tez çalışmasından esinlenilmiştir.) Araştırmacı, eşya tarihi yönergesi ve örnek eşya tarihi projesini kullanarak, öğrencilere yapacakları proje hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. Öğrencilere projelerini tamamlamaları için dört hafta süre verilmiştir. Proje süresince öğrenciler araştırmacı ile bilgi alışverişinde bulunmuşlardır.

Araştırmacı tarafından aşağıda "Ya olmasaydı?", "Geleceğin Telefonu" ve "Bisikletlerin Geçmişten Günümüze Gelişimi" isimli etkinliklerin değerlendirilmesi hakkında bilgi verildikten sonra belgesel olarak işlenen "Süpürgenin Tarihi" ve "Uzaktan Kumandanın Tarihi" etkinlikleri bir bütün olarak ele alınıp sınıf içerisinden örneklere yer verilecektir.

4.2.1.1. "*Ya Olmasaydı?*" Etkinliğinin Değerlendirilmesi

"Ya Olmasaydı?" isimli etkinlikte çamaşır makinesinin geçmişten günümüze tarihsel gelişim süreçleri ele alınmıştır. Etkinlik, görsel okuma temelinde çamaşır makinesinin olmadığı dönemlerde çamaşır yıkama etkinliğinin nasıl olduğunu, ilk çamaşır makinesini ve daha sonra teknolojik olarak gelişim aşamalarını gösteren görsel veriler kullanılarak oluşturulmuştur. Böylece öğrencilerde görsel okuma yoluyla değişim ve süreklilik algısının oluşmasına da ortam yaratılmıştır.

Araştırmacı tarafından, görsellerin okunabilmesi için gerekli olan görseli sorgulama sürecinin öğrencilerde oluşturulması adına öğrencilere görseller üzerinden birtakım sorular sorulmuştur. Araştırmacı tarafından görsel okuma temelinde öğrencilere görseller incelenirken sorulan sorulardan birtakım örnekler şu şekildedir:

- *Bu görsele baktığınızda neler düşünüyorsunuz?*
- *Sizin bu görselde dikkatinizi çeken en önemli şey nedir?*
- *Görseli incelediğinizde bu dönemin tarihi ile ilgili nasıl bir çıkarımda bulunabilirsiniz?*
- *Sizce bu görsel hangi döneme ait olabilir? Neden?*
- *Sizce bu görselde teknolojinin varlığına dair herhangi bir kanıt var mı?*

- *Görseldeki insanların yüz ifadeleri/beden dilleri sizlerde ne gibi düşünceler uyandırıyor?*
- *Sizce bu görselde insanlar poz mu vermişler yoksa samimi/doğal bir görüntü mü var? Neden?*
- *Sizce görseldeki insanlar mekân olarak neredeler? Açık alan mı, kapalı alan mı?*
- *Sizce bu görselde kaç insan var?*
- *Sizce bu görselde insanlar hangi amaçla bir araya gelmiş olabilir?*
- *Bu fotoğrafın çekildiği ana gitseniz;*
    1. *Sizce o anda insanlar nasıl bir diyalog içerisindedir?*
    2. *Sizce o anda insanlar neler hissediyor olabilir?*

Araştırmacı tarafından öğrencilerin bu ve benzeri sorularla görsel okuma sürecine alıştırılmaları sağlanmıştır. Öğrenciler daha sonraki etkinliklerde başarılı bir şekilde kendi kendilerine görsellerden anlam çıkarmaya başlamışlardır.

Görsel okuma etkinliğinden kesitler:

Fotoğraf 1

Fotoğraf 2

Aşağıda araştırmacı tarafından ders sürecinde yaşanan tartışmalar içerisinden bir örnek sunulmuştur.

Örnek Ders Gözlemi:

Örnek ders gözleminden kesitler:

Fotoğraf 1

Fotoğraf 2

Araştırmacı: (ilk çamaşır makinesi görselini göstererek) *"Bu resimde ne görüyorsunuz?"*

Ö16: *"Öğretmenim, böyle sandalye gibi bir şey görüyorum, onda aletler var. Çamaşır yıkamak için ama bu."*

Ö1: *"İnsan gücüyle çalışan ilk çamaşır makinesi."*

Ö11: *"Öğretmenim 1700'lerden kalma bir çamaşır makinesi."*

Araştırmacı: *"Peki bu makine sizce nasıl çalışıyor olabilir?"*

Ö6: (Görseli işaret ederek) *"Şuradaki tokmağı çevirerek"*

Araştırmacı: *"Sizce bu işlemi yapmak kolay mıdır, yoksa zor mudur?"*

Ö21: *"O kolu çevirmek için bir erkek gücü lazım, bir kadın onu nasıl çevirsin?"*

Ö7: "(Ö21'e bakarak ve elleriyle daire çizerek*) Nasıl biliyor musun? Şöyle çevireceksin işte"*

Araştırmacı: *"Tamam o zaman sen çık tahtaya göster bakalım. Gel bu makineyi hayali olarak çalıştır"*

Ö7: (Tahtaya çıkar) *"Önce suyu katıyorum."*

Araştırmacı: *"Tamam kat, sonra ne yapacaksın?"*

Ö7: *"Kolu döndüreceğim."*

Ö15: (Elleriyle daire çizerek) *"Şöyle öğretmenim."*

Araştırmacı: *"Tamam gel sen de çalıştır."*

Ö15: (Tahtaya gelerek) *"Suyu koydum sonra çevirdim"*

Araştırmacı: *"Bu işlem zordur değil mi?"*

Sınıf: "Evet!"

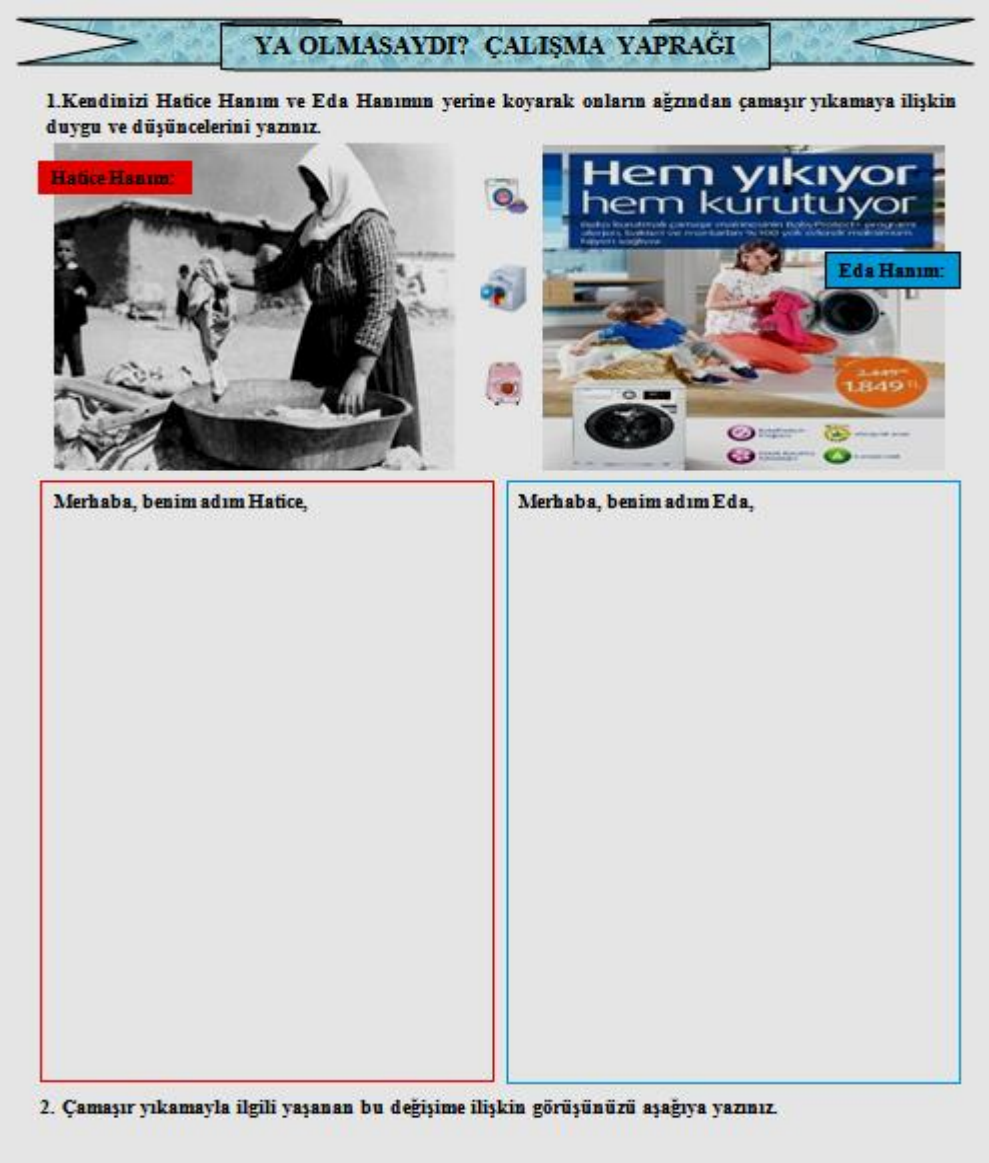
Ö19: *"Öğretmenim üstündeki alet çamaşırı kurutmak için değil mi?"*

Araştırmacı: *"Ben de tam ondan bahsedecektim. Nedir sizce o?"*

Ö21: *"Öğretmenim çamaşırları sıkıyor, kurutmak için."*

Ö19: *"Kolu çevirince yukarıya doğru çıkıyor."*

Görsel okuma temelinde hazırlanan "Ya Olmasaydı?" etkinliğinde, tüm görseller öğrenciler tarafından incelendikten, üzerinde tartışıldıktan sonra öğrencilere bu etkinliğe yönelik olarak onların görsel okuma niteliklerini analiz etme adına birer çalışma yaprakları dağıtılmıştır. Çalışma yapraklarında iki adet görsel kullanılmıştır. Görseller eski dönemlerde ve günümüz döneminde çamaşır yıkayan kadınlardan oluşmaktadır. Öğrencilerden görsel okuma yoluyla empati kurarak kendilerini bu kadınların yerine koymaları ve çamaşır yıkama etkinliği sırasında neler hissettiklerini paylaşmaları istenmiştir. Öğrencilere bu şekilde görseller aracılığıyla eski ve günümüz döneminin ortamlarını teknolojik gelişim açısından tasvir edebilme ve kıyaslama yapabilme, değişim ve sürekliliğe ilişkin bakış açısı geliştirebilme fırsatı oluşturulmuştur. Araştırmacı tarafından aşağıda "Ya Olmasaydı?" etkinliğine yer verilmiştir.

YA OLMASAYDI? ÇALIŞMA YAPRAĞI

1.Kendinizi Hatice Hanım ve Eda Hanımın yerine koyarak onların ağzından çamaşır yıkamaya ilişkin duygu ve düşüncelerini yazınız.

Hatice Hanım:

Hem yıkıyor hem kurutuyor

Eda Hanım:

Merhaba, benim adım Hatice,

Merhaba, benim adım Eda,

2. Çamaşır yıkamayla ilgili yaşanan bu değişime ilişkin görüşünüzü aşağıya yazınız.

Çalışma yaprakları araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik olarak hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre değerlendirilmiştir Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirme sonucu şu şekildedir:

Tablo 16. *"Ya Olmasaydı?"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı

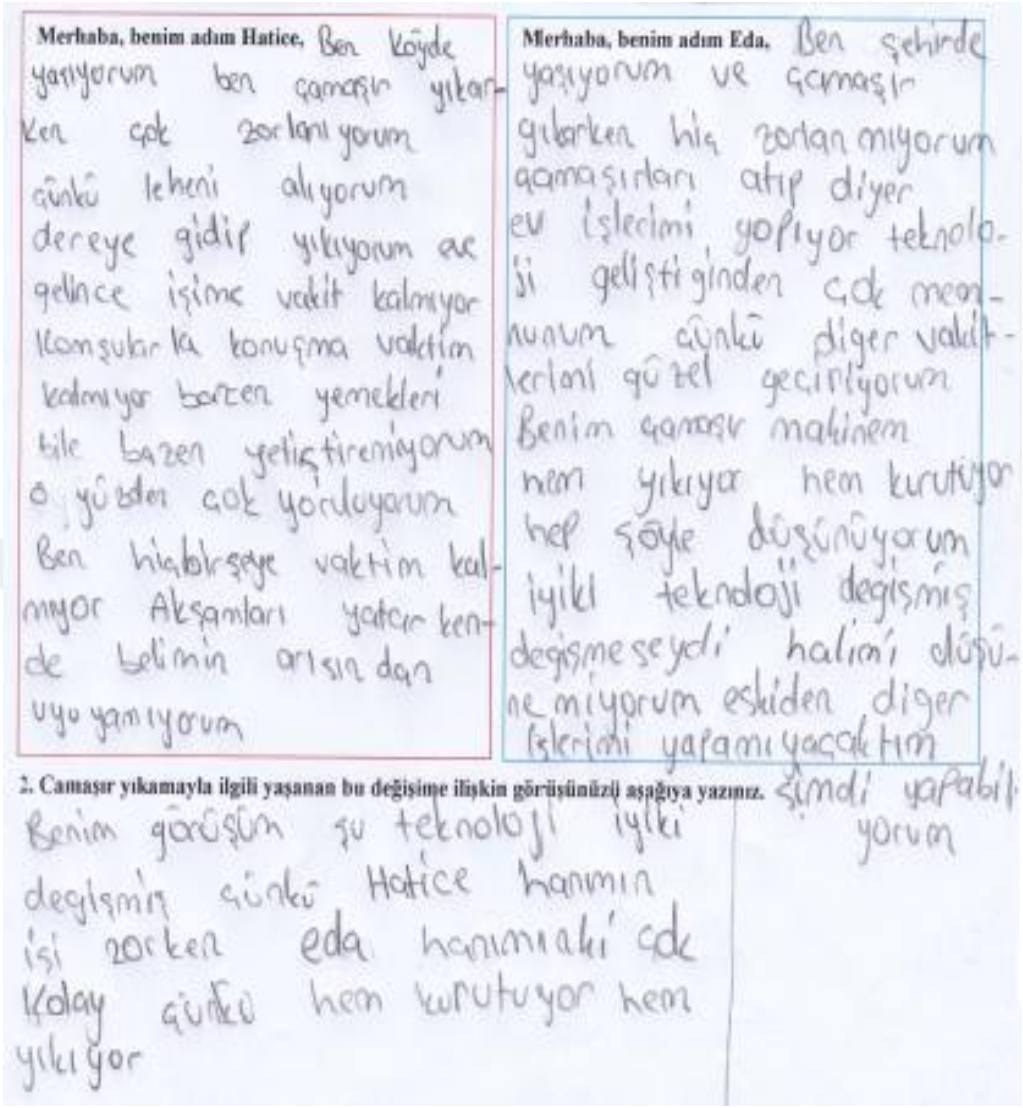
Gelmeyen	Boş / Anlamsız	Geliştirilmeli	Ortalama	Nitelikli	Çok Nitelikli	Toplam
Ö22	Ö14	-	Ö5, Ö12, Ö15	Ö1, Ö2, Ö6, Ö13, Ö18, Ö19, Ö20	Ö3, Ö4, Ö7,Ö8 Ö9, Ö10, Ö11, Ö16, Ö17, Ö21	**22**
1	**1**	**-**	**3**	**7**	**10**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarının 10'u "çok nitelikli", 7'si "nitelikli", 3'ü "ortalama" olarak değerlendirilmiştir. Etkinliğin yapıldığı gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 1'dir.

Araştırmacı tarafından aşağıda, öğrencilerin çalışma yapraklarındaki sorulara vermiş oldukları cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir.

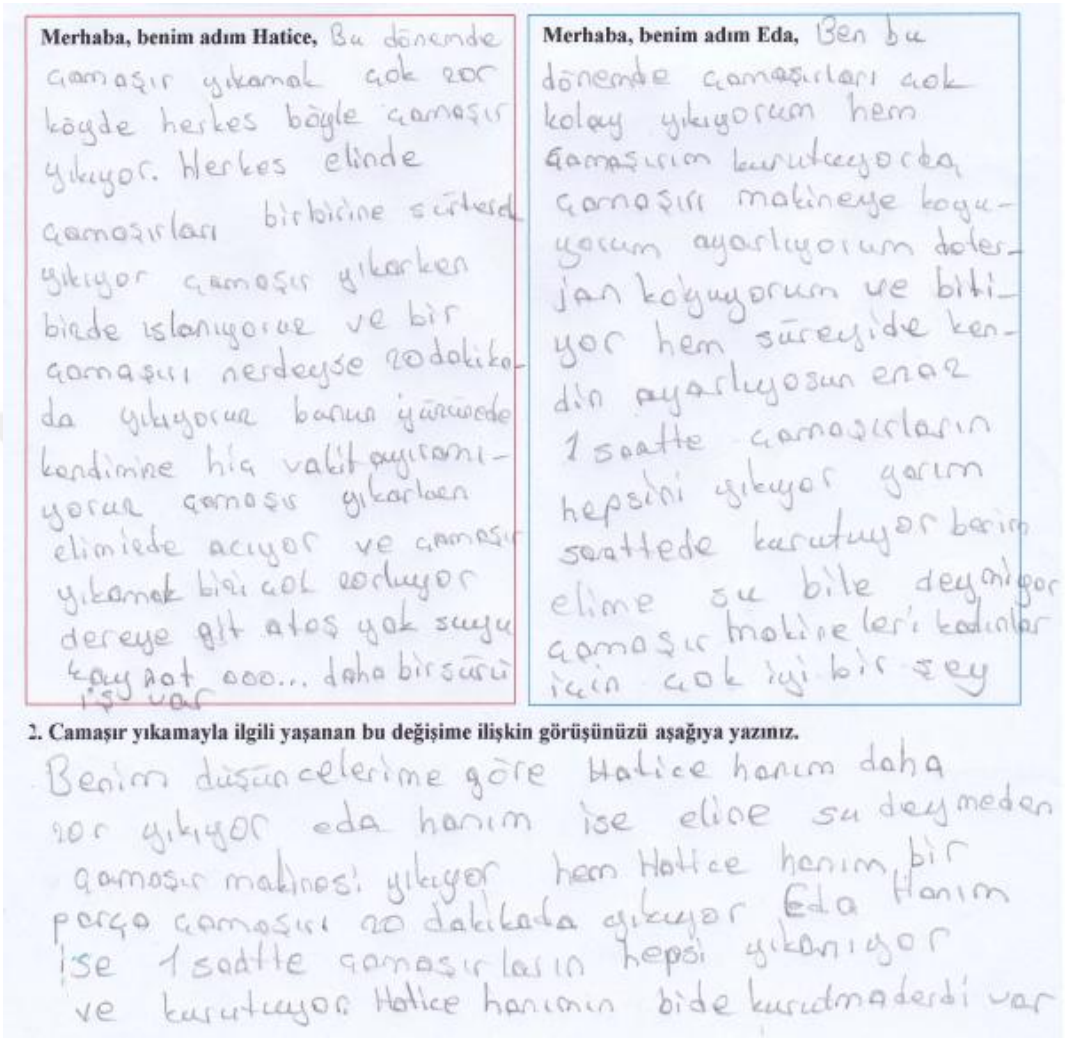
"Ya Olmasaydı?" etkinliğindeki *"Kendinizi Hatice Hanım ve Eda Hanımın yerine koyarak onların ağzından çamaşır yıkamaya ilişkin duygu ve düşüncelerini yazınız*." ve *"Çamaşır yıkamayla ilgili yaşanan bu değişime ilişkin görüşünüzü aşağıya yazınız."* sorusuna verilen cevaplar şu şekildedir:

Örneğin çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö3'ün çalışma yaprağındaki sorulara vermiş olduğu cevaplar şu şekildedir:

Ö3, görüldüğü üzere görsellerden yola çıkarak geçmiş dönemin ve günümüz döneminin ortamını tasvir edebilmiş, görseldeki kişilerin durumları ile ilgili empati kurabilmiştir. Ö3 geçmiş döneme ilişkin görselden yola çıkarak Hatice Hanımın mekân olarak köyde yaşadığını, geçmiş dönemin ortamını tasvir ederek leğenin içinde dereden su alarak çamaşır yıkadığını, çok zorlandığını ve belininin ağrısından uyuyamadığını belirtmiştir. Tüm bunların Hatice Hanımın sosyal hayatını olumsuz etkilediğini, komşularıyla konuşabilmeye bile vaktinin kalmadığını ifade etmiştir. Ö3 günümüz dönemine ait görselden yola çıkarak Eda Hanımın mekân olarak şehirde yaşadığını belirtmiştir. Günümüz döneminin ortamını da teknolojinin gelişmesine bağlı olarak çamaşırları yıkamanın çok kolay olduğunu, çamaşır makinesi sayesinde Eda Hanımın diğer işlere de vakit ayırabildiğini ifade ederek belirtmiştir. Son olarak ise yaşanan teknolojik gelişime ve değişimin hayatımızı kolaylaştırdığına dair çıkarımda bulunabilmiştir.

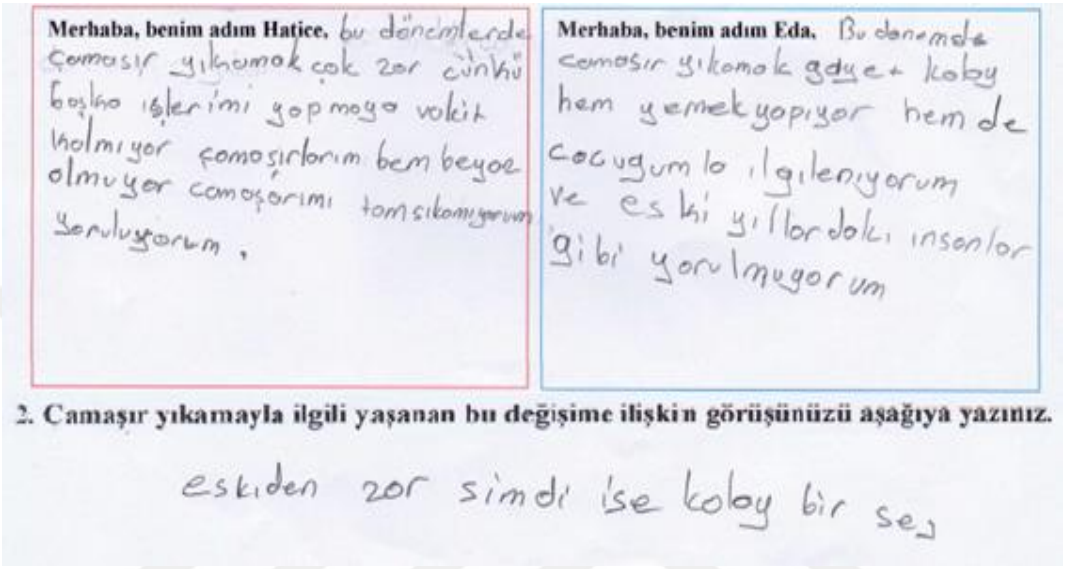
Araştırmacı tarafından çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö17'nin çalışma yaprağındaki sorulara vermiş olduğu cevaplar ise şu şekildedir:

Ö17 de görüldüğü üzere görsellerden yola çıkarak geçmiş dönemin ve günümüz döneminin ortamını tasvir edebilmiş, görseldeki kişilerin durumları ile ilgili empati kurabilmiş ve yaşanan teknolojik gelişime ve değişimin hayatımızı kolaylaştırdığına dair çıkarımda bulunabilmiştir. Ayrıca Ö17'nin görsellerden yola çıkarak mekâna dair çıkarımda bulunabildiği görülmektedir. Ö17 geçmiş döneme ait görsel aracılığıyla empati kurarak herkesin elinde çamaşırları birbirine sürterek yıkadığını, bu esnada kendisinin de ıslandığını ve bir parça çamaşırı yıkamanın yirmi dakikasını aldığını, tüm bu işlemlerin çok zor olduğunu, dereden su alıp ateş yakarak onu ısıtması gerektiğini ifade etmiştir. Tüm bunlar yüzünden kendisine ayıracak vakti kalmadığını da sözlerine eklemiştir. Ö17 günümüz döneminde çamaşır yıkayan Eda Hanıma dair görselden yola

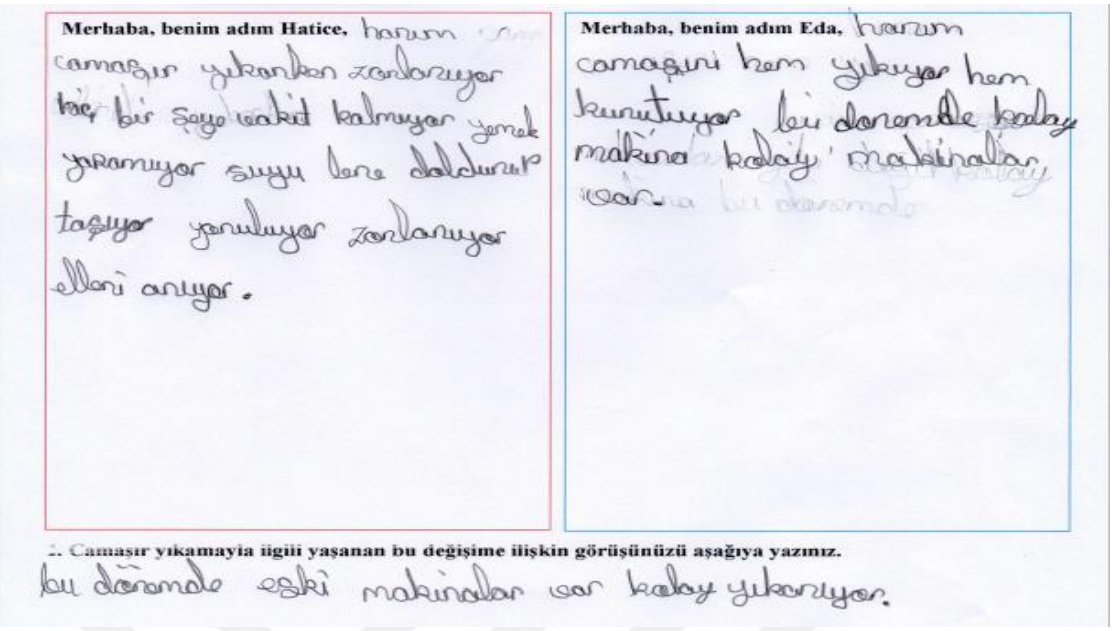
çıkarak kurmuş olduğu empatide işlerinin teknolojinin gelişmesiyle birlikte çok kolay olduğunu hatta çamaşırları kurutmayı bile makinenin yaptığını belirtmiştir.

Araştırmacı tarafından nitelikli olarak değerlendirilen Ö2'nin çalışma yaprağındaki sorulara vermiş olduğu cevaplar ise şu şekildedir:

Görüldüğü üzere Ö2, görsellerden yola çıkarak geçmiş dönemin ve günümüz döneminin ortamına dair çıkarımda bulunabilmiş, çamaşır yıkayan kadınlarla ilgili empati kurabilmiştir. Ö2 kendisini Hatice Hanımın yerine koyarak bu dönemde çamaşır yıkamanın çok zor olduğunu, başka işlerini yapmaya vakit kalmadığını ayrıca bu şekilde çamaşır yıkamanın çamaşırları tam anlamıyla temizlemediğini ve çamaşırları sıkmanın çok yorucu olduğunu ifade etmiştir. Ö2 kendisini Eda Hanımın yerine koyarak bu dönemde çamaşır yıkamanın gayet kolay olduğunu, çamaşır makinesinin çamaşırları yıkama işlerini yapması nedeniyle başka işlere ve çocuğuna vakit ayırabildiğini ifade etmiştir. Ancak Ö2 özellikle yaşanan değişime ilişkin görüşlerinde duygu ve düşüncelerini tam manasıyla ifade edememiştir.

Araştırmacı tarafından ortalama olarak değerlendirilen Ö15'in çalışma yaprağındaki sorulara vermiş olduğu cevaplar ise şu şekildedir:

Merhaba, benim adım Hatice, harun
çamaşır yıkarken zorlanıyor
hiç bir şey vakit kalmıyor yemek
yapamıyor suyu bere doldurup
taşıyor yoruluyor zorlanıyor
elleri arıyor.

Merhaba, benim adım Eda, harun
çamaşırı hem yıkıyor hem
kurutuyor bu dönemde kolay
makina kolay makinalar
var.

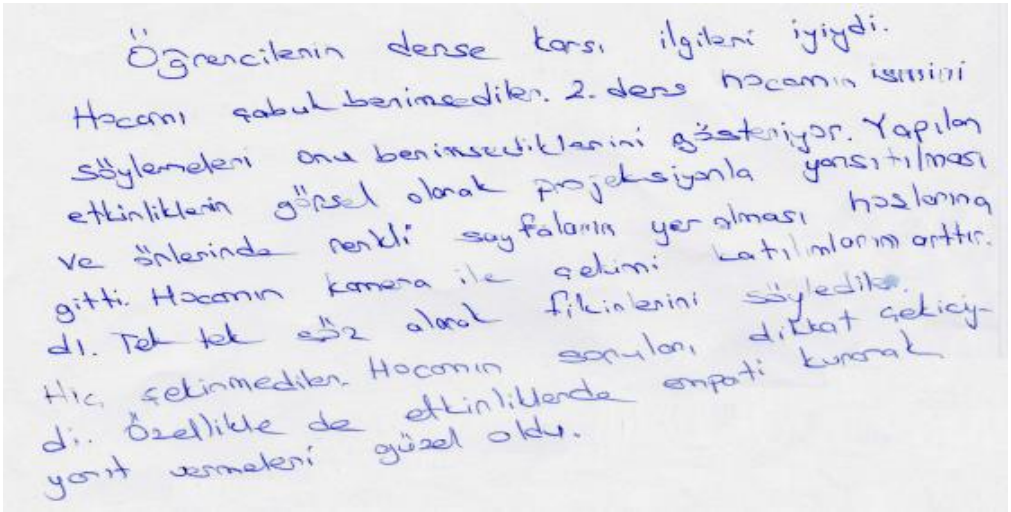
2. Çamaşır yıkamayla ilgili yaşanan bu değişime ilişkin görüşünüzü aşağıya yazınız.
bu dönemde eski makinalar var kolay yıkanıyor.

Ö15 geçmiş dönem ve günümüz dönemi hakkında çıkarımda bulunmuş, çamaşır yıkayan kadınlarla ilgili empati kurabilmiş ancak duygu ve düşüncelerini tam olarak ifade edememiştir. Ö15'in yaşanan değişime ilişkin görüşü ise anlaşılır değildir.

Veri yoğunluğu nedeniyle araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik daha fazla örneğe yer verilememektedir. Araştırmacı tarafından, genel anlamda öğrenciler etkinlik örneklerinde de görüldüğü üzere görsellerden anlam çıkarmada başarılı olmuşlardır. Ortalama olarak nitelendirilen Ö5, Ö12 ve Ö15'in duygu ve düşüncelerini ifade etmede yetersiz kaldıkları gözlenmiştir.

Aşağıda araştırmacı tarafından, öğretmen ve araştırmacı günlüklerine yer verilmiştir.

Öğretmen Günlüğü:

Öğrencilerin derse karşı ilgileri iyiydi.
Hocamı sabul beriniediler. 2. ders hocamın ismini
söylemeleri onu benimsediklerini gösteriyor. Yapılan
etkinliklerin görsel olarak projeksiyonla yansıtılması
ve sınıfında renkli sayfalarına yer olması hoşlarına
gitti. Hocanın kamera ile çekimi katılımlarını arttır.
dı. Tek tek söz alarak fikirlerini söylediler.
Hiç çekinmediler. Hocanın sorular, dikkat çekiciy-
di. Özellikle de etkinliklerde empati kurarak
yorum yapmaları güzel oldu.

Araştırmacı Günlüğü:

> ***"Ya Olmasaydı?" Etkinliği*** ***(17 Şubat 2016)***
>
> *"Ya olmasaydı?" etkinliğinde öğrenciler görselleri inceleyerek bu görselin hangi döneme ait olabileceği ile ilgili çıkarımlarda bulunabildiler. Çamaşır yıkamayla ilgili geçmiş ve günümüze ait görselleri incelediklerinde teknolojinin faydalarını açıklayabildiler. Görsellerde kaç insan olduğu, bu insanların hangi amaçla bir araya gelmiş olabilecekleri, teknolojiye dair bir kanıt olup olmadığı gibi sorularla öğrencileri görselleri okumaya yönlendirdim ve sorularıma cevap bulabildim. Bazı öğrencilerden görsellerdeki olayı canlandırmalarını istedim, böylece onlara o anı zihinlerinde canlandırabilme imkânı sağladım. Öğrenciler bu konuda da zorluk yaşamadılar. Öğrencilerin çoğu derse katıldı ve görseller ilgilerini çekti. Süpürgenin zaman içindeki gelişimine dair belgeseli izleyen öğrenciler geçmiş dönem yaşantısı hakkında fikir sahibi oldular ve düşüncelerini ifade ettiler.*

Öğretmen ve araştırmacı günlüklerinde de belirtildiği gibi öğrenciler "Ya Olmasaydı?" isimli görsel okuma etkinliğinde geçmiş dönemin ve günümüz döneminin ortamlarını tasvir edebilmede, empati kurabilmede ve teknolojinin gelişimine dair çıkarımda bulunabilmede oldukça başarılı olmuşlardır. Öğrenciler öğretim sürecinde derse aktif olarak katılmışlar ve fikirlerini ifade edebilmişlerdir.

4.2.1.2. "*Geleceğin Telefonu"* Etkinliğinin Değerlendirilmesi

"Görsel materyallerle yaşamda etkin kullanılan bir eşyanın/araç-gerecin tarihsel gelişim süreçlerini gösterir, yaptığı çalışmada yararlandığı kaynakları belirtir." kazanımına yönelik olarak hazırlanan üçüncü etkinlik olan "Geleceğin Telefonu" isimli etkinlikte, iletişim kurmanın en eski yollarından olan dumanla iletişim, güvercinle iletişim ve atlı postacı ile iletişimden, telefonun icadına ve günümüzdeki son teknolojik haline kadar tüm gelişmeler, görsel okuma temelinde görsel verilerle oluşturulmuştur. Araştırmacının yönlendirmeleriyle tüm görseller öğrenciler tarafından incelenip, üzerinde tartışılmıştır. Öğrencilerden görsel okuma ile telefonlarda geçmişten günümüze yaşanan teknolojik gelişmelerden yola çıkarak gelecek yıllarda bu gelişimin ne boyutta olacağını çizim yoluyla belirtmeleri istenmiştir. Böylece öğrencilerde görsel okuma ile değişim ve sürekliliğe ilişkin algının oluşması için ortam yaratılmıştır. Araştırmacı tarafından aşağıda "Geleceğin Telefonu" etkinliğine yer verilmiştir.

Aşağıda ders esnasında yaşanan tartışmalardan bir örnek sunulmuştur:

Sınıfta görsel okuma etkinliğinden kesitler:

Fotoğraf 1

Fotoğraf 2

Fotoğraf 3

Fotoğraf 4

Örnek Ders Gözlemi:

> **Araştırmacı:** *"Sizce geçmişten günümüze telefonların gelişimini gösteren görselleri iletişim kurma açısından üç döneme ayırsak bu dönemlere ne isim verilmelidir?"*
>
> **Ö20:** (Tahtaya çıkarak görselleri 3 döneme ayırmıştır) "*Bir, iki üç dönem".*
>
> **Araştırmacı:** *"Peki bu dönemlere bir isim verecek olsak, nasıl bir isim verirsiniz? Mesela ilk dönem için…"*
>
> **Ö8:** "*eski çağlarda iletişim"*
>
> **Ö17:** *"Doğal yolla haberleşme"*
>
> **Ö16:** *"Teknoloji yok"*
>
> **Araştırmacı:** *"Peki ikinci döneme nasıl bir isim verirsiniz?"*
>
> **Ö6:** (seçtiği görselleri işaret ederek) *"kablolu iletişim"*
>
> **Araştırmacı:** *"Üçüncü dönem için?"*
>
> **Ö21:** (seçtiği görselleri işaret ederek) *"kablosuz iletişim"*

Görsel okuma temelinde hazırlanan "Geleceğin Telefonu" etkinliğinde, iletişim kurma adına tüm görseller geçmişten günümüze gelişim sırasına göre sıralanmıştır. Öğrenciler tarafından tüm görseller incelendikten, üzerlerinde tartışıldıktan sonra öğrenciler etkinlik kâğıdının son aşamasında bulunan boş kutucuğa geleceğin telefonunu çizmişler ve çizdikleri telefonun özelliklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin yapmış oldukları çizim etkinliği araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik olarak hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre değerlendirilmiştir. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirme sonucu şu şekildedir:

Tablo 17. *"Geleceğin Telefonu"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı

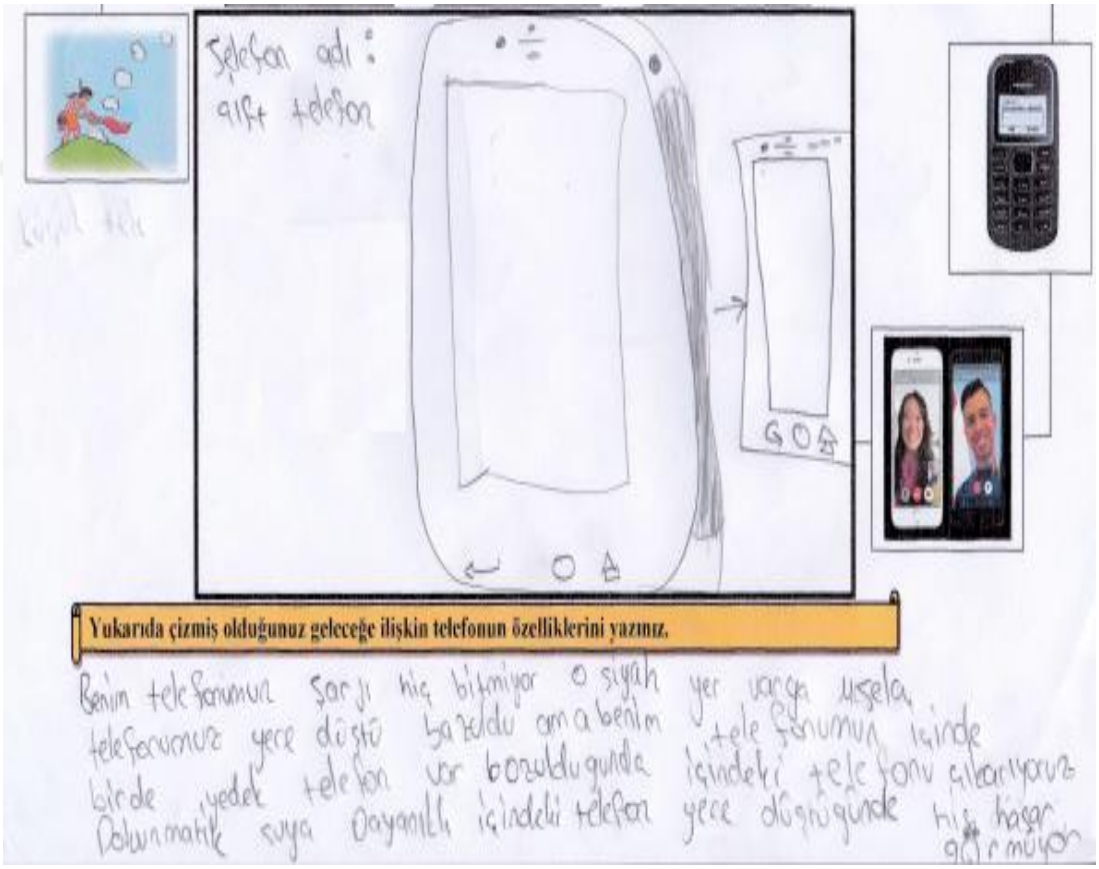
Gelmeyen	Boş / Anlamsız	Geliştirilmeli	Ortalama	Nitelikli	Çok Nitelikli	Toplam
Ö14, Ö22	-	Ö18	Ö1, Ö2, Ö9, Ö12, Ö13, Ö19, Ö20, Ö21	Ö4, Ö5, Ö7, Ö10,Ö11, Ö15,	Ö3, Ö6, Ö8, Ö16 Ö17	**22**
2	**-**	**1**	**8**	**6**	**5**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin geleceğin telefonuna dair yaptıkları çizim ve belirttikleri

özelliklerin 5'i "çok nitelikli", 6'sı "nitelikli", 8'i "ortalama", 1'i geliştirilmeli olarak değerlendirilmiştir. Etkinliğin yapıldığı gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 2'dir.

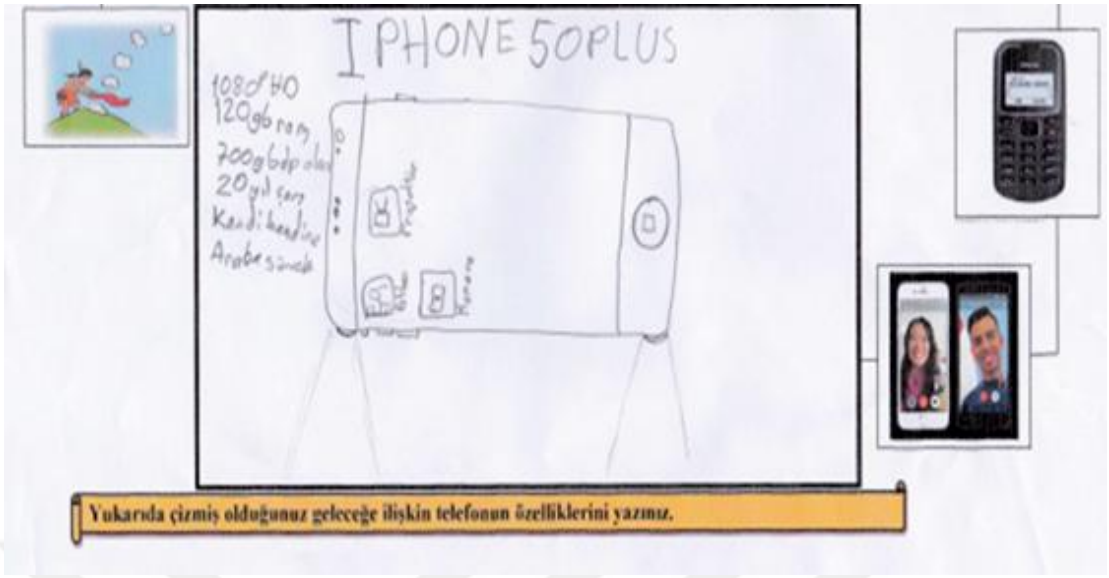
Araştırmacı tarafından aşağıda, öğrencilerin yapmış oldukları çizim etkinliklerinden birtakım örneklere yer verilmiştir.

Araştırmacı tarafından değerlendirme ölçütlerine göre incelendiğinde çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö3'ün yapmış olduğu çizim etkinliği şu şekildedir:

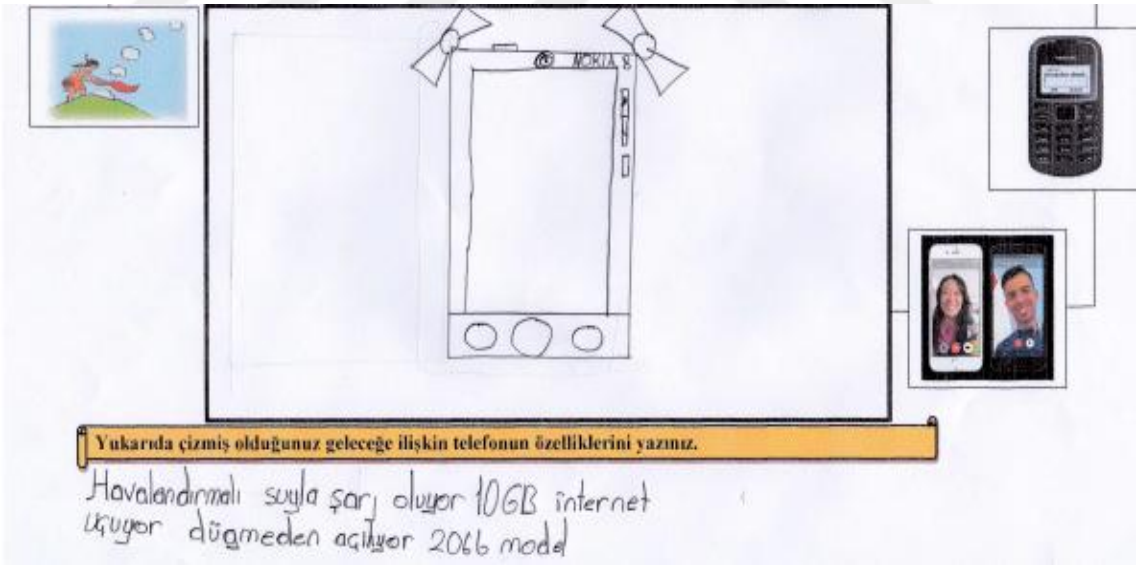
Ö3, tasarlamış olduğu telefon için geleceğe dair bir özellik belirtmiş, telefonun yere düşüp bozulması durumunda içinden yedek telefonun çıktığını, suya karşı dayanıklı olduğunu belirtmiştir. Ayrıca yapmış olduğu telefon çizimi ile telefonun özellikleri uyum içerisindedir.

Araştırmacı tarafından değerlendirme ölçütlerine göre incelendiğinde nitelikli olarak değerlendirilen Ö11'in yapmış olduğu çizim etkinliği şu şekildedir:

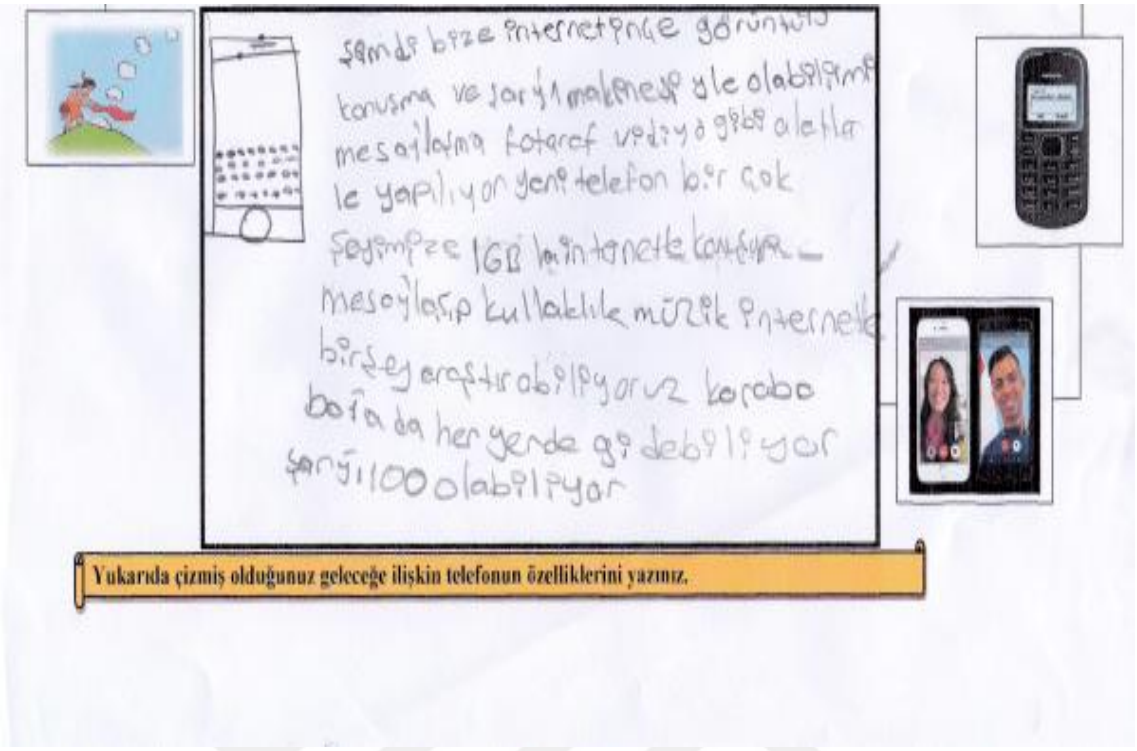
Ö11'in tasarlamış olduğu telefon daha çok günümüze ait özelliklerin geliştirilmiş halidir.

Araştırmacı tarafından değerlendirme ölçütlerine göre incelendiğinde ortalama olarak değerlendirilen Ö20'nin yapmış olduğu çizim etkinliği şu şekildedir:

Araştırmacı tarafından Ö20'nin tasarlamış olduğu telefon, özellikleri bakımından geleceğe yönelik olarak yetersiz görülmüştür.

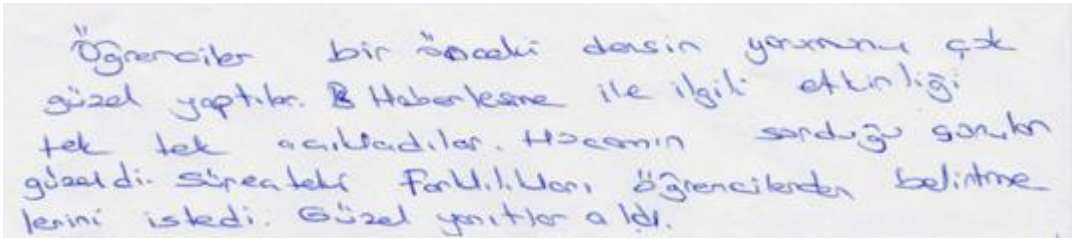
Araştırmacı tarafından değerlendirme ölçütlerine göre incelendiğinde geliştirilmeli olarak değerlendirilen Ö18'in yapmış olduğu çizim etkinliği şu şekildedir:

Araştırmacı tarafından Ö18'in tasarlamış olduğu telefon, özellikleri bakımından geleceğe yönelik olarak yetersiz görülmüştür ve yapmış olduğu çizimde yeterince yaratıcı olamamıştır.

Veri yoğunluğu nedeniyle araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik daha fazla örneğe yer verilememektedir. Aşağıda araştırmacı tarafından, öğretmen ve araştırmacı günlüklerine yer verilmiştir.

Öğretmen Günlüğü:

Öğrenciler bir önceki dersin yorumunu çok güzel yaptılar. İletişim ile ilgili etkinliği tek tek açıkladılar. Hocamın sorduğu soruları güzeldi. Süreçteki farklılıkları öğrencilerden belirtmelerini istedi. Güzel yanıtlar aldı.

Araştırmacı Günlüğü:

"Geleceğin Telefonu" Etkinliği ***(18 Şubat 2016)***

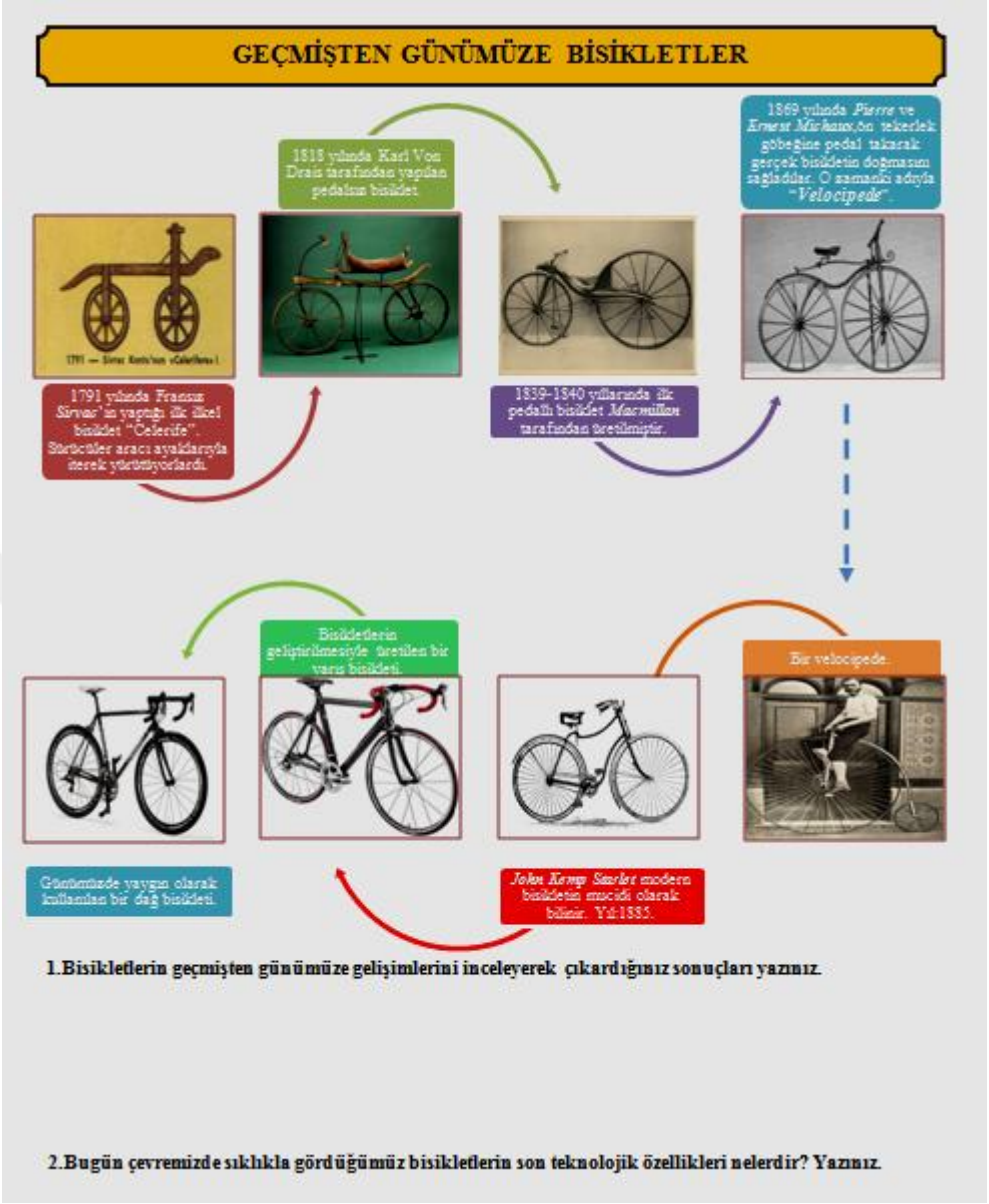
"Geleceğin Telefonu" etkinliğinde geçmiş dönemde ve bugün iletişimin nasıl olduğuyla ilgili öğrenciler fikir yürütebildiler ve düşüncelerini açıkladılar. Görseller üzerinden anlam çıkarmaları başarılıydı. Geleceğin telefonunu çizme etkinliğinde de öğrenciler hayal güçlerini kullanıp kendilerini ifade edebildiler. Kimi öğrenciler oldukça ilginç telefon tasarladılar. Derse katılım iyiydi.

Genel anlamda öğrencilerin çizim etkinliği değerlendirildiğinde diğer etkinliklere göre başarı oranlarında bir düşüş yaşandığı görülmektedir. Öğrencilerin daha çok günümüz telefonlarının özelliklerini rakamsal olarak geliştirdikleri gözlenmiştir. Çok nitelikli olarak değerlendirilen geleceğin telefonu tasarımları, günümüz telefonlarından farklı özelliklere sahip telefonlardır. Ancak öğrencilerin geçmiş dönemde ve günümüz döneminde iletişim kurma ile ilgili düşüncelerini ifade etmişler, derse aktif olarak katılmışlardır.

4.2.1.3. "Geçmişten Günümüze Bisikletlerin Gelişimi" Etkinliğinin Değerlendirilmesi

"Görsel materyallerle yaşamda etkin kullanılan bir eşyanın/araç-gerecin tarihsel gelişim süreçlerini gösterir, yaptığı çalışmada yararlandığı kaynakları belirtir." kazanımına yönelik olarak hazırlanan üçüncü etkinlik olan "Geçmişten Günümüze Bisikletlerin Gelişimi" etkinliğinde bisikletin ilk hallerinden günümüze doğru tarihsel gelişimleri görsel veriler kullanılarak ele alınmıştır.

Araştırmacı tarafından aşağıda "Geçmişten Günümüze Bisikletler" etkinliğine yer verilmiştir.

Araştırmacı tarafından öğrencilerin derse ısınması bakımından onlara kimlerin bisiklet sürmeyi sevdiği, en son ne zaman bisiklet sürdükleri gibi sorular sorulmuştur. Sonrasında ise etkinlikteki tüm görseller araştırmacının yönlendirmeleriyle öğrenciler tarafından incelenerek, üzerlerinde konuşulmuştur. Öğrenciler bisikletlerin ilk hallerini görünce oldukça şaşırmışlar, yapıldıkları materyalleri güvenlikleri açısından değerlendirmişlerdir.

Görsel okuma temelinde hazırlanan "Geçmişten Günümüze Bisikletlerin Gelişimi" etkinliğinde, tüm görseller öğrenciler tarafından incelendikten, üzerinde tartışıldıktan sonra öğrencilere bu etkinliğe yönelik olarak onların görsel okuma niteliklerini analiz edebilme adına birer çalışma yaprakları dağıtılmıştır. Çalışma yaprakları araştırmacı

tarafından etkinliğe yönelik olarak hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre değerlendirilmiştir. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirme sonucu şu şekildedir:

Tablo 18. *"Geleceğin Telefonu"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı

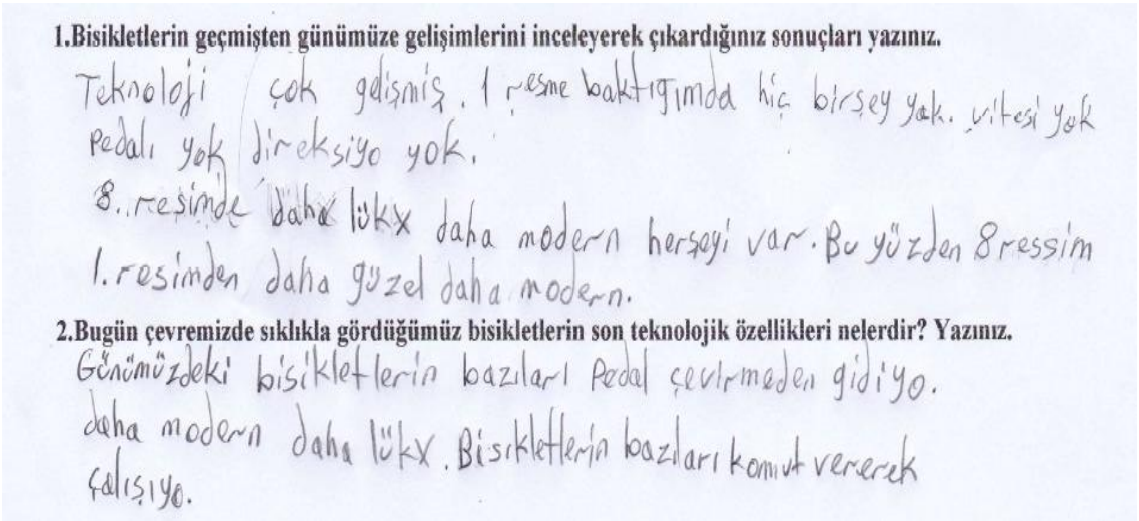
Gelmeyen	Boş / Anlamsız	Geliştirilmeli	Ortalama	Nitelikli	Çok Nitelikli	Toplam
Ö19, Ö22	Ö14	-	Ö1, Ö15, Ö20	Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10,Ö12, Ö13, Ö17, Ö18	Ö2, Ö3, Ö11,Ö16, Ö21	**22**
2	**1**	**-**	**4**	**10**	**5**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarının 5'i "çok nitelikli", 10'u "nitelikli", 4'ü "ortalama", 1'i boş/anlamsız olarak değerlendirilmiştir. Etkinliğin yapıldığı gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 2'dir.

Araştırmacı tarafından aşağıda, öğrencilerin çalışma yapraklarındaki sorulara vermiş oldukları cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir.

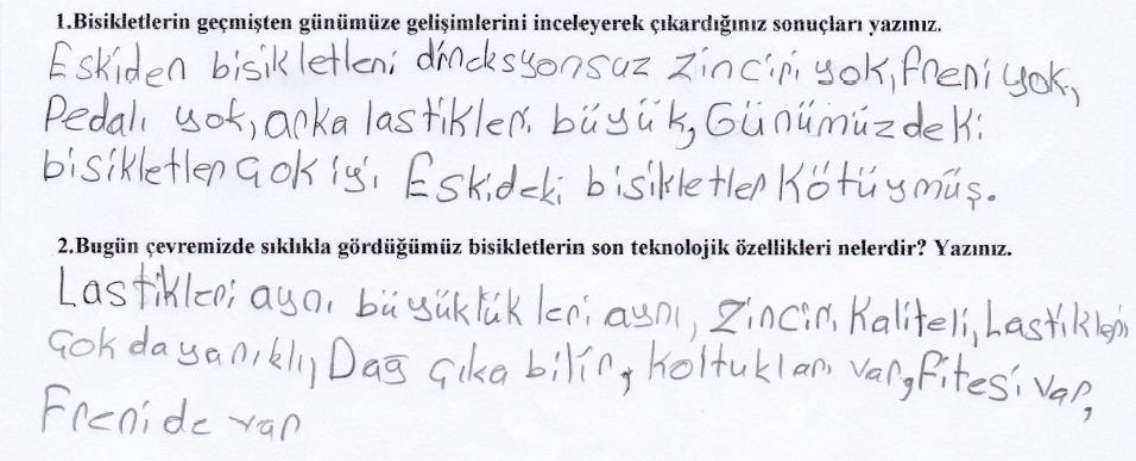
"Geçmişten Günümüze Bisikletlerin Gelişimi" etkinliğindeki *"Bisikletlerin geçmişten günümüze gelişimlerini inceleyerek çıkardığınız sonuçları yazınız.*" ve *"Bugün çevremizde sıklıkla gördüğümüz bisikletlerin son teknolojik özellikleri nelerdir? Yazınız."* sorusuna verilen cevaplar aşağıda yer almaktadır.

Araştırmacı tarafından çalışma yaprağındaki sorulara vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö21'in ifadeleri şu şekildedir:

1.Bisikletlerin geçmişten günümüze gelişimlerini inceleyerek çıkardığınız sonuçları yazınız.
Teknoloji çok gelişmiş. 1 resme baktığımda hiç birşey yok. vitesi yok pedalı yok direksiyo yok.
8. resimde daha lüks daha modern herşeyi var. Bu yüzden 8 ressim 1. resimden daha güzel daha modern.
2.Bugün çevremizde sıklıkla gördüğümüz bisikletlerin son teknolojik özellikleri nelerdir? Yazınız.
Günümüzdeki bisikletlerin bazıları Pedal çevirmeden gidiyo. daha modern daha lüks. Bisikletlerin bazıları komut vererek çalışıyo.

Görüldüğü üzere Ö21 teknolojinin gelişmesi ile ilgili sonuç çıkarabilmiş ve günümüzdeki bisikletlerin son teknolojik özellikleri ile ilgili "bazıları pedal çevirmeden gidiyor" ifadeleriyle elektrikli bisikletleri anlatmaya çalışmıştır.

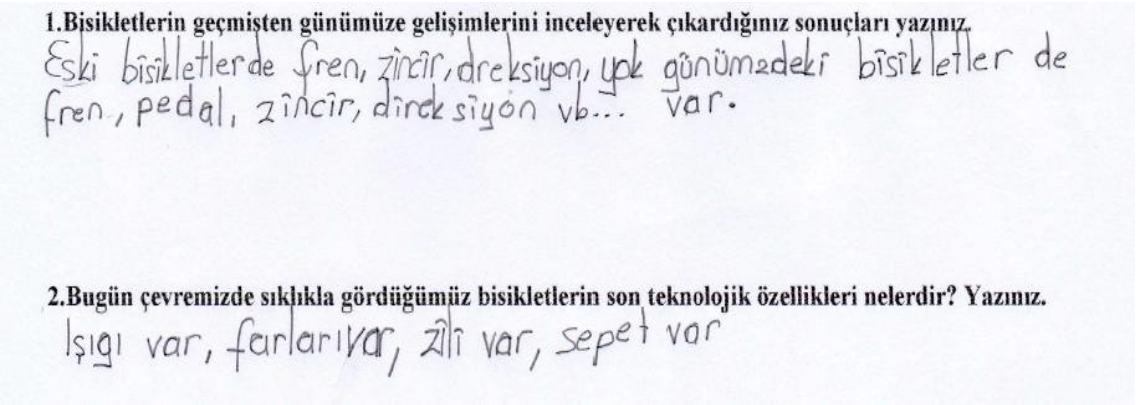
Araştırmacı tarafından çalışma yaprağındaki sorulara vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde nitelikli olarak değerlendirilen Ö7'nin ifadeleri şu şekildedir:

1.Bisikletlerin geçmişten günümüze gelişimlerini inceleyerek çıkardığınız sonuçları yazınız.
Eskiden bisikletleri direksiyonsuz zinciri yok, freni yok, Pedalı yok, arka lastikleri büyük, Günümüzdeki bisikletler çok iyi. Eskideki bisikletler kötüymüş.

2.Bugün çevremizde sıklıkla gördüğümüz bisikletlerin son teknolojik özellikleri nelerdir? Yazınız.
Lastikleri aynı büyüklükleri aynı, Zinciri kaliteli, Lastikleri çok dayanıklı, Dağ çıka bilir, koltukları var, fitesi var, Freni de var

Ö7 geçmiş dönemdeki ve günümüz dönemindeki bisikletleri özellikleri bakımından kıyaslayıp iyi-kötü ayrımı yapmıştır ancak teknolojik gelişimle ilgili bir ifade kullanmamıştır. Ayrıca günümüzdeki bisikletlerin son teknolojik özellikleri ile ilgili elektrikli bisiklete dair bir ifade kullanmamıştır.

Araştırmacı tarafından çalışma yaprağındaki sorulara vermiş olduğu cevaplar incelendiğinde ortalama olarak değerlerin Ö20'nin ifadeleri şu şekildedir:

1.Bisikletlerin geçmişten günümüze gelişimlerini inceleyerek çıkardığınız sonuçları yazınız.
Eski bisikletlerde fren, zincir, direksiyon, yok günümzdeki bisikletler de fren, pedal, zincir, direksiyon vb... var.

2.Bugün çevremizde sıklıkla gördüğümüz bisikletlerin son teknolojik özellikleri nelerdir? Yazınız.
Işığı var, farları var, zili var, sepet var

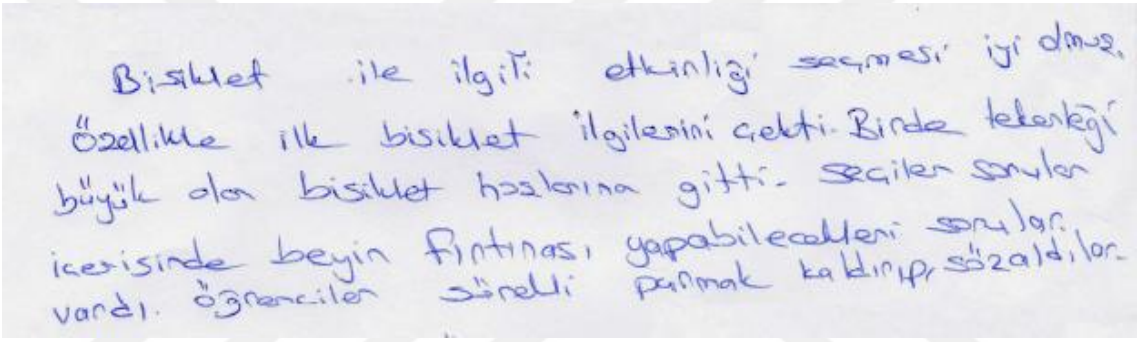
Ö20'nin verdiği cevaplar incelendiğinde bisikletlerin gelişimlerini inceleyerek eski-yeni kıyaslaması yaptığı ancak değişime dair bir ifade kullanmadığı görülmektedir. Ayrıca Ö20'nin günümüzdeki bisikletlerin son teknolojik özelliklerinin ne olduğu sorusuna

istenen nitelikte bir cevap veremediği, genel olarak duygu ve düşüncelerini ifade etmede yetersiz kaldığı görülmektedir.

Veri yoğunluğu nedeniyle araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik daha fazla örneğe yer verilememektedir. Genel anlamda öğrenciler etkinlik örneklerinde de görüldüğü üzere görsellerden anlam çıkarmada başarılı olmuşlardır. Araştırmacı tarafından çalışma yapraklarındaki sorulara verdikleri cevaplar ortalama olarak nitelendirilen Ö1,Ö15 ve Ö20'nin duygu ve düşüncelerini ifade etmede yetersiz kaldıkları gözlenmiştir.

Aşağıda araştırmacı tarafından, öğretmen ve araştırmacı günlüklerine yer verilmiştir.

Öğretmen Günlüğü:

Bisiklet ile ilgili etkinliği seçmesi iyi oldu. Özellikle ilk bisiklet ilgilerini çekti. Birde tekerleği büyük olan bisiklet hızlarına gitti. Seçilen sorular içerisinde beyin fırtınası yapabilecekleri sorular vardı. öğrenciler sürekli parmak kaldırıp sözaldılar.

Araştırmacı Günlüğü:

"Geçmişten Günümüze Bisikletlerin Gelişimi Etkinliği" (18 Şubat 2016)

Bugünkü derste öğrencilerle bisikletlerin geçmişten günümüze gelişimlerini inceledik. Geçmiş dönemdeki bisikletleri gördüklerinde çok şaşırdılar. Büyük tekerlerli bisikletler onlara çok garip geldi ve bugünkü bisikletlerle kıyaslama yaptılar. Eski bisikletlerin hangi malzemeden yapılmış oldukları, özelliklerinin neler olduklarına dair çıkarımda bulunabildiler. İlk bisikletlerin pedalsız, zincirsiz, frensiz nasıl sürüldüğü hakkında fikir yürüttüler ve bisikletleri güvenlik açısından değerlendirdiler Derse katılım oldukça iyiydi.

Öğretmen ve araştırmacı günlüklerinde de görüldüğü üzere "Geçmişten Günümüze Bisikletlerin Gelişimi" isimli görsel okuma etkinliği öğrenciler tarafından oldukça ilgi çekici bulunmuş ve derse aktif olarak katılmışlardır. Sınıfta ders sürecinde görsellerden yola çıkarak bisikletlerin yapıldıkları malzemelerin güvenlik açısından değerlendirmeleri yapılmış, büyük tekerlekli bisikleti sürmenin zorluklarından bahsedilmiştir.

4.2.1.4. Belgesel Temelinde Eşya Tarihi Etkinlikleri

Aşağıda araştırmacı tarafından *"Görsel materyallerle yaşamda etkin kullanılan bir eşyanın/araç-gerecin tarihsel gelişim süreçlerini gösterir, yaptığı çalışmada yararlandığı kaynakları belirtir."* kazanımına yönelik olarak görsel okuma etkinlikleri temelinde ele alınan "Süpürgenin Tarihi" ve "Uzaktan Kumandanın Tarihi" etkinliklerinde sınıf içerisinde yaşanan süreç hakkında birtakım bilgilere yer verilmiştir.

Sınıfta görsel okuma etkinliğinden kesitler:

Fotoğraf 1

Fotoğraf 2

Örnek Ders Gözlemi:

Araştırmacı: *"Kumandanın geçmişten günümüze gelişimi ile ilgili düşünceleriniz nelerdir?"*

Ö2: *"Önceden böyle küçükmüş ve değişikmiş. Şimdiyse daha da gerilerden açabiliyoruz televizyonu."*

Ö16: *"Önceden kumandalar dört tuşluymuş, çok az tuşu varmış ama şimdi daha çok tuşu var, daha çok özellikleri var*",

Ö3: *"önceden kumandalar bir kablo ile televizyonlara bağlıymış, tuşları azmış. Şimdi kumandalar hem televizyonlara bağlı değil hem de bir sürü tuşu var".*

Ö11: *"Eskiden, Arkadaşımızın dediği gibi, kumandalar televizyonlara bağlıymış ama şimdi kumandayı uzaktan, televizyona tutmadan bile değiştirebiliyorsun."*

Ö21: "*1980 yıllarında bir tane kanal vardı, siyah beyazdı görüntüler."*

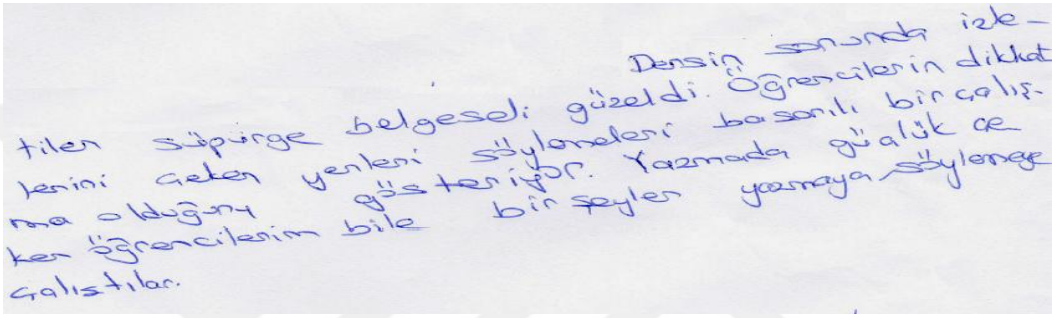
Ö16: *"Şimdi bazı televizyonlara özel sihirli kumandalar var. Mesela salonda televizyon var mutfaktayken bile kumandayı kullanabiliyorsun, televizyonu açıp kanalları değiştirebiliyorsun".*

Ö21: *"Bize teknoloji çok şey kazandırmış, insan şimdi yerinde oturuyor, buradan kumandaya böyle basıp televizyonu açıyorsun. Bir de bunu daha da geliştirmişler, telefonlara kadar taşımışlar. Android ve İos'larda bazı programlar var, buradan oturuyorsun, seçeneklerden aynı kumanda frekansını buluyorsun, basıyorum buradan kanal değişiyor."*

Öğrenciler örnek ders gözleminde de görüldüğü üzere belgeseller aracılığıyla kumandanın tarihini inceleyerek yaşanan değişim hakkında çıkarımda bulunmuşlardır. Veri yoğunluğu nedeniyle belgesel temelinde eşya tarihi etkinliklerine daha fazla örneğe yer verilememektedir.

Aşağıda araştırmacı tarafından, öğretmen ve araştırmacı günlüklerine yer verilmiştir:

Öğretmen Günlüğü:

Dersin sonunda izle-
tilen süpürge belgeseli güzeldi. Öğrencilerin dikkat
lerini çeken yerleri söylemeleri başarılı bir çalış-
ma olduğunu gösteriyor. Yazmada güçlük de
ken öğrencilerim bile bir şeyler yazmaya söylemeye
çalıştılar.

Araştırmacı Günlüğü:

Öğrencilerin çoğu derse katıldı ve görseller ilgilerini çekti. Süpürgenin zaman içindeki gelişimine dair belgeseli izleyen öğrenciler geçmiş dönem yaşantısı hakkında fikir sahibi oldular ve düşüncelerini ifade ettiler.

Belgesel temelinde eşya tarihi etkinliklerinde ele alınan kumandanın ve süpürgenin tarihine ilişkin belgeselleri öğrencilerin değişim ve sürekliliğe ilişkin algılarının oluşmasında oldukça başarılı olmuştur. Belgesel izlenirken araştırmacı tarafından bazı noktalarda belgesel durdurulmuş ve sınıfa birtakım sorular sorulmuştur. Öğrenciler fikirlerini rahatlıkla ifade edebilmişlerdir.

4.2.1.5 Eşya Tarihi Projelerinin Değerlendirilmesi

Öğrenciler, araştırmacı tarafından kendilerine verilen dört hafta süresince eşya tarihi projelerini tamamladıktan sonra her bir proje, eşya tarihi değerlendirme ölçütlerine göre (rubrik) göre değerlendirilmiştir. Eşya tarihi projesine, araştırmacının proje hakkında bilgi verdiği gün ve sonrasındaki hafta okula gelmeyen bir öğrenci dâhil olmamıştır ve toplamda 21 öğrenci projeye katılmıştır. Çok nitelikli, nitelikli, ortalama, geliştirilmeli

ve boş/anlamsız kategorilerinden oluşan değerlendirme sonucu aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 19. Eşya Tarihi Proje Ödevlerinin Analiz ve Frekans Dağılımı

Teslim edilmedi	**Boş / Anlamsız**	**Geliştirilmeli**	**Ortalama**	**Nitelikli**	**Çok Nitelikli**	**Toplam**
Ö6, Ö7	-	-	Ö2	Ö4, Ö12, Ö18	Ö1, Ö3, Ö5, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö13,Ö14, Ö15, Ö16,Ö17, Ö19, Ö20, Ö21	**21**
2	**-**	**-**	**1**	**3**	**15**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre projelerin 15'i "çok nitelikli", 3'ü "nitelikli", 1'i "ortalama" olarak değerlendirilmiştir. Projelerini teslim etmeyen öğrenci sayısı 2'dir. Aşağıda, çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö16'nın hazırlamış olduğu eşya tarihi projesinden birtakım örneklere yer verilmiştir.

Ö16 eşya tarihi projesi için buzdolabını seçmiş ve projesinin kapağını birtakım görseller ve görsellere ait bilgiler kullanarak şu şekilde tasarlamıştır:

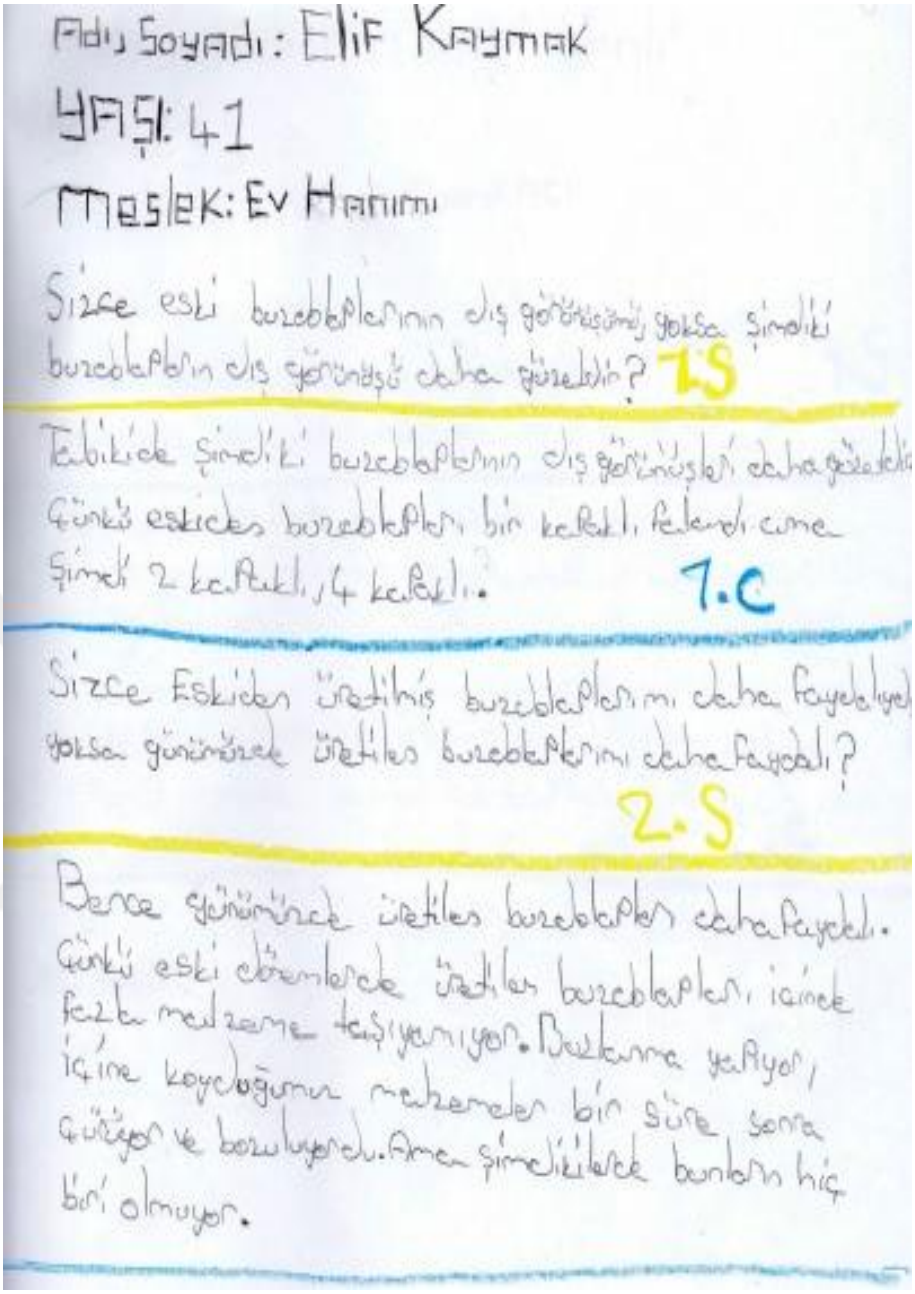
Ö16 eşya tarihi projesi için yapmış olduğu kapakta özgün bir başlık kullanmış, yararlandığı görselleri buzdolabının geçmişten günümüze gelişimlerini gösterecek şekilde sıralamıştır. Kapakta Perkins tarafından 1834 yılında üretilen ilk buzdolabından 2010 yılında üretilen modern teknoloji ile üretilmiş bir buzdolabına kadar toplamda beş adet görsel kullanılmış ve görsellere ait kısa bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmacı tarafından aşağıda Ö16'nın hazırlamış olduğu projenin içerik kısmına yer verilmiştir:

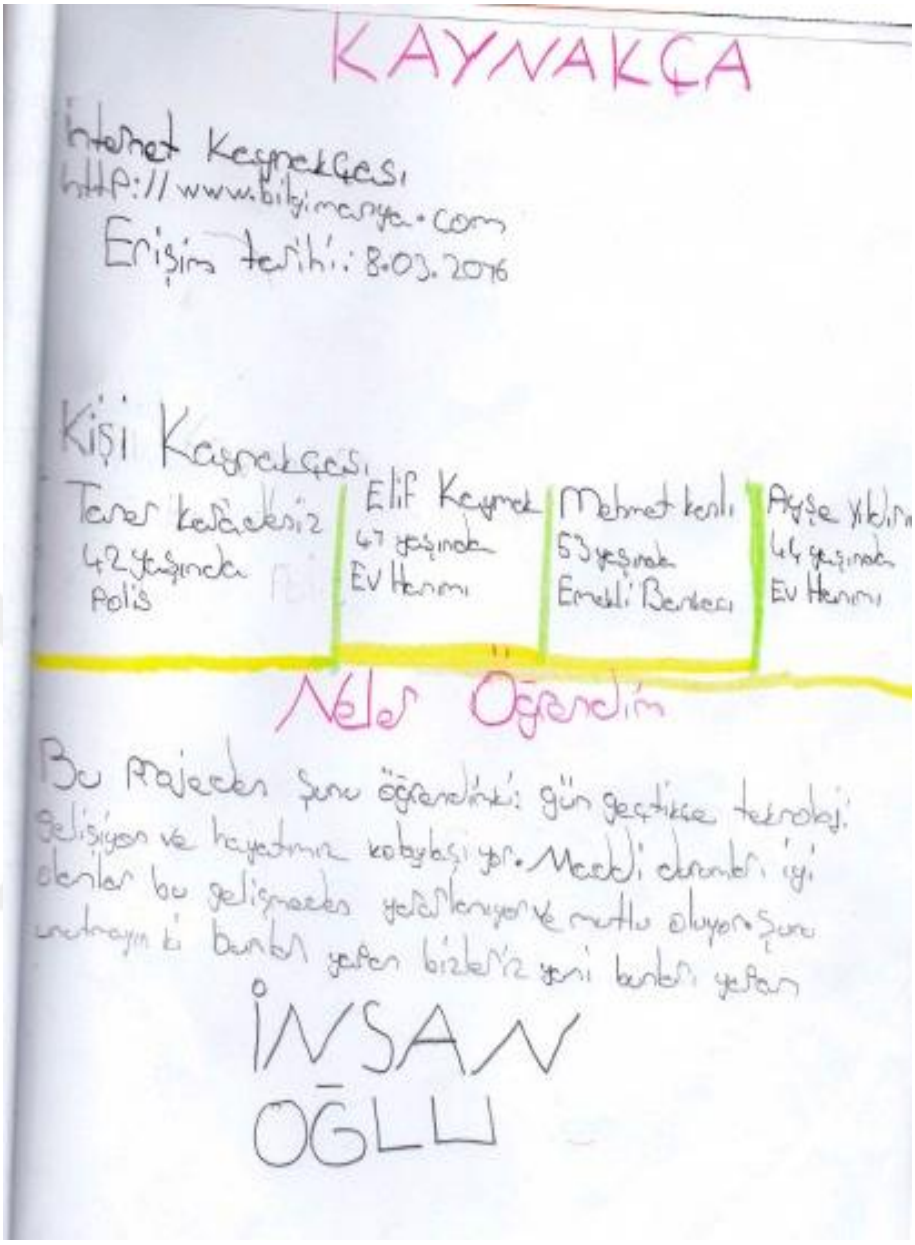
Ö16 eşya tarihi projesinin kapak kısmında kullandığı görsellere ilişkin projesinin içerik kısmında daha ayrıntılı bilgilere yer vermiştir. Örneğin Perkins'in üretmiş olduğu ilk buzdolabının eterle çalışan pistonlu bir soğutma makinesi olduğunu ve bu makinenin patentini almış olduğu bilgisi yer almaktadır. Daha sonraki görselde 1844 yılında ticari amaçla üretilen ilk buzdolabına dair bilgiye yer verilmiştir. Ö16 projesinde yer alan tüm bilgilere ilişkin kaynakça belirtmiştir.

Aşağıda Ö16'nın buzdolabının tarihine ilişkin yapmış olduğu mülakatlardan bir örneğe yer verilmiştir:

Adı Soyadı: Elif Kaymak
YAŞI: 41
Meslek: Ev Hanımı
Sizce eski buzdolaplarının dış görünüşü, yoksa şimdiki buzdolaplarının dış görünüşü daha güzeldir? 1.S
Tabiiki şimdiki buzdolaplarının dış görünüşleri daha güzeldir. Çünkü eskiden buzdolapları bir kapaklı, felandı cinsi şimdi 2 kapaklı, 4 kapaklı. 1.C
Sizce Eskiden üretilmiş buzdolaplarını daha faydalıyd yoksa günümüzde üretilen buzdolaplarını daha faydalı?
2.S
Bence günümüzde üretilen buzdolapları daha faydalı. Çünkü eski zamanlarda üretilen buzdolapları, içinde fazla malzeme taşıyamıyor. Bozuluyor, içine koyduğumuz malzemeler bir süre sonra çürüyor ve bozuluyordu. Ama şimdiki zamanda bunların hiç biri olmuyor.

Ö16 yapmış mülakat yapmış olduğu kişinin ismine, yaşına ve mesleğine dair birtakım bilgilere yer vermiştir. Ö16'nın sorularında eski ve yeni buzdolapları ile ilgili kıyaslama niteliğinde sorular sorduğu görülmektedir. Bu doğrultuda Ö16 eski ve yeni buzdolaplarının dış görünüm olarak hangilerinin daha güzel olduğunu ve hangilerinin daha faydalı olduğu sorularını sormuştur. Bu sorularla öğrencinin değişimin niteliğine ilişkin soru sorabildiği görülmektedir.

Araştırmacı tarafından aşağıda Ö16'nın eşya tarihi projesinin "Neler Öğrendim?" bölümü ve kaynakça kısmına yer verilmiştir.

Ö16 kaynakça kısmında kullandığı kaynakları internet kaynakçası ve kişi kaynakçası başlığı ile ayrı ayrı belirtmiştir. "Neler Öğrendim?" bölümünde ise Ö16'nın teknolojinin gelişiminin gün geçtikçe devam ettiğini ve hayatımızı kolaylaştırdığını belirterek değişim ve sürekliliğe ilişkin ifadeler kullandığı görülmektedir.

Ö16'nın hazırlamış olduğu eşya tarihi projesinde yaşanan teknolojik gelişmelere vurgu yaptığı, birtakım görseller kullandığı ve görsellere ait bilgiler verdiği, alıntı yapma kurallarına uyduğu ve kaynakça bölümüne yer verdiği görülmektedir.

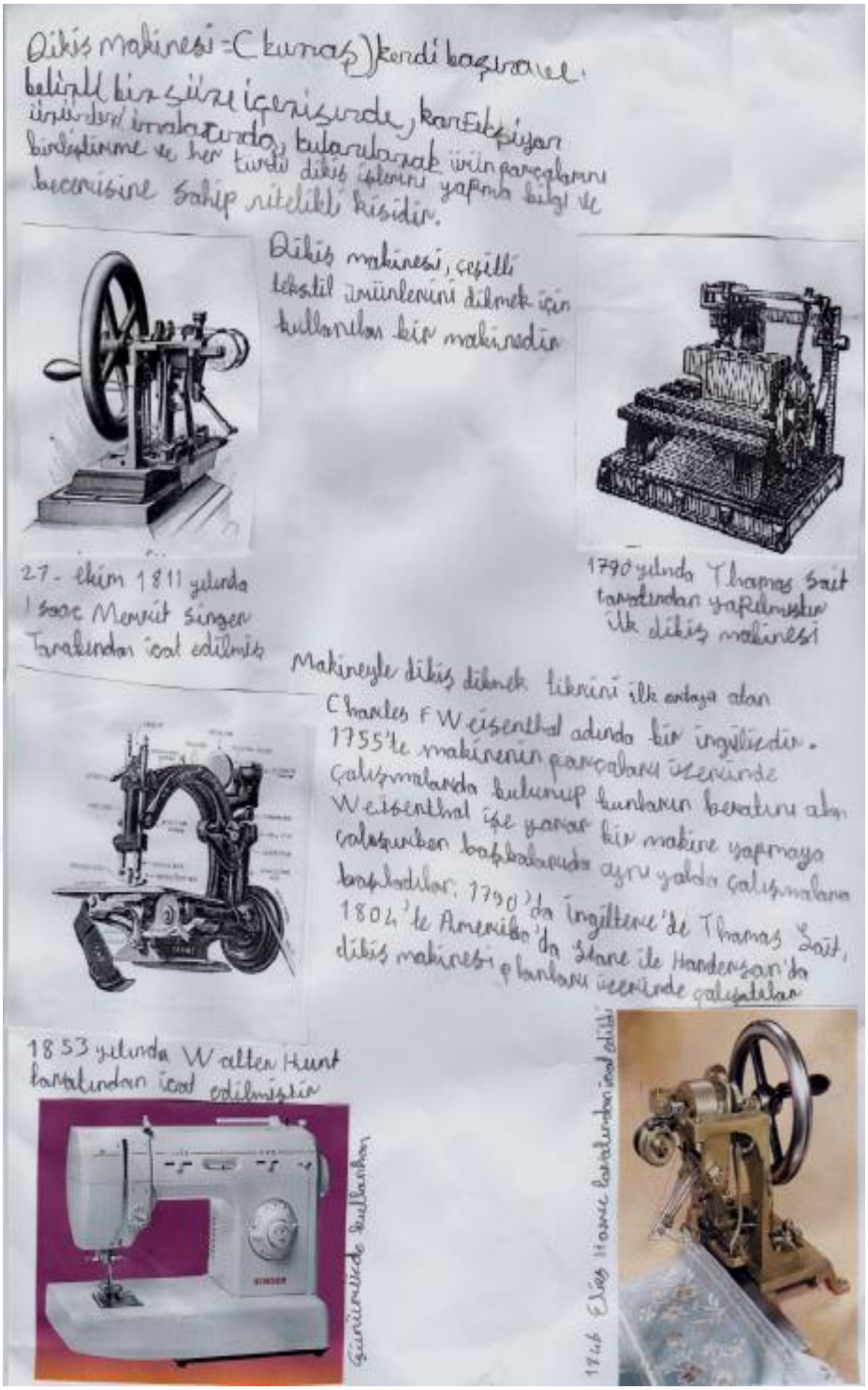
Araştırmacı tarafından aşağıda çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö15'in dikiş makinesinin tarihini ele aldığı projesinden örneklere yer verilmiştir.

Ö15'in eşya tarihi projesinde yapmış olduğu kapak şu şekildedir:

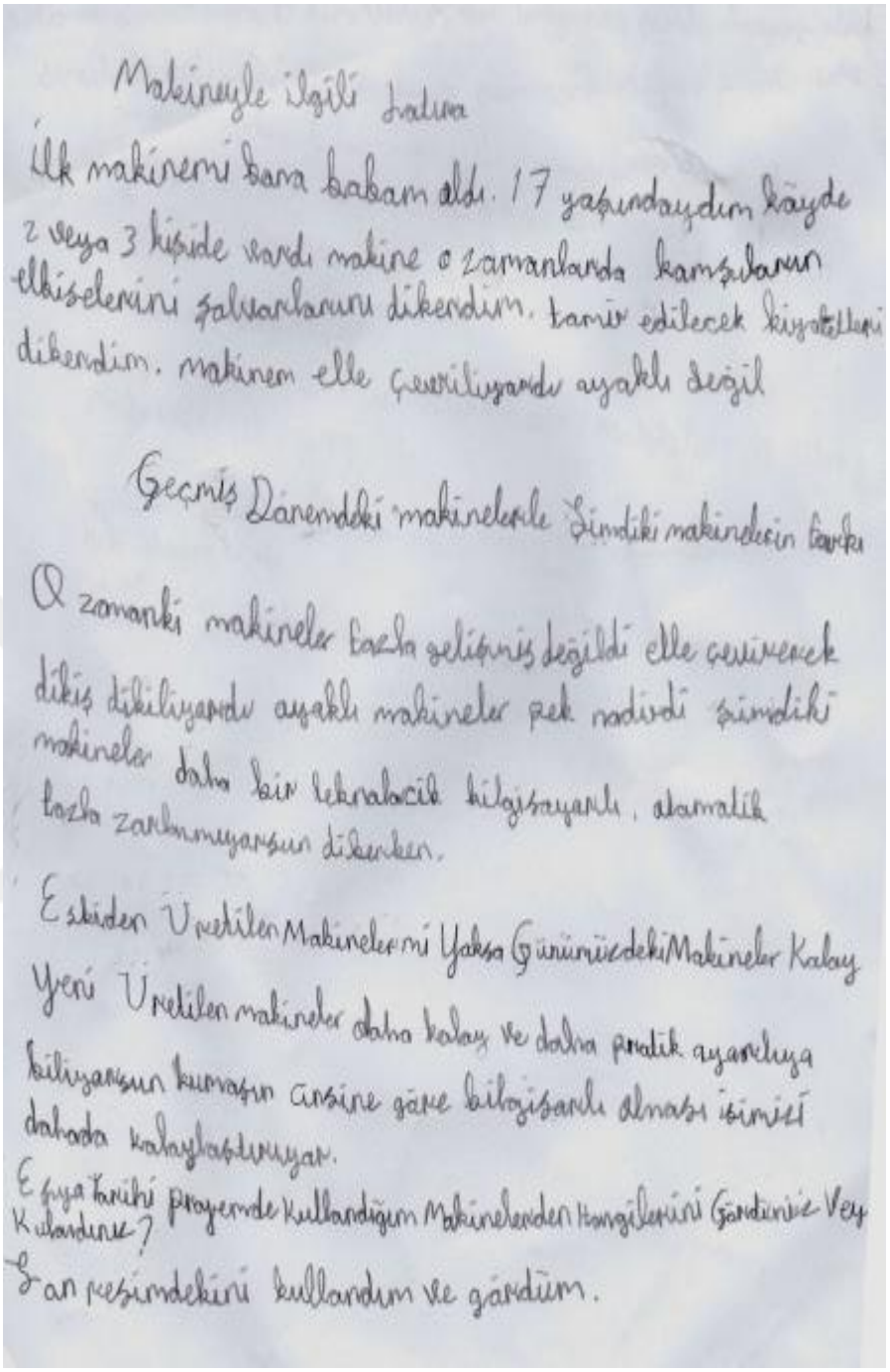
Ö15 eşya tarihi projesine ilişkin hazırlamış olduğu kapakta özgün bir başlık kullanarak üç adet dikiş makinesi görseline ve bu görsellere ait üretilmiş olduğu yıllara dair bilgilere yer vermiştir.

Aşağıda Ö15'in eşya tarihi projesinin içerik kısmına yer verilmiştir:

Ö15 dikiş makinesinin tarihini ele aldığı projesinin içerik kısmında beş adet görsel kullanmış ve her görsele ilişkin bilgi vermiştir. Projede dikiş makinelerinin 1790 yılında üretilen ilk halinden günümüzde kullanılan haline kadar gelişim süreçleri ele alınmıştır.

Araştırmacı tarafından aşağıda Ö15'in eşya tarihi projesine ilişkin yapmış olduğu mülakattan bir örneğe yer verilmiştir.

Makineyle ilgili hatıra

İlk makinemi babam aldı. 17 yaşındaydım köyde 2 veya 3 kişide vardı makine o zamanlarda kamyonların elbiselerini şalvarlarını dikerdim. tamir edilecek kıyafetleri dikerdim. makinem elle çevriliyordu ayaklı değil

Geçmiş Dönemdeki makinelerle Şimdiki makinelerin farkı

O zamanki makineler fazla gelişmiş değildi elle çevirecek dikiş dikiliyordu ayaklı makineler pek nadirdi şimdiki makineler daha bir tekrabacik bilgisayarlı, otomatik fazla zorlanmıyorsun dikerken.

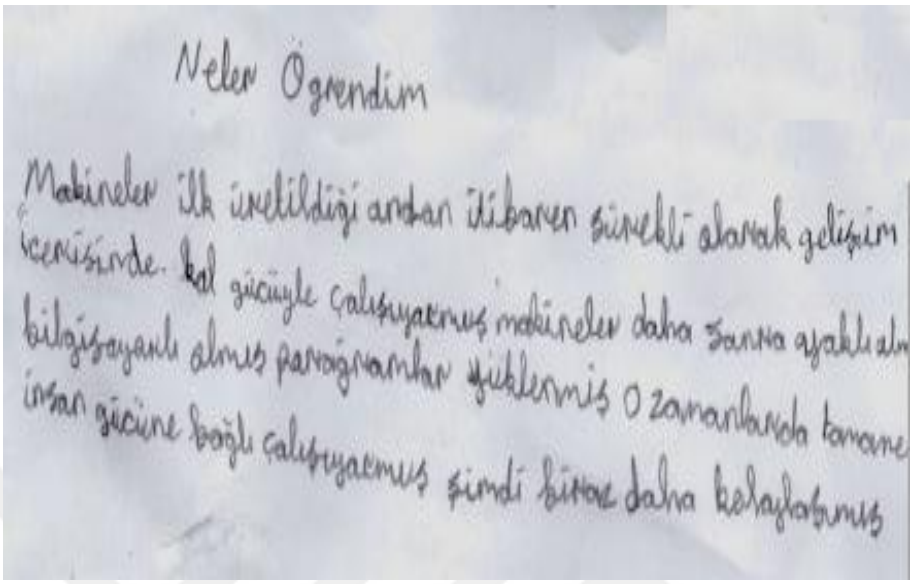
Eskiden Üretilen Makineleri Yakın Günümüzdeki Makineler Kolay Yeni Üretilen makineler daha kolay ve daha pratik ayarlıya biliyorsun kumaşın cinsine göre bilgisayarlı olması işimizi dahada kolaylaştırıyor.

Eğitim Tarihi projende kullandığın Makinelerden Hangilerini Gördünüz Veya Kullandınız?

Son resimdekini kullandım ve gördüm.

Ö15 büyüklerinden biriyle yaptığı mülakat sırasında o kişiden dikiş makineleri ile ilgili bir hatırasını anlatmasını istemiştir. Daha sonra mülakat yaptığı kişiye geçmiş dönemdeki dikiş makineleri ile günümüzdeki dikiş makinelerinin farkının neler olduğunu ve hangisinin kullanımının daha kolay olduğunu, projesinde kullanmış olduğu görsellerden hangisini gördüğünü veya kullandığını sormuştur. Ö15 bu sorularıyla geçmiş dönem ve günümüz dönemindeki dikiş makinelerini teknolojik özellikleri ve kullanım kolaylığı bakımından kıyaslamıştır.

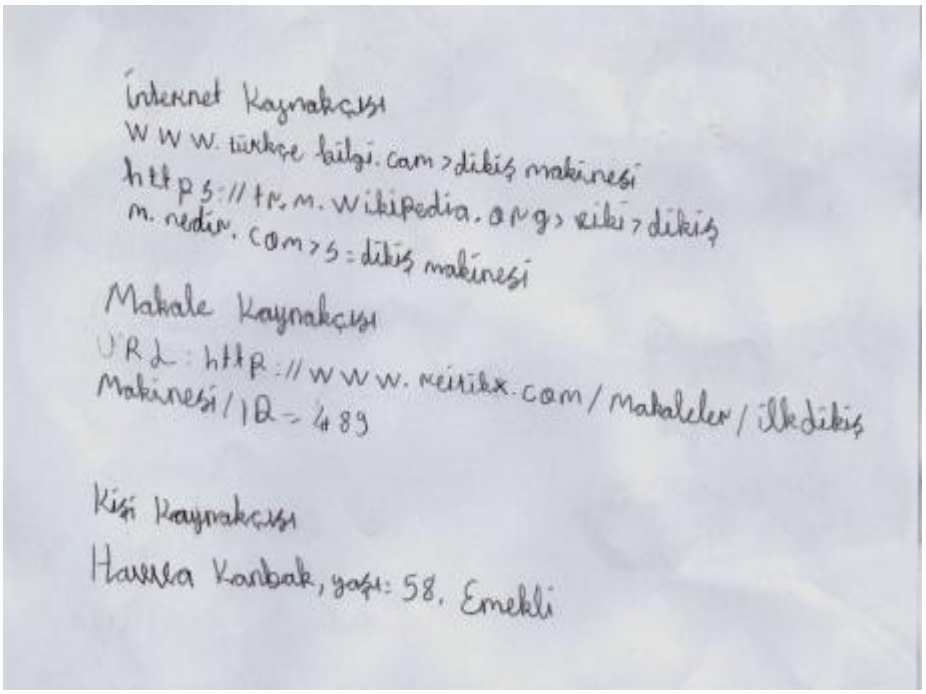
Araştırmacı tarafından aşağıda Ö15'in projesinin "Neler Öğrendim?" kısmına yer verilmiştir.

Neler Öğrendim

Makineler ilk üretildiği andan itibaren sürekli olarak gelişim içerisinde. Kol gücüyle çalışıyormuş makineler daha sonra ayaklı alı bilgisayarlı olmuş programlar yüklenmiş o zamanlarda tamame insan gücüne bağlı çalışıyormuş şimdi bütün daha kolaylaşmış

Ö15 hazırlamış olduğu projesinde makinelerin ilk üretildiği andan itibaren sürekli olarak gelişim içerisinde olduğu çıkarımına ulaştığını belirterek değişim ve sürekliliğe ilişkin ifadelere yer vermiştir. Ö15 ayrıca eskiden kol gücüyle çalışan dikiş makinelerinin günümüzde bilgisayarlı olup programlar yüklenebildiğini ifade ederek yaşanan teknolojik gelişimin insan yaşamına kolaylık sağladığını belirtmiştir.

Ö15'in eşya tarihi projesinde yer alan kaynakça kısmı ise şu şekildedir:

İnternet Kaynakçası

www.türkçe bilgi.com>dikiş makinesi

https://tr.m.wikipedia.org>wiki>dikiş

m.nedir.com>s=dikiş makinesi

Makale Kaynakçası

URL: http://www.neiriikx.com/makaleler/ilkdikiş Makinesi/ID=489

Kişi Kaynakçası

Hamiye Karbak, yaşı: 58, Emekli

Ö15 eşya tarihi projesinin kaynakça kısmında kullanmış olduğu kaynakları internet kaynakçası, makale kaynakçası ve kişi kaynakçası olarak ayrı kategoriler halinde belirtmiştir.

Öğrenciler eşya tarihi projelerini yaparken birer küçük tarihçi olmuşlar ve bilgiye ulaşmada bir tarihçinin/sosyal bilimcinin izlemiş olduğu yollara ilişkin deneyim kazanmışlardır. Ayrıca öğrenciler yapmış oldukları projelerde eşyaların geçmişten günümüze gelişimlerini dikkate alarak değişim ve sürekliliğe ilişkin bakış açılarına sahip olmuşlardır. Projede ele alınan konular öğrencilerin günlük yaşamlarının içinden konular olması nedeniyle Sosyal Bilgiler derslerinde öğrenciler için yakından uzağa ilkesi ile ilişkilendirilebilir.

Araştırmacı tarafından veri yoğunluğu nedeniyle eşya tarihi projesine yönelik daha fazla bilgiye yer verilemektedir.

4.2.2. 2.Kazanımın Değerlendirilmesi

Programdaki Kazanım: *Buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir.*

Araştırmaya yönelik olarak tezde kullanılan kazanım: *Görsel materyaller aracılığıyla buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir.*

Buluşların teknolojik gelişmelerin temeli olduğunu, zaman içerisinde bilim insanları tarafından geliştirilerek teknolojik gelişmelere yol açtığını öğrencilerin kavramasına yönelik olarak araştırmacı tarafından görsel okuma temelinde toplamda üç etkinlik hazırlanmıştır:

"Buluşlar Teknolojik Gelişmelerin Temeli midir?" isimli birinci etkinlikte, buluşlar ve buluşların yaratmış olduğu teknolojik gelişmeleri gösteren bir eşleştirme etkinliği hazırlanmıştır. Daha sonra öğrencilere bu etkinliğe yönelik olarak hazırlanan çalışma yaprakları verilmiştir. Çalışma yaprağında öğrencilerin eşleştirme etkinliğinin içerisinde yer alan buluşlar-teknolojik gelişmeler kategorilerinin dışında, bir buluş-teknolojik gelişme ilişkisi kurarak bu ilişkiyi görsel okuma temelinde çizim yoluyla belirtmesi istenmiştir.

"Tekerleğin Serüveni" isimli ikinci etkinlik, tekerleğin icadının önemine, zaman içindeki değişimine ve yol açtığı teknolojik gelişmelere yönelik olarak görsel okuma

temelinde oluşturulmuş bir etkinliktir. Bu etkinliğe yönelik olarak yine görsel okuma kapsamında bir çizim etkinliği ve çalışma yaprağı oluşturulmuştur.

"Lokomotifin Gelişimi" isimli üçüncü etkinlik ise, lokomotifin gelişimini gösteren görsellerin sıralanması etkinliğidir. Bu kapsamda araştırmacı tarafından lokomotifin gelişimini gösteren görseller bulunmuştur. Öğrencilerden bu görselleri lokomotiflerin geçmişten günümüze gelişimlerini gösterecek şekilde, nedenlerini belirterek sıralaması istenmiştir. Öğrencinin görseller okuma yoluyla sıralama yaptıktan sonra incelemesi adına, lokomotiflerin gelişimlerinin doğru sıralaması da hazırlanmıştır. Etkinliğin ardından bir çalışma yaprağı oluşturulmuştur.

Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirmede her etkinliğe yönelik olarak hazırlanmış değerlendirme ölçütleri (rubrik) kullanılmıştır. Değerlendirmeler öğrencilerin sınıf ortamında görselleri incelerken vermiş oldukları cevapların video kaydındaki analizleri ile çalışma yaprağındaki sorulara vermiş oldukları yanıtların analizi doğrultusunda yapılmıştır.

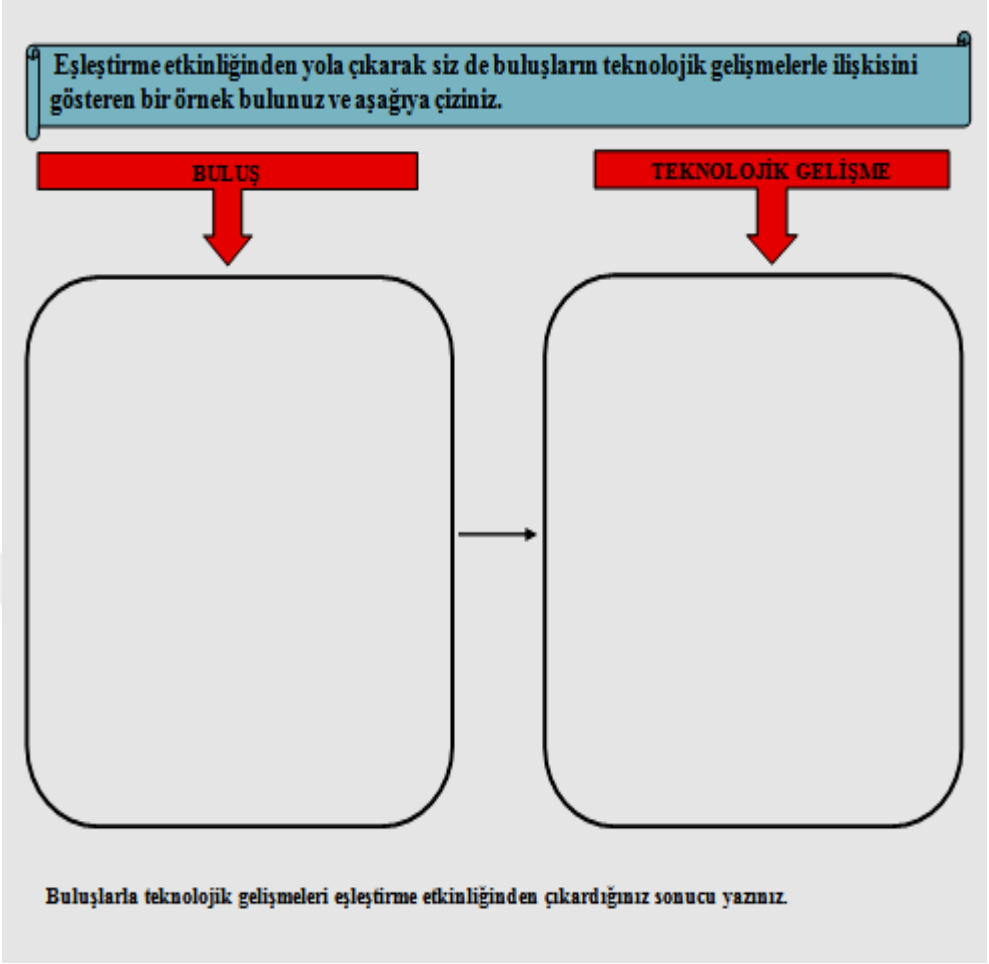
4.2.2.1. "Buluşlar Teknolojik Gelişmelerin Temeli midir?" Etkinliğinin Değerlendirilmesi

"Görsel materyaller aracılığıyla buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir." kazanımına yönelik olarak hazırlanan bu etkinlikte buluşların teknolojik gelişmelere yol açtığını ortaya koymak adına buluşlar ve buluşların yol açtığı teknolojik gelişmelere ait görseller olmak üzere iki ayrı kategori oluşturulmuştur. Araştırmacı tarafından aşağıda "Buluşlar Teknolojik Gelişmelerin Temeli midir? etkinliğine yer verilmiştir.

Sınıfta her bir görsel öğrenciler tarafından incelenip değerlendirmelerde bulunulmuş ve buluşlarla teknolojik gelişmeler eşleştirilmiştir. Öğrenciler yapmış oldukları buluş-teknolojik gelişme eşleştirmelerini ders sürecinde anlatmışlardır.

Eşleştirme etkinliğinin ardından ayrı bir sayfada hazırlanan çizim etkinliğinde bu kez öğrencilerin kendileri fikir yürüterek bir buluş- teknolojik gelişme ilişkisini görsel okuma temelinde çizim etkinliğiyle belirtmişlerdir. Son olarak ise öğrenciler tüm eşleştirme etkinliğinden çıkardıkları sonucu ifade etmişlerdir.

Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirmede "*Buluşlar Teknolojik Gelişmelerin Temeli midir?"* etkinliğine yönelik olarak hazırlanmış değerlendirme ölçütleri (rubrik) kullanılmıştır. Değerlendirmeler, öğrencilerin sınıf ortamında görselleri incelerken vermiş oldukları yanıtların video kaydındaki analizleri ile çalışma yaprağındaki sorulara vermiş oldukları yanıtların analizleri doğrultusunda yapılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirme sonucu şu şekildedir:

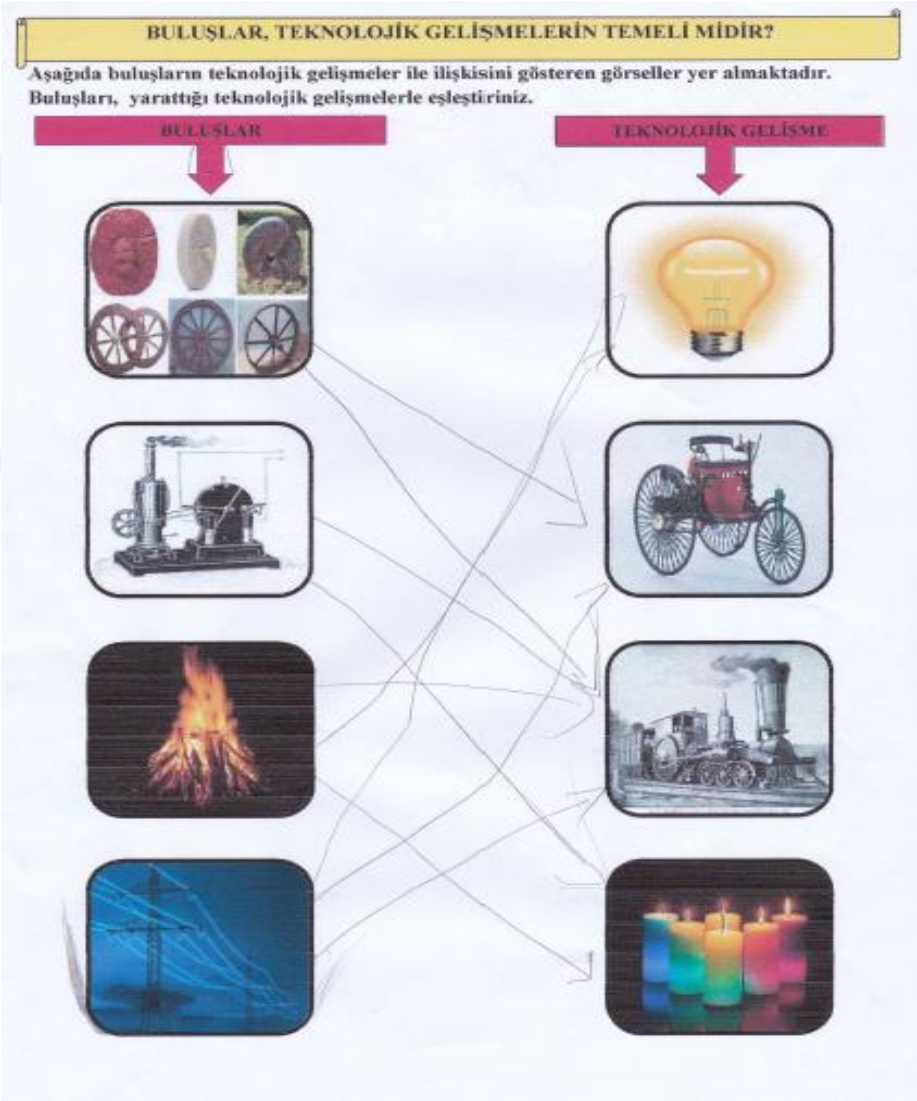
Tablo 20. "Buluşlar Teknolojik Gelişmelerin Temeli midir?" Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı

Gelmeyen	Boş / Anlamsız	Geliştirilmeli	Ortalama	Nitelikli	Çok Nitelikli	Toplam
Ö2,Ö18	-	-	Ö14	Ö9, Ö12, Ö15, Ö20, Ö21	Ö1, Ö3, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö13, Ö16, Ö17, Ö19, Ö22	**22**
2	-	-	**1**	**5**	**14**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarının 14'ü "çok nitelikli", 5'i "nitelikli", 1'i "ortalama" olarak değerlendirilmiştir. Etkinliğin yapıldığı gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 2'dir.

Araştırmacı tarafından aşağıda öğrencilerin etkinlikte yapmış oldukları eşleştirmelerden birtakım örneklere yer verilmiştir.

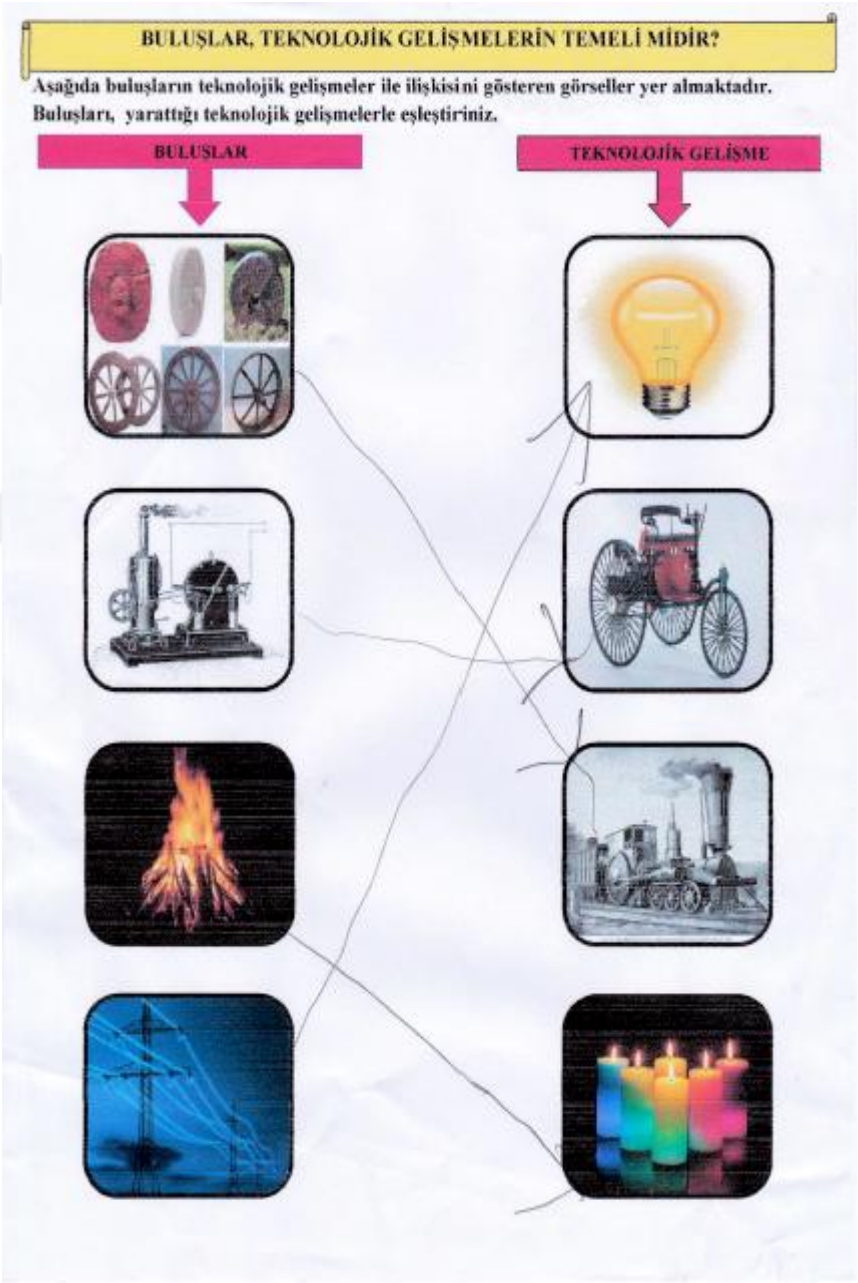
Çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö16'nın yapmış olduğu eşleştirme şu şekildedir:

Ö16'nın çalışma yaprağı incelendiğinde buluşlarla teknolojik gelişmeleri eşleştirmede çoklu bakış açısıyla eşleştirme yaptığı görülmektedir. Ö16, buluşlar kategorisinden tekerlek ile teknolojik gelişmeler kategorisinden otomobil ve treni eşleştirmiştir. Buhar makinesi ile otomobil ve treni eşleştirerek buhar makinesi ile çalışan ilk otomobillerden

yola çıkabilmiştir. Ateşin icadı ile mumu eşleştirmesi olağan bir durumken aynı zamanda ateşle ampulü de eşleştirmesi, ateşin ışık yayma etkisinden yola çıktığı düşünüldüğünde öğrencinin çoklu bakış açısına göre hareket ettiği görülmektedir. Yine çoklu bakış açısıyla elektriğin icadı ile ampulü, otomobili ve treni eşleştirebilmiştir.

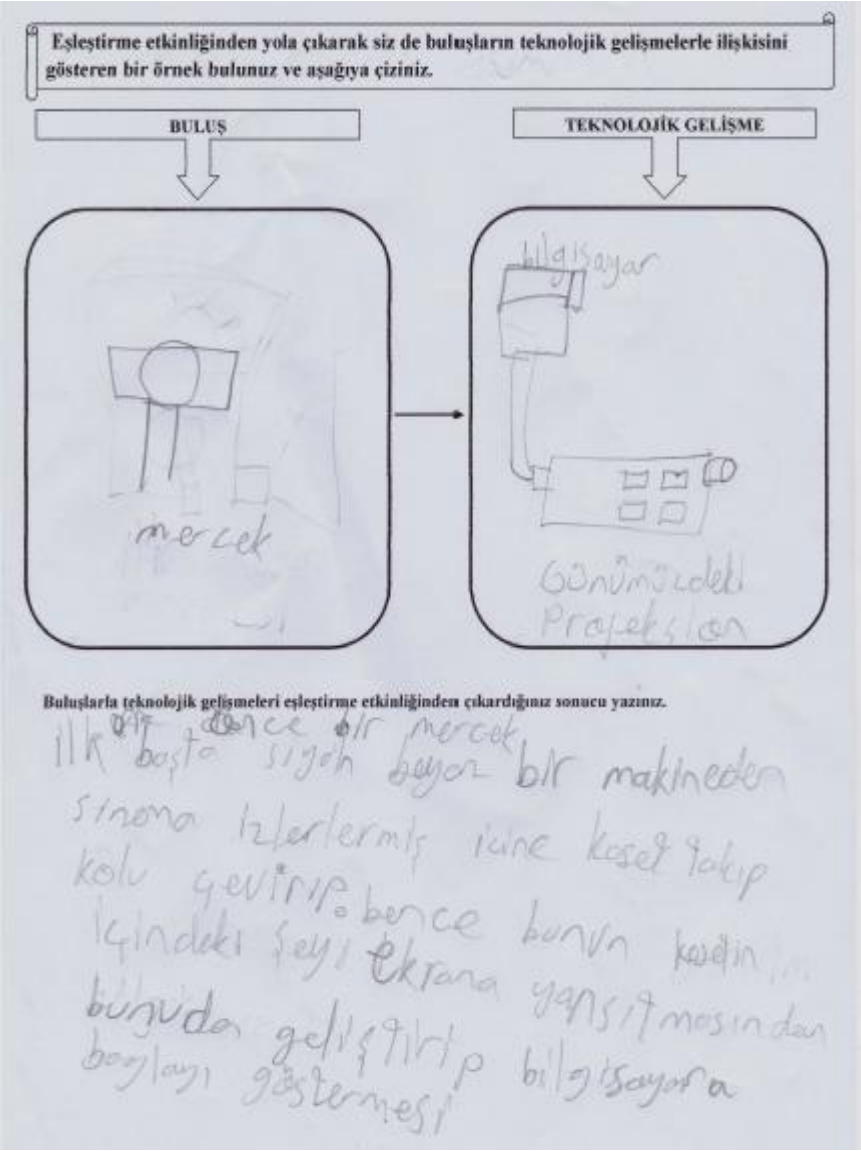
Araştırmacı tarafından nitelikli olarak değerlendirilen Ö15'in buluşlarla teknolojik geliştirmeleri eşleştirmesi ise şu şekildedir:

Ö15'in çalışma yaprağı incelendiğinde buluşlarla teknolojik gelişmeleri eşleştirmede tek yönlü bir eşleştirme yaptığı görülmektedir.

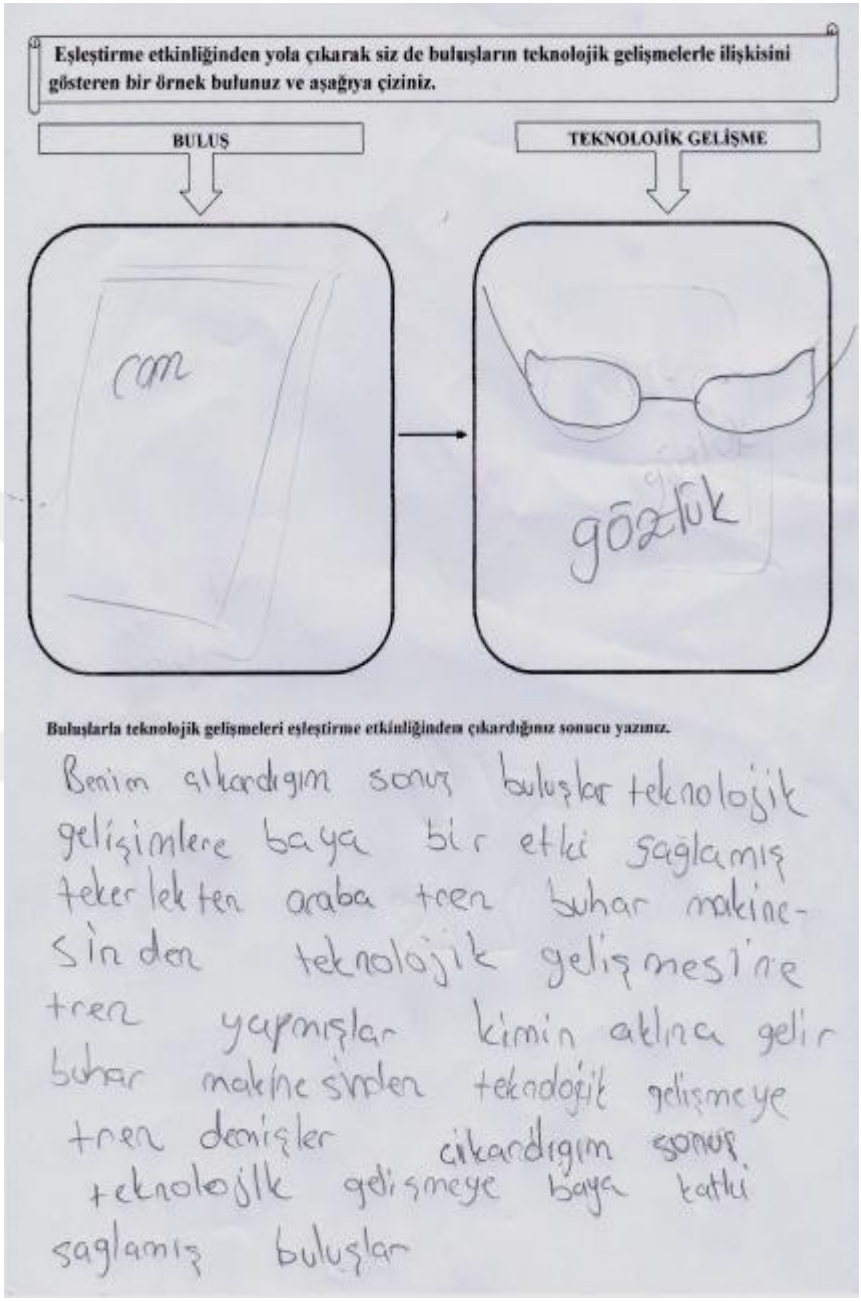
Aşağıda araştırmacı tarafından öğrencilerin bu etkinliğe yönelik olarak hazırlanan çalışma yaprağındaki sorulara vermiş oldukları cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir. Çalışma yaprağı hazırlanırken öğrencilerin kendilerinin buldukları bir buluş-teknolojik gelişim ilişkisi kurmasında zorlanabilecekleri düşünülmüştür ancak öğrencilerden çok farklı fikirler ortaya çıkmıştır.

Ö8'in çalışma yaprağında yapmış olduğu buluş-teknolojik gelişme ilişkisi gösteren çizimi ve eşleştirme etkinliğinden çıkarmış olduğu sonuç şu şekildedir:

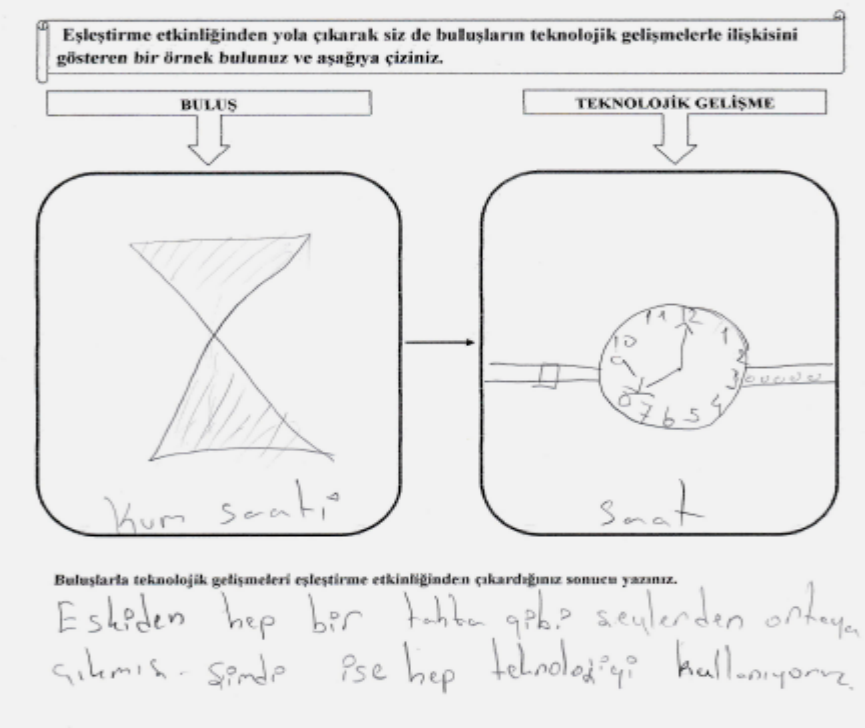
Ö8 buluş-teknolojik gelişim ilişkisi içerisinde mercek-projeksiyon ilişkisi kurmuştur. Ö8 buluşlarla teknolojik gelişmeleri eşleştirme etkinliğinden çıkarmış olduğu sonuçta kendi vermiş olduğu örneği açıklarken "gelişim"den bahsetmiştir.

Ö3'ün çalışma yaprağında yapmış olduğu buluş-teknolojik gelişme ilişkisi gösteren çizimi ve eşleştirme etkinliğinden çıkarmış olduğu sonuç ise şu şekildedir:

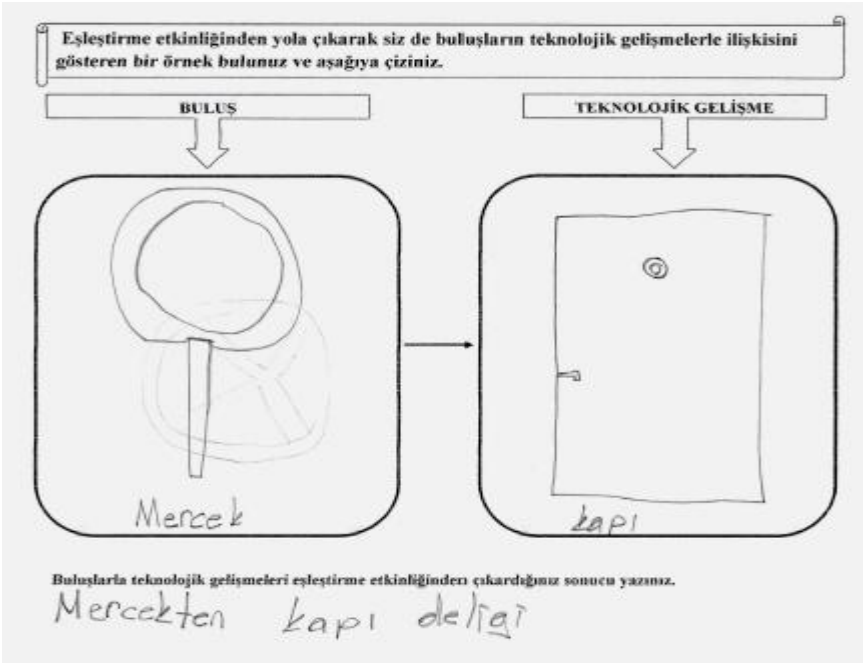
Ö3 buluş-teknolojik gelişim ilişkisi içerisinde cam-gözlük ilişkisi kurmuştur. Buluşlarla teknolojik gelişmeleri eşleştirme etkinliğinden çıkarmış olduğu sonuçta birtakım örneklere yer vererek "buluşlar teknolojik gelişmelere baya bir katkı sağlamış" ifadelerini kullanmıştır.

Ö10'nun çalışma yaprağında yapmış olduğu buluş-teknolojik gelişme ilişkisi gösteren çizimi ve eşleştirme etkinliğinden çıkarmış olduğu sonuç ise şu şekildedir:

Ö10 çizim etkinliğinde kum saati-kol saati ilişkisini ifade etmiştir. Ö10 çıkarmış olduğu sonuçta ise kum saatinden yola çıkarak eskiden hep tahta gibi şeylerden ortaya çıktığını şimdi ise hep teknolojiyi kullandığımızı belirterek buluş-teknolojik gelişim ilişkisini ifade etmiştir.

Ö20'nin çalışma yaprağında yapmış olduğu buluş-teknolojik gelişme ilişkisi gösteren çizimi ve eşleştirme etkinliğinden çıkarmış olduğu sonuç ise şu şekildedir:

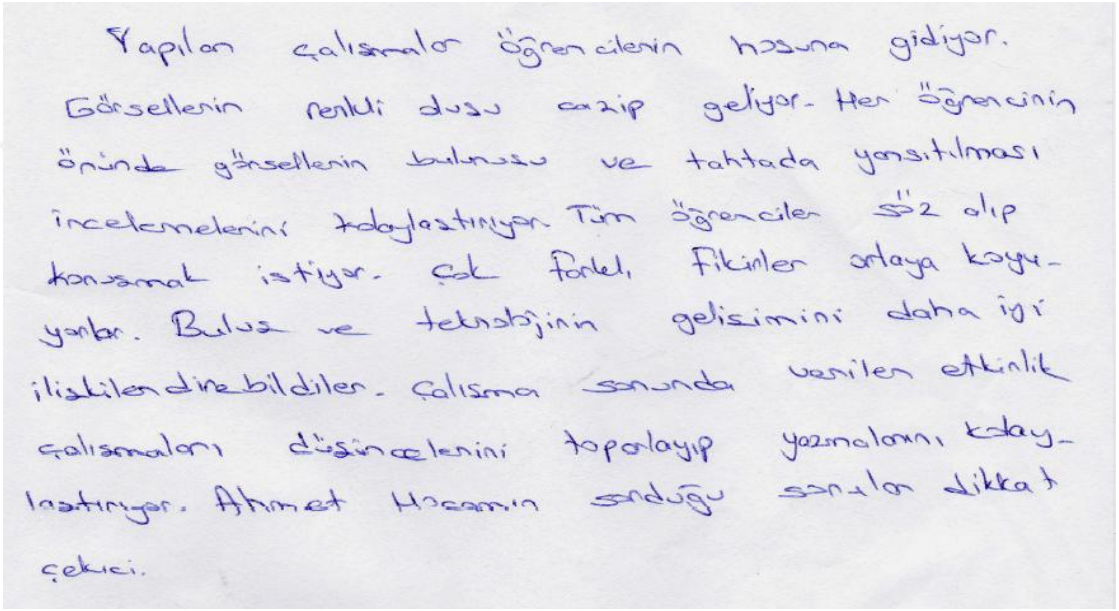

Ö20 çizim etkinliğinde merceğin icadının teknolojik gelişme ile günümüzde kapılarda kullanıldığını ifade etmiştir.

Araştırmacı tarafından veri yoğunluğu nedeniyle bu etkinliğe yönelik olarak daha fazla örneğe yer verilememektedir.

Araştırmacı tarafından aşağıda öğretmen ve öğrenci günlüklerine yer verilmiştir.

Öğretmen Günlüğü:

Yapılan çalışmalar öğrencilerin hoşuna gidiyor. Görsellerin renkli olması cazip geliyor. Her öğrencinin önünde görsellerin bulunması ve tahtada yansıtılması incelemelerini kolaylaştırıyor. Tüm öğrenciler söz alıp konuşmak istiyor. Çok farklı fikirler ortaya koyuyorlar. Buluş ve teknolojinin gelişimini daha iyi ilişkilendirebildiler. Çalışma sonunda verilen etkinlik çalışmaları düşüncelerini toparlayıp yazmalarını kolaylaştırıyor. Ahmet Hocamın sorduğu sorular dikkat çekici.

Araştırmacı Günlüğü:

(24 Şubat 2016)

"Buluşlar Teknolojik Gelişmelerin Temeli midir?"

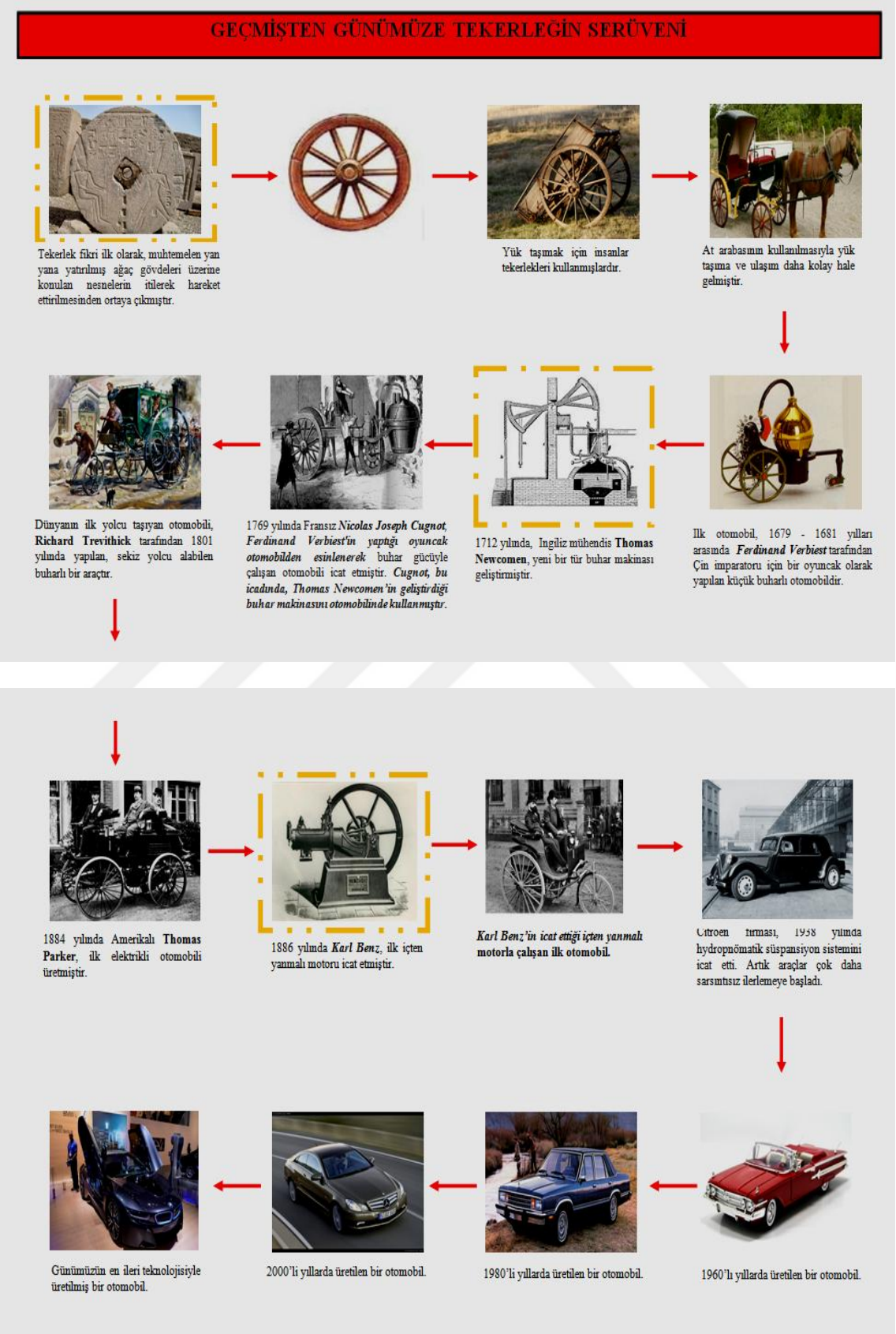
Buluşlarla teknolojik geliştirme etkinliğinde öğrenciler birçok alanda eşleştirme yapabildiler. Öğrencilerin çoğu söz alıp konuşmak istediler. Kimi öğrenciler başta kendilerini ifade etmede zorlandılar ancak daha sonra toparlanabildiler. Kimi öğrenciler ilk başta buluşlarla teknolojik geliştirmeleri eşleştirme etkinliğini anlamada zorluk yaşadılar ancak onlar da biraz daha açıklama yapılınca anlayabildiler. Buluş-teknolojik gelişim ilişkisi ile ilgili çizim etkinliğinde ise kimi öğrenciler hiç tahmin etmediğim fikirler ortaya koydular ve çizim yaptılar.

"Görsel materyaller aracılığıyla buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir." kazanımına yönelik olarak hazırlanan "Buluşlar Teknolojik Gelişmelerin Temeli midir?" isimli etkinlikte öğrencilerin görsel okuma yoluyla eşleştirme etkinliğinde başarılı oldukları, kendilerinin kurmuş olduğu buluş-teknolojik gelişim ile ilgili çizim etkinliğinde ise kimi öğrencilerin oldukça yaratıcı oldukları kimi öğrencilerin ise zorlandıkları gözlemlenmiştir. Sonuç olarak ise söz konusu etkinlikler öğrencilerin kazanıma ulaşmasında oldukça etkili olmuştur.

4.2.2.2. "Tekerleğin Serüveni" Etkinliğinin Değerlendirilmesi

"Görsel materyaller aracılığıyla buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir." kazanımına yönelik olarak hazırlanan bu etkinlikte buluşların teknolojik gelişmelere yol açtığını ortaya koymak adına tekerleğin icadı, buhar makinesinin icadı ve içten yanmalı motorun icadı ele alınmıştır. İlk olarak tekerleğin icat edilmesinin insanların yük taşımasına kolaylık sağladığı, daha sonraki aşamada ise at arabasının yapılmasına yol açarak bu kez hem taşıma hem de ulaşım adına insanlara daha da kolaylık sağladığı görsel verilerle anlatılmıştır. Tarihin ilerleyen dönemlerinde buhar makinesinin icadı ve giderek geliştirilmesi, tekerlekle birlikte kullanılarak otomobillerin üretilmesine yol açtığı etkinlik içerisinde yer almaktadır. Bu aşamada buhar makinesinin icadı ve ilk otomobilin buhar gücüyle çalıştığını gösteren görseller kullanılmıştır. Buluşların teknolojik gelişmelere yol açtığını daha da açık bir şekilde göstermek adına sonraki süreçte otomobillerin gelişim süreçlerine yer verilmiştir. Burada bir başka önemli buluş olan içten yanmalı motorun icadı ele alınmıştır. İçten yanmalı motorun icat edilmesiyle insanların yaşamının daha kolay hale geldiği günümüze kadar gelen otomobil görselleri ile anlatılmıştır. Her görselin altında görsele ait yazılı bilgilere yer verilmiştir. Tekerleğin icadı, buhar makinesinin icadı ve içten yanmalı motorun icadı görselleri renkli çerçeve kullanılarak otomobillerin gelişmesindeki önemine vurgu yapılmıştır.

Araştırmacı tarafından aşağıda "Tekerleğin Serüveni" isimli etkinliğe yer verilmiştir.

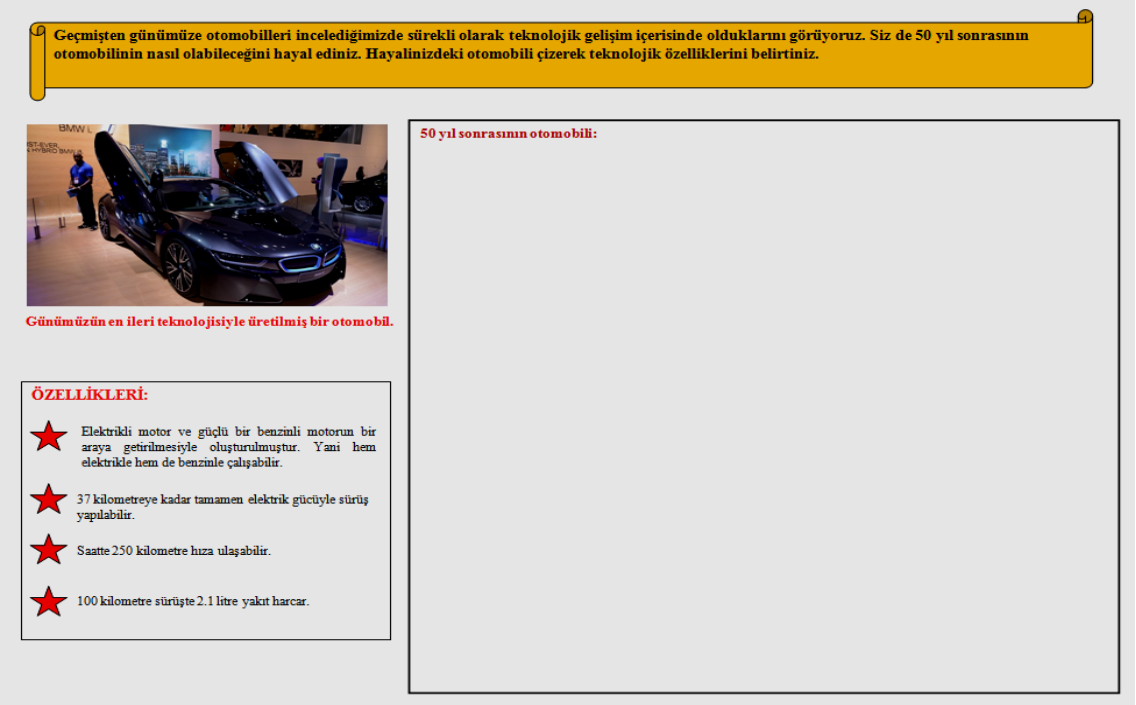
Aşağıda sınıf içerisinde yaşanan soru cevap kısmından bir örneğe yer verilmiştir:

Örnek Ders Gözlemi:

> **Araştırmacı:** (İlk tekerleklere ait görseli işaret ederek) *"Tekerleğin icadı ile ilgili düşünceleriniz nedir?"*
>
> **Ö8:** *"Bence dünyadaki en gerekli şey. Çünkü neredeyse her şeyde var, bisikletlerimizde, arabalarımızda, motosikletlerimizde, kaykaylarımızda var. Hem bize eğlence de sağlıyor. Kaykay falan sürüyoruz. Bir de tekerlek yük taşımada kolaylık sağlıyor. Mesela bir şeyi elinde götürmesi zor oluyor, dolapları düşünelim altlarına tekerlek takıyoruz, çok kolay bir şekilde ittiriyoruz ama altında tekerlek olmasa nasıl ittireceğiz? Çok zor olur."*

"Tekerleğin Serüveni" etkinliğinin son görselini günümüze ait son teknolojik özelliklere sahip bir otomobilin görseli oluşturmaktadır. Ders sürecinde tüm görsellerin incelenmesinin ardından öğrencilere bu kez ayrı bir sayfada hazırlanmış olan çizim etkinliği çalışma yaprakları dağıtılmıştır. Bu çalışma yaprağında öğrencilerden, geçmişten günümüze yaşanan değişimden yola çıkarak süreklilik algısının oluşabilmesi adına onlardan 50 yıl sonrasının otomobilinin ne gibi özelliklere sahip olacağı hakkında fikir yürütebilmeleri ve bunu bir çizimle ifade etmeleri istenmiştir. Öğrenciler yapmış oldukları otomobil ile ilgili çizimde otomobillerin özelliklerini de belirtmişlerdir.

Araştırmacı tarafından aşağıda "Tekerleğin Serüveni" etkinliğine ait çalışma yapraklarından biri olan geleceğin otomobilini çizme çalışma yaprağına yer verilmiştir.

Çizim etkinliğinden sonra öğrencilere görsel okuma niteliklerini ölçmek adına tüm etkinliğe yönelik olarak hazırlanan, içerisinde üç sorunun yer aldığı çalışma yaprakları dağıtılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirmede "*Tekerleğin Serüveni"* etkinliğine yönelik olarak hazırlanmış değerlendirme ölçütleri (rubrik) kullanılmıştır. Değerlendirmeler, öğrencilerin sınıf ortamında görselleri incelerken vermiş oldukları yanıtların video kaydındaki analizleri ile çalışma yaprağındaki sorulara vermiş oldukları yanıtların analizleri doğrultusunda yapılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirme sonucu şu şekildedir:

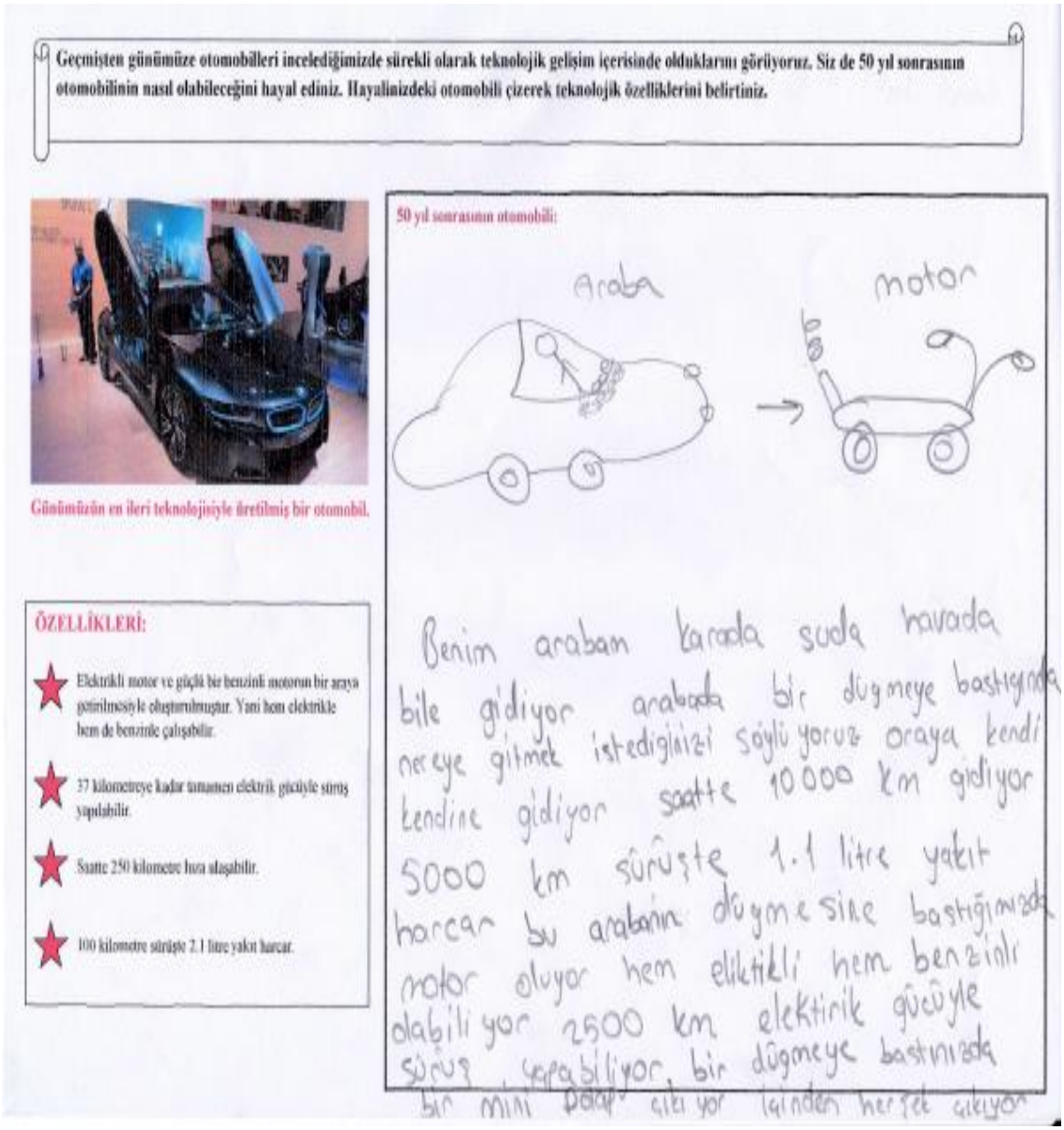
Tablo 21. *"Tekerleğin Serüveni"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı

Gelmeyen	**Boş / Anlamsız**	**Geliştirilmeli**	**Ortalama**	**Nitelikli**	**Çok Nitelikli**	**Toplam**
Ö2, Ö16, Ö17	-	-	-	Ö1, Ö4, Ö9, Ö18, Ö19,Ö20	Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö14, Ö15, Ö21, Ö22	**22**
3	-	-	-	**6**	**13**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarının 13'ü "çok nitelikli", 6'sı "nitelikli" olarak değerlendirilmiştir. Etkinliğin yapıldığı gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 3'tür.

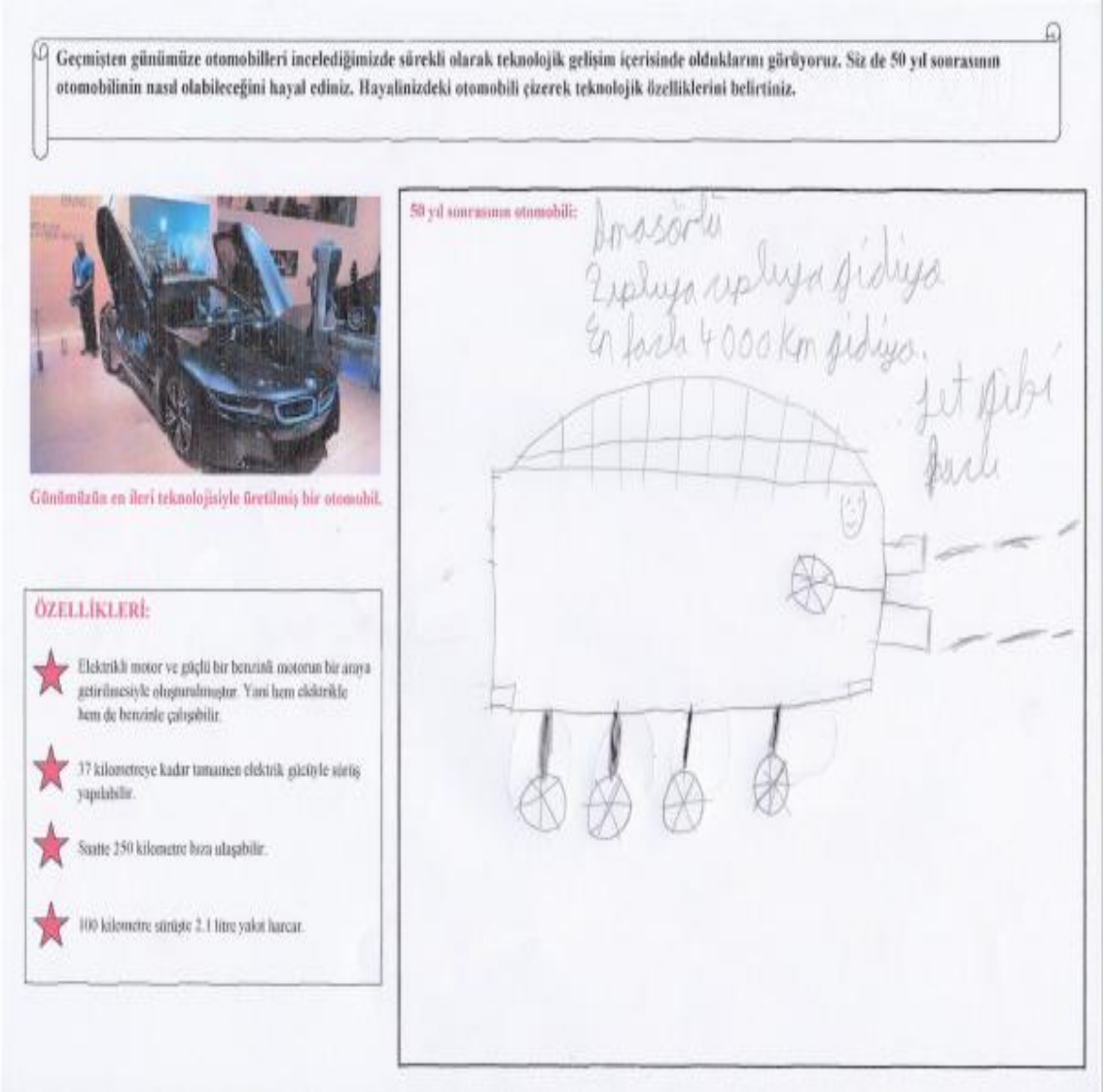
Aşağıda araştırmacı tarafından örnek olarak Ö3'ün çalışma yapraklarında vermiş olduğu cevaplara yer verilmiştir.

Ö3'ün geleceğin otomobiline dair çizimi şu şekildedir:

Ö3, günümüzden 50 yıl sonrasının otomobiline dair çizim etkinliğinde karada, suda ve havada gidebilen bir otomobil tasarlamıştır. Ö3'ün tasarlamış olduğu otomobil nereye gitmek istendiği söylenildiği zaman kendi kendine o yere gidebilen özellikte bir otomobildir. Otomobilin dikkati çeken bir başka özelliği ise bir düğmeye basıldığında motosiklete dönüşebilmesidir. Ö3 bu otomobilin hem elektrikle hem de benzinle çalışabildiğini de ifade etmiştir. Görüldüğü üzere Ö3 geleceğe dair otomobillerin ne gibi özelliklere sahip olabileceği hakkında çıkarımda bulunabilmiştir.

Ö5'in geleceğin otomobiline dair çizimi ise şu şekildedir:

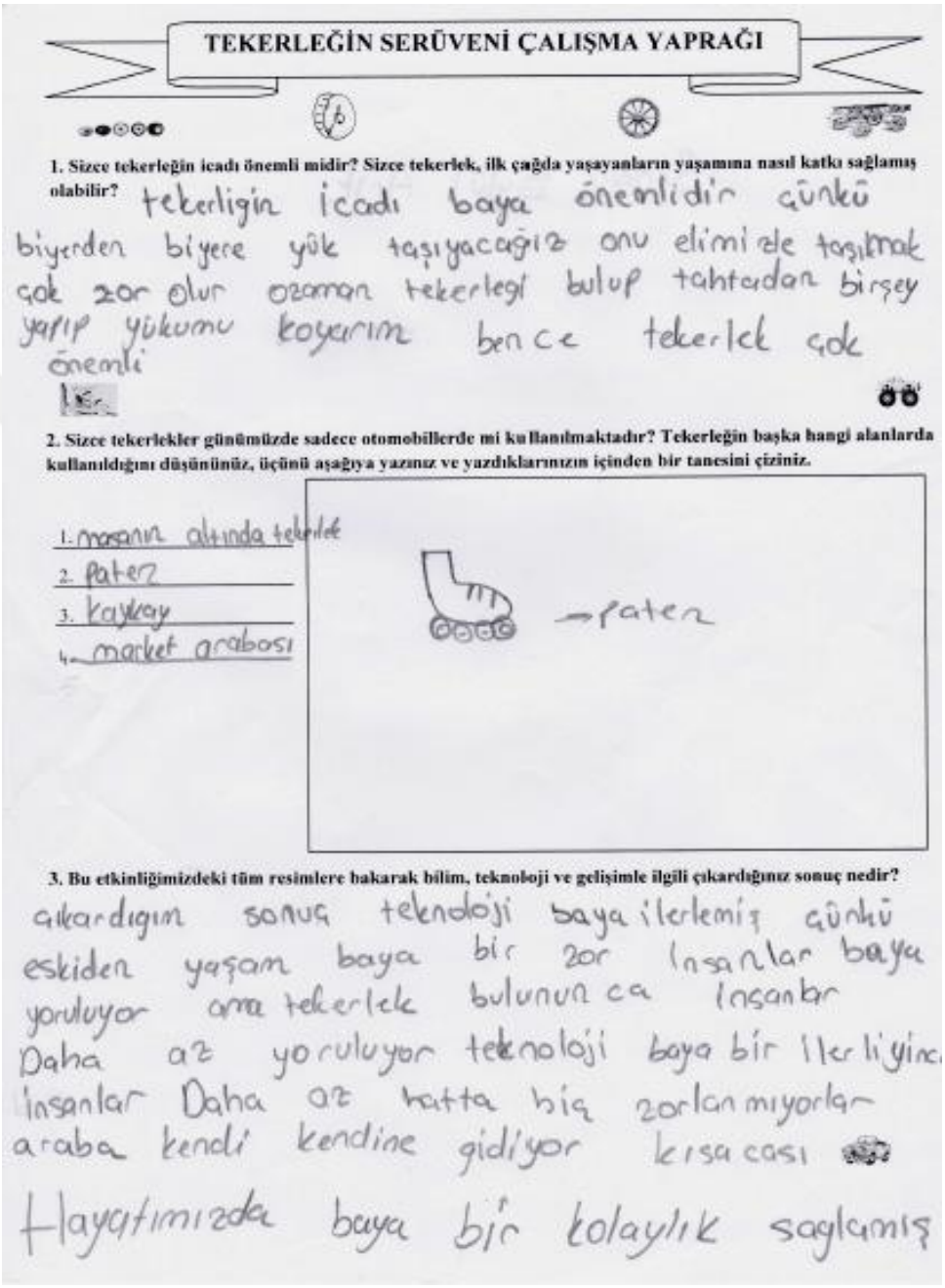

Ö5, günümüzden 50 yıl sonrasının otomobiline dair çizim etkinliğinde amortisörlü bir otomobil çizmiştir. Bu otomobilin özelliği zıplayarak gidebilmesi, hızının 4000 kilometreye kadar çıkabilmesidir. Ö5 gelişmiş amortisörleri sayesinde zıplayarak gidebilen bir otomobil tasarlayarak geleceğe dair otomobillerin gelişimi ile ilgili çıkarımda bulunmuştur.

"Tekerleğin Serüveni" etkinliğine dair diğer çalışma yaprağında yer alan;

- "Sizce tekerleğin icadı önemli midir? Sizce tekerlek, ilk çağda yaşayanların yaşamına nasıl katkı sağlamış olabilir?",
- "Sizce tekerlekler günümüzde sadece otomobillerde mi kullanılmaktadır? Tekerleğin başka hangi alanlarda kullanıldığını düşününüz, üçünü aşağıya yazınız ve yazdıklarınızın içinden bir tanesini çiziniz.",

- “Bu etkinliğimizdeki tüm resimlere bakarak bilim, teknoloji ve gelişimle ilgili çıkardığınız sonuç nedir?” sorularına Ö3’ün vermiş olduğu cevaplar şu şekildedir:

TEKERLEĞİN SERÜVENİ ÇALIŞMA YAPRAĞI

1. Sizce tekerleğin icadı önemli midir? Sizce tekerlek, ilk çağda yaşayanların yaşamına nasıl katkı sağlamış olabilir? tekerligin icadı baya önemlidir çünkü biyerden biyere yük taşıyacağız onu elimizle taşımak çok zor olur ozaman tekerlegi bulup tahtadan birşey yapıp yükumu koyarım bence tekerlek çok önemli

2. Sizce tekerlekler günümüzde sadece otomobillerde mi kullanılmaktadır? Tekerleğin başka hangi alanlarda kullanıldığını düşününüz, üçünü aşağıya yazınız ve yazdıklarınızın içinden bir tanesini çiziniz.

1. masanın altında tekerlek
2. Pater
3. kaykay
4. market arabası

→pater

3. Bu etkinliğimizdeki tüm resimlere bakarak bilim, teknoloji ve gelişimle ilgili çıkardığınız sonuç nedir?
çıkardığım sonuç teknoloji baya ilerlemiş çünkü eskiden yaşam baya bir zor insanlar baya yoruluyor ama tekerlek bulununca insanlar Daha az yoruluyor teknoloji baya bir ilerliyinc insanlar Daha az hatta hiç zorlanmıyorlar araba kendi kendine gidiyor kısacası hayatımızda baya bir kolaylık saglamış

Ö3’ün “Sizce tekerleğin icadı önemli midir? Sizce tekerlek, ilk çağda yaşayanların yaşamına nasıl katkı sağlamış olabilir?”, sorusuna verdiği cevapta ilk çağlarda yaşayan insanların yaşamını düşünerek bir yerden bir yere yük taşımak için tekerleğin kullanılmasının önemli olduğunu belirtmiştir.

Ö3'ün "Sizce tekerlekler günümüzde sadece otomobillerde mi kullanılmaktadır? Tekerleğin başka hangi alanlarda kullanıldığını düşününüz, üçünü aşağıya yazınız ve yazdıklarınızın içinden bir tanesini çiziniz." sorusunda masanın altındaki tekerlek, paten, kaykay ve market arabasında tekerleğin kullanımına dair örnekler vererek paten resmi çizmiştir.

Ö3 "Bu etkinliğimizdeki tüm resimlere bakarak bilim, teknoloji ve gelişimle ilgili çıkardığınız sonuç nedir?" sorusunda ise teknolojinin bayağı ilerlediğinden, tekerleğin icadıyla birlikte insanların hayatlarının kolaylaştığından bahsetmiştir.

Ö3'ün çizim ve çalışma yaprağı incelendiğinde buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirebildiği, buluşların teknolojik gelişmelere yol açtığı düşüncesine sahip olduğu görülmektedir.

Aşağıda ders sürecinde öğretmenin yer almamasından dolayı sadece araştırmacı günlüğüne yer verilmiştir:

Araştırmacı Günlüğü:

(24 Şubat 2016)

"Tekerleğin Serüveni"

Tekerleğin Serüveni etkinliğinde öğrenciler oldukça aktifti. Geçmiş dönem yaşam koşulları hakkında çıkarımlarda bulundular. Görseller üzerinde benim bile dikkatimi çekmeyen noktaları görüp anlatabildiler. Bunlardan biri taş tekerleğin üzerinde yer alan eski döneme ait yazılardı. Otomobillerin özellikleri ile ilgili fikirlerini ifade ettiler. Buhar makinesinin ve içten yanmalı motorun icadının otomobillerin gelişimi açısından önemi üzerinde konuştuk. Geçmiş dönemdeki otomobillerle günümüz yaşamında kullanılan otomobilleri kıyasladılar.

Öğrenciler genel olarak "Tekerleğin Serüveni" etkinliğinde oldukça başarılı olmuşlardır. Özellikle tekerleğin, buhar makinesinin ve içten yanmalı motorun icadının otomobillerin gelişiminde önemli bir yere saip olduğuna dair fikirlerini belirtmişlerdir. Görseller aracılığıyla geçmiş dönemin ve günümüz döneminin ortamını karşılaştırabilmişlerdir.

4.2.2.3. "Lokomotifin Gelişimi" Etkinliğinin Değerlendirilmesi

"Görsel materyaller aracılığıyla buluşlarla teknolojik gelişmeleri ilişkilendirir." kazanımına yönelik olarak hazırlanan bu etkinlikte, buluşların teknolojik gelişmelere yol açtığını ortaya koymak adına, lokomotiflerin zaman içindeki gelişimi görsel okuma temelinde ele alınmıştır. Lokomotiflerin zaman içerisindeki gelişiminde ilk ahşap raylı yük vagonundan dünyanın en hızlı treni olan Maglev treni görselleri etkinlik içerisinde yer almaktadır. Puzzle niteliğinde olan bu etkinlik kapsamında araştırmacı tarafından toplamda sekiz adet lokomotifin gelişimi ile ilgili görseller eşit ebatlarda kesilerek öğrencilere sunulmuştur. Öğrencilerden görsel okuma temelinde bu görselleri yine araştırmacı tarafından hazırlanan çalışma yaprağındaki ilgili kutucuklara lokomotiflerin gelişim sıralamalarını dikkate alacak şekilde yerleştirmeleri istenmiştir. Öğrenciler görselleri hangi sıraya yerleştirdiklerini nedenleriyle birlikte çalışma yaprağındaki ilgili yerlerde belirtmişlerdir. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirmede "*Lokomotifin Gelişimi Sıralama Etkinliği"*ne yönelik olarak hazırlanmış değerlendirme ölçütleri (rubrik) kullanılmıştır. Değerlendirmeler, öğrencilerin sınıf ortamında görselleri incelerken vermiş oldukları yanıtların video kaydındaki analizleri ile çalışma yaprağındaki sorulara vermiş oldukları yanıtların analizleri doğrultusunda yapılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirme sonucu şu şekildedir:

Tablo 22. *"Lokomotiflerin Gelişimini Sıralama"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans

Gelmeyen	Boş / Anlamsız	Geliştirilmeli	Ortalama	Nitelikli	Çok Nitelikli	Toplam
-	-	Ö2, Ö7, Ö12, Ö14	Ö1, Ö18, Ö19	Ö4, Ö13, Ö15, Ö22	Ö3, Ö5, Ö6, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö16, Ö17, Ö20, Ö21	**22**
-	-	**4**	**3**	**4**	**11**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarının 11'i "çok nitelikli", 4'ü "nitelikli", 3'ü "ortalama" ve 4'ü "geliştirilmeli" olarak değerlendirilmiştir. Bu sonuç doğrultusunda öğrencilerin çoğu başarılıdır ancak ortalama ve geliştirilmeli kategorilerinde toplamda 7 öğrencinin yer alması bu etkinlikte öğrencilerin zorlandıklarını göstermektedir.

Ö17'nin görselleri sıralaması şu şekildedir:

LOKOMOTİFLERİN GELİŞİMİ

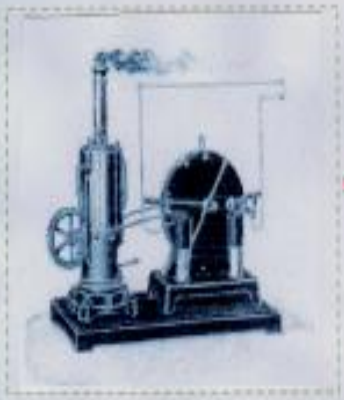
Sizlere, lokomotiflerin geçmişten günümüze gelişimlerini gösteren görseller verilmiştir. Bu görselleri, lokomotiflerin ilk hallerinden günümüze doğru gelişimlerini gösterecek şekilde sıralayarak aşağıdaki kutulara yerleştiriniz.

Bu görseli 1. sıraya yerleştirmemin nedeni: Çünkü bu lokomotif tahtadan ve rayları tahtadan bu yüzden 1.'nin bu olacağını düşündüm. Ve bu insan gücü ile çalışıyor.

Bu görseli 2. sıraya yerleştirmemin nedeni: Çünkü bu lokomotifin diğerine göre daha gelişmiş olduğunu düşündüm ve bu araba buharsız ve bir güç ile çalışıyor

Bu görseli 3. sıraya yerleştirmemin nedeni: Çünkü at arabasından sonra buharlı makinenin geleceğini düşündüm ve bu ilk buharlı makine olduğu için burayı 3. sıraya koymak istedim

Bu görseli 4. sıraya yerleştirmemin nedeni: Çünkü bu makine buharlı ve 3. resime koyduğum ilk buharlı makine olduğu için ve bu da buharlı olduğu için buraya koymak istedim

Bu görseli 5. sıraya yerleştirmemin nedeni: Çünkü bu içten yanmalı ilk motor bu yüzden buharlılardan sonra... geleceğini düşündüm ve bu yüzde 5. sıraya yerleştirdim

Bu görseli 6. sıraya yerleştirmemin nedeni: Çünkü içten yanmalı ilk motordan sonra gelecek çünkü bu hasma gücüyle çalışmıyor ve motorla çalışıyor daha güçlü ve çok güçlü

Bu görseli 7. sıraya yerleştirmemin nedeni: Bunu 7. sıraya yerleştirdim çünkü bu 6. resim den sonra geliştirilmiş bir tren ve biraz daha hızlı bu yüzden 7. ye yerleştirdim ve bu tren demirden

Bu görseli 8. sıraya yerleştirmemin nedeni: Çünkü bu günümüzde olan trenden sonra gelen hızlı tren bu yüzden 8. sıraya yerleştirdim ve bu tren çok hızlı hepsinden daha iyi ve daha geliştirilmiş

Ö17'nin yapmış olduğu sıralamaların nedenlerini belirttiği kısımlarda görsellerden anlam çıkarmada görsel üzerinden renk, dönem algısı, teknolojik özellikler gibi bilgilerden yola çıktığı görülmektedir. Ö17 ilk sıraya yerleştirdiği görsel için taştan yapılmış olması ve tahtadan rayların yer almasından yola çıktığını ayrıca bu lokomotifi kullanmak için insan gücüne gereksinim duyulduğunu belirtmiştir. İkinci görselde ise bu lokomotifin ilk görsele göre daha gelişmiş olduğuna dair çıkarımda bulunmuştur. Burada lokomotiften buhar çıkmadığını belirterek ikinci görseli neden üçüncü sıradaki görselden önceki sıraya yerleştirdiğini de belirtmiştir. Ö17 ikinci görselde lokomotifin at gücüyle hareket etmesine dair bir ifade kullanmasa da üçüncü görselde" at arabasından sonra bu sıraya buharlı makinenin geleceğini düşündüm" ifadesi ile bu bilgiden de yola çıktığı anlaşılmaktadır. Ö17, dördüncü sıraya yerleştirdiği görsel için bu lokomotifin buhar makinesiyle çalışmasını neden olarak göstermiştir. Beşinci görselde ise buhar makinesinden sonra içten yanmalı motorun icadının geldiğini belirtmiştir. Altıncı görselde ise bu lokomotifin içten yanmalı motorla çalıştığına dair çıkarımda bulunmuştur. Burada Ö17 görseldeki renkten yola çıkarak görselin tarihine ilişkin çıkarımını kullanmıştır. Sonraki iki görseli bu sıralara yerleştirme nedeni olarak ise teknolojik olarak bu lokomotiflerin daha da geliştiğini, hızlandığını belirtmiştir. Ö17'nin burada yapmış olduğu sıralamada da görsellerdeki renklerden yola çıktığı ve zamana dair çıkarımda bulunduğu görülmektedir.

"Lokomotifin Gelişimi" etkinliğinin çalışma yaprağının değerlendirilmesi ise ayrı hazırlanmış değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre değerlendirilmiştir. Aşağıda öğrencilerin görsel okuma ile yapmış olduğu sıralama etkinliğinden birtakım örneklere yer verilmiştir.

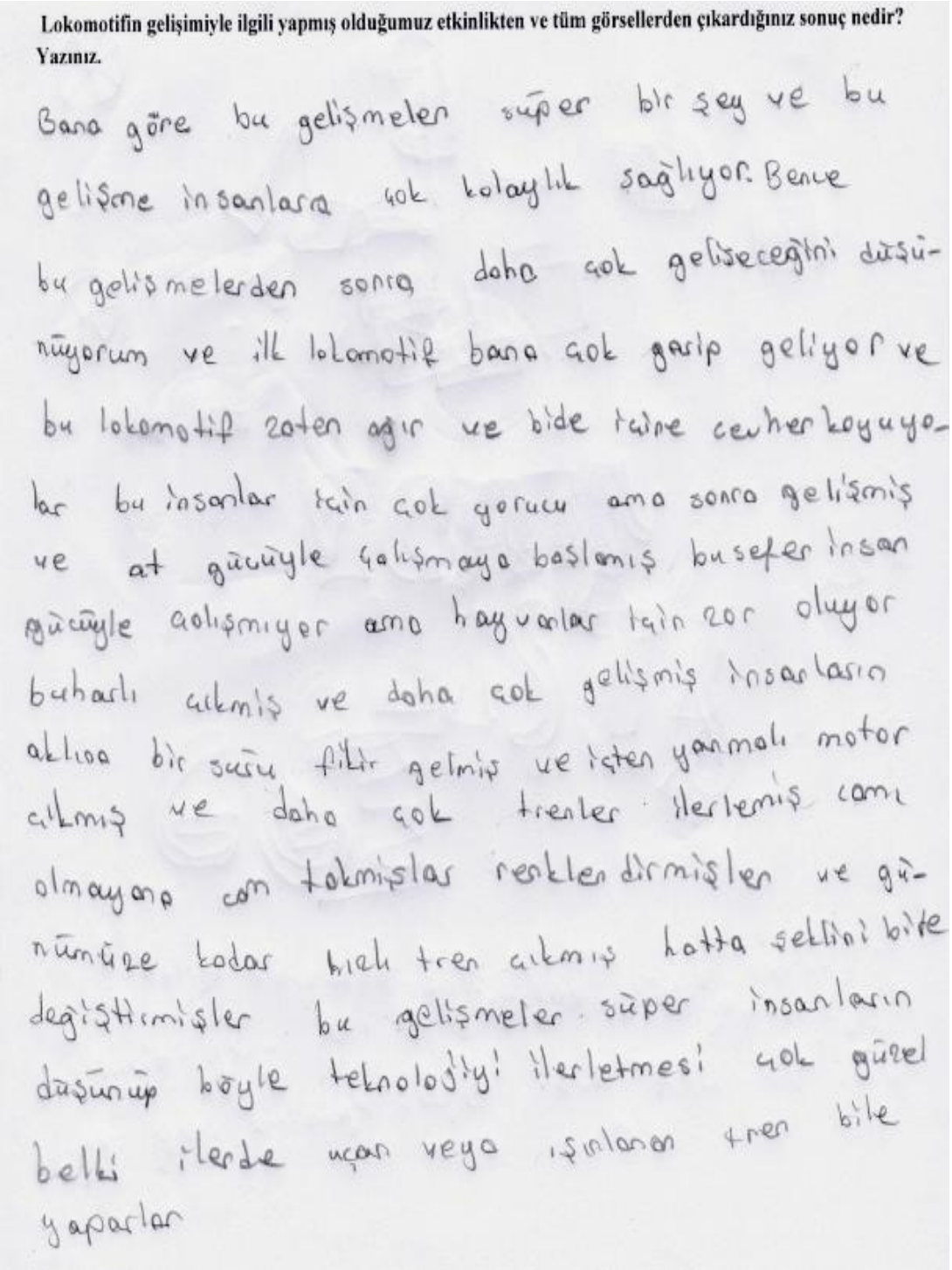
Tablo 23. *"Lokomotiflerin Gelişimi"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı

Gelmeyen	Boş / Anlamsız	Geliştirilmeli	Ortalama	Nitelikli	Çok Nitelikli	Toplam
-	Ö1, Ö15, Ö18	-	Ö12,Ö14, Ö19, Ö22	Ö4, Ö6, Ö7, Ö9, Ö13,Ö20,	Ö2, Ö3, Ö5, Ö8, Ö10, Ö11, Ö16, Ö17, Ö21	**22**
-	**3**	-	**4**	**6**	**9**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarının 9'u "çok nitelikli", 6'sı "nitelikli", 4'ü

"ortalama" ve 3'ü "Boş / Anlamsız" olarak değerlendirilmiştir. Aşağıda bu etkinliğe yönelik olarak Ö17'nin etkinlik ve çalışma yaprağından örneklere yer verilmiştir.

Ö17'nin son olarak çalışma yaprağındaki "Lokomotifin gelişimiyle ilgili yapmış olduğumuz etkinlikten ve tüm görsellerden çıkarmış olduğunuz sonuç nedir? Yazınız." sorusuna vermiş olduğu cevap ise şu şekildedir:

Lokomotifin gelişimiyle ilgili yapmış olduğumuz etkinlikten ve tüm görsellerden çıkardığınız sonuç nedir? Yazınız.

Bana göre bu gelişmeler süper bir şey ve bu gelişme insanlara çok kolaylık sağlıyor. Bence bu gelişmelerden sonra daha çok gelişeceğini düşünüyorum ve ilk lokomotif bana çok garip geliyor ve bu lokomotif zaten ağır ve bide üzine cevher koyuyorlar bu insanlar için çok yorucu ama sonra gelişmiş ve at gücüyle çalışmaya başlamış bu sefer insan gücüyle çalışmıyor ama hayvanlar için zor oluyor buharlı çıkmış ve daha çok gelişmiş insanların aklına bir sürü fikir gelmiş ve içten yanmalı motor çıkmış ve daha çok trenler ilerlemiş camı olmayana cam takmışlar renklendirmişler ve günümüze kadar bizi tren çıkmış hatta şekilni bile değiştirmişler bu gelişmeler süper insanların düşünüp böyle teknolojiyi ilerletmesi çok güzel belki ilerde uçan veya işinlanan tren bile yaparlar

Ö17'nin yaşanan değişimin insan yaşamına kolaylık sağladığını, bu gelişmelerin devam edeceğini, ileride uçan veya ışınlanan trenin bile yapılabileceğini ifade etmesi onda oluşan değişim ve süreklilik algısının bir neticesidir. Ayrıca Ö17'nin buhar makinesinin icadının ve içten yanmalı motorun icadının trenlerin gelişimine neden olduğunu da belirtmesi onun buluşların teknolojik gelişmelere yol açtığını kavrayabildiğini göstermektedir.

Veri yoğunluğu nedeniyle bu etkinliğe yönelik daha fazla bilgiye yer verilememektedir. Araştırmacı tarafından aşağıda araştırmacı günlüğüne yer verilmiştir.

"Lokomotiflerin Gelişimi" Etkinliği ***(2 Mart 2016)***

Lokomotiflerin gelişimi etkinliğinde öğrenciler çok mutluydu. Kimi öğrenciler lokomotiflerin gelişimini sıralamada zorlandılar. Bazı öğrenciler yardım istediler. Onları sorularımla yönlendirdim. Bunların içerisinde bazıları doğru yapmaya yöneldiler bazıları ise yine güçlük çektiler. Öğrenciler özellikle görsellerdeki renklerden yola çıkarak görselleri sıralama yoluna gittiler. Kimi öğrenciler son görselde yer alan Maglev trenini bildiklerini ifade ettiler. Genel olarak bu etkinlikte öğrencilerin derse katılımları oldukça iyiydi.

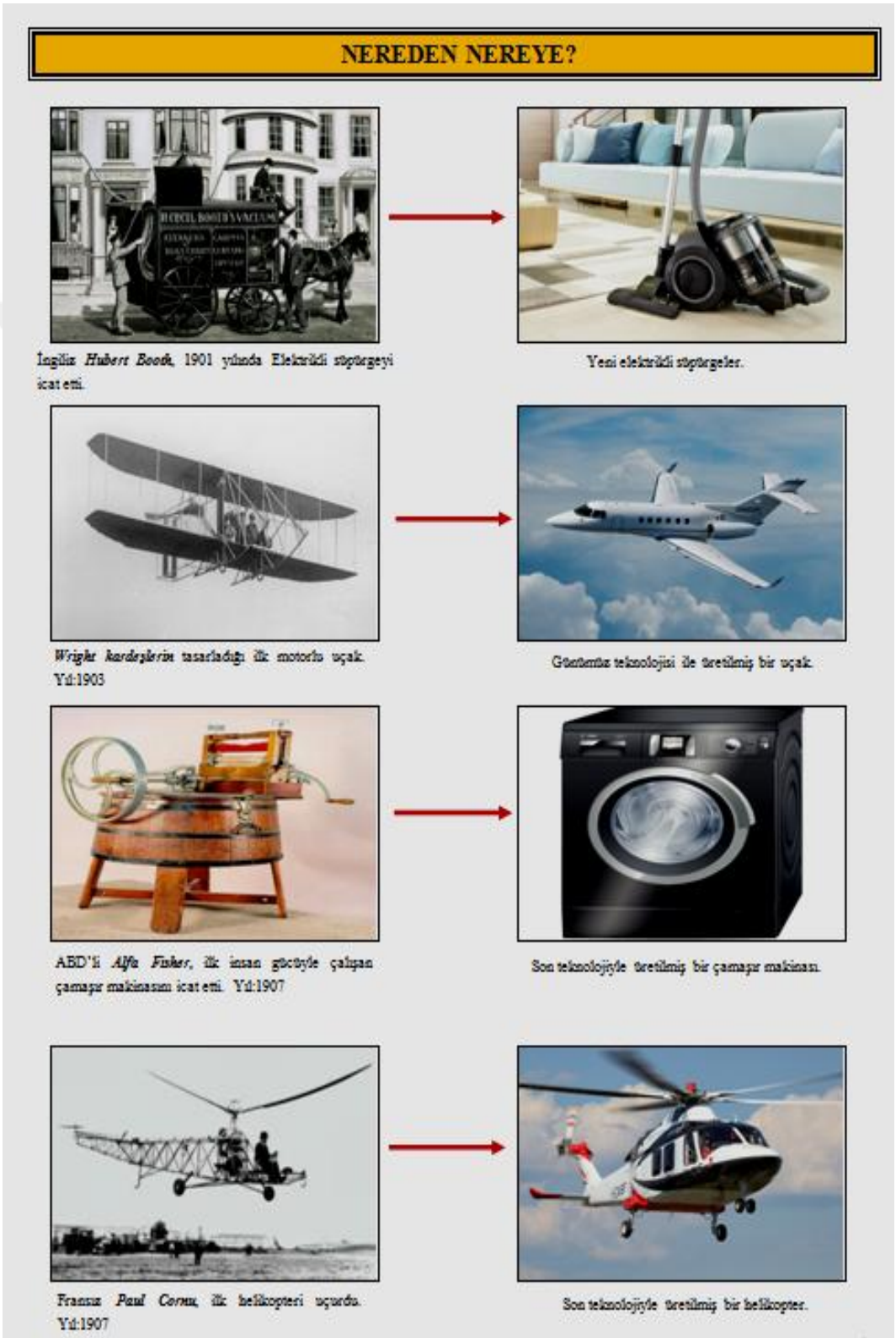
Genel olarak lokomotifin gelişimi etkinliği ile ilgili sıralama ve çalışma yapraklarının analizlerine bakıldığında öğrencilerin başarılı olduğu gözlenirken ortalama ve boş/ anlamsız kategorilerine bakıldığında ise kimi öğrencilerin oldukça zorlandıkları görülmektedir. Ayrıca lokomotiflerin gelişimini sıralama etkinliğinde bazı öğrenciler çok başarılı iken çalışma yaprağında başarılarının düştüğü görülmektedir. Bunun nedenlerinden biri olarak, araştırmacının bu etkinliğe yönelik ders sürecinde gözlemlediği üzere öğrencilerin yazı yazmaktan biraz sıkılmaları gösterilebilir.

4.2.3. 3.Kazanımın Değerlendirilmesi

Araştırmaya yönelik olarak teze eklenen kazanım: "*Bilim ve teknoloji ile ilgili görsel materyaller aracılığıyla değişim ve sürekliliği kavrar."*

"*Bilim ve teknoloji ile ilgili görsel materyaller aracılığıyla değişim ve sürekliliği kavrar."* kazanımına yönelik olarak araştırmacı tarafından görsel okuma temelinde teknolojik aletlerin ilk ve son hallerini gösteren görsellerle oluşturulmuş bir etkinlik

hazırlanmıştır. Bu etkinlikte öğrencilerin görsel okuma ile değişim ve sürekliliğe ilişkin bakış açıları geliştirmeleri amaç edinilmiştir. Aşağıda araştırmacı tarafından "Nereden Nereye?" etkinliğinden örnek bir sayfaya yer verilmiştir.

Araştırmacı tarafından bu kazanıma yönelik olarak öğrencilere, sınıfta görsel verilerle hazırlanan etkinliğin yanı sıra ayrıca teknolojideki gelişmeleri geçmiş, günümüz ve gelecek kapsamında ele alan bir video sunumu da izlettirilmiştir.

Etkinlikteki tüm görseller araştırmacının yönlendirmeleriyle öğrenciler tarafından incelenip teknolojik aletlerin ilk ve son hallerinden yola çıkarak yaşanan değişimin boyutu tartışılmıştır. Aşağıda araştırmacı tarafından görseller aracılığıyla sınıf için yaşanan tartışmalardan bir örnek sunulmuştur:

Örnek Ders Gözlemi:

Örnek ders gözlemine ait görseller:

İngiliz ***Hubert Booth***, 1901 yılında Elektrikli süpürgeyi icat etti.

Yeni elektrikli süpürgeler.

Araştırmacı: *"Elektrikli Süpürgenin ilk ve son halleri ile ilgili neler düşünüyorsunuz?"*

Ö6: *"İlk elektrikli süpürge çok büyük. Bunun zaten bir evi temizlemesi için sokak sokak dolaşması lazım."*

Araştırmacı: *"Görselde dikkatinizi çeken en önemli şey nedir?"*

Ö11: *"Öğretmenim oradaki hortumlar her eve pencereden dağıtılıyor"*

Ö18: *"Elektrikle çalışıyor"*

Ö12: *"Atla gidiyor bu"*

Araştırmacı: *"Peki ilk elektrikli süpürgenin büyüklüğü açısından ne düşünüyorsunuz?"*

Ö8: *"Öğretmenim bu çok büyük, sanki birinin evinde olacak gibi değil, bunu araba gibi sokağa park ediyorlardır, eve girmez bu, kapıdan nasıl sığacak?"*

Ögr: *"Aklıma bir şey geldi. Eve nasıl sığacak bu?"*

Ö16: *"Bence bu insanlar süpürge işi yapıyorlar dışarıda. Evlere gidiyorlar, çalıştırıyorlar süpürgeyi, para alıyorlar"*

Araştırmacı: *"Bakın orada hortumlar var. Bu hortumlar bayağı bir uzun. Evlerin içine giriyor değil mi? Bunlar bir temizlik firması. Bu şekilde insanlara ulaşıp onların evlerini temizliyorlar. Atlı arabayı evlerin önüne park edip süpürgeyle evleri temizliyorlar. Peki, elektrikli süpürgelerin günümüzdeki haline bakalım. Görseli incelediğiniz zaman sizce neler değişmiş?"*

Ö8: *"Bence bayağı bir küçülmüş. Bir de herkes bunu alabilir. Birinci resimdeki firmalarda olur genellikle. Bu herkesin evinde var şu anda."*

Araştırmacı: *"ilk resimde bu aleti çalıştırmak için kaç kişiye ihtiyaç duyulmuş olabilir sizce?"*

Ö3: *"Üç kişiye ihtiyaç duyulmuştur. Biri hortumları uzatıyor, biri atı sürüyor, biri de ayarlama yapıyor."*

Ö8: *"Dört kişiye ihtiyaç vardır. Biri de parayı topluyordur"*

Ö11: *"Günümüzde yeni süpürgelerde bir kişiye bile ihtiyaç yok. Bir Robot var. Her yeri süpürüyor"*

Ö16: *"Bunun* (Elektrikli süpürgenin ilk halini gösteriyor) *belli bir günü, saati vardır ama bu* (Günümüzdeki elektrikli süpürgeyi gösteriyor) *her zaman yanımızda. Evin kirlendiği her zaman süpürürsün."*

Sınıfta görsel okuma temelinde yaşanan tartışma içerisinden yukarıda yer alan örnekte olduğu gibi öğrenciler görsellerden yola çıkarak teknolojik aletlerdeki değişimin boyutu üzerine düşüncelerini aktarmışlardır. Etkinliğin sonunda öğrencilere, yapılan etkinliğe yönelik olarak vermiş oldukları yanıtların niteliklerini ortaya çıkarabilmek adına birer çalışma yaprağı sunulmuştur. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirmede "Nereden Nereye" etkinliğine yönelik olarak hazırlanmış değerlendirme ölçütleri (rubrik) kullanılmıştır (Bakınız, Ek 6). Değerlendirmeler, öğrencilerin sınıf ortamında görselleri incelerken vermiş oldukları yanıtların video kaydındaki analizleri ile çalışma yaprağındaki sorulara vermiş oldukları yanıtların analizleri doğrultusunda yapılmıştır. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirme sonucu şu şekildedir:

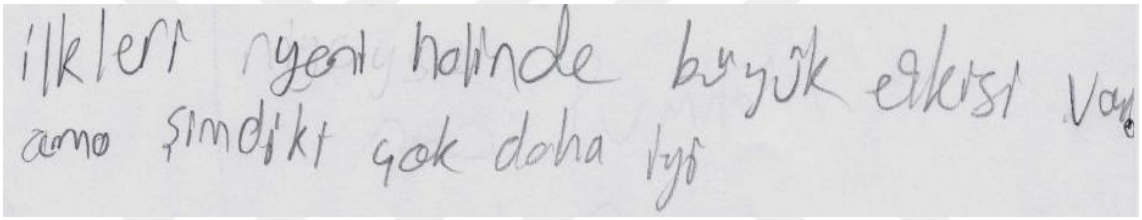
Tablo 24. *"Nereden Nereye"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı

Gelmeyen	Boş / Anlamsız	Geliştirilmeli	Ortalama	Nitelikli	Çok Nitelikli	Toplam
Ö14	-	-	Ö18	Ö1, Ö2, Ö4, Ö5, Ö6, Ö7, Ö9, Ö10, Ö11, Ö13, Ö15, Ö19, Ö20, Ö21, Ö22	Ö3, Ö8, Ö12, Ö16, Ö17,	**22**
1	**-**	**-**	**1**	**15**	**5**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarının 5'i "çok nitelikli", 15'i "nitelikli", 1'i "ortalama" olarak değerlendirilmiştir. Etkinliğin yapıldığı gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 1'dir.

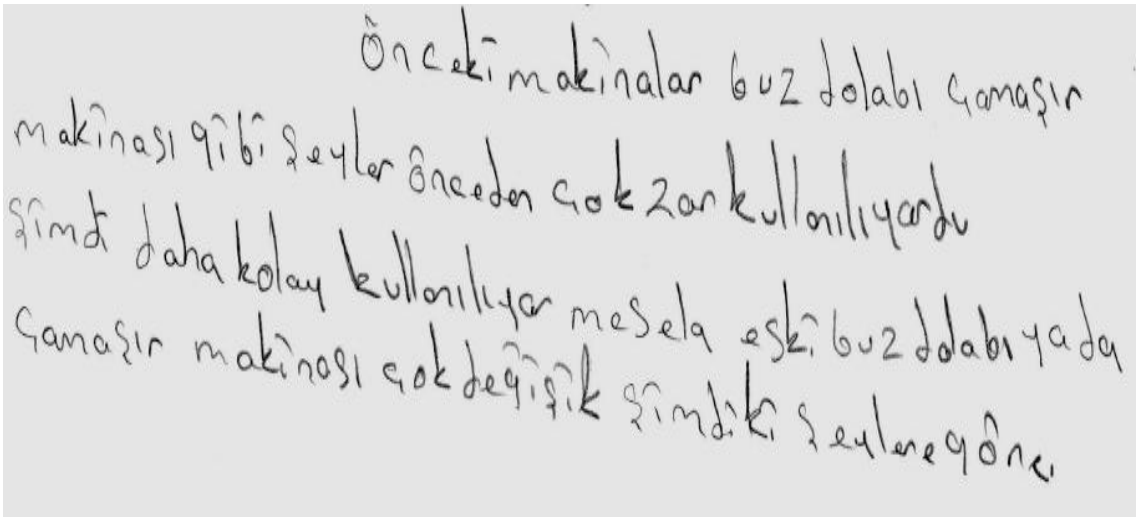
Araştırmacı tarafından aşağıda, öğrencilerin çalışma yaprağında yer alan *"Siz teknolojik araç-gereçlerin ilk ve son halleri ile ilgili bütün resimleri incelediğinizce değişime ilişkin nasıl sonuçlar çıkarıyorsunuz?"* sorusuna vermiş oldukları cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir. Öncelikle genel olarak çalışma yaprağındaki tüm sorulara verilen cevapları değerlendirildiğinde çok nitelikli kategorisi içerisinde yer alan Ö8, Ö12, Ö16 ve Ö17'nin vermiş oldukları cevaplar sunulacaktır.

Ö8'in bu soruya vermiş olduğu cevapta

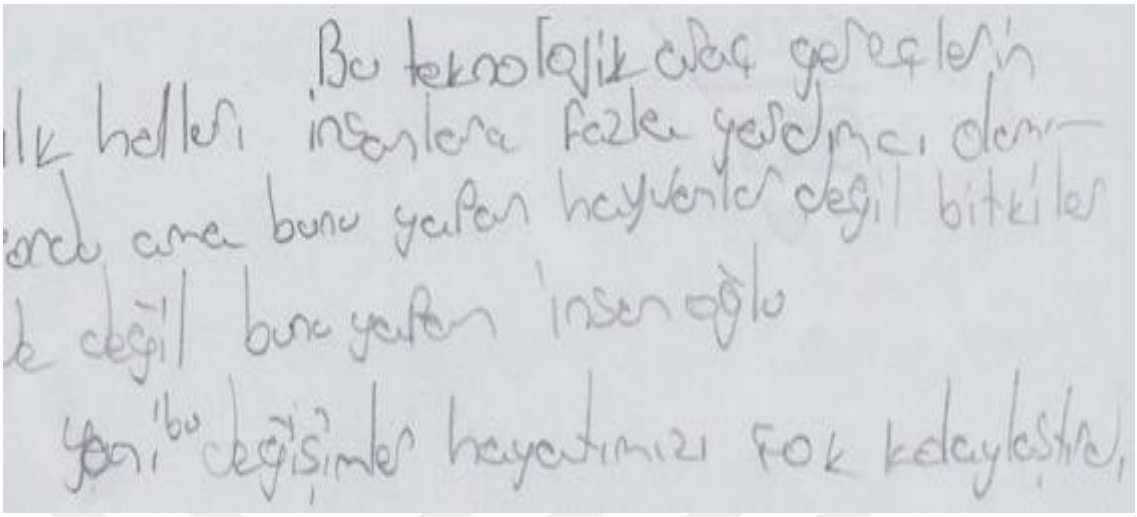
ifadelerini kullanarak günümüz teknolojisinin geçmişten gelen bilgi birikiminin sonucu oluştuğuna dair çıkarımda bulunmuştur.

Ö12 ise yaşanan değişimi

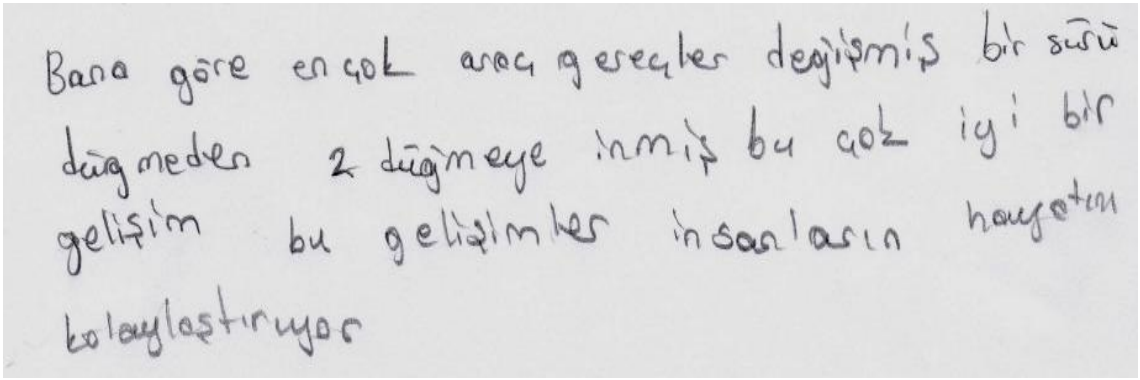
ifadeleriyle geçmiş dönemdeki teknolojik aletlerin kullanımının zor olduğunu günümüzde ise bunun kolaylaştığını belirtmiştir.

Ö16 da yaşanan değişime yönelik olarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Ö16 teknolojik araç gereçlerin eskiden insanların yaşamına fazla kolaylık sağlamadığına yaşanan değişimle birlikte günümüz hayatının kolaylaştığına vurgu yapmıştır.

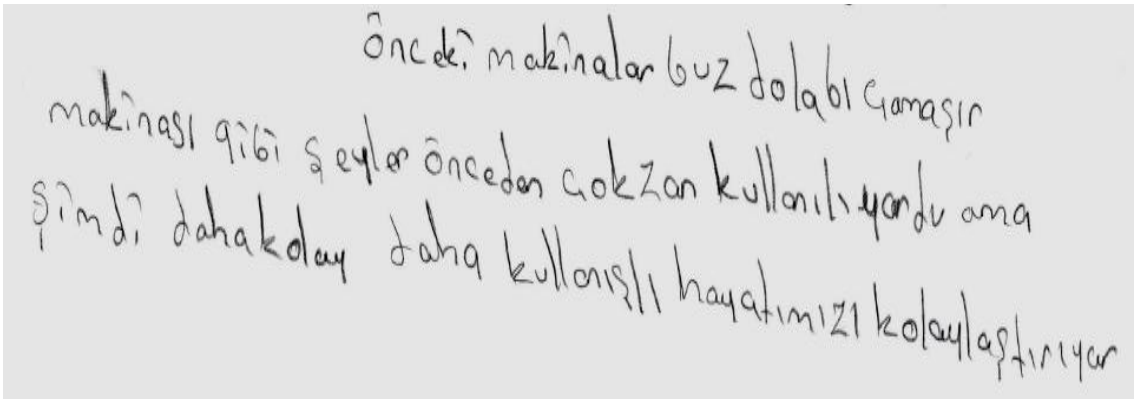
Ö17 yaşanan değişimin hayatımızı kolaylaştırdığına dair düşüncesini şu şekilde ifade etmiştir:

Ö17 teknolojik araç gereçlerin eskiden çok sayıda düğmelere sahipken günümüzde az sayıda düğmelere sahip olmasına örnek vererek yaşanan değişimlerin insanların hayatını kolaylaştırdığına değinmiştir.

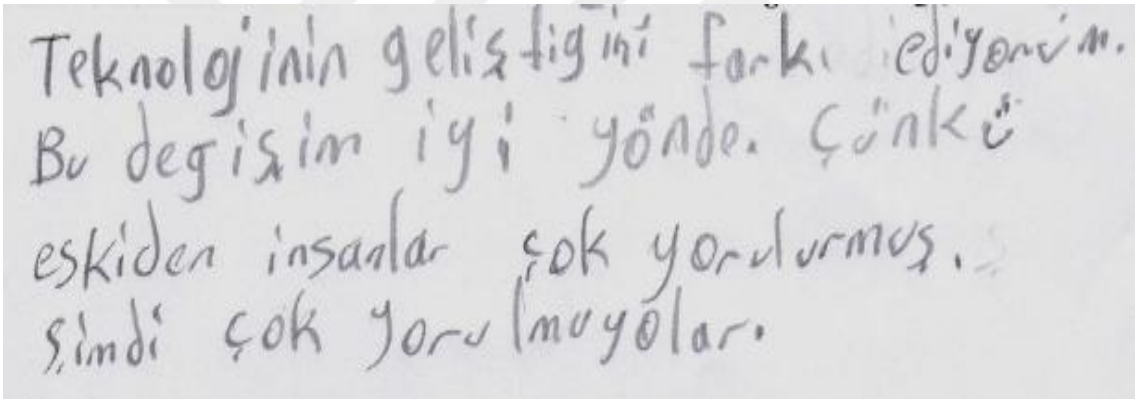
Araştırmacı tarafından aşağıda, genel olarak çalışma yaprağındaki tüm sorulara verilen cevapları değerlendirildiğinde nitelikli kategorisi içerisinde yer alan Ö2, Ö21, Ö9, Ö10, Ö5 ve Ö19'un *"Siz teknolojik araç-gereçlerin ilk ve son halleri ile ilgili bütün resimleri incelediğinizce değişime ilişkin nasıl sonuçlar çıkarıyorsunuz?"* sorusuna vermiş oldukları cevaplar sunulacaktır.

Ö2'nin vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

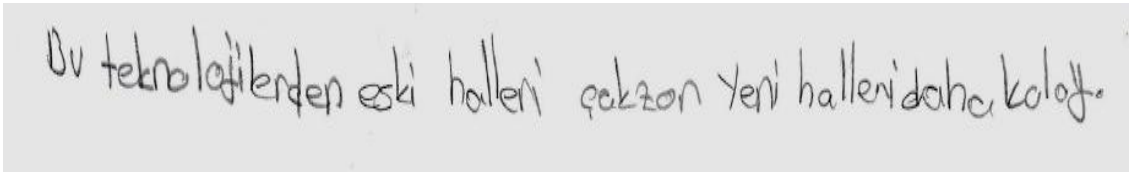
Ö2 teknolojik araç gereçlerin yaşanan değişimle birlikte günümüzde daha kullanışlı olduğunu belirterek tüm bunların hayatımızı kolaylaştırdığını belirtmiştir.

Ö21'in vermiş olduğu cevap

şeklinde olup teknolojinin gelişiminin iyi yönde olduğunu, eskiden insanların çok yorulduğunu ancak günümüzde fazla yorulmadıklarını belirtmiştir.

Ö9 ise yaşanan değişime ilişkin benzer bir şekilde şu ifadeleri kullanmıştır:

Ö9 teknolojik araç gereçlerin eski hallerinin zor olduğundan günümüzdeki hallerinin ise kolay olduğundan bahsederek araç gereçlerin kullanımlarına dair çıkarımda bulunmuştur.

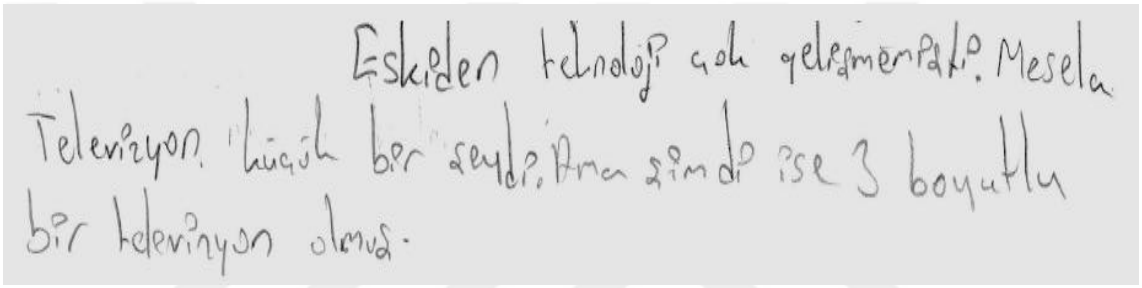
Ö10 yaşanan değişime ilişkin televizyon ile ilgili görselden yola çıkarak

İskoç ***John Logie Biard*** ilk televizyonu tasarladı.
Yıl:1926

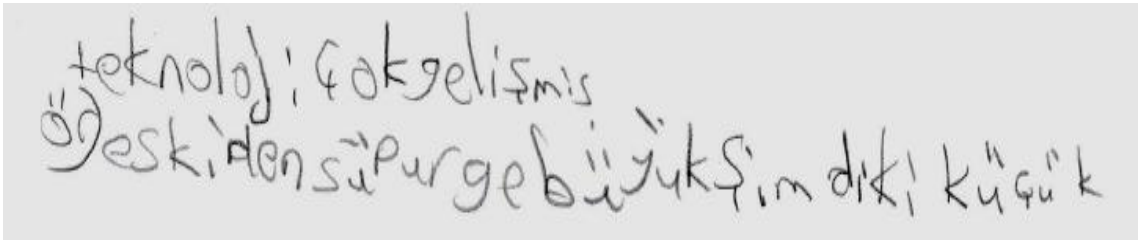

Günümüzde üretilen bir 3 boyutlu bir televizyon.

ifadelerini kullanarak televizyonda yaşanan teknolojik gelişime örnek vermiştir.

Ö19'un ifadeleri ise şu şekildedir:

Ö19 yaşanan değişime ilişkin düşüncelerini süpürgelerin eski ve yeni halleriyle kıyaslama yaparak belirtmiştir ve teknolojinin çok geliştiğini ifade etmiştir.

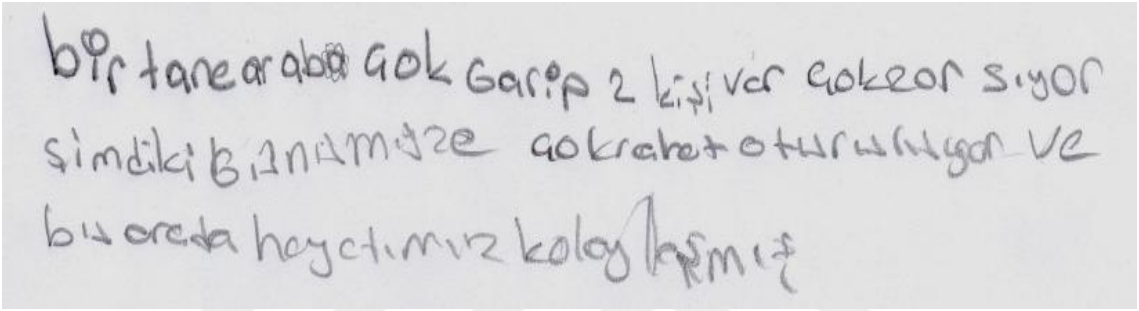
Araştırmacı tarafından aşağıda, genel olarak çalışma yaprağındaki tüm sorulara verilen cevapları değerlendirildiğinde ortalama kategorisi içerisinde yer alan Ö18'in *"Siz teknolojik araç-gereçlerin ilk ve son halleri ile ilgili bütün resimleri incelediğinizce değişime ilişkin nasıl sonuçlar çıkarıyorsunuz?"* sorusuna vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

ABD'li **Henry Ford**, ilk seri üretim otomobili yaptı.
Yıl:1908

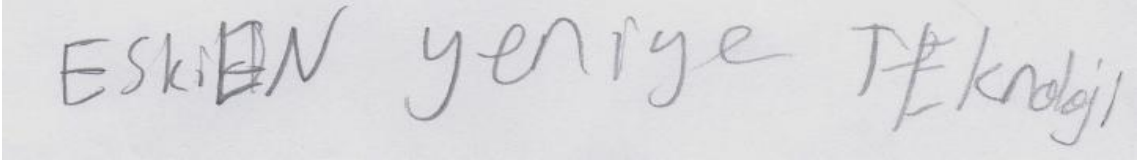
Günümüz teknolojisiyle üretilmiş bir otomobil.

Ö18 otomobil görsellerinden yola çıkarak yaşanan değişimle ilgili eskiden otomobillere iki kişinin zor sığdığını, günümüzde ise otomobillere çok rahat oturulduğunu belirtmiştir. Son olarak ise yaşanan değişimin hayatımızı kolaylaştırdığını ifade etmiştir.

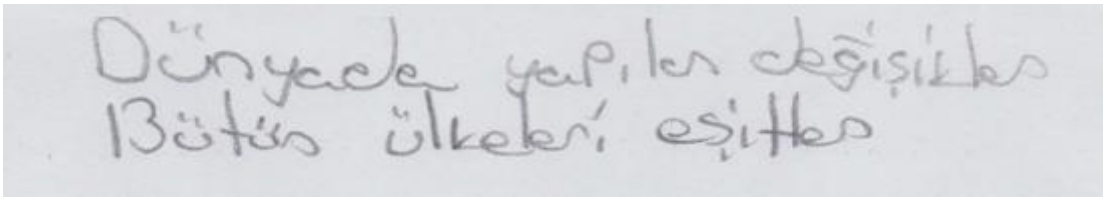
Araştırmacı tarafından aşağıda, öğrencilerin çalışma yaprağındaki bir diğer soru olan *"Siz teknolojik araç-gereçlerin ilk ve son hallerini incelediğinizde bu süreç içindeki gelişime nasıl bir isim koyarsınız?"* sorusuna vermiş oldukları cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir. Öncelikle genel olarak çalışma kâğıdındaki tüm sorulara verilen cevapları değerlendirildiğinde çok nitelikli kategorisi içerisinde yer alan Ö8, Ö16 ve Ö12'nin vermiş oldukları cevaplar sunulacaktır.

Ö8'in yaşanan değişime vermiş olduğu isim

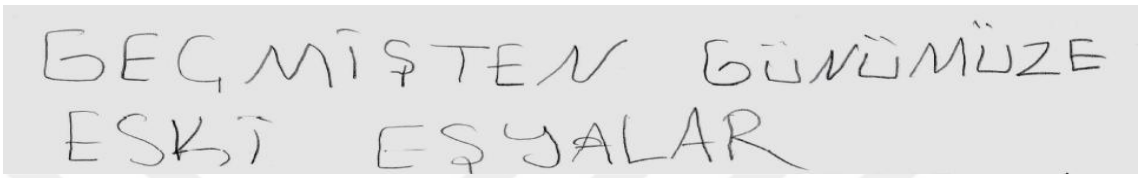
şeklindedir.

Ö16'nın yaşanan değişime vermiş olduğu isim

şeklindedir.

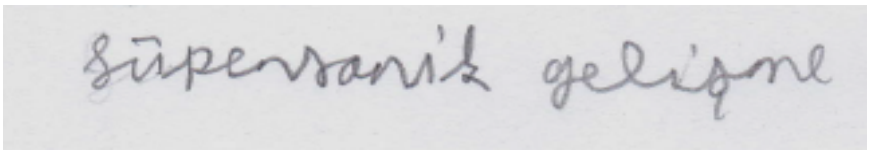
Ö12'nin ise yaşanan değişime vermiş olduğu isim şu şekildedir:

Yukarıda verilen örneklerde olduğu gibi öğrenciler yaşanan değişime isim koymada oldukça başarılı olmuşlardır.

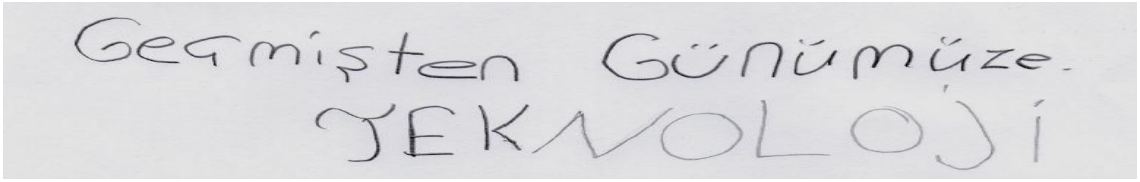
Araştırmacı tarafından aşağıda, genel olarak çalışma yaprağındaki tüm sorulara verilen cevapları değerlendirildiğinde nitelikli kategorisi içerisinde yer alan Ö13, Ö7, Ö9, Ö10 Ö21 ve Ö19'un *"Siz teknolojik araç-gereçlerin ilk ve son hallerini incelediğinizde bu süreç içindeki gelişime nasıl bir isim koyarsınız?"* sorusuna vermiş oldukları cevaplar sunulacaktır.

Ö13'ün yaşanan değişime vermiş olduğu isim

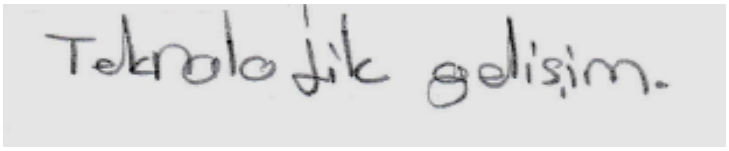
şeklindedir.

Ö7'nin yaşanan değişime vermiş olduğu isim

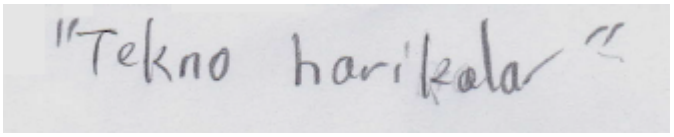
şeklindedir.

Ö9'un yaşanan değişime vermiş olduğu isim

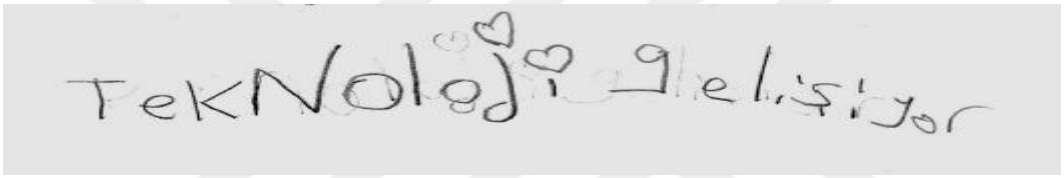
şeklindedir.

Ö21'in yaşanan değişime vermiş olduğu isim

şeklindedir.

Ö19'un yaşanan değişime vermiş olduğu isim

şeklindedir.

Öğrencilerin teknolojik aletlerle ilgili yaşanan değişime koydukları isimler incelendiğinde değişimle ilgili bir algı oluşturdukları görülmektedir.

Aşağıda araştırmacı tarafından teknolojik aletlerin geçmiş, bugün ve gelecek bağlamındaki halleri ile ilgili video sunumundan sınıfta gerçekleştirilen örnek bir tartışmaya yer verilmiştir.

Örnek Ders Gözlemi:

Örnek Ders Gözleminden Kesitler:

Fotoğraf: 1

Fotoğraf: 2

Fotoğraf: 3 ***Fotoğraf: 4***

Araştırmacı: *"İlk mouse ile ilgili neler düşünüyorsunuz?"*

Sınıftan sesler: "*Tahtadan!"*

Öğr: (Şaşırarak) *"Tahtadan mıymış?"*

Ö11: "*Oradaki tekerlek şimdiki mouselerin hani o kırmızı lazerleri var ya onun işlemini görüyor böyle sağa sola. Bir tek ortadaki tuş ve sağ tuş eksik."*

Araştırmacı: (Ö16'yı göstererek) *Sen söyle. Tahtaya çıkabilirsin.*

Ö16: (Eskiye ait mouse görselinin yanına giderek) *"Tekerleğimiz yine kendini göstermiş. Burada tekerlek gibi bir şey var. Tekerleğin icadı yine burada da kendini göstermiş hocam."*

Araştırmacı: "*Çok güzel*."

Ö16: "*Ama çok kötü bir mouse bu.*

Öğretmen: "*Malzemesi ne?"*

Ö16: *"Tahtadan yapmışlar"*.

Araştırmacı: "*Peki günümüzdeki mouselerde de tekerlek yok mu?"*

Ö16: "*Var. Şöyle tam ortasında oluyor."*

Araştırmacı: *Tekerleğin icadı buralarda da kullanılıyor. Çok güzel.*

Ö8: *"Bir tane Mouse görmüştüm. Artık yeni makro mouseler var. Sağ başparmağımızın olduğu yerde bir tuş oluyor. Öğretmenim onlara basarak oyun oynanıyor."*

Araştırmacı: *"Devam edelim, diğer görselleri inceleyelim. İlk atari, ilk bilgisayar, ilk taşınabilir bilgisayar. Bunlarla ilgili düşünceleriniz nedir?"*

Ö19: *"Öğretmenim şimdi daha küçük, taşınabilir. Küçüklerin tuşları da küçük."*

Ö5: *"İlk taşınabilir bilgisayar biraz kötü. Büyüklük olarak şimdikilerden daha büyük."*

Araştırmacı: (Videodaki geçmiş ve günümüze dair görsellerin bitiminde) *"Yaşanan en çarpıcı değişim nedir sizce?"*

Ö16: *"Hem tablet hem bilgisayar olması bir de klavyesinin çıkıyor olması."*

Ö19: *"Bence klavyenin çıkıyor olması ve dokunmatik olması."*

Araştırmacı: *"Şimdide bilgisayarın gelecekteki olası hallerini göreceğiz. Ama önce sizin fikirlerinizi almak istiyorum. Sizce gelecekte bilgisayarlar nasıl olacaklar? Fikir yürütün."*

Ö5: *"Laptop ve oyun bilgisayarlarında artık kendisi bölünebilir ve klavyesi falan basmalı yerine yansıtılmalı olabilir."*

Ö8: *"Biraz gerçekleştirmiş olabilirler aslında. Sanal gözlük var. Belki o gözlüğün içinde yapabilirler. Bilgisayarın karşısına geçiyorsun. Ellerinle hareketler yapıyorsun. Gelecekte daha da gelişmiş olacaktır. Sadece gözlüğün içinde olabilir."*

Öğrenciler, video sunumundaki görsellere ilişkin yukarıda yer alan örnek ders gözleminde görüldüğü üzere geçmişten günümüze yaşanan değişim ve gelişime ilişkin fikir yürütebilmişlerdir.

"Nereden Nereye" etkinliğinin derste işlendiği saatte Sosyal Bilgiler Öğretmeni'nin başka bir sınıfta ders işliyor olması sebebiyle bu etkinliğe yönelik öğretmen günlüğü tutulamamıştır. Bu nedenle araştırmacı tarafından aşağıda sadece araştırmacı günlüğüne yer verilmiştir.

Araştırmacı Günlüğü

(2 Mart 2016)

Nereden nereye etkinliği

Nereden nereye etkinliğinde teknolojinin ilk ve son hallerini inceledik. Öğrenciler görselleri yorumlamada zorluk çekmediler. Teknolojik aletlerin özelliklerinden güvenli olup olmadıklarına dair çıkarımda bulunup ilk ve son hallerini kıyaslayabildiler. Daha sonra teknolojik aletlerin geçmiş, günümüz ve gelecekteki halleri ile ilgili video izledik. Teknolojik aletlerin gelecekteki halleri ile ilgili kısma geçmeden önce öğrencilerden gelecekte bilgisayarın ve telefonun ne halde olacakları ile ilgili fikir yürütmelerini istedim. Daha sonra videoda bu aletlerin gelecekteki hallerini izlediler ve çok şaşırdılar.

"Bilim ve teknoloji ile ilgili görsel materyaller aracılığıyla değişim ve sürekliliği kavrar." adlı etkinlikte öğrencilerin sınıf içerisinde görselleri inceleyerek vermiş oldukları cevaplar ve çalışma yaprağındaki sorulara vermiş oldukları cevaplar dâhilinde yapılan değerlendirmede genel olarak başarılı oldukları görülmektedir. Ortalama olarak

değerlendirilen Ö18'in çalışma yaprağındaki sorulara vermiş olduğu yanıtlarda duygu ve düşüncelerini ifade etmede yetersiz kaldığı gözlenmiştir.

4.2.4. 4.Kazanımın Değerlendirilmesi

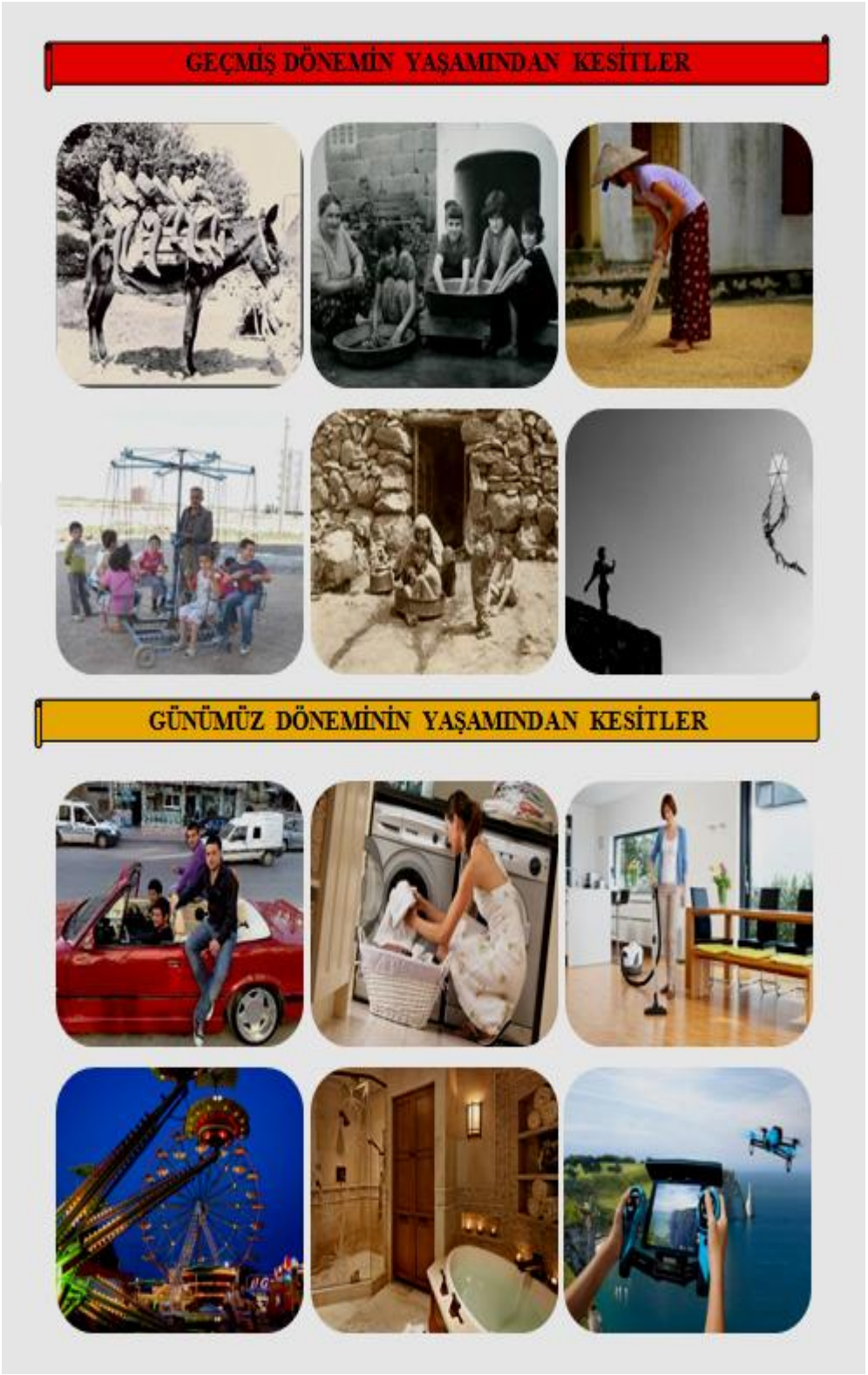
Programdaki Kazanım: "*Buluşların ve Teknolojik Ürünlerin Toplum Hayatımıza Etkilerini Tartışır."*

Araştırmanın amacına göre tezdeki kazanım: *"Görsel Materyaller Aracılığıyla Buluşların ve Teknolojik Ürünlerin Toplum Hayatımıza Etkilerini Tartışır."*

Buluşların ve teknolojik ürünlerin toplum hayatımıza etkilerini ortaya çıkarmaya yönelik olarak araştırmacı tarafından sınıfta toplamda dört etkinlik yapılmıştır. Her etkinliğin sonunda öğrencilere, yapılan etkinliklere yönelik vermiş oldukları yanıtların niteliklerini ortaya çıkarabilmek adına birer çalışma yaprakları sunulmuştur. Araştırmacı tarafından yapılan değerlendirmede her etkinliğe yönelik olarak hazırlanmış değerlendirme ölçütleri (rubrik) kullanılmıştır. Değerlendirmeler öğrencilerin sınıf ortamında görselleri incelerken vermiş oldukları cevapların video kaydındaki analizleri ile çalışma yaprağındaki sorulara vermiş oldukları yanıtların analizi doğrultusunda yapılmıştır.

4.2.4.1. "Geçmiş Dönemin ve Günümüz Döneminin Yaşamından Kesitler" Etkinliğinin Değerlendirilmesi

"Görsel Materyaller Aracılığıyla Buluşların ve Teknolojik Ürünlerin Toplum Hayatımıza Etkilerini Tartışır." kazanımına yönelik olarak hazırlanan bu etkinlikte teknolojinin toplum hayatımıza etkilerini ortaya koymak adına geçmiş dönemin yaşamından ve günümüz döneminin yaşamından görseller olmak üzere iki ayrı kategori oluşturulmuştur. Araştırmacı tarafından aşağıda "Geçmiş Dönemin ve Günümüz Döneminin Yaşamından Kesitler" Etkinliğine yer verilmiştir.

Sınıfta her bir görsel öğrenciler tarafından incelenip değerlendirmelerde bulunulmuş ve teknolojinin toplum hayatımıza etkileri tartışmaya açılmıştır. Aşağıda araştırmacı tarafından görseller aracılığıyla sınıf içindeki tartışmalardan bir örnek sunulmuştur:

Örnek Ders Gözlemi:

Örnek ders gözlemine ait görseller:

Araştırmacı: *Geçmiş dönem ve günümüzde süpürme işlemi ile ilgili neler düşünüyorsunuz?*

Ö16: *"Eski dönemdeki çalı süpürgesiyle temizlik yapmak çok çok zor, pislikleri almaz ama bir kenara götürebilir. Ama Elektrikli süpürge pislikleri içine çekiyor. Onun bir torbası var. Torbası dolunca at, yenisi yerleştir, sonra yine süpür.*

Ö19: *"Arkadaşımın dediği gibi çalı süpürgesiyle süpürmek çok zor. Bizde de vardı eskiden köyde. 3-4 saat süpürmeye çalışıyorsun ama şimdi daha kolay. Direkt makine içine çekiyor pislikleri."*

Öğr: "*Gücünü nereden alıyor peki?"*

Ö16: *"Birincisi insan gücüyle oluyor. Zor bir şekilde, çünkü temizliyor sonra rüzgâr esiyor, tekrar temizliyor tekrar rüzgâr eser. Diğerinde ise insan gücüne gerek yok. Düğmeye basarsın başlatırsın, süpürürsün, rüzgâr derdi de yok."*

Sınıf içinde yaşanan tartışmalar içerisinden yukarıda yer alan örnekte olduğu gibi öğrenciler görsellerden yola çıkarak teknolojinin toplum hayatımıza etkileri üzerine düşüncelerini aktarmışlardır. Tüm görseller üzerine konuşulduktan sonra öğrencilere çalışma yaprakları sunulmuştur. Söz konusu etkinliğin çalışma yaprağında toplamda üç soru yer almaktadır. Çalışma yaprakları, araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik olarak hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre değerlendirilmiştir (Bakınız, Ek 7). Çok nitelikli, nitelikli, ortalama, geliştirilmeli ve boş/anlamsız kategorilerinden oluşan değerlendirme sonucu aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 25. *"Geçmiş Dönemin ve Günümüz Döneminin Yaşamlarından Kesitler"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı

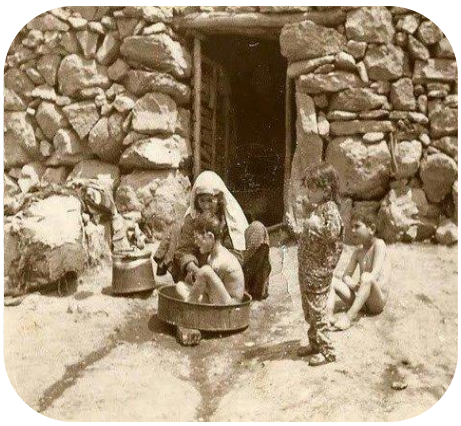
Gelmeyen	Boş / Anlamsız	Geliştirilmeli	Ortalama	Nitelikli	Çok Nitelikli	Toplam
-	Ö14	Ö18	Ö1, Ö15	Ö2, Ö6, Ö9, Ö19, Ö22	Ö3, Ö4, Ö5, Ö7, Ö8, Ö10, Ö11, Ö12, Ö13, Ö16, Ö17, Ö20, Ö21	**22**
-	**1**	**1**	**2**	**5**	**13**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarının 13'ü "çok nitelikli", 5'i "nitelikli", 2'si "ortalama" ve 1'i "geliştirilmeli" ve 1'i de "boş/anlamsız" olarak değerlendirilmiştir.

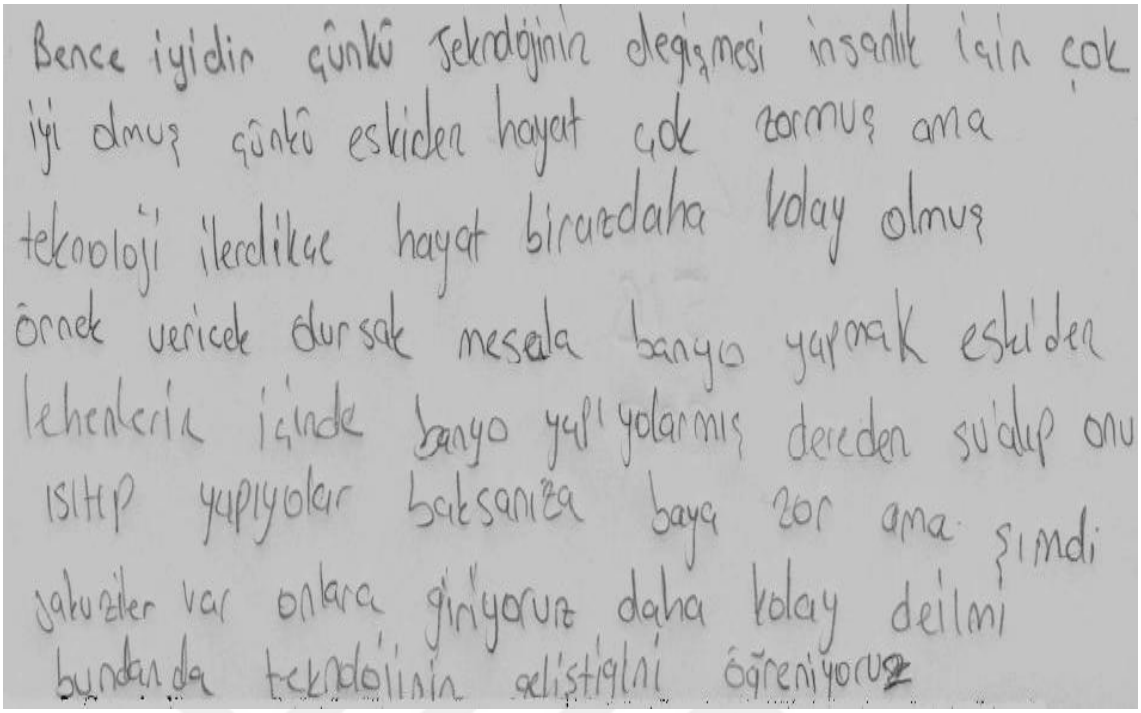
Araştırmacı tarafından aşağıda, öğrencilerin çalışma yaprağında yer alan "Fotoğrafları incelediğinizde sizce teknolojik gelişmeler insanlık için iyi midir? Neden?" sorusuna vermiş oldukları cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir.

İlk olarak değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre yapılan değerlendirmeler sonucunda çok nitelikli kategorisinde yer alan Ö3, Ö17 ve Ö11 ve Ö13'ün vermiş olduğu yanıtlardan örneklere yer verilecektir.

Ö3 teknolojik gelişmelerin hayatımızı kolaylaştırdığını banyo yapma görselinden verdiği örnekle şu şekilde ifade etmiştir:

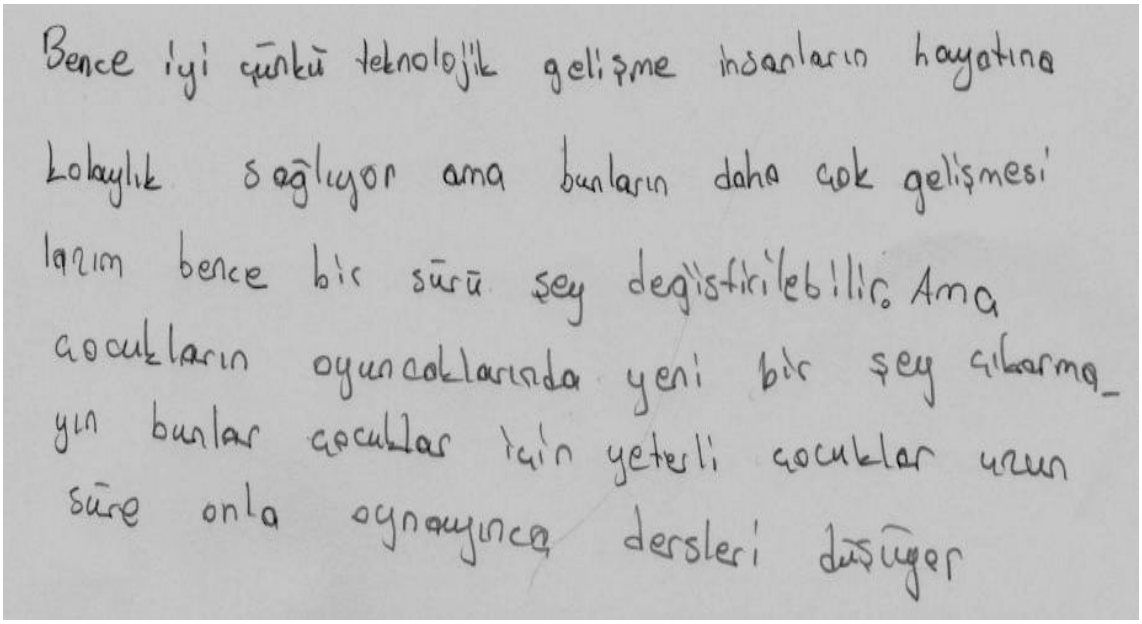

Bence iyidir çünkü Tekrdğinin değişmesi insanlık için çok iyi olmuş çünkü eskiden hayat çok zormuş ama teknoloji ilerdikçe hayat biraz daha kolay olmuş örnek vericek olursak mesela banyo yapmak eskiden lehenlerin içinde banyo yapıyolarmış dereden su alıp onu ısıtıp yapıyolar baksanıza baya zor ama şimdi şakuzler var onlara giriyoruz daha kolay değilmi bundanda teknolojinin geliştiğini öğreniyoruz

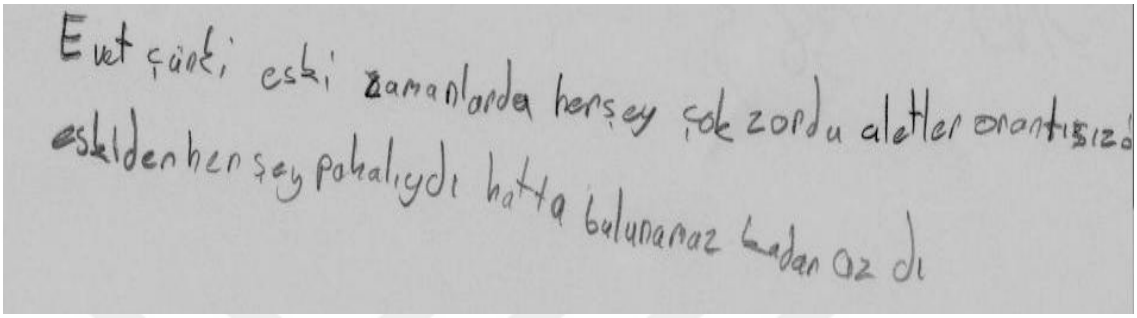
Ö3, teknoloji geliştikçe hayatın daha kolay olduğunu eskiden ve günümüzde banyo yapmaya göre değerlendirmiştir. Leğenin içerisinde çocuklarını yıkayan bir anne görselinden yola çıkarak dereden su getirip ısıtmayı düşünmüş, geçmiş dönemin ortamını tasvir edebilmiştir. Daha sonra ise teknolojinin gelişmesiyle günümüz banyoları ile kıyaslama yapmıştır.

Ö17 ise teknolojik gelişmelerin insanlık için iyi olduğunu ancak bazen zararlarının da olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

Bence iyi çünkü teknolojik gelişme insanların hayatına kolaylık sağlıyor ama bunların daha çok gelişmesi lazım bence bir sürü şey değiştirilebilir. Ama çocukların oyuncaklarında yeni bir şey çıkarmayın bunlar çocuklar için yeterli çocuklar uzun süre onla oynamayınca dersleri düşüyor

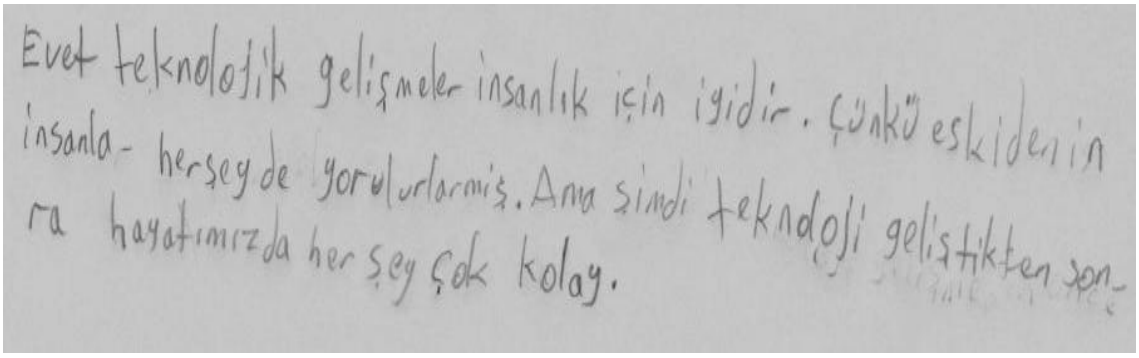
Ö17 teknolojik gelişmelerin insanların hayatını kolaylaştırdığı için iyi olduğunu ifade etmiştir ancak oyuncakların daha fazla geliştirilmesini bağımlılık yapma konusunda sakıncalı bulmuştur.

Ö11 ise teknolojinin gelişimini insanlık için olumlu olarak değerlendirip farklı bir örnek vermiştir:

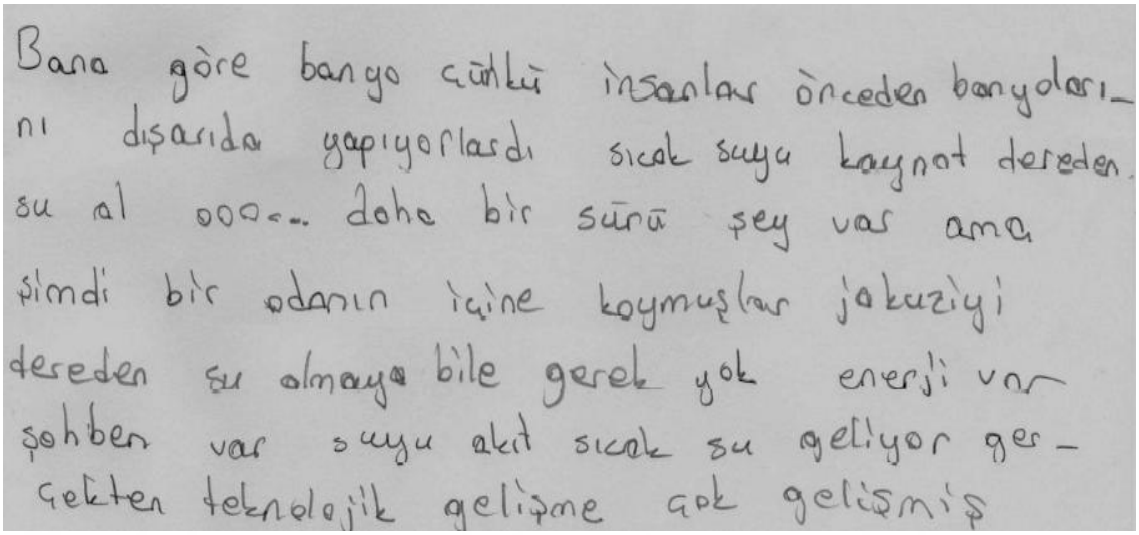
Ö11 eskiden yaşamın zor olduğunu belirtip, aletlerin "pahalı, hatta bulunamaz kadar az" olduğunu ifade etmiştir. Buradan hareketle Ö11, teknolojinin gelişmesiyle teknolojik ürünlerin sayısının arttığını ve ucuzladığını belirtmiştir.

Ö13 de benzer bir şekilde teknolojinin hayatımızı kolaylaştırdığına yönelik şu ifadeleri kullanmıştır:

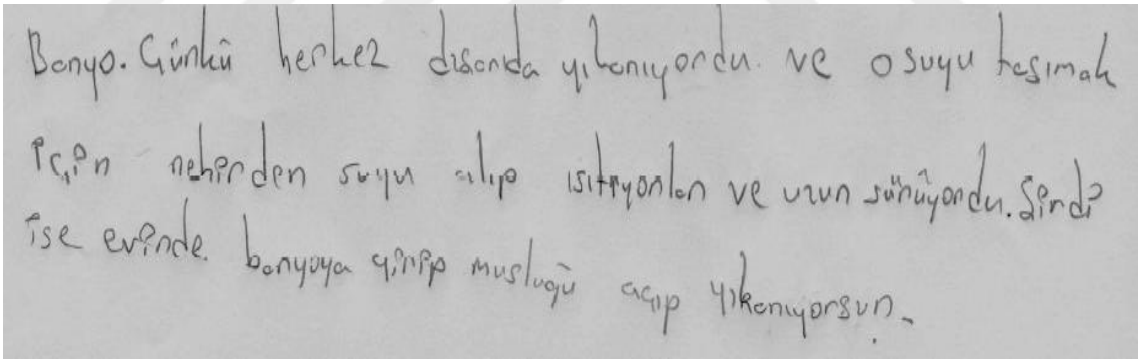
Öğrencilere çalışma yaprağında sorulan "Geçmiş dönem ve günümüz dönem yaşamıyla ilgili fotoğrafları incelediğinizde size göre en önemli değişim hangisidir? Neden?" sorusuna verilen cevaplardan birtakım örnekler araştırmacı tarafından aşağıda verilmiştir.

Ö17 çok nitelikli kategorisinde değerlendirilen ifadelerinde şunları aktarmıştır:

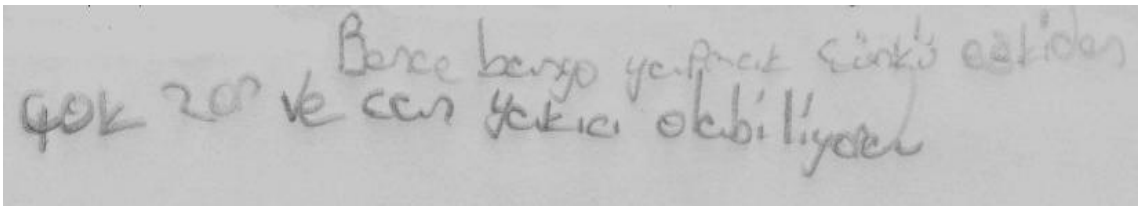
Ö17'nin geçmişten günümüze yaşanan en önemli değişim olarak suyu dereden getirmenin ve ısıtmanın zorluğundan bahsederek banyo yapmayı seçmiştir. Günümüzde ise banyo yapmanın kolaylığının teknolojinin gelişmesi sayesinde olduğunu belirtmiştir.

Araştırmacı tarafından çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö10'un aktarmış olduğu ifadeler ise şu şekildedir:

Ö10 da benzer bir şekilde geçmişten günümüze yaşanan en önemli değişimi banyo yapmak olarak değerlendirmiştir ve günümüzde banyonun evlerde yapıldığını anlatmıştır.

Ö16'nın görseller aracılığıyla geçmişten günümüze yaşanan en önemli değişimle ilgili düşünceleri şu şekildedir:

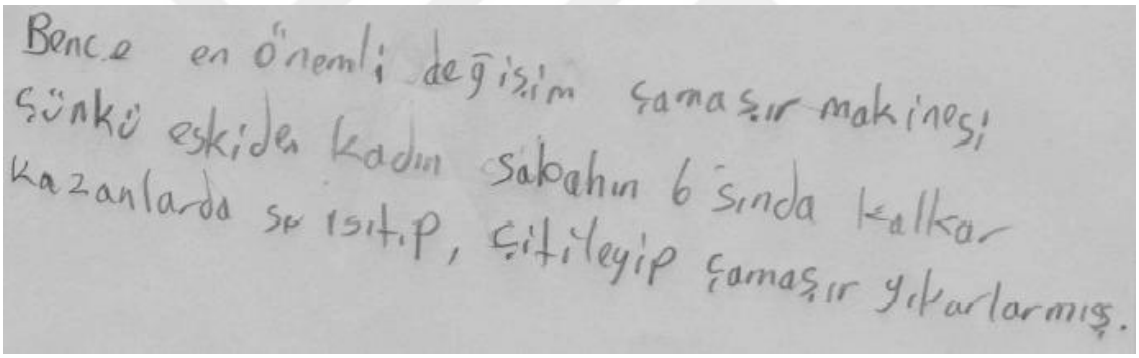

Ö16 en önemli değişim olarak banyoyu seçmiş ve banyo yapmanın geçmiş dönemlerde zor ve can yakıcı olduğunu ifade etmiştir.

Ö21 ise geçmişten günümüze yaşanan en önemli değişim olarak çamaşır makinesini seçerek düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

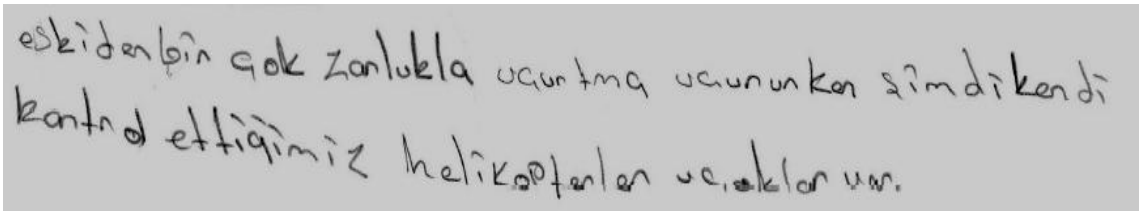

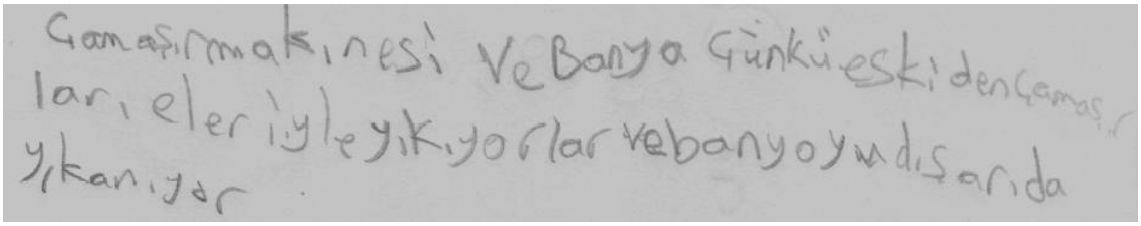
Ö21'in en önemli değişim olarak çamaşır makinesini seçmesinin nedeni olarak eskiden kadınların erken saatlerde kalkıp, kazanlarda su ısıtıp, çitileyerek çamaşır yıkamalarını göstermiştir.

Ö20'nin geçmişten günümüze yaşanan en önemli değişimle ilgili düşünceleri şu şekildedir:

Ö20 geçmişten günümüze yaşanan en önemli değişim olarak "uçurtmanın yerlerini artık kendimizin kontrol ederek uçurabildiği helikopterlerin alması" olarak değerlendirmiştir. Ö20 eski dönemlerde uçurtmaların zorlukla uçurulduğunu da ifadelerinde belirtmiştir.

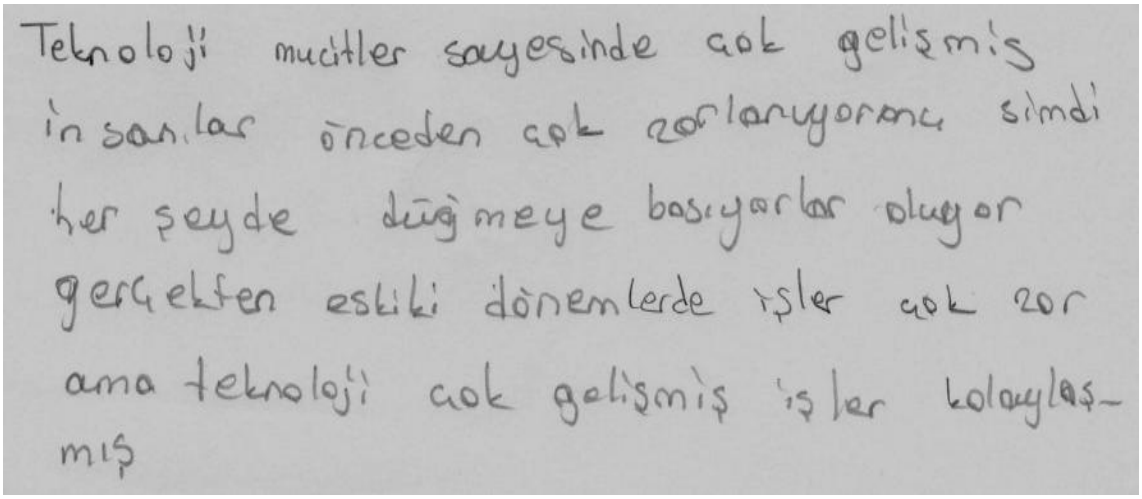
Araştırmacı tarafından genel olarak çalışma kâğıdındaki sorulara verdiği cevaplar neticesinde "ortalama" olarak değerlendirilen Ö19'un yaşanan değişimle ilgili düşünceleri şu şekildedir:

Ö19 geçmişten günümüze yaşanan en önemli değişim olarak banyo yapmayı ve çamaşır yıkamayı seçmiştir. Çamaşırların eskiden elde yıkandığından ve banyonun dışarıda yapıldığından bahsetmiştir.

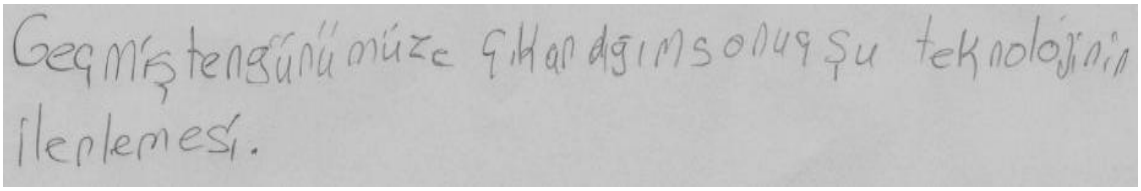
Araştırmacı tarafından çalışma yaprağındaki bir diğer soru olan *"Tüm görselleri incelediğinizde teknolojik değişimle ilgili çıkardığınız sonuç nedir? Yazınız."* sorusuna öğrencilerin hepsi benzer noktada "teknolojik gelişim" cevabını vermişlerdir. Öğrencilerin bu soruya vermiş oldukları cevaplardan birtakım örnekler aşağıda sunulmuştur.

Çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö17'nin ifadeleri şu şekildedir:

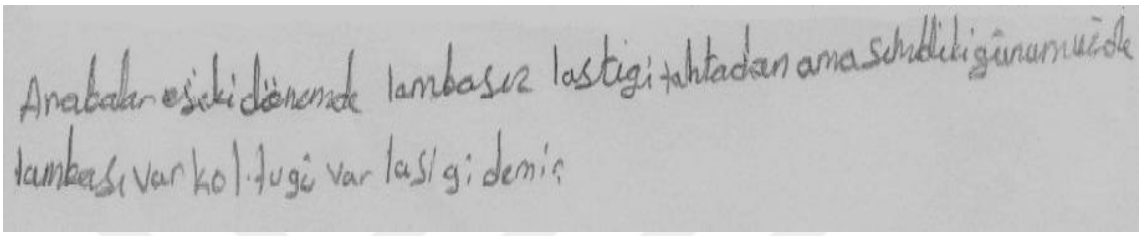

Ö17'nin tüm görsellerden çıkarmış olduğu sonuç eski dönemlerde insanların yaşamının zor olması, günümüzde teknolojinin gelişimi ile hayatın daha kolay hale geldiğidir. Ayrıca teknolojinin gelişiminin mucitler sayesinde olduğunu da belirtmiştir.

Nitelikli olarak değerlendirilen ifadeler içerisinde yer alan Ö6'nın düşünceleri ise şu şekildedir:

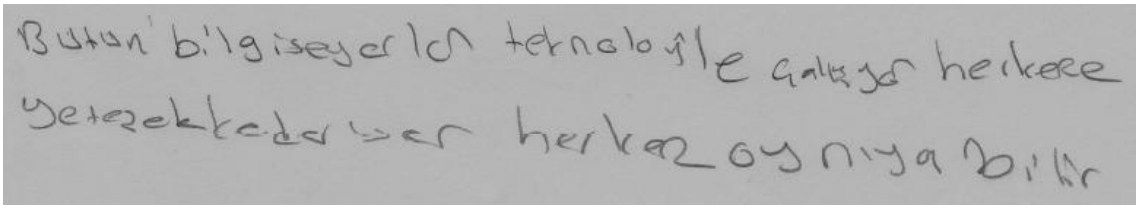

Ö6 genel bir ifadeyle geçmişten günümüze teknolojinin ilerlemesi ifadesi kullanmıştır. Ortalama olarak değerlendirilen ifadeler içerisinde Ö1'in tüm görselleri incelediğinde çıkarmış olduğu sonuç şu şekildedir:

Ö1'in tüm görselleri incelediğinde günümüzdeki arabalarla geçmiş dönemdeki arabaları kıyasladığı görülmektedir. Ancak yapmış olduğu bu kıyaslamaya ait bir sonuç çıkardığı izlenimine rastlanmamıştır.

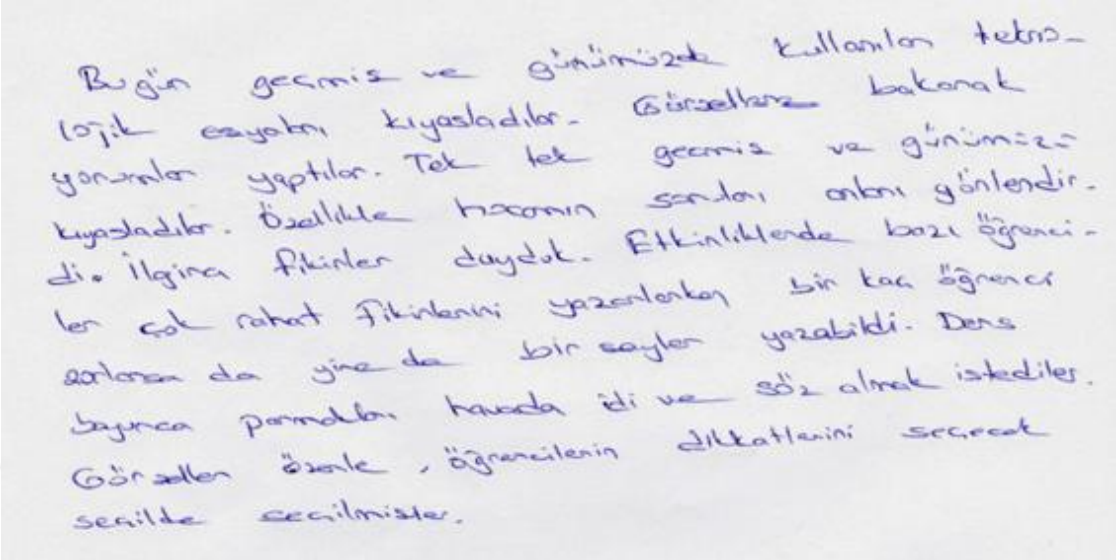
Araştırmacı tarafından, tüm görselleri inceleyerek çıkarmış olduğu sonuç ortalama olarak değerlendirilen Ö18'in ifadeleri şu şekildedir:

Ö18'in geçmiş dönemin yaşamından ve günümüz dönemin yaşamından görselleri incelediğinde çıkarmış olduğu sonuç "herkese yetecek kadar bilgisayar olduğu ve herkesin oyun oynayabileceği" şeklindedir. Ö18'in teknolojinin gelişimine dair bir ifadesine rastlanmamıştır.

Aşağıda araştırmacı tarafından, geçmiş dönemin ve günümüz döneminin yaşamından kesitler etkinliğiyle ilgili olarak öğretmen ve araştırmacı günlüklerine yer verilmiştir.

Öğretmen Günlüğü

Bugün geçmiş ve günümüzde kullanılan tekno-
lojik eşyaları kıyasladılar. Görsellere bakarak
yorumlar yaptılar. Tek tek geçmiş ve günümüz
kıyasladılar. Özellikle hocanın sorduğu onları yönlendir-
di. İlginç fikirler duydük. Etkinliklerde bazı öğrenci-
ler çok rahat fikirlerini yazarlarken bir kaç öğrenci
zorlansa da yine de bir şeyler yazabildi. Ders
boyunca pano başında idi ve söz almak istediler.
Görseller özenle, öğrencilerin dikkatlerini çekecek
şekilde seçilmişler.

Araştırmacı Günlüğü

(2 Mart 2016)

Geçmiş ve Günümüz Döneminin Yaşamından Kesitler

Geçmiş ve günümüz yaşamından kesitler etkinliğinde derse katılım oldukça iyiydi. Öğrenciler görseller arasında bağlantı kurarak birbirleri ile kıyaslayabildiler. Görsellerden yola çıkarak o dönem hakkında gayet güzel çıkarımlarda bulunabildiler. Süre yetmediği için bu etkinliğin devamı bir sonraki derse kaldı.

(3 Mart 2016)

Geçmiş ve Günümüz Döneminin Yaşamından Kesitler

Geçmiş ve günümüz yaşamından kesitler etkinliğine devam ettik. Öğrenciler nerede kaldığımızı neler konuştuğumuzu gayet iyi hatırlıyorlardı. Birkaç öğrenciden geçmiş derste neler yaptıklarımızı anlatmalarını istedim. Gayet iyi anlattılar. Öğrenciler geçmiş ve günümüzdeki yaşam koşulları ve teknolojinin hayatımıza etkileri hakkında fikir yürüttüler. Artık dersin nasıl işlendiğini tam olarak öğrenmişler. Öğrenciler görselleri görür görmez geçmiş ve bugüne ait kıyaslama yapıyorlar ve teknolojinin hayatımızdaki yerini sorguluyorlar.

“Görsel materyaller aracılığıyla buluşların ve teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkilerini tartışır” kazanımına ait ilk etkinlik olan “geçmiş dönemin ve günümüz döneminin yaşamından kesitler” adlı etkinlikte öğrencilerin sınıf içerisinde görselleri inceleyerek vermiş oldukları cevaplar ve çalışma yaprağındaki sorulara vermiş oldukları cevaplar dâhilinde yapılan değerlendirmede genel olarak başarılı oldukları görülmektedir. Ortalama olarak değerlendirilen Ö1 ve Ö15’in yanıtlarında, geçmiş dönemle günümüz dönemi arasında teknolojik gelişim olarak bir kıyaslama yaptıkları ancak düşüncelerini yeterince ifade etmedikleri görülmüştür. Geliştirilmeli olarak değerlendirilen Ö18 ise vermiş olduğu yanıtlarda teknolojik gelişimle ilgili doğrudan ifadeler kullanmamış ve bir sonuç çıkaramamıştır. Boş/anlamsız kategorisinde yer alan Ö14’ün ders ortamında derse kayıtsız kaldığı ve çalışma kâğıdına vermiş olduğu cevapların konuyla ilgili olmadığı gözlenmiştir.

4.2.4.2. “Eskiden ve Günümüzde Çocukluğa Dair Görseller” Etkinliğinin Değerlendirilmesi

Bu etkinlikte, teknolojinin toplum hayatımıza etkilerini ortaya koymak adına, eskiden ve günümüzde çocuklara dair oyunlar/oyuncaklar ve çizgi filmlerden oluşan görseller, iki ayrı kategori oluşturularak öğrencilere sunulmuştur. Araştırmacı tarafından aşağıda “Eskiden ve Günümüzde Çocukluğa Dair Görseller” Etkinliğine yer verilmiştir.

Sınıfta her bir görsel, öğrenciler tarafından incelenip değerlendirmelerde bulunulmuş ve teknolojinin toplum hayatımıza etkileri tartışmaya açılmıştır. Aşağıda ders ortamında görseller aracılığıyla yaşanan tartışmalardan bir örnek sunulmuştur:

Örnek Ders Gözlemi:

Örnek ders gözlemine ait görsel:

Araştırmacı: *"Sizce bu görsel* (saklambaç oyunu) *neyi anlatıyor?"*

Ö16: *"Öğretmenim bu saklambaç oyunu. Eskiden dışarı çıkıp oynarlardı ama şimdi oyun merkezlerine gidiyorlar, top havuzuna girip oralarda eğleniyorlar."*

Ö19: *"Ama öğretmenim biz hala oynuyoruz".*

Ö7: *"Günümüzde top havuzları var, top havuzlarına girip saklanıyor çocuklar".*

Araştırmacı: *"Sizce saklambaç oyunu çevrenizde eskisi kadar oynanıyor mu?"*

Ö17: "*Apartmanların olduğu yerde zor oynuyoruz. Saklanacak hiç yer yok."*

Araştırmacı: *"Aşağıda çocuklarda olmuyor bazen değil mi?"*

Ö21: *"Teknoloji geliştikten sonra kimse dışarı çıkmaz oldu. Herkesin gözü telefonda tablette, benim ki gibi."*

Ö16: *"Biz hafta sonları arkadaşlarla birbirimizi çağırıp oynuyoruz. Ama çok fazla uzaklara gitmiyoruz.*

Ö21: *"Oynayacak kişi de bulamıyorsun. Benim bu mahallede oynayacak bir tane arkadaşım yok."*

Sınıf içinde yaşanan tartışma örneğinde de görüldüğü üzere kimi öğrenciler teknolojinin gelişmesiyle çocukların artık evden dışarıya çıkmadıklarını, hatta bazılarının ise oturdukları çevrede tek bir arkadaşının bile olmadığını ifade ederek teknolojinin gelişiminin olumsuz yönlerinden bahsetmişlerdir.

Derste tüm görseller üzerine konuşulduktan sonra öğrencilere çalışma yaprakları sunulmuştur. Söz konusu etkinliğin çalışma yaprağında toplamda üç soru yer

almaktadır. Çalışma yaprakları, araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre değerlendirilmiştir (Bakınız, Ek 8). Çok nitelikli, nitelikli, ortalama, geliştirilmeli ve boş/anlamsız kategorilerinden oluşan değerlendirme sonucu aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 26. *"Eskiden ve Günümüzde Çocukluğa Dair Görseller"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı

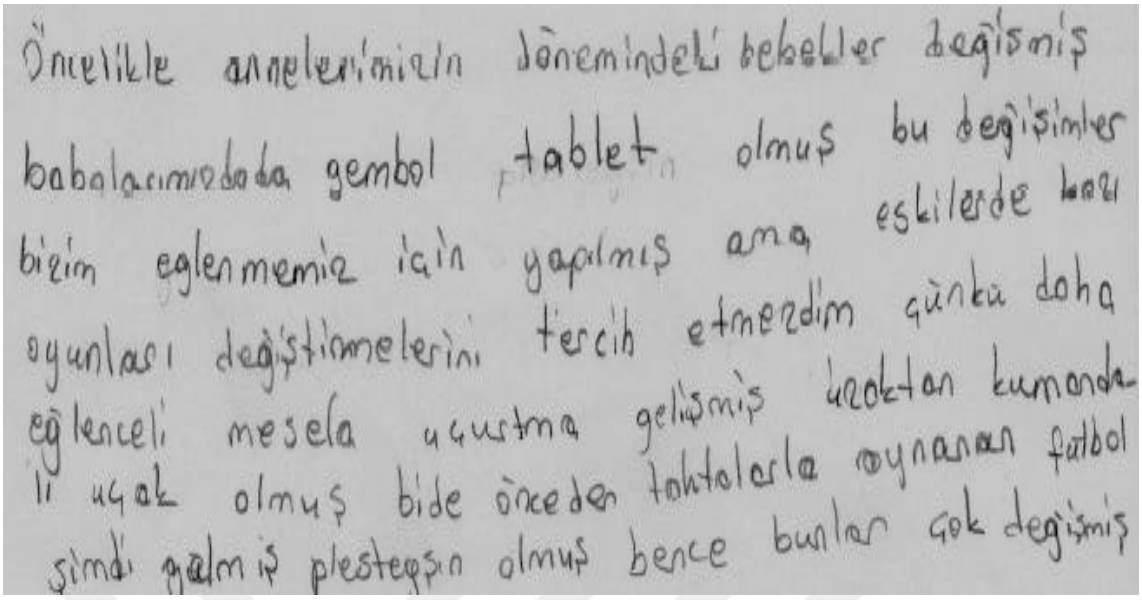
Gelmeyen	Boş / Anlamsız	Geliştirilmeli	Ortalama	Nitelikli	Çok Nitelikli	Toplam
Ö15	Ö14	-	Ö1, Ö4, Ö18, Ö22	Ö2, Ö6, Ö8, Ö9, Ö11, Ö12, Ö13, Ö19, Ö20, Ö21,	Ö3, Ö5, Ö7, Ö10, Ö16, Ö17	**22**
1	**1**	**-**	**4**	**10**	**6**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarındaki ifadelerinin 6'sı "çok nitelikli", 10'u "nitelikli", 4'ü "ortalama" ve 1'i "boş/anlamsız" olarak değerlendirilmiştir. Dersin işlendiği gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 1'dir.

Araştırmacı tarafından aşağıda çalışma yaprağında yer alan *"Görselleri incelediğinizde, sizce anne babalarımızın yaşamış olduğu çocuklukla sizlerin yaşamış olduğu çocukluk arasındaki farkların nedeni ne olabilir?"* sorusuna öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir.

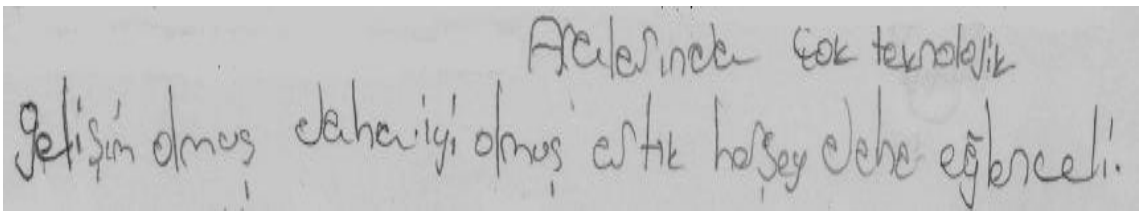
İlk olarak aşağıda araştırmacı tarafından değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre yapılan değerlendirmeler sonucunda çok nitelikli kategorisinde yer alan Ö17, Ö16 ve Ö10'nun vermiş olduğu yanıtlardan örnekler verilecektir.

Ö17'nin anne babalarımızın yaşamış oldukları çocuklukla günümüz çocuklarının yaşamakta oldukları çocukluk arasındaki farkların nedeni ile ilgili soruya vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

Ö17 geçmişten günümüze çocukluğa dair yaşanan değişikliğin farklarının nedeni ile ilgili düşüncelerinden, yaşanan farkın nedeni olarak teknolojiyi kastetmiş olduğu anlaşılmaktadır. Ö17 annelerimizin dönemindeki bebeklerin değiştiğini, babalarımızın oynadıkları "gameboy"un yerini günümüzde tabletlerin, tahta üzerine çakılan çivilerle oynanan futbol oyununu ise günümüzde "playstation"un aldığını belirtmiştir. Tüm bu gelişimlerin bizim eğlenmemiz için yapıldığı belirtmiştir. Ancak Ö17'nin yaşanan bu değişme karşı olumsuz bir tutum içerisinde olduğu, geçmiş dönemdeki oyun ve oyuncaklar için "daha eğlenceli" ifadesinden anlaşılmaktadır.

Ö16 vermiş olduğu cevapta geçmiş dönemle günümüz çocukluğu arasında yaşanan farkların nedeni olarak teknolojinin gelişimini göstermesiyle ilgili düşünceleri şu şekildedir:

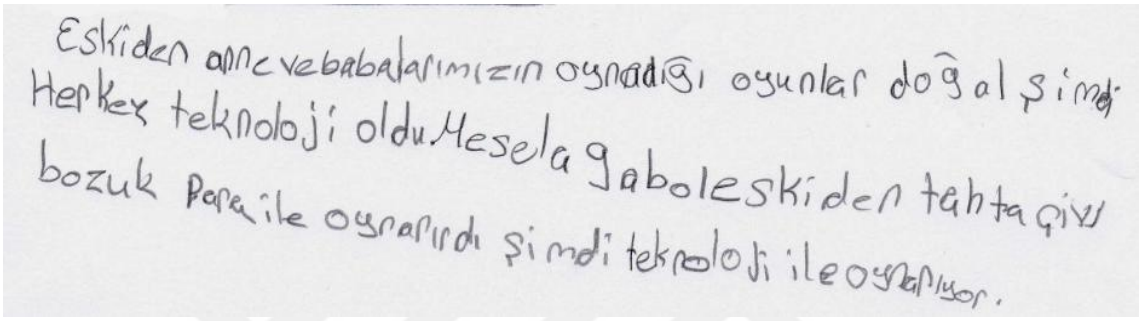

Ö16 ayrıca yaşanan değişimle günümüz çocukluğu ile ilgili her şeyin daha eğlenceli hale geldiğini ifade etmiştir.

Ö7 ise yaşanan değişimin nedeni ile ilgili sorulan soruya şu şekilde cevap vermiştir:

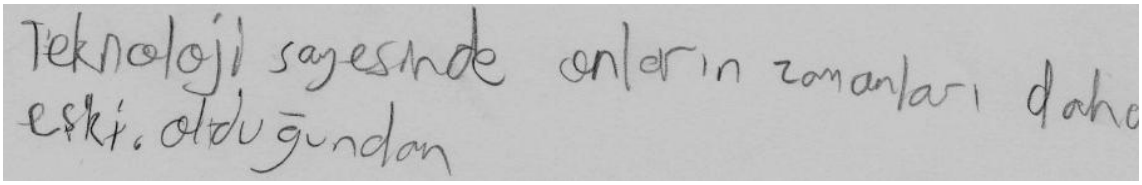

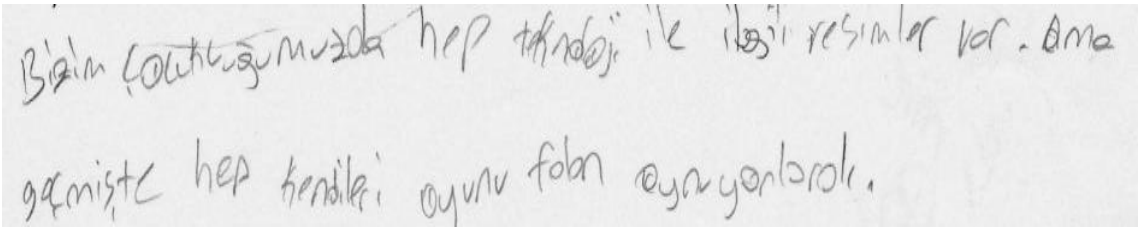
Ö7 anne ve babalarımızın oynadığı oyunları "doğal" olarak nitelendirip, günümüz oyunlarını ise "teknolojik" olarak nitelendirmiştir. Görseller aracılığıyla, oyuncaklarla ilgili yaşanan değişime tahtaların üzerine çivi çakılıp bozuk para ile oynan futbol oyunundan, bu oyunun günümüzdeki teknolojik hali olan playstation görselini anlatmıştır.

Çok nitelikli kategorisi içerisinde yer alan örneklerden sonra aşağıda araştırmacı tarafından değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre yapılan değerlendirmeler sonucunda nitelikli kategorisinde yer alan Ö8, Ö6 ve Ö21'in vermiş olduğu yanıtlardan örnekler verilecektir.

Ö8 de benzer ifadeyle geçmiş dönemle günümüz çocukluğu arasında yaşanan farkların nedeni olarak teknolojiyi göstermiştir:

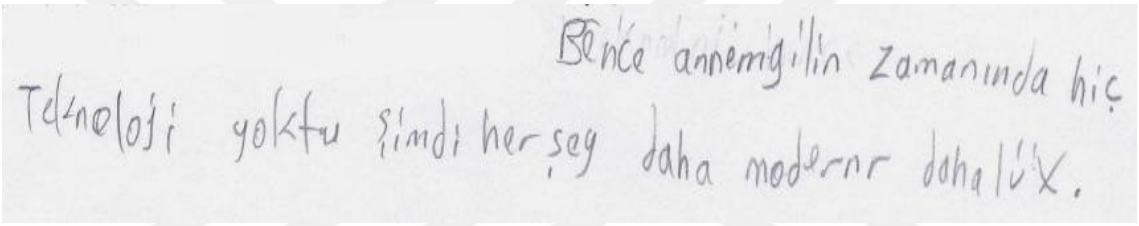

Ö6'nın anne babalarımızın yaşamış oldukları çocuklukla günümüz çocuklarının yaşamakta oldukları çocukluk arasındaki farkların nedeni ile ilgili soruya vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

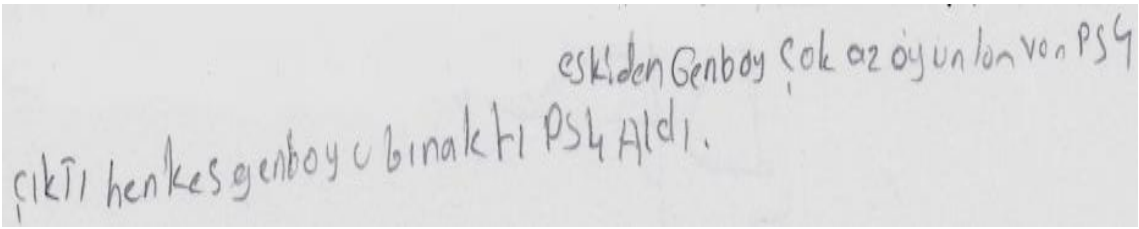
Ö6 görselleri incelediğinde yaşanan değişimle ilgili farkların nedeni olarak teknolojiyi gördüğünü ifade etmiştir. Kendi çocukluğu ile ilgili görsellerin teknoloji ile ilgili olduğunu ifade etmiştir. Geçmiş dönemle ilgili olarak" hep kendileri oyun oynuyor" diyerek çocukların teknolojik aletlerle oynamadıkları, bir arada oyun oynadıklarını ifade etmeye çalışmıştır.

Ö21 ise bu soruyu şu şekilde cevaplamıştır:

Ö21 annesinin zamanında teknolojinin olmadığını, şimdi her şeyin daha modern ve daha lüks olduğunu ifade etmiştir. Bu doğrultuda Ö2'nin de geçmiş dönem çocukluğu ile günümüz çocukluğu arasındaki farkların nedeni olarak teknolojinin gelişimini gördüğünü söylemek mümkündür.

Araştırmacı tarafından değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre yapılan değerlendirme sonucunda ortalama olarak değerlendirilen Ö1'in ifadeleri ise şu şekildedir:

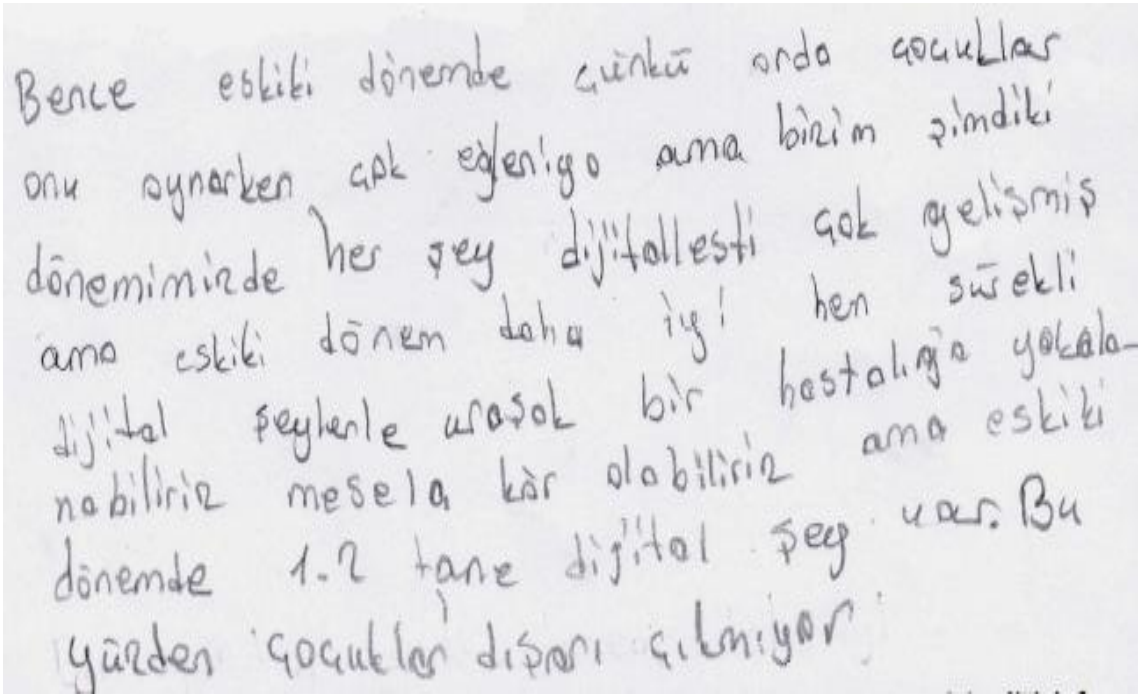

Ö21'in ifadelerinden oyuncakların gelişime uğradığı anlaşılmaktadır ancak yaşanan gelişimi bir sonuca bağlamamıştır. Ö21'in Geçmiş dönemle günümüz çocukluğu arasındaki farkların nedeni olarak açık bir ifade kullanmadığı görülmektedir.

Araştırmacı tarafından, öğrencilerin çalışma yaprağındaki bir diğer soru olan "*Görselleri incelediğinizde, eski ve günümüz çocukluğundaki değişimle ilgili*

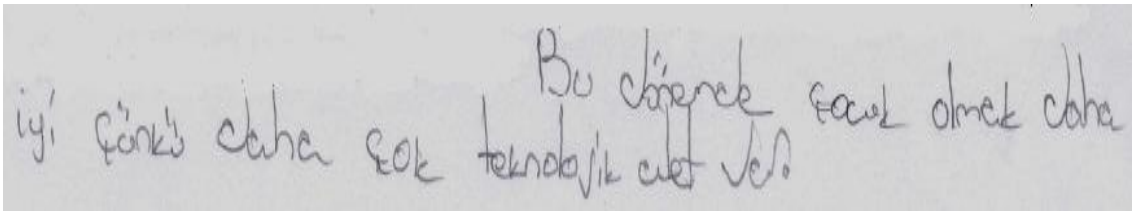
düşünceleriniz nedir? Sizce hangi dönemde çocuk olmak daha iyidir? Neden?" sorusuna vermiş oldukları cevaplardan birtakım örnekler aşağıda sunulmuştur.

Araştırmacı tarafından çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö17'nin vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

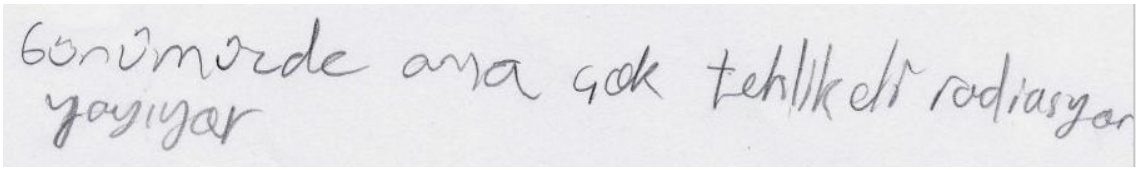
Ö17 görsellerden yola çıkarak eski dönemde çocuk olmanın daha iyi olduğu fikrindedir. Bunun nedenini ise günümüzde her şeyin dijitalleşmesine, bu nedenle çocukların dışarıya çıkmamasına ve teknolojik aletleri fazla kullanmanın hastalıklara yol açabilmesine bağlamıştır. Ö17 teknolojinin toplum hayatına etkisinin olumsuz tarafından bahsetmiştir.

Araştırmacı tarafından çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö16'nın düşünceleri şu şekildedir:

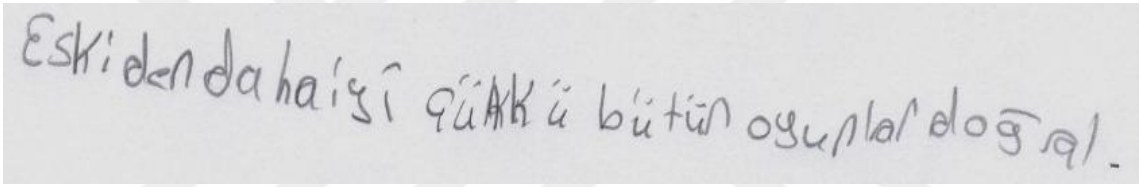
Ö16 günümüzde çocuk olmanın daha iyi olduğunu belirtip bunun nedenini günümüzde eskiye göre daha fazla teknolojik alet olmasına bağlamaktadır.

Araştırmacı tarafından nitelikli olarak değerlendirilen Ö8'in cevabı şu şekildedir:

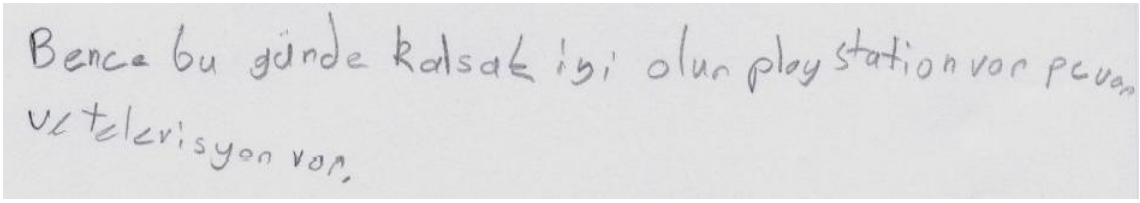

Ö8 günümüzde gelişen teknolojiyle birlikte kullandığımız elektronik araç gereçlerin radyasyon yaymasının tehlikeli olduğunu belirterek yine de günümüzde çocuk olmanın daha iyi olduğu düşünmektedir.

Çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö7 eski dönemde çocuk olmanın daha iyi olduğunu belirtmiştir. Ö7 geçmiş dönemdeki oyunları günümüz dönemindeki oyunlara göre daha doğal bulduğunu düşünmektedir.

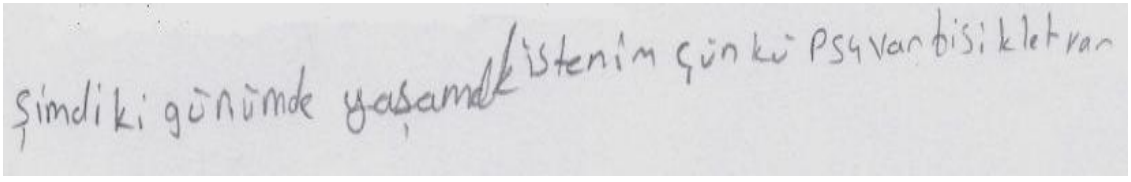

Araştırmacı tarafından nitelikli olarak değerlendirilen Ö11 düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

Ö11'e göre geçmişe göre günümüzde çocuk olmak daha iyidir çünkü günümüzde teknolojik aletler vardır.

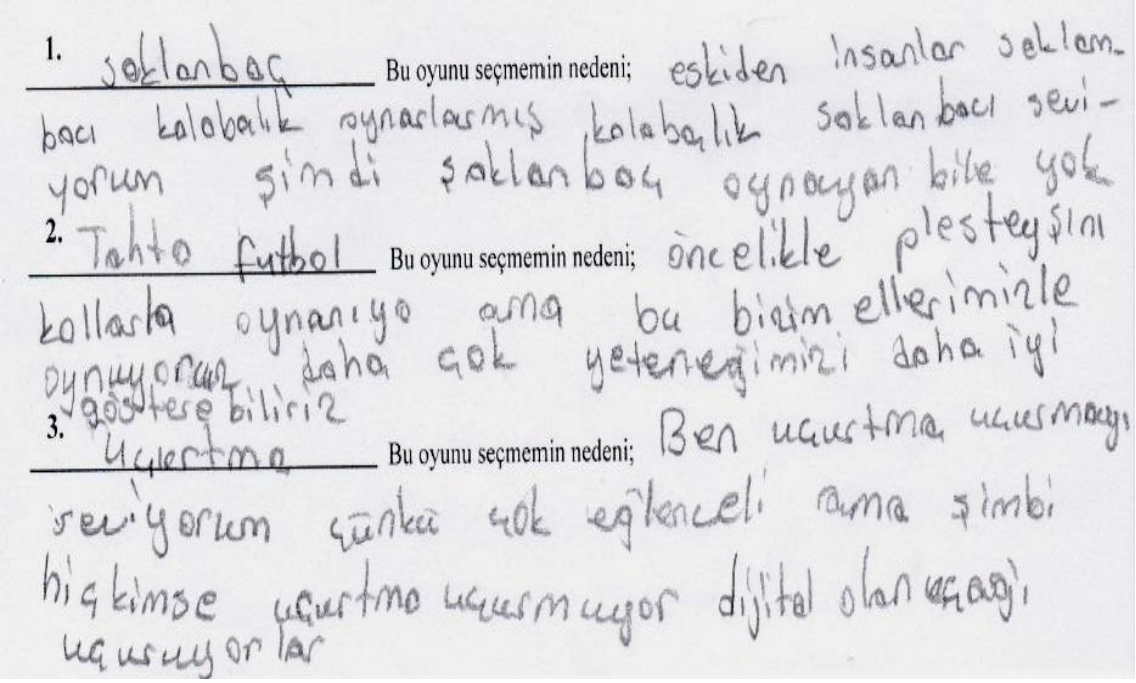
Araştırmacı tarafından genel değerlendirme içerisinde ortalama olarak değerlendirilen Ö1'in bu konudaki düşünceleri ise şekildedir:

Ö1 günümüzde çocuk olmanın daha iyi olduğunu belirterek bunun nedenini ise bisiklet ve playstation gibi teknolojik aletlere bağlamıştır.

Araştırmacı tarafından aşağıda çalışma yaprağındaki bir diğer soru olan *"Siz 30 yıl önce çocuk olsaydınız, Eskiden Çocukluğa Dair Görseller" içinde en çok oynamak istediğiniz 3 oyun hangileri olurdu? Seçimlerinizi gerekçeleriyle açıklayınız."* sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir. Öğrencilerin eski oyunlar/oyuncaklar içerisinde oynamak istedikleri oyunlar/oyuncaklar listesinde en fazla sırasıyla gameboy (11 kez), körebe (8 kez), uçurtma (7 kez), saklambaç (7 kez) ve tahta futbolunu (7 kez) seçtikleri gözlemlenmiştir.

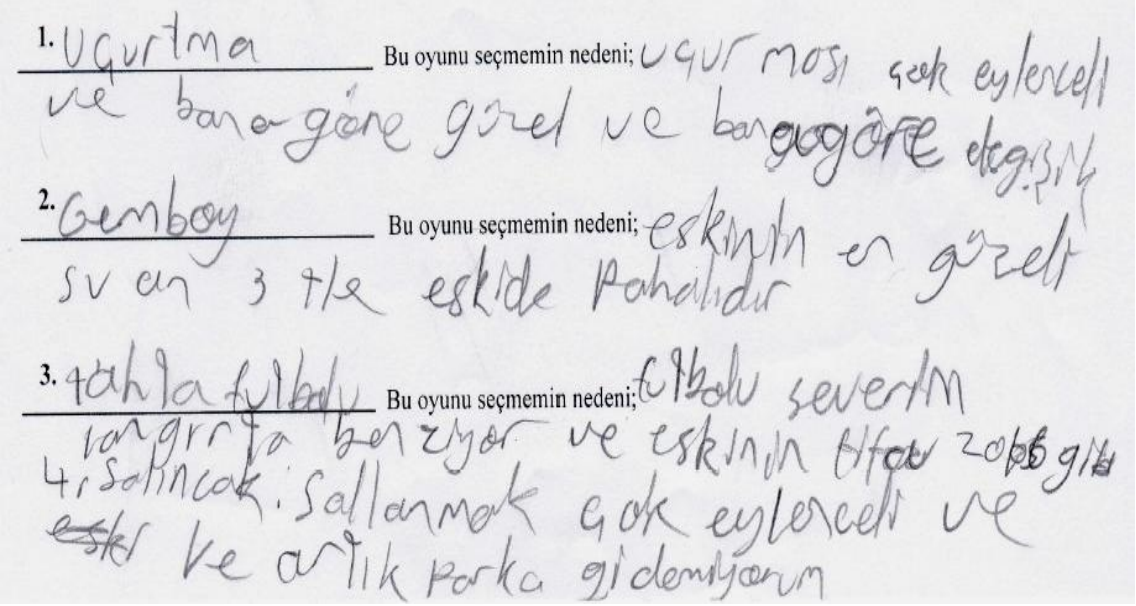
Çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö17'nin seçimleri şu şekildedir:

Ö17'nin geçmiş dönemdeki oyunlar/oyuncaklar içerisinde ilk olarak saklambaç oyununu seçtiği görülmektedir. Ö17 bu seçimine gerekçe olarak, insanların eskiden saklambacı kalabalık olarak oynamalarını, günümüzde ise çevresinde saklambaç oynayan insanların olmamasını göstermektedir. Ö17'nin yapmış olduğu ikinci seçiminde tahta futbolunu seçtiği görülmektedir. Ö17 bu seçiminin gerekçesinde tahta futbolu ile playstationda oynanan futbol oyununu kıyaslayarak, tahta futbolu oyununda yeteneğimizi daha iyi gösterebileceğimizi düşünmektedir. Ö17 son seçiminde ise uçurtma uçurmayı tercih etmiştir. Ö17'nin bu seçimindeki gerekçesi ise uçurtma uçurmayı eğlenceli bulması ve çevresinde artık hiç kimsenin uçurtma uçurmaması, bunun yerine dijital olan uçakları uçurmalarıdır. Ö17'nin yapmış olduğu seçimler ve seçimlerinin gerekçelerinde teknolojinin gelişmesinin çocuk oyun/oyuncaklarında

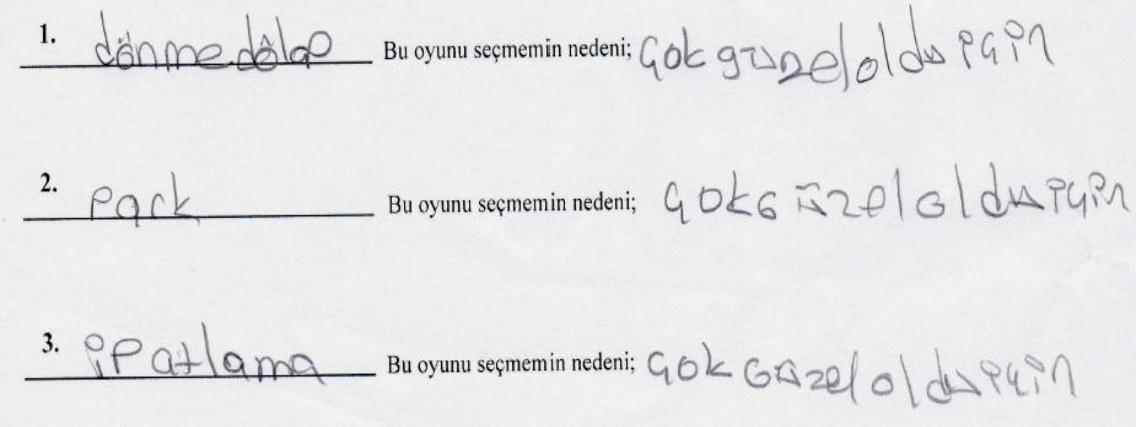
yaratmış olduğu değişimden dolayı üzüntü duyduğu gözlenmektedir. Ö17 teknolojik aletlerle bireysel olarak oyun oynamak yerine çocukların bir arada etkileşim içerisinde oynayabilecekleri oyunları arzu etmektedir.

Araştırmacı tarafından tüm sorulara vermiş olduğu cevaplar değerlendirildiğinde nitelikli olarak bulunan Ö8'in cevabı ise şu şekildedir:

Ö8'in geçmiş dönemdeki oyunlar/oyuncaklar içerisinde ilk olarak uçurtma uçurmayı seçtiği görülmektedir. Ö8, yapmış olduğu bu seçimde gerekçe olarak uçurtma uçurmayı eğlenceli ve değişik bulmasını belirtmiştir. Ö8 ikinci seçiminde gameboyu seçmiştir. Bu seçimindeki gerekçesinde gameboy için "eskinin en güzel oyunu" ifadesini kullanmış ve gameboyun eskiden pahalı olduğunu günümüzde ise fiyatının 3 tl olduğunu ifade ederek artık pek bir değerinin olmadığını belirtmiştir. Ö8'in üçüncü seçiminin tahta futbolu olduğu görülmektedir. Ö8 bu seçiminin gerekçesinde ise futbolu sevdiğini, tahta futbolunu günümüzdeki langırt oyununa benzettiğini ifade etmiştir. Ö8 fazladan bir seçim yaparak 4.seçiminde salıncağı seçmiştir ve gerekçesinde salıncakta sallanmanın çok eğlenceli olduğunu ve artık parka gidemediğini ifade etmiştir. Ö18'in vermiş olduğu cevaplardan da anlaşılacağı üzere görseller aracılığıyla geçmiş ve günümüz arasında teknolojik gelişim olarak bağlantı kurabildiği görülmektedir.

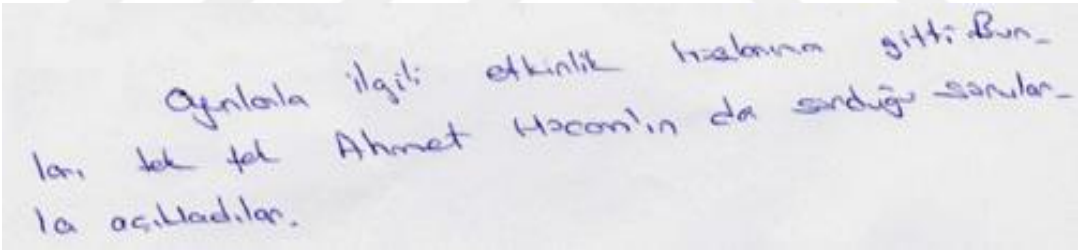
Araştırmacı tarafından tüm sorulara vermiş olduğu cevaplar değerlendirildiğinde ortalama olarak bulunan Ö18'in cevabı ise şu şekildedir:

Ö18'in geçmiş dönemdeki oyunlar/oyuncaklar içerisinde ilk seçiminde dönme dolabı ikinci seçiminde parkı (salıncak görseli) ve üçüncü seçiminde ise ip atlamayı seçtiği görülmektedir. Ö18 yapmış olduğu seçimlerin hepsi için "çok güzel olduğu için" ifadelerini kullanarak duygu ve düşüncelerini tam olarak belirtmediği görülmektedir.

Aşağıda araştırmacı tarafından, geçmiş dönemin ve günümüz döneminin yaşamından kesitler etkinliğiyle ilgili olarak öğretmen ve araştırmacı günlüklerine yer verilmiştir.

Öğretmen Günlüğü

Oyunlarla ilgili etkinlik hazırlanma gitti. Bun-
ları tek tek Ahmet Hocanın da sorduğu sorular-
la açıklandılar.

Araştırmacı Günlüğü

(3 Mart 2016)

"Geçmiş Dönemde ve Bugün Çocukluğa Dair Görseller"

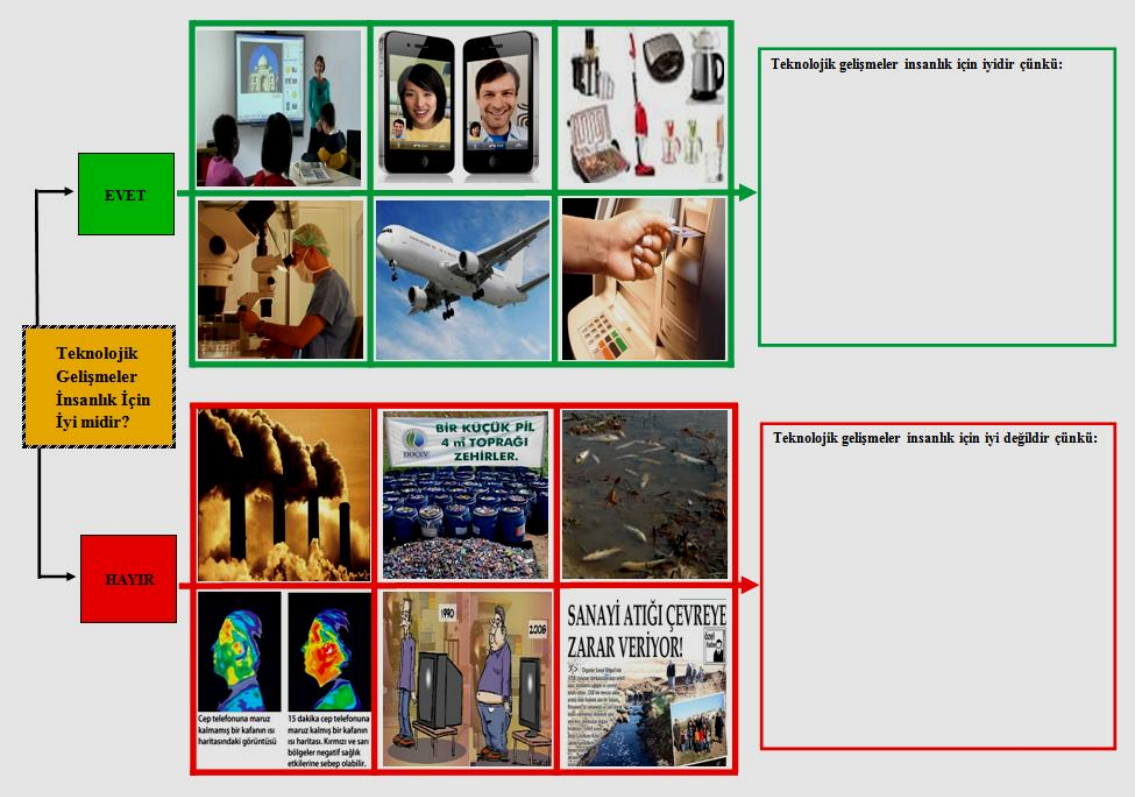
"Geçmiş Dönemde ve Bugün Çocukluğa Dair Görseller" etkinliğini öğrenciler çok sevdiler. Kimi öğrenciler geçmişte oynanan oyunların artık oynanmadığını teknolojik aletlerin gelişmesiyle birlikte insanların evlerinden çıkmadıklarını anlattılar, hatta bu konuda özeleştiri yapanlar da oldu. Öğrenciler oyunlar ve oyuncaklar hakkında anılarını anlattılar.

Görsel materyaller aracılığıyla buluşların ve teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkilerini tartışır" kazanımına ait ikinci etkinlik olan "Eskiden ve Günümüzde Çocukluğa Dair Görseller" adlı etkinlikte öğrencilerin sınıf içerisinde görselleri inceleyerek vermiş oldukları cevaplar ve çalışma yaprağındaki sorulara vermiş oldukları cevaplar dâhilinde yapılan değerlendirmede genel olarak başarılı oldukları görülmektedir. Ortalama olarak değerlendirilen Ö1, Ö4, Ö18 ve Ö22'nin yanıtlarında düşüncelerini yeterince ifade etmedikleri ve görsellerden sonuç çıkarmada yeterince başarılı olmadıkları görülmüştür. Boş/anlamsız kategorisinde yer alan Ö14 bir önceki etkinlikte olduğu gibi ders ortamında derse kayıtsız kaldığı ve çalışma kâğıdına vermiş olduğu cevapların konuyla ilgili olmadığı gözlenmiştir.

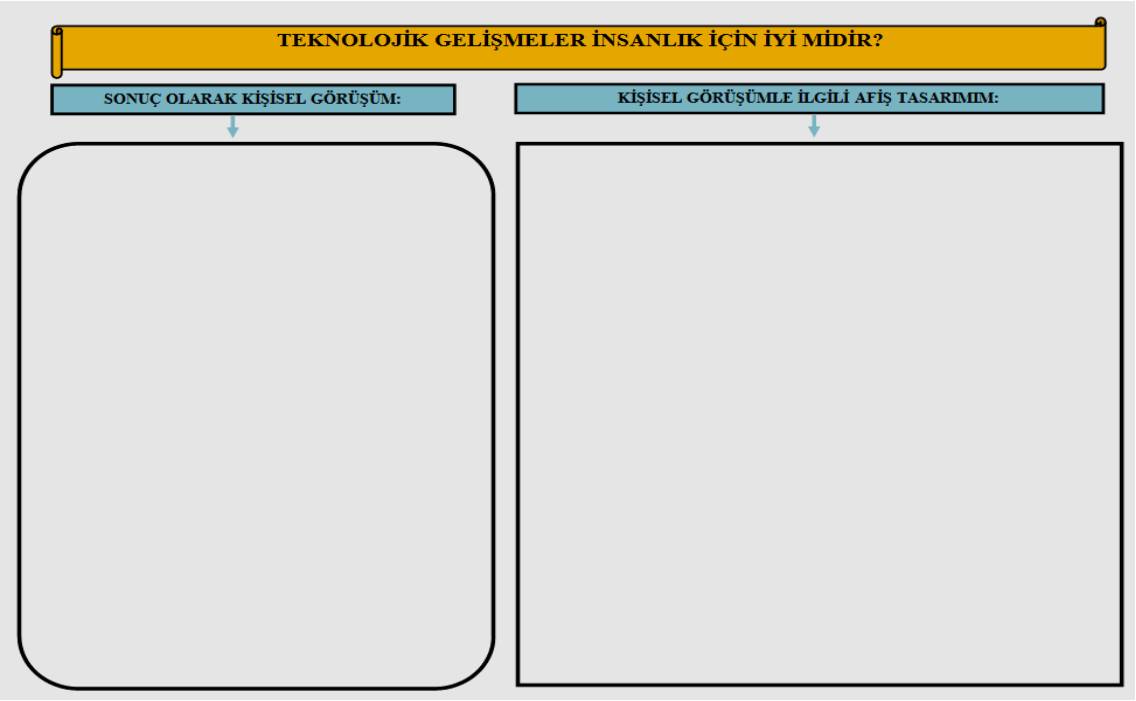
4.2.4.3. "Beyin Fırtınası" Etkinliğinin Değerlendirilmesi

Beyin fırtınası etkinliğinde teknolojinin gelişmesinin hayatımıza olumlu ve olumsuz yönlerini gösteren iki ayrı kategoride oluşturulmuş birtakım görseller yer almaktadır. Sınıfta araştırmacının yönlendirmeleriyle öğrenciler, teknolojinin olumlu yönleriyle ilgili olan tüm görselleri inceleyip tartışmışlardır. Sonrasında öğrenciler, görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için neden iyi olduğuna dair çıkarımlarda bulunmuşlardır. Daha sonra yine araştırmacının yönlendirmeleriyle öğrenciler sınıfta teknolojinin hayatımıza olumsuz etkilerini gösteren görselleri inceleyip tartışmışlardır.

Aşağıda araştırmacı tarafından "Beyin Fırtınası" Etkinliğine yer verilmiştir:

Teknolojinin iyi ve kötü yanlarıyla ilgili tüm görsellerin incelenmesinden sonra öğrencilere başka bir sayfada hazırlanmış olan teknolojinin insanlık için iyi mi yoksa kötü mü olduğuna dair sonuç olarak kişisel görüşlerini ifade edecekleri çalışma yaprağı sunulmuştur. Araştırmacı tarafından aşağıda bu çalışma yaprağına yer verilmiştir:

Öğrenciler bu çalışma yaprağında teknolojinin olumlu ve olumsuz yönlerini inceledikten sonra teknolojinin insanlık için iyi mi yoksa kötü mü olduğuna dair kendi kişisel fikirlerini belirtmişlerdir ve görsel okuma kapsamında sonuç olarak kişisel çıkarımlarını destekleyen birer afiş tasarlamışlardır.

Beyin fırtınası etkinliği çalışma yaprakları, araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre değerlendirilmiştir (Bakınız, Ek 9). Çok nitelikli, nitelikli, ortalama, geliştirilmeli ve boş/anlamsız kategorilerinden oluşan değerlendirme sonucu aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

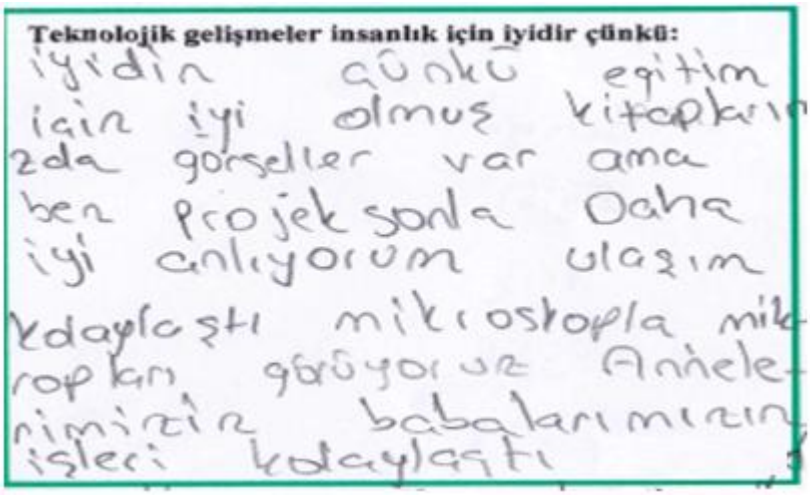
Tablo 27.*"Beyin Fırtınası"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı

Gelmeyen	**Boş / Anlamsız**	**Geliştirilmeli**	**Ortalama**	**Nitelikli**	**Çok Nitelikli**	**Toplam**
Ö12	Ö14	-	Ö1, Ö6, Ö7, Ö22	Ö2, Ö4, Ö15, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21	Ö3, ,Ö5, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö13, Ö16, Ö17	**22**
1	**1**	-	**4**	**7**	**9**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarındaki ifadelerinin 9'u "çok nitelikli", 7'si "nitelikli", 4'ü "ortalama" ve 1'i "boş/anlamsız" olarak değerlendirilmiştir. Dersin işlendiği gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 1'dir.

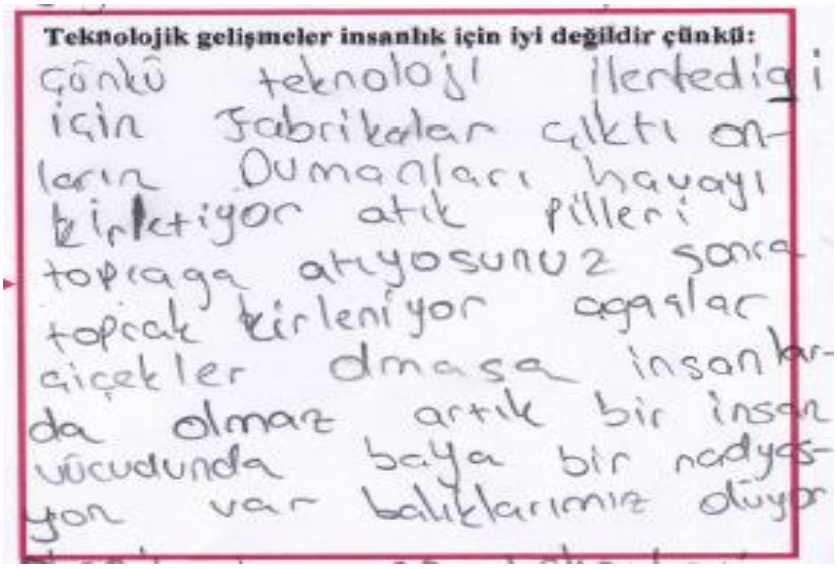
Araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik olarak aşağıda çok nitelikli olarak değerlendirilenler arasından Ö3, Ö8, Ö11 ve Ö16'dan birtakım örnekler sunulmuştur.

Ö3'ün görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için iyi olduğuna dair çıkarımı şu şekildedir:

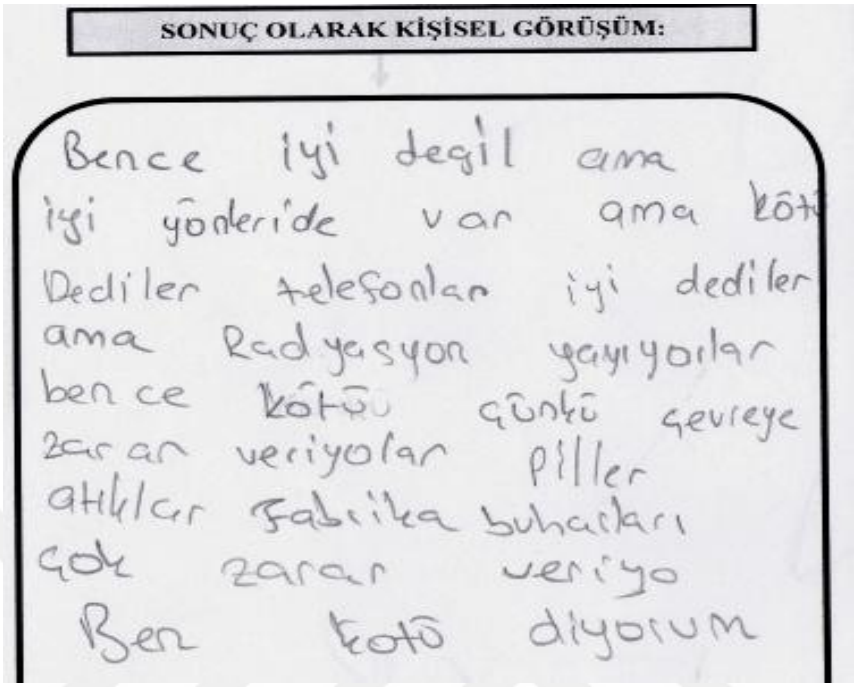
Ö3 teknolojik gelişmelerin olumlu yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak teknolojinin gelişmesiyle birlikte eğitim alanında kullanılan projeksiyonun dersi daha iyi anlamasına katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Mikroskop örneğinde teknolojik gelişimin tıp alanına etkisinden bahsetmiştir. Son olarak ise teknolojinin işlerimizi kolaylaştırdığını ifade etmiştir.

Ö3'ün görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için iyi olmadığına dair çıkarımı ise şu şekildedir:

Ö3 teknolojinin gelişmesinin olumsuz yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak teknolojinin gelişmesiyle birlikte fabrikalardan çıkan dumanların havayı kirlettiğini ifade etmiştir. Daha sonra pillerin toprağa atılmasından toprağın kirlendiğinden, ağaçların, çiçeklerin bundan zarar gördüğünden bahsetmiştir.

Ö3'ün teknolojinin gelişiminin insanlık için iyi ve kötü taraflarına dair görselleri inceleyerek düşüncelerini yazmasından sonra sonuç olarak kişisel görüşü şu şekildedir:

Ö3 teknolojinin insanlık için iyi olup olmadığına dair sonuç olarak kişisel görüşünde teknolojinin gelişiminin insanlık için kötü olduğunu ifade etmiştir. Ö3 kişisel görüşlerinde teknolojinin gelişiminin çevre kirliğine ve insan sağlığına zararlarından örnekler vermiştir.

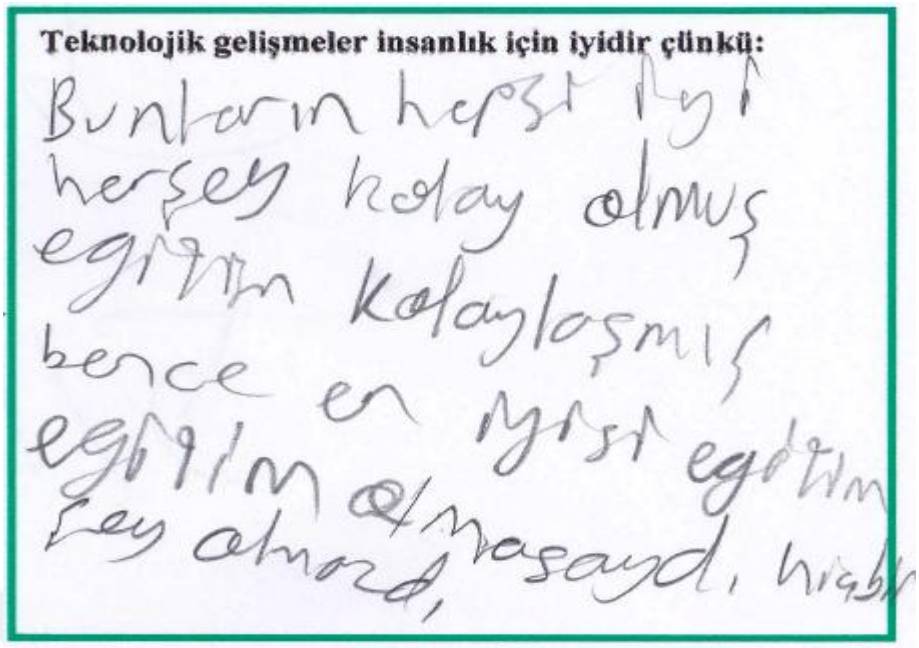
Ö3'ün teknolojinin insanlık için iyi olup olmadığına dair kişisel görüşünü destekleyen afiş tasarımı ise şu şekildedir:

KİŞİSEL GÖRÜŞÜMLE İLGİLİ AFİŞ TASARIMIM:

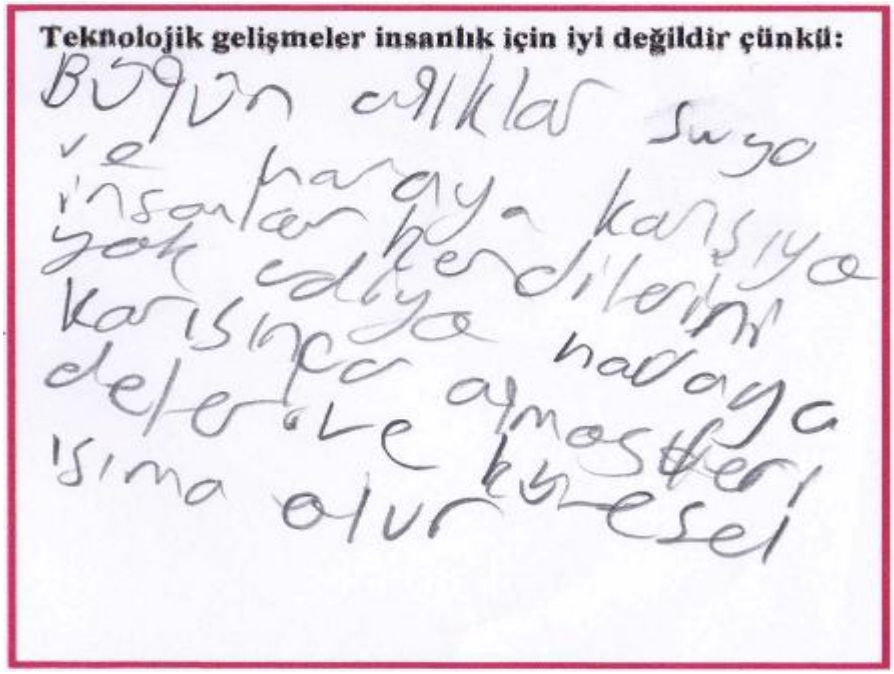
Ö3, tasarlamış olduğu afişinde kişisel görüşünü destekleyen teknolojinin insanlığa zararlarını konu edinmiştir. Çevreye atılan pillerin ağaçlara zarar vermesiyle ilgili yapmış olduğu çizimde doğanın zarar görmesiyle insanların da zarar göreceğine ilişkin bir afiş tasarlamıştır. Tasarımın kullandığı slogan ise" zarar verme doğaya, kalsın dünyada insanlar" olarak tasarlamış olduğu afişle uyum içerisindedir.

Araştırmacı tarafından çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö8'in görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için iyi olduğuna dair çıkarımı ise şu şekildedir:

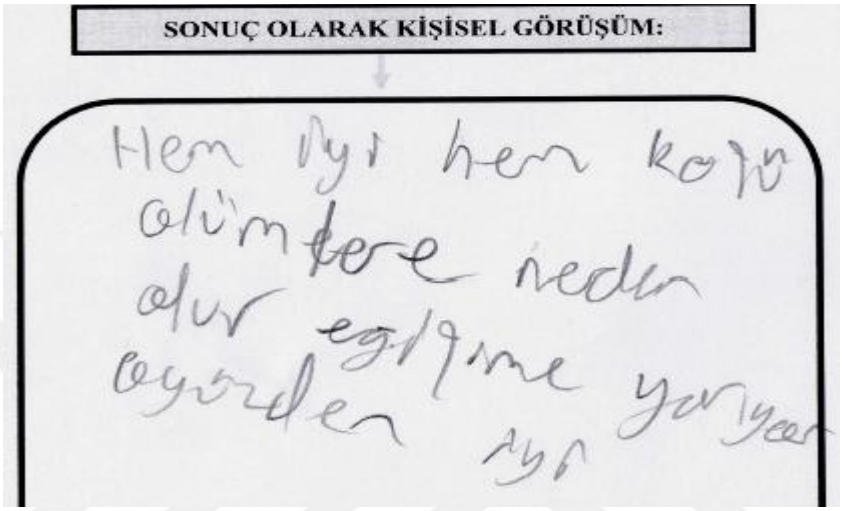
Ö8 teknolojik gelişmelerin olumlu yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak teknolojinin gelişmesiyle birlikte hayatın kolaylaştığını en çok eğitim alanına faydası olduğunu belirtmiştir.

Ö8'in teknolojinin gelişmesinin olumsuz yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için kötü olduğuna dair çıkarımı şu şekildedir:

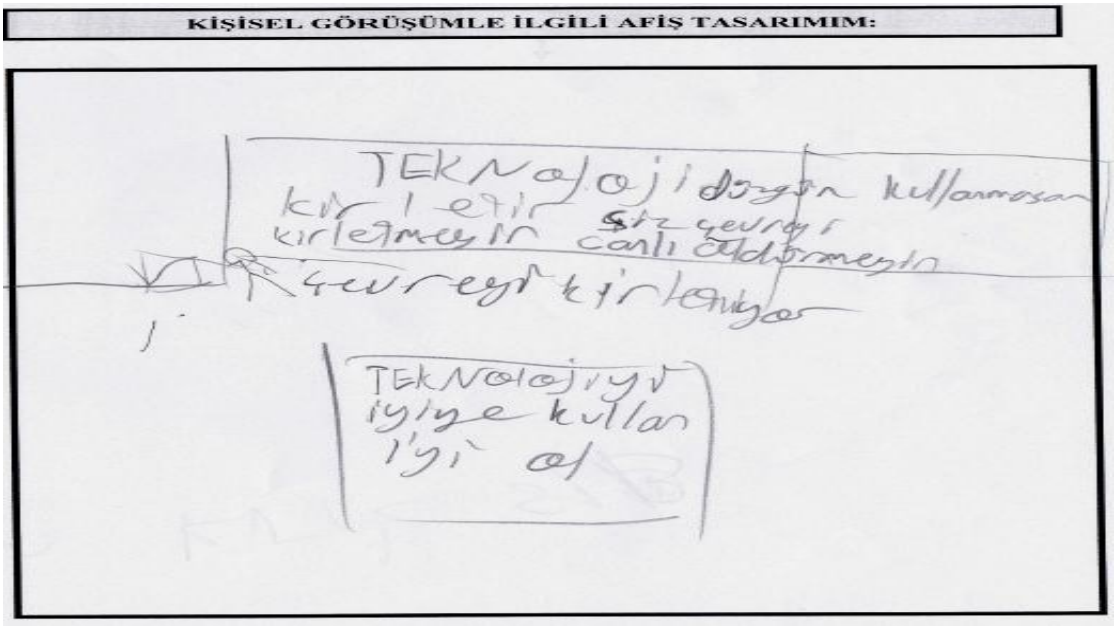
Ö8 teknolojinin gelişmesinin olumsuz yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak teknolojinin gelişmesiyle birlikte çevre kirliğine örnek verip atmosferin kirlenmesinin küresel ısınmaya neden olacağını belirtmiştir.

Ö8'in teknolojinin gelişiminin insanlık için iyi ve kötü taraflarına dair görselleri inceleyerek düşüncelerini yazmasından sonra sonuç olarak kişisel görüşü şu şekildedir:

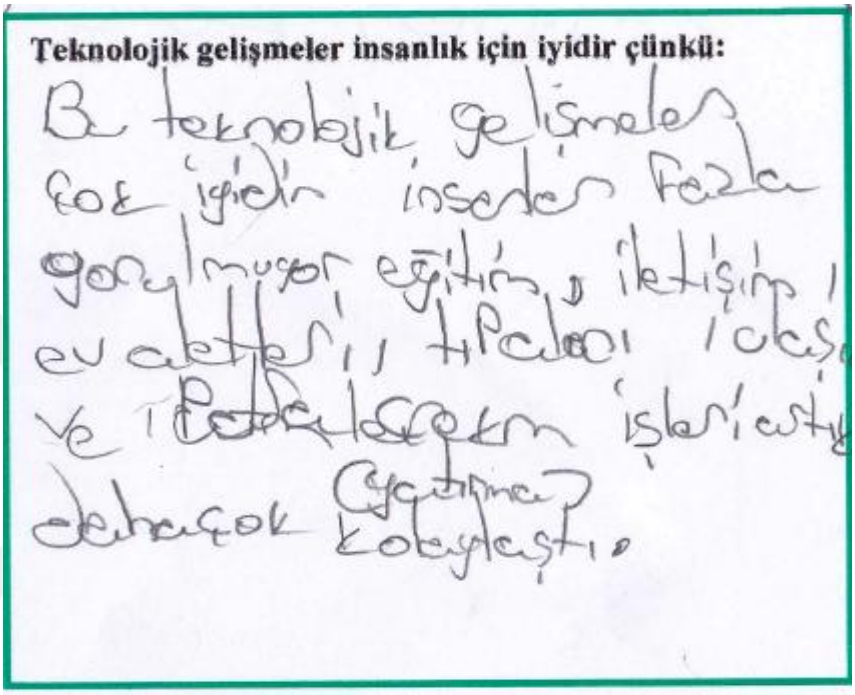
Ö8 kişisel görüşünde teknolojik gelişimin hem iyi hem de kötü olduğunu belirtmiştir. Teknolojik gelişimin olumsuz yönü olarak ölümlere neden olabileceğine, olumlu yönü olarak ise eğitime katkısına değinmiştir.

Ö8'in teknolojinin insanlık için iyi olup olmadığına dair kişisel görüşünü destekleyen afiş tasarımı ise şu şekildedir:

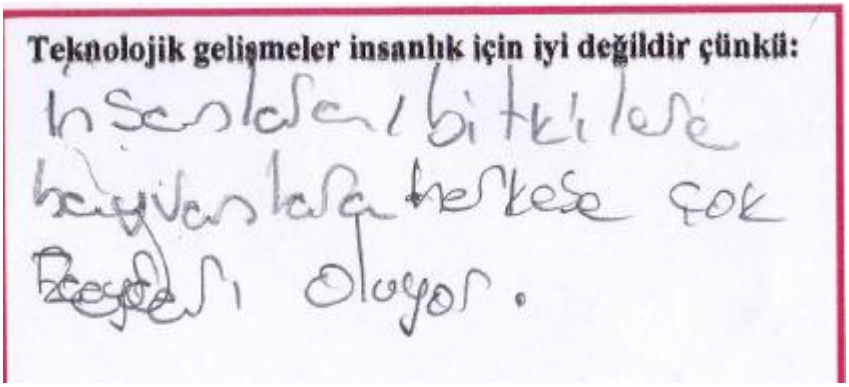
Ö8 afiş tasarımında çevreyi kirleten bir insan çizimi yaparak "Teknolojiyi düzgün kullanmazsan kirletir çevreyi, siz çevreyi kirletmeyin canlı öldürmeyin" ve "Teknolojiyi iyiye kullan iyi ol" sloganlarını kullanmıştır.

Çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö16'nın görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için iyi olduğuna dair çıkarımı şu şekildedir:

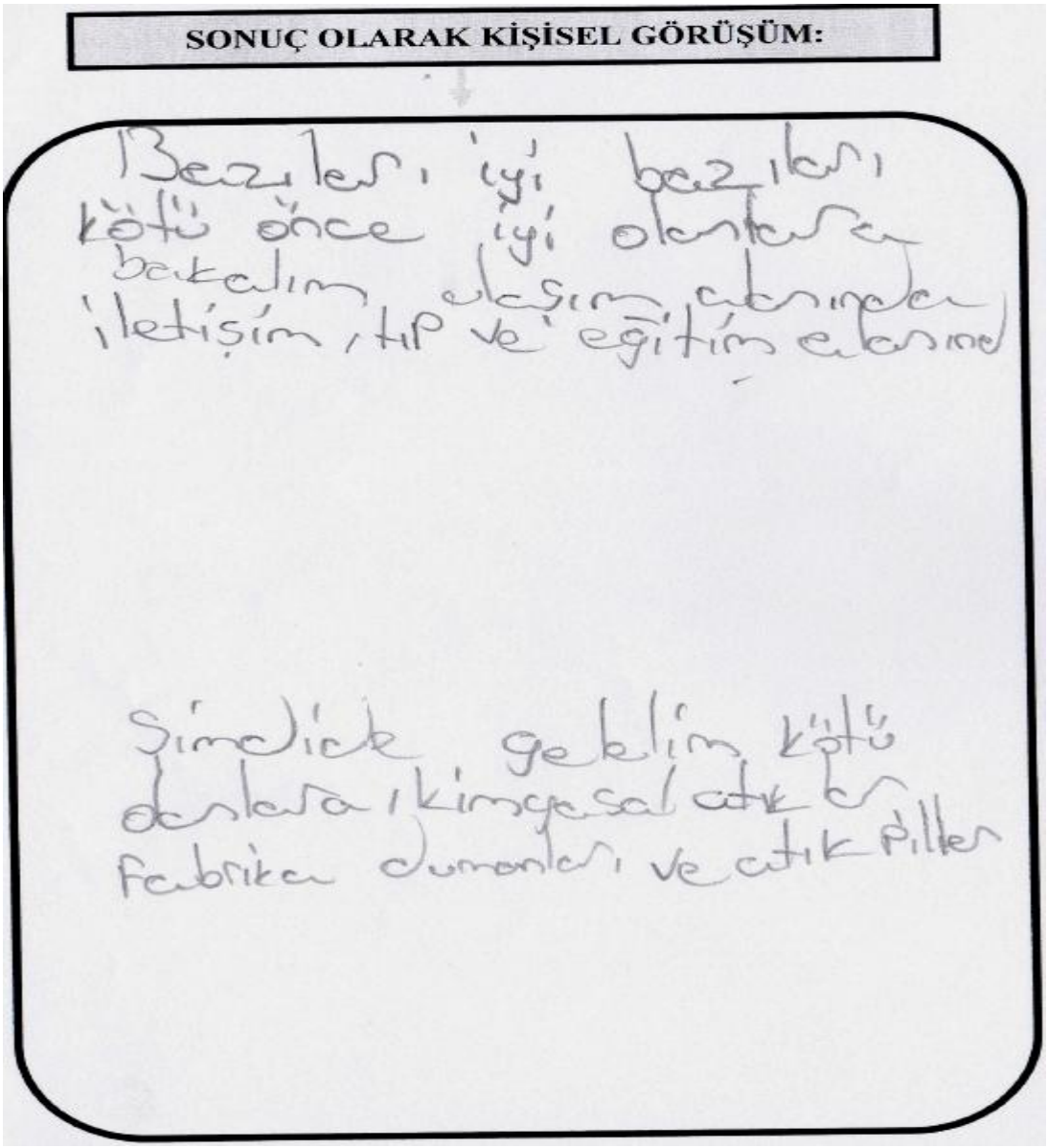
Ö16 teknolojik gelişmelerin olumlu yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak, teknolojik gelişmelerin eğitim, iletişim, tıp, ulaşım alanlarında ve para çekme-yatırma işlerinde kolaylık sağlayarak insanların fazla yorulmadığını belirtmiştir.

Ö16'nın teknolojinin gelişmesinin olumsuz yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için kötü olduğuna dair çıkarımı şu şekildedir:

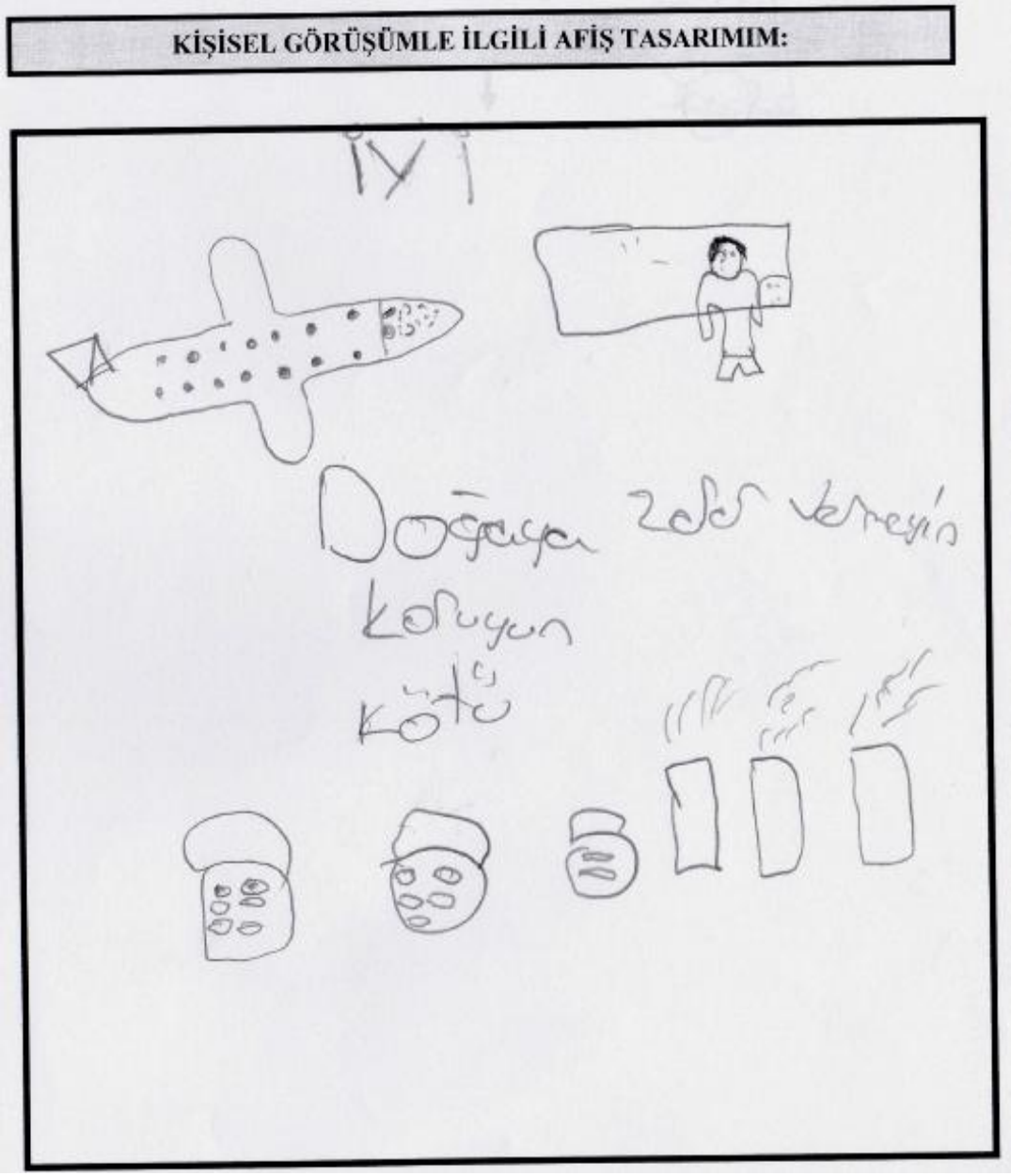
Ö16 teknolojinin gelişmesinin olumsuz yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlara, bitkilere, hayvanlara çok zararı olduğunu ifade etmiştir.

Ö16'nın teknolojinin gelişiminin insanlık için iyi ve kötü taraflarına dair görselleri inceleyerek düşüncelerini yazmasından sonra sonuç olarak kişisel görüşü şu şekildedir:

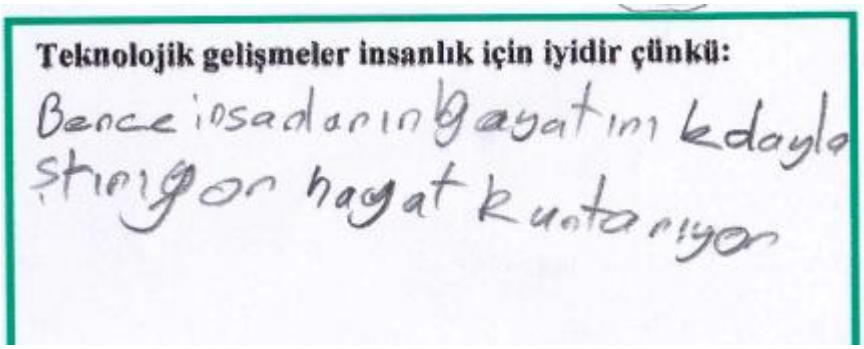
Ö16 kişisel görüşünde teknolojik gelişimin hem iyi hem de kötü olduğunu belirtmiştir. Teknolojik gelişimin olumlu yönü olarak ulaşım, iletişim, tıp ve eğitim alanlarına katkılarına, olumsuz yönü olarak ise çevre kirliliğine sebebiyet vermesine değinmiştir.

Ö16'nın teknolojinin insanlık için iyi olup olmadığına dair kişisel görüşünü destekleyen afiş tasarımı ise şu şekildedir:

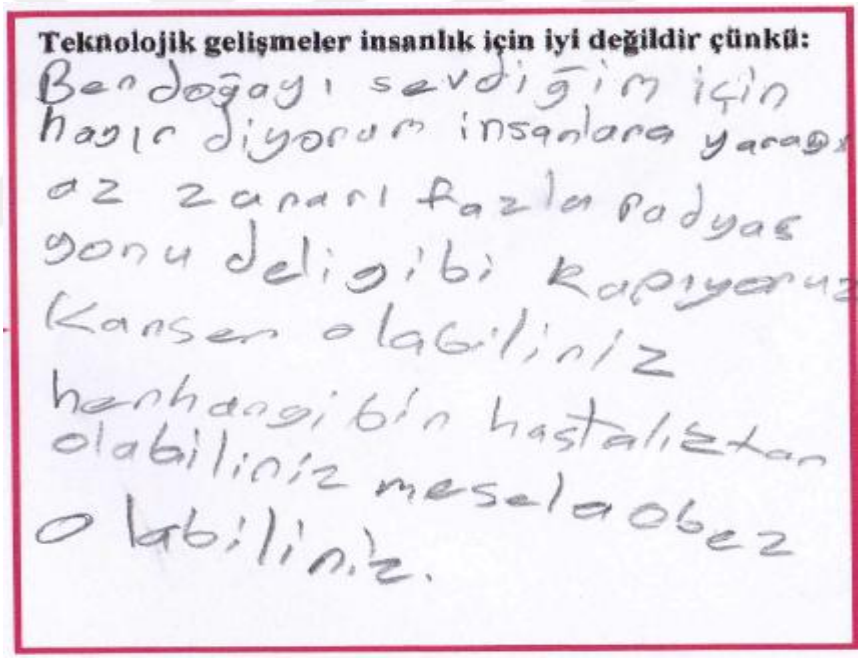
Ö16 afiş tasarımında teknolojinin insanlık için iyi ve kötü yönleriyle ilgili olarak iki ayrı kategori oluşturmuştur. İyi yönü olarak uçak ve telefon çizimi yapmış, kötü yönü olarak ise çevre atıkları ve fabrika bacasından çıkan duman çizimi yapmıştır. Ö16 afiş tasarımına yönelik olarak "Doğaya zarar vermeyin, koruyun" sloganını geliştirmiştir.

Araştırmacı tarafından çok nitelikli olarak değerlendirilen Ö11'in görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için iyi olduğuna dair çıkarımı ise şu şekildedir:

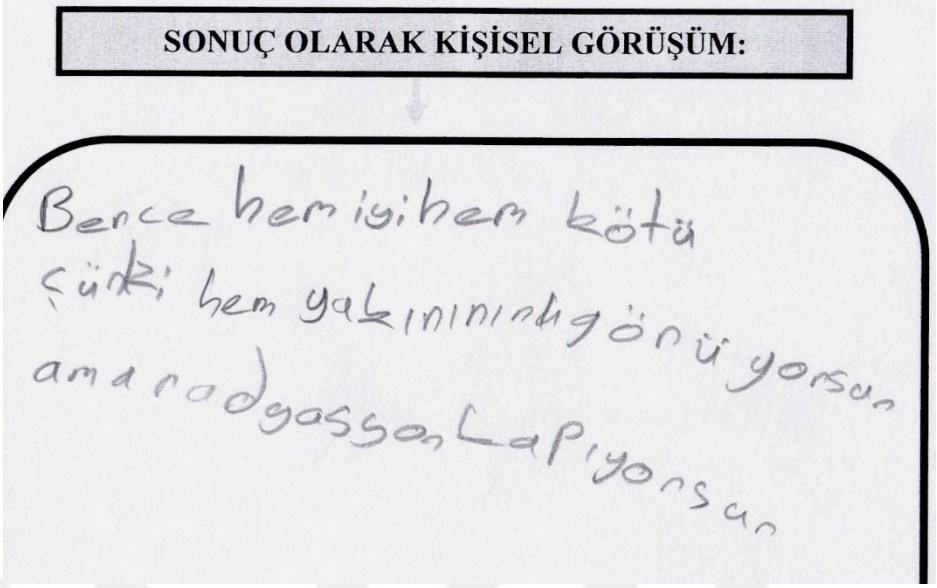
Ö11 teknolojik gelişmelerin olumlu yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak, teknolojik gelişmelerin insanların hayatını kolaylaştırdığı ve hayat kurtardığını belirtmiş ancak duygu ve düşüncelerini tam anlamıyla ifade etmemiştir.

Ö11'in teknolojinin gelişmesinin olumsuz yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için kötü olduğuna dair çıkarımı ise şu şekildedir:

Ö11 teknolojinin gelişmesinin olumsuz yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlara yararının az zararının ise fazla olduğunu belirtmiştir. Bu konuda insanların radyasyona maruz kalarak birtakım hastalıklara yakalanabileceğini ifade etmiştir.

Ö11'in teknolojinin gelişiminin insanlık için iyi ve kötü taraflarına dair görselleri inceleyerek düşüncelerini yazmasından sonra sonuç olarak kişisel görüşü şu şekildedir:

Ö11 kişisel görüşünde teknolojik gelişimin hem iyi hem de kötü olduğunu belirtmiştir. Görüntülü konuşmadan görselinden yola çıkarak, telefonda yakınınla görüşme yapıyorsun ancak radyasyona maruz kalıyorsun düşüncesini ifade etmiştir.

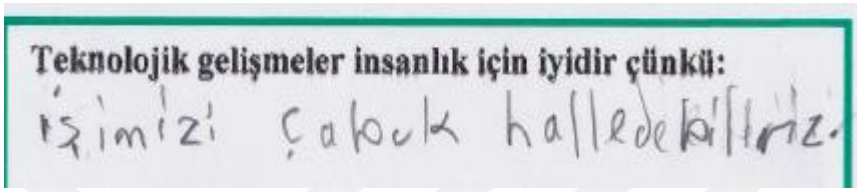
Ö11'in teknolojinin insanlık için iyi olup olmadığına dair kişisel görüşünü destekleyen afiş tasarımı ise şu şekildedir:

Ö11 afiş tasarımında görüntülü konuşma yaptıktan sonra radyasyona maruz kalarak başı ağrıyan bir kişiyi çizmiştir.

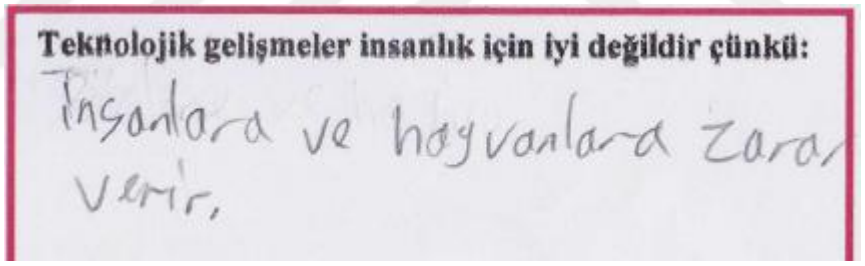
Araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik olarak ortalama nitelikli değerlendirilenler içerisinden aşağıda Ö21'den örnekler sunulmuştur.

Nitelikli olarak değerlendirilen Ö21'in görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için iyi olduğuna dair çıkarımı şu şekildedir:

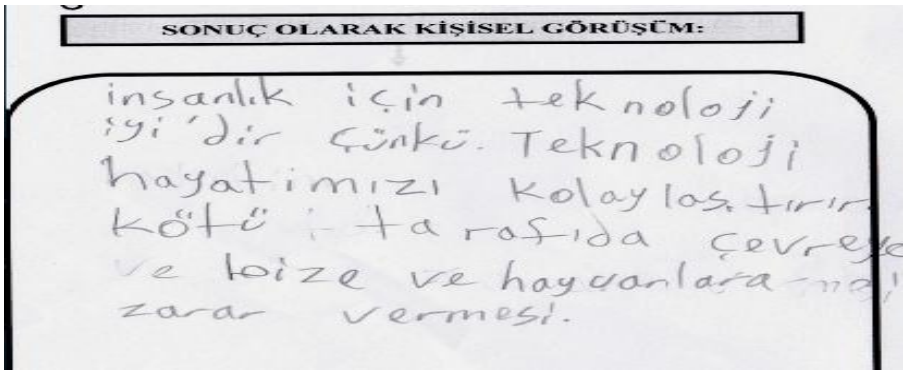
Ö21 teknolojik gelişmelerin olumlu yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak sadece "işimizi çabuk halledebilir" ifadelerini kullanmıştır.

Ö21'in teknolojinin gelişmesinin olumsuz yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için kötü olduğuna dair çıkarımı şu şekildedir:

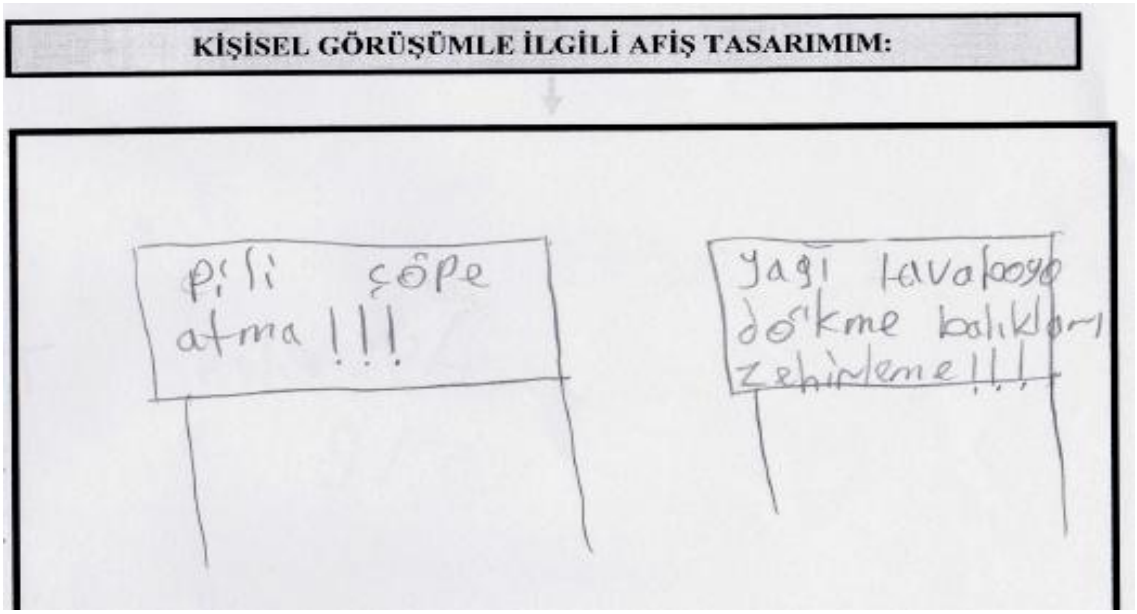
Ö21 teknolojik gelişmelerin olumsuz yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak, sadece "insanlara ve hayvanlara zarar verir" ifadelerini kullanmıştır.

Ö21'in teknolojinin gelişiminin insanlık için iyi ve kötü taraflarına dair görselleri inceleyerek düşüncelerini yazmasından sonra sonuç olarak kişisel görüşü şu şekildedir:

Ö21 kişisel görüşünde teknolojik gelişimin hem iyi hem de kötü olduğunu belirtmiştir. Teknolojinin iyi tarafı ile ilgili hayatımızı kolaylaştırdığını, kötü tarafı ile ilgili olarak ise bize, çevremize ve hayvanlara zarar verdiği ifadelerini kullanmıştır.

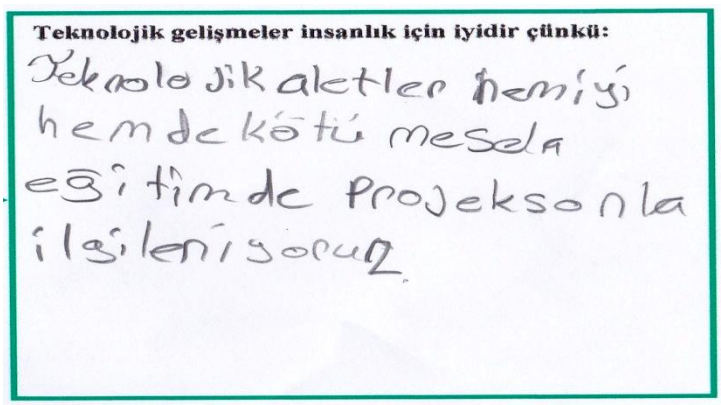
Ö21'in teknolojinin insanlık için iyi olup olmadığına dair kişisel görüşünü destekleyen afiş tasarımı ise şu şekildedir:

Ö21, afiş tasarımında birer pano çizerek üzerlerine slogan olarak "pili çöpe atma!", "yağı lavaboya dökme, balıkları zehirleme" ifadelerini kullanmıştır. Ö21, görüldüğü üzere teknolojinin çevreye zararlarıyla ilgili bir afiş tasarlamıştır.

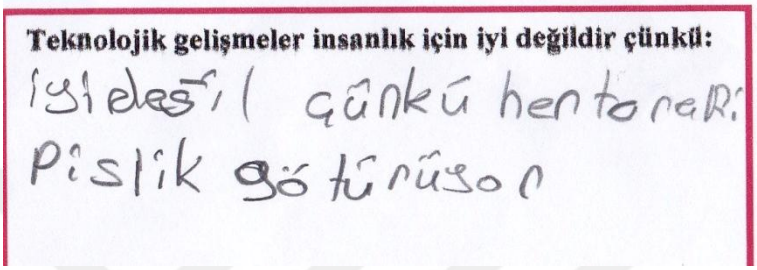
Araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik olarak ortalama olarak değerlendirilenler içerisinden aşağıda Ö7'den örnekler sunulmuştur.

Ortalama olarak değerlendirilen Ö7'nin görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için iyi olduğuna dair çıkarımı şu şekildedir:

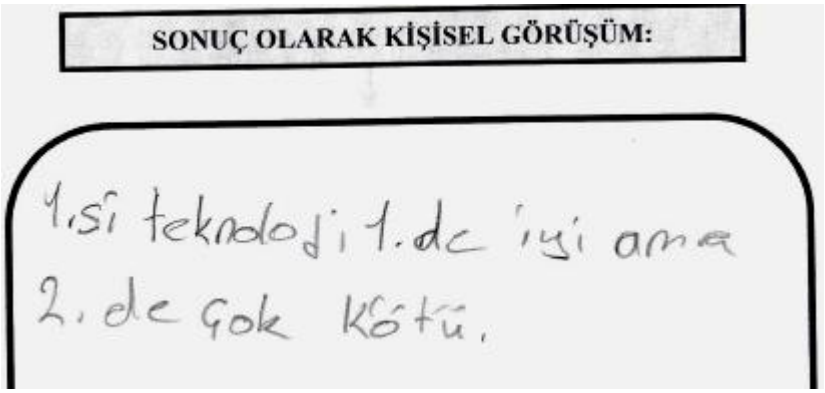
Ö7 teknolojik gelişmelerin olumlu yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak teknolojik aletlerin hem iyi gem de kötü olduğu fikrindedir. Örnek olarak " eğitimde projeksiyonla ilgileniyoruz" ifadelerini kullanmıştır. Ancak vermiş olduğu örnek için olumlu ya da olumsuz bir tutum sergilediği net bir şekilde anlaşılmamaktadır.

Ö7'nin teknolojinin gelişmesinin olumsuz yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için kötü olduğuna dair çıkarımı şu şekildedir:

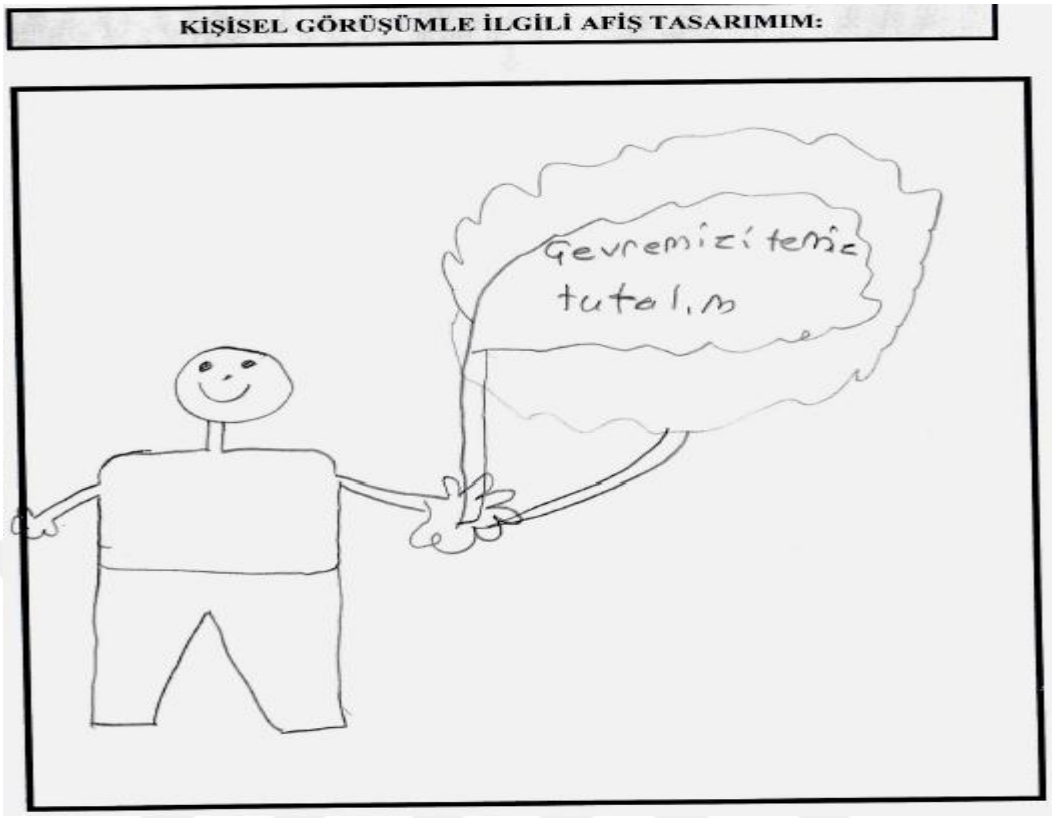
Ö7, teknolojik gelişmelerin olumsuz yönleriyle ilgili görsellerden yola çıkarak "iyi değil çünkü her tarafı pislik götürüyor" ifadelerini kullanmıştır. Ö7'nin duygu ve düşüncelerini tam anlamıyla ifade edemediği görülmektedir.

Ö7'in teknolojinin gelişiminin insanlık için iyi ve kötü taraflarına dair görselleri inceleyerek düşüncelerini yazmasından sonra sonuç olarak kişisel görüşü şu şekildedir:

Ö7, kişisel görüşünde yine duygu ve düşüncelerini daha açık bir şekilde ifade etmemiştir.

Ö7'nin teknolojinin insanlık için iyi olup olmadığına dair kişisel görüşünü destekleyen afiş tasarımı ise şu şekildedir:

Ö7, afiş tasarımında bir insan resmi çizerek "çevremizi temiz tutalım" sloganını kullanmıştır.Ö7'ninafiş tasarımında teknolojik gelişimle bir bağ kurabildiği tam olarak anlaşılmamaktadır.

"Beyin Fırtınası" etkinliğinin derste işlendiği saatte Sosyal Bilgiler öğretmeninin başka bir sınıfta ders işliyor olması sebebiyle bu etkinliğe yönelik öğretmen günlüğü tutulamamıştır. Bu nedenle araştırmacı tarafından aşağıda sadece araştırmacı günlüğüne yer verilmiştir.

Araştımacı Günlüğü:

Beyin Fırtınası Etkinliği ***(7 Mart 2016)***

Beyin fırtınası etkinliğinde öğrenciler teknolojinin zararları ve yararlarını etkinlikteki tüm görselleri inceleyerek anlattılar. Derse katılım oldukça iyiydi. Öğrenciler teknolojinin zararları ve yararları ile ilgili tüm görselleri inceledikten sonra teknolojinin insanlık için iyi mi yoksa kötü mü olduğuna dair kişisel görüşlerini belirttiler. Burada kişisel görüşlerini destekleyen afiş tasarlama etkinliğinde öğrenciler önce zorlandılar ancak işe koyulunca çoğu öğrenci afiş tasarlayabildi.

“Görsel materyaller aracılığıyla buluşların ve teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkilerini tartışır” kazanımına ait üçüncü etkinlik olan “beyin fırtınası” adlı etkinlikte öğrencilerin sınıf içerisinde görselleri inceleyerek vermiş oldukları cevaplar ve etkinlik kâğıdında görsellerden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini ifade etmeleri, görsellerden bir sonuç çıkarmaları ve afiş tasarlamaları dâhilinde yapılan değerlendirmede genel olarak başarılı oldukları görülmektedir. Ortalama olarak değerlendirilen Ö1, Ö6, Ö7 ve Ö22’nin yanıtlarında düşüncelerini yeterince ifade etmedikleri ve görsellerden sonuç çıkarmada yeterince başarılı olmadıkları görülmüştür. Boş/anlamsız kategorisinde yer alan Ö14, ders ortamında derse kayıtsız kalarak çalışma yaprağındaki soruları cevapsız bırakmış ve afiş tasarlama etkinliğinde de hiçbir çizim yapmamıştır.

4.2.4.4. “Teknolojinin Efendisi miyiz, Yoksa Kölesi mi?” Etkinliğinin Değerlendirilmesi

“Teknolojinin efendisi miyiz, yoksa kölesi mi?” adlı bu etkinlikte görsel kanıtlar temelinde hazırlanmış gazete haberi, karikatür, afiş ve fotoğraflar kullanılmıştır. Etkinlikte kullanılan tüm görseller teknoloji bağımlılığı ile ilgili birer örnek teşkil etmektedir. Öğrenciler etkinlik sürecinde tüm görsellerden yola çıkarak teknoloji kullanımı konusunda özeleştiride bulunmuşlardır. Araştırmacı tarafından aşağıda “Teknolojinin Efendisi miyiz, Yoksa Kölesi mi?” etkinliğine yer verilmiştir:

Teknolojinin Efendisi miyiz, Yoksa Kölesi mi?

Görsel Kanıt 1: *Teknoloji bağımlılığıyla ilgili bir gazete haberi*

Çağın Yeni Hastalığı: Teknoloji Bağımlılığı

BİLGİSAYAR, tablet, internet... Kısaca, teknoloji bağımlılığı çocuk ve ergenlerde akıl almaz boyutlara ulaştı.

Odasından çıkmayan, yemek yemeyen, kimseyle konuşmayan, hareket etmeyen bir nesil söz konusu. Çoğu aile, çocuklarının kış döneminde okula bile gitmek istemediğinden yakınıyor. Yaz tatilinde denize gitmeyen, dışarıda oyun oynamayan çocuklarının tablet, bilgisayar ve internet bağımlılığı tedavisi için hastanelerin psikiyatri bölümlerine başvuran ailelerin sayılarında da ciddi oranda artış yaşanıyor.

www.hurriyet.com.tr 01.12.2015

Görsel Kanıt 2: *Teknoloji kullanımına dair bir karikatür*

Görsel Kanıt 3: *Tabletle oynayan çocuklara dair bir fotoğraf*

www.cocukpsikologum.com'dan alınmıştır.

Görsel Kanıt 4: *Teknoloji bağımlılığıyla ilgili bir afiş*

Görsel Kanıt 5: *Günümüzde bayram ziyaretine dair bir fotoğraf*

Sınıfta araştırmacının yönlendirmeleriyle öğrenciler tüm görselleri inceleyip, üzerlerinde tartışmışlardır. Araştırmacı tarafından aşağıda sınıf içerisinde görsel okuma sürecinde yaşanan tartışmalardan bir örnek verilmiştir.

Örnek Ders Gözlemi:

Örnek ders gözlemine ait görsel kanıt:

Görsel Kanıt 1: *Teknoloji bağımlılığıyla ilgili bir gazete haberi*

Çağın Yeni Hastalığı: Teknoloji Bağımlılığı

BİLGİSAYAR, tablet, internet... Kısaca, teknoloji bağımlılığı çocuk ve ergenlerde akıl almaz boyutlara ulaştı.

Odasından çıkmayan, yemek yemeyen, kimseyle konuşmayan, hareket etmeyen bir nesil söz konusu. Çoğu aile, çocuklarının kış döneminde okula bile gitmek istemediğinden yakınıyor. Yaz tatilinde denize gitmeyen, dışarıda oyun oynamayan çocuklarının tablet, bilgisayar ve internet bağımlılığı tedavisi için hastanelerin psikiyatri bölümlerine başvuran ailelerin sayılarında da ciddi oranda artış yaşanıyor.

www.hurriyet.com.tr 01.12.2015

Araştırmacı: *"Habere ait görseli ve metni incelediğiniz zaman neler düşünüyorsunuz? Aranızda habere dair benzer bir durumu yaşayan var mı?*

Ö11: *"Biz mi oyun oynuyoruz, oyun mu bizi oynuyor belli değil"*

Ö2: *"Biz bayağı teknolojinin kölesi olmuşuz. Ben önceden bilgisayarın başından kalkmıyordum, okula gelmek istemiyordum. Ondan sonra ailem bilgisayarı kaldırdı."*

Ö3:*"İnternetin yararları da var zararları da ama zararları gerçekten ciddi. Çünkü biz radyasyona maruz kalıyoruz, bedenimize zarar veriyor. Ayrıca bir yere gitmek istemiyoruz, bilgisayarın başından kalkmıyoruz, oyun oynuyoruz. Oradaki sanki ayrı bir dünya, bizim yaşadığımız ayrı bir dünya"*

Ö16:*"Beyin ısımız gittikçe daha da artıyor, 15 dakika durduğumuzda bayağı bir artıyor. Teknolojinin kölesi oluyoruz. Mesela tatilde biri aşağıya çağırdığında*

tableti elimize alıyoruz, aşağı inmek, oyun oynamak istemiyoruz. Yazın bir yere gitmek istemiyoruz. Hep tablet, internet başındayız."

Araştırmacı: *"Peki senin ailen bilgisayar başında çok vakit geçirmenle ilgili bu durumdan hiç şikâyetçi oldu mu?"*

Ö16: *"Abimle ben bilgisayar ve tabletle çok oynuyorduk. Annemler bilgisayarı yasakladılar. Hafta sonları bile zor oynuyoruz. Hafta sonları sadece tabletle oynayabiliyoruz"*

Ö21: *"Teknolojinin bu konuda zararı olmuş. Çocuklar hiç denize gitmez olmuş, okula gitmek istemiyorlarmış."*

Ö19: *"Ben yazın bilgisayar ve tabletle çok oynadım. Köye gitmiyordum çünkü köyde internet yok. Okul açıldığında okula gelmek istemiyordum"*

Ö8: *"Biz aslında teknolojinin kölesi olmuşuz. Hem maddi olarak da zararı var. Çocuk oyunu oynuyor. Artık sıkılıyor. İstediği oyunlar sürekli gelişiyor. Oyunla ilgili sürekli bir şeyler geliştiriliyor. Çocukta bu durumda bu oyunu oynayabileceği başka bir bilgisayar istiyor. Ailesi alıyor, bir ay sonra yenisi çıkıyor. Hem maddi olarak zararı var, hem de beynimize zararı oluyor."*

Daha sonra diğer tüm etkinliklerde olduğu üzere öğrencilere çalışma yaprakları dağıtılmıştır. Öğrencilerden ders süresince görsel okuma etkinliklerinde gözlemledikleri, tartıştıkları konularla ilgili hazırlanan beş soruya cevap vermeleri istenmiştir. Çalışma yaprağındaki tüm sorular öğrenciler tarafından cevaplandıktan sonra ayrı bir sayfada hazırlanmış olan "öğrencilerin kendilerini teknolojinin efendisi mi yoksa kölesi mi olarak gördüklerine dair" soru sorulmuştur.

"Teknolojinin efendisi miyiz, yoksa kölesi mi?" görsel okuma etkinliğine yönelik hazırlanan çalışma yaprakları, araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre değerlendirilmiştir (Bakınız, Ek 10). Çok nitelikli, nitelikli, ortalama, geliştirilmeli ve boş/anlamsız kategorilerinden oluşan değerlendirme sonucu aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

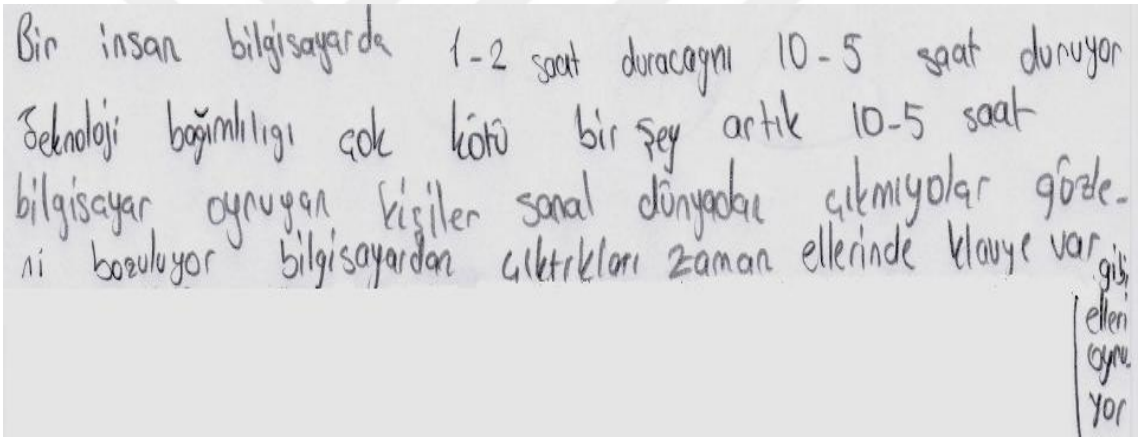
Tablo 28. *"Teknolojinin efendisi miyiz, yoksa kölesi mi?"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı

Gelmeyen	Boş / Anlamsız	Geliştirilmeli	Ortalama	Nitelikli	Çok Nitelikli	Toplam
Ö22	Ö14	-	Ö1, Ö15	Ö2, Ö6, Ö7, Ö9, Ö11, Ö12, Ö18, Ö19, Ö20, Ö21	Ö3, Ö4, Ö5, Ö8, Ö10, Ö13, Ö16, Ö17	**22**
1	**1**	-	**2**	**10**	**8**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarındaki ifadelerinin 8'i "çok nitelikli", 10'u "nitelikli", 2'si "ortalama" ve 1'i "boş/anlamsız" olarak değerlendirilmiştir. Dersin işlendiği gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 1'dir.

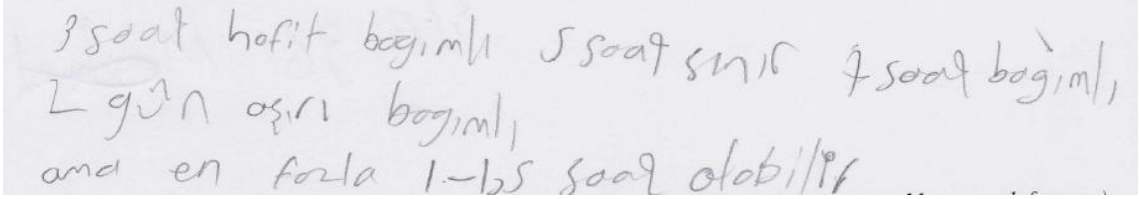
Araştırmacı tarafından aşağıda çalışma yaprağında yer alan "Size göre teknoloji bağımlılığının ölçütleri neler olabilir? Yazınız?" sorusuna öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan birtakım örnekler verilmiştir. İlk olarak araştırmacı tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda çok nitelikli kategorisi içerisinde yer alan Ö3, Ö5, Ö8, Ö13 ve Ö16'dan örnekler verilecektir.

Ö3'ün teknoloji bağımlılığının ölçütleri ile ilgili soruya vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

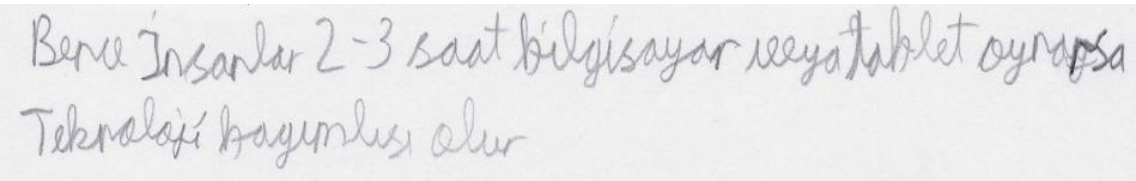
Ö3 vermiş olduğu cevapta teknoloji bağımlılığının ölçütünü, bir insanın bilgisayar başında 1-2 saat durması gerekirken 5-10 saat aralığında durması olarak görmektedir. Ö3 teknoloji bağımlılığının çok kötü bir şey olduğuna vurgu yaparak teknoloji bağımlısı kişilerin sanal dünyadan çıkmadıklarını, gözlerinin bozulduğunu, sanal dünyadan çıktıkları zaman ise ellerinde klavye varmış gibi ellerini oynattıklarını belirterek sanal dünyanın etkisi altında kaldıklarını belirtmiştir.

Ö8'in bu soruya vermiş olduğu cevap ise şu şekildedir:

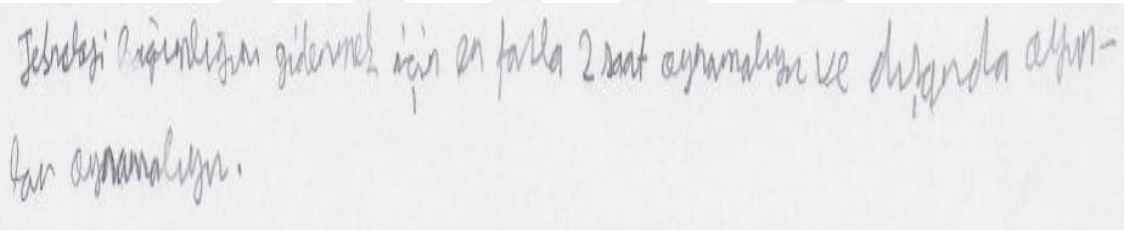
Ö8 vermiş olduğu cevapta teknoloji bağımlılığının ölçütünü, bir insan teknolojik aletlerle 3 saat vakit geçiriyorsa hafif bağımlı, 5 saat vakit geçiriyorsa sınırda, 7 saat vakit geçiriyorsa bağımlı, 2 gün vakit geçiriyorsa aşırı bağımlı olarak belirlemiştir. Bir insanın teknolojik aletlerle geçirmesi gereken süreyi ise 1-1,5 saat olarak belirlemiştir.

Ö5'in bu soruya vermiş olduğu cevap ise şu şekildedir:

Ö5 vermiş olduğu cevapta teknoloji bağımlılığın ölçütünü "bir insanın bilgisayar veya tablette 2-3 saat oynarsa teknoloji bağımlısı olur" diyerek belirtmiştir.

Ö13'ün teknoloji bağımlılığının ölçütlerini belirlemeye yönelik bu soruya vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

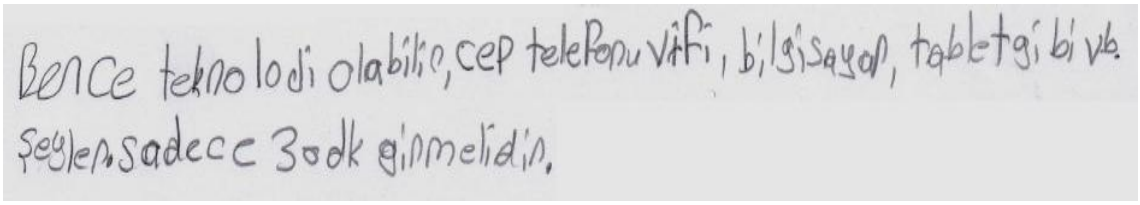

Ö13 "teknoloji bağımlılığını gidermek için teknolojik aletlerle en fazla 2 saat oynamalıyız" ölçütünü belirleyerek ayrıca dışarıda oyunlar oynamalıyız ifadelerini kullanmıştır.

Araştırmacı tarafından çalışma kâğıdına vermiş oldukları cevapların genel olarak değerlendirilmesinde çok nitelikli kategorisi içerisinde yer alan Ö3, Ö5, Ö8 ve Ö16'nın ilk soruya vermiş oldukları cevapta teknoloji bağımlılığının ölçütlerini teknolojik aletlerle 1 ila 3 saat aralığında süre ile vakit geçirme olarak belirledikleri görülmektedir.

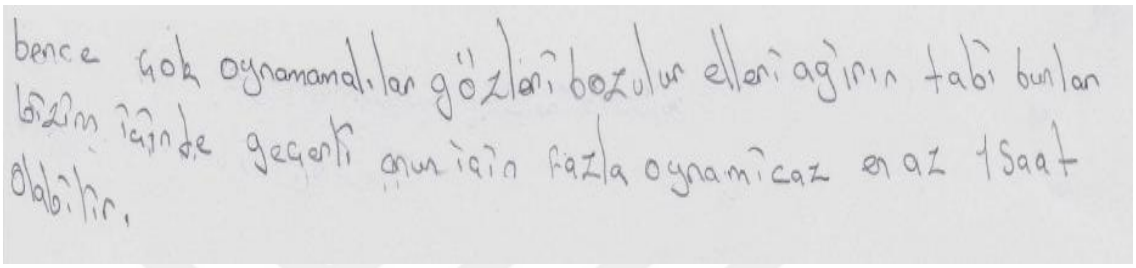
Araştırmacı tarafından aşağıda, çalışma kâğıdındaki tüm sorulara vermiş oldukları cevapların genel olarak değerlendirilmesi sonucu nitelikli olarak bulunan birtakım örnekler içerisinden ilk soru olan "Size göre teknoloji bağımlılığının ölçütleri neler olabilir? Yazınız?" sorusuna verilen cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir.

Ö7'nin teknoloji bağımlılığının ölçütlerini belirlemeye yönelik bu soruya vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

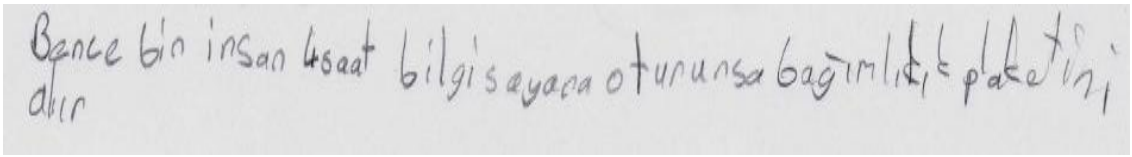
Ö7, teknoloji bağımlılığının ölçütünü olarak bilgisayar, tablet, cep telefonu gibi teknolojik aletlerle sadece 30 dakika vakit geçirilmeli olarak belirlemiştir.

Ö12 ise bu soruya şu şekilde cevap vermiştir:

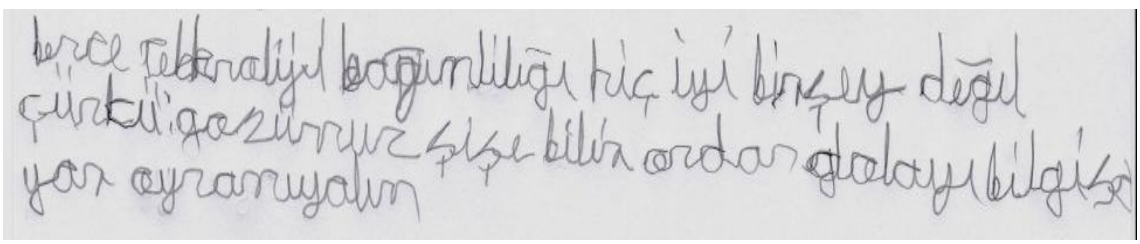
Ö12 teknoloji bağımlılığının ölçütü olarak teknolojik aletlerle vakit geçirme süresini 1 saat olarak belirleyerek teknolojik aletlerle fazla oyun oynayan kişilerin gözlerinin bozulup ellerinin ağrıdığını belirtmiştir.

Ö11'in bu soruya vermiş olduğu cevap ise şu şekildedir:

Ö11 "Bence bir insan dört saat bilgisayar karşısında vakit geçirirse bağımlılık plaketini alır" diyerek teknolojik aletlerle dört saat vakit geçirilmesini teknoloji bağımlılığı olarak belirlemiştir.

Araştırmacı tarafından aşağıda, çalışma kâğıdındaki tüm sorulara vermiş oldukları cevapların genel olarak değerlendirilmesi sonucu ortalama olarak bulunan Ö15'in "Size göre teknoloji bağımlılığının ölçütleri neler olabilir? Yazınız?" sorusuna vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

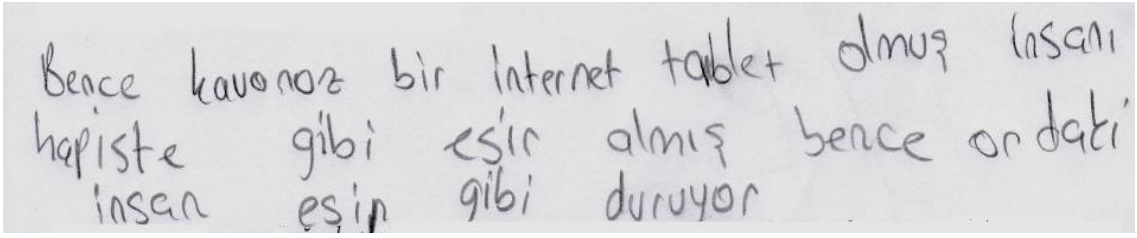
Ö15 vermiş olduğu cevapta “bence teknoloji bağımlılığı hiç iyi bir şey değil çünkü gözümüz şişebilir, bundan dolayı bilgisayarda oyun oynamıyorum” ifadelerini kullanmıştır. Ö15’in teknoloji bağımlılığı ile ilgili fikir yürüttüğü ancak bir ölçüt geliştirmediği görülmektedir.

Aşağıda araştırmacı tarafından aşağıda çalışma yaprağındaki bir diğer soru olan “Afişteki kavanoz sizce neyi anlatmaktadır?” sorusuna öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan birtakım örnekler verilmiştir

Görsel Kanıt 4: *Teknoloji bağımlılığıyla ilgili bir afiş*

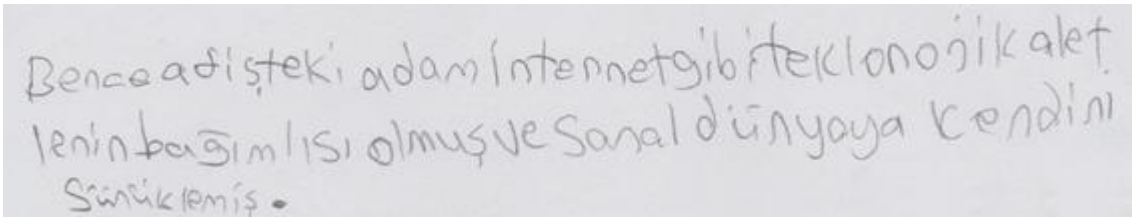

Ö3’ün bu soruya vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

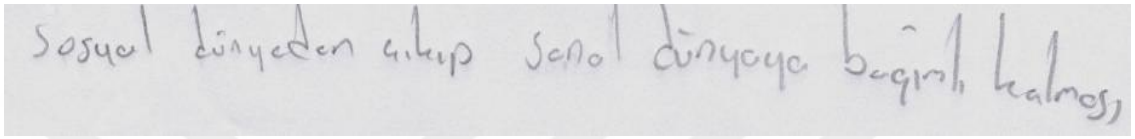
Ö3 kavanozun sanal dünyayı tasvir ettiğini, insanın ise kavanozun içinde yer almasıyla sanal dünyanın esiri olduğunu ifade etmektedir.

Ö4’ün bu cevabı ise şu şekildedir:

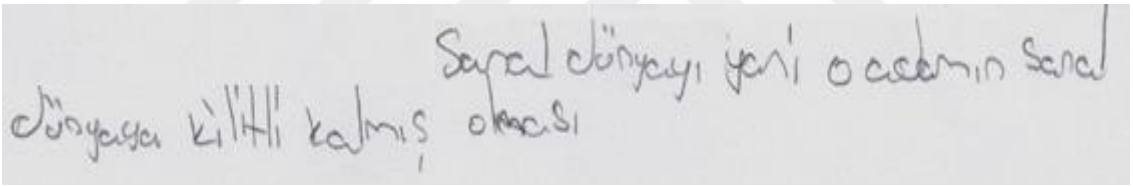
Ö4 de kavanozun sanal dünyayı simgelediğini, adamın bu kavanozun içerisinde yer almasıyla da teknoloji bağımlısı olduğunu ifade etmiştir.

Ö10'un vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

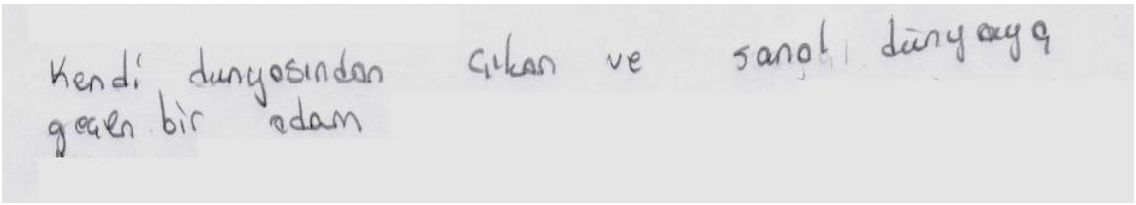
Ö10 afişteki kavanozun içindeki adamın sosyal hayatının olmadığını sanal dünyaya bağımlı hale geldiğini ifade etmiştir.

Ö16'nın vermiş olduğu cevap ise şu şekildedir:

Ö16 da kavanozu sanal dünya olarak niteleyebilmiştir.

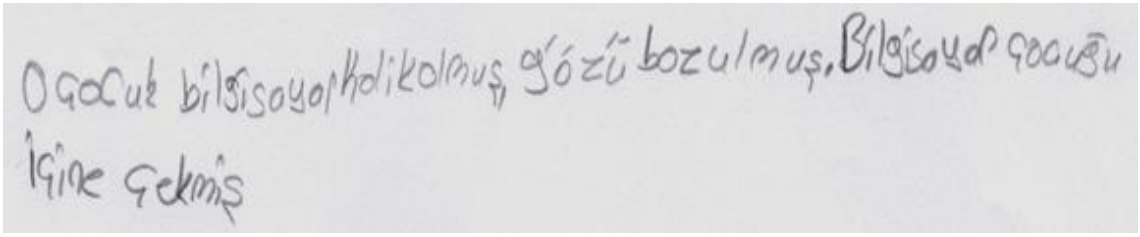
Ö17 de benzer bir şekilde şu cevabı vermiştir:

Ö17 afişte yer alan kavanozun içinde hapsolmuş adam görselinde kavanozu sanal dünya olarak yorumlamıştır.

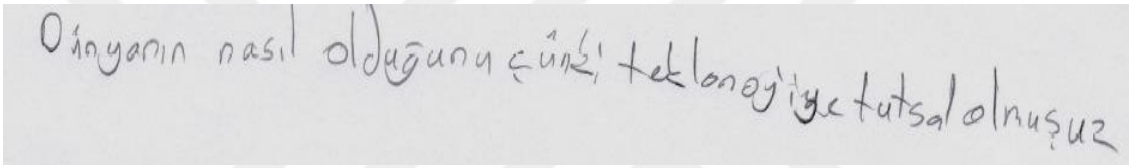
Araştırmacı tarafından çalışma kâğıdına vermiş oldukları cevapların genel olarak değerlendirilmesinde nitelikli kategorisi içerisinde yer alan, Ö7, Ö11 ve Ö20'nin "Afişteki kavanoz sizce neyi anlatmaktadır?" sorusuna vermiş oldukları cevaplardan birtakım örnekler aşağıda sunulmaktadır.

Ö7'nin vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

Ö7 kavanozun içerisinde bilgisayarla meşgul olan adama "bilgisayarkolik olmuş" ve "bilgisayar çocuğu içine çekmiş" ifadelerini kullanarak kavanozun sanal dünyayı temsil ettiğini anlayabilmiştir.

Ö11 ise soruya şu şekilde cevap vermiştir:

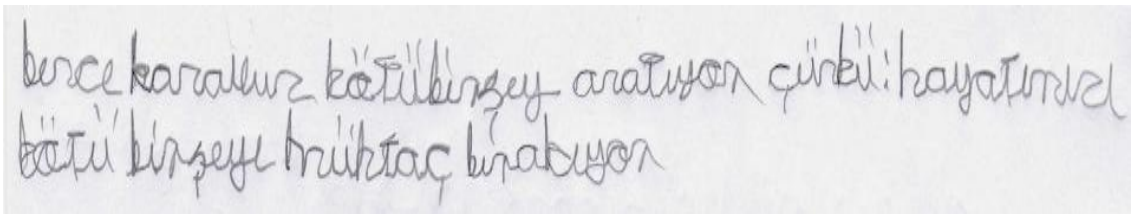
Ö11 "teknolojiye tutsak olmuşuz" ifadeleriyle görselin vermiş olduğu mesajı anlayabilmiştir.

Ö20'nin vermiş olduğu kısa ve net cevap ise

şeklindedir.

Araştırmacı tarafından çalışma kâğıdına vermiş oldukları cevapların genel olarak değerlendirilmesinde ortalama kategorisi içerisinde yer alan Ö15'in "Afişteki kavanoz sizce neyi anlatmaktadır?" sorusuna vermiş olduğu cevap ise şu şekildedir:

Ö15' afişteki kavanozun kötü bir şey anlattığını, çünkü hayatımızı kötü bir şeye muhtaç bıraktığını ifade etmiştir ancak duygu ve düşünceleri açık bir şekilde ifade edememiştir.

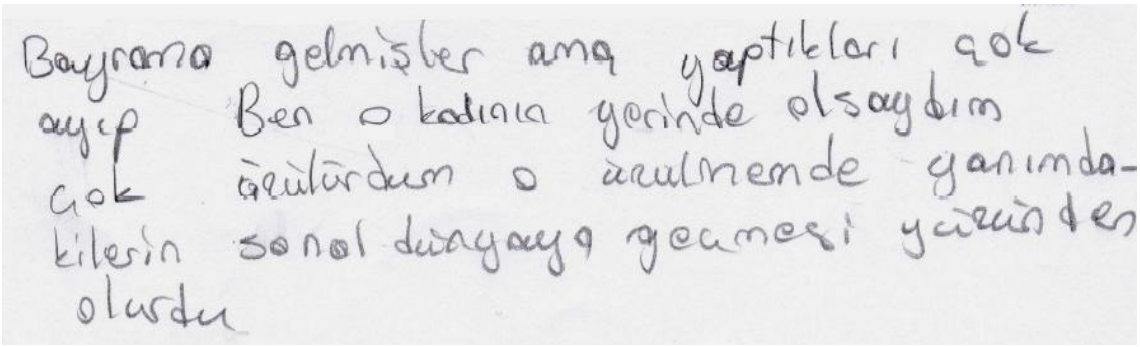
Araştırmacı tarafından aşağıda çalışma yaprağında yer alan "Fotoğrafta dikkatinizi çeken şey nedir? Siz fotoğraftaki yaşlı kadının yerinde olsaydınız neler hissederdiniz?" sorusuna öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan birtakım örnekler verilmiştir.

Görsel Kanıt 5: *Günümüzde bayram ziyaretine dair bir fotoğraf*

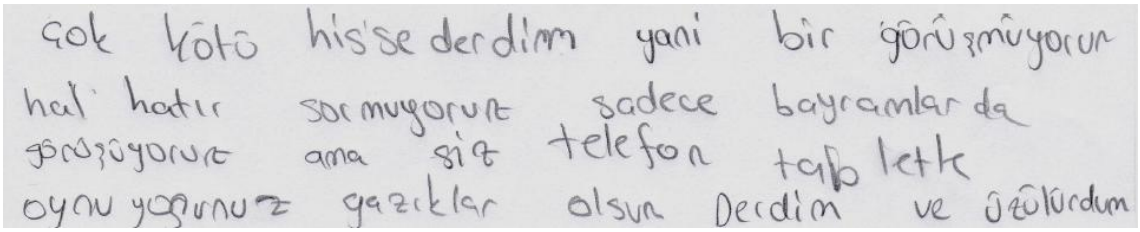
Çok nitelikli kategorisi içerisinden örnek teşkil etmesi bakımından Ö3, Ö8, Ö10, Ö16, Ö17'nin vermiş olduğu cevaplara yer verilecektir.

Ö17'nin görsel aracılığıyla kurmuş olduğu empati şu şekildedir:

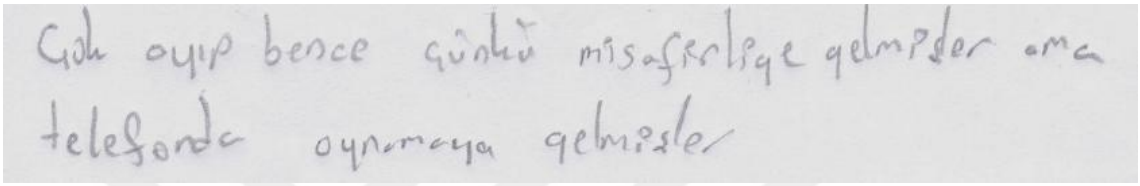
Ö17 kendisini görseldeki kadının yerinde koyarak böyle bir olayı yaşaması durumunda çok üzüleceğini belirterek bu duruma neden olarak sanal dünyayı göstermiştir.

Ö3'ün düşünceleri ise

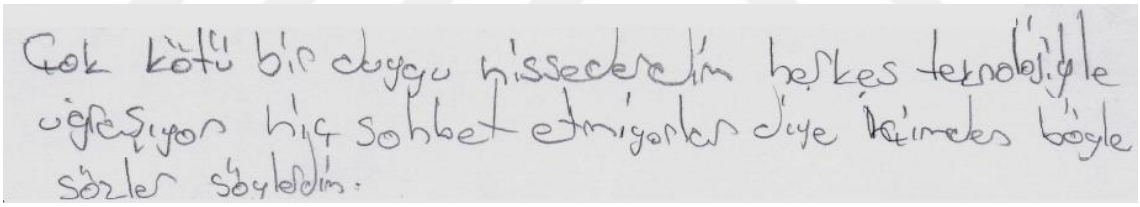
şeklindedir. Ö3 de kendisini görseldeki kadının yerine koyarak böyle bir durumda kendini çok kötü hissedeceğini belirtmiştir.

Ö10'un vermiş olduğu cevap ise

şeklindedir. Ö10 misafirliğe gelen insanların yaşlı kadınla ilgilenmek yerine telefonla oynadıklarını ve bu yapılanın çok ayıp olduğunu belirtmiştir.

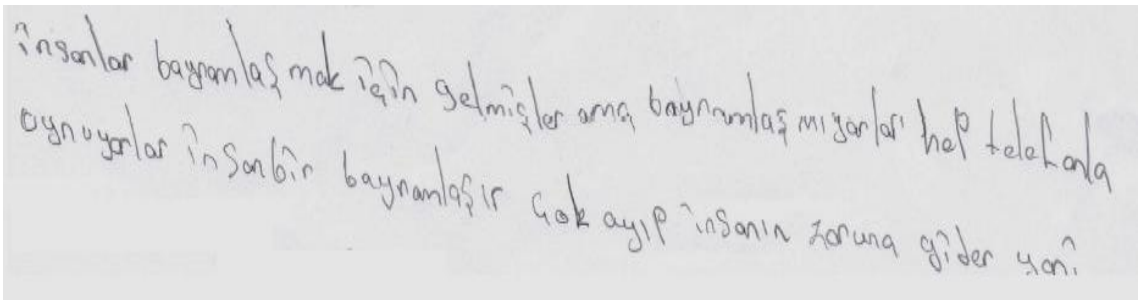
Ö16'nın görselden yola çıkarak ifade ettiği duygu ve düşünceleri şu şekildedir:

Ö16 yaşlı kadının yaşadığı böylesi bir durumda çok kötü duygular hissedeceğini, kendisiyle hiç sohbet edilmediğini, herkesin teknolojik aletlerle uğraştığını belirtmiştir.

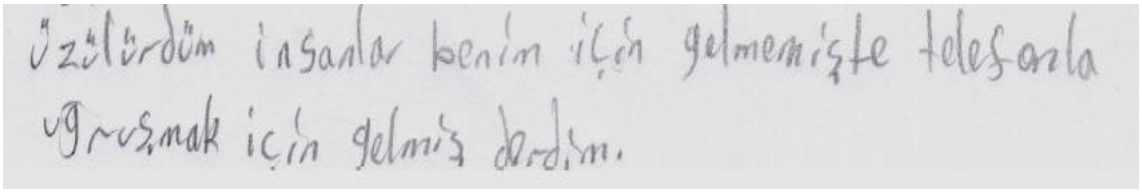
Araştırmacı tarafından aşağıda "Fotoğrafta dikkatinizi çeken şey nedir? Siz fotoğraftaki yaşlı kadının yerinde olsaydınız neler hissederdiniz?" sorusuna nitelikli olarak değerlendirilen kategori içerisinden birtakım örnekler verilmiştir.

Ö12'nin görselden yola çıkarak bu soruya vermiş olduğu cevap

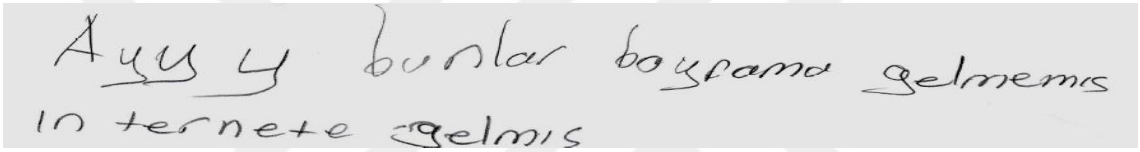
şeklindedir. Ö12 yaşlı kadına yapılan bu durumu ayıplayarak bayramlaşmak yerine herkesin telefonla oynadığını belirtmiştir.

Ö21 ise duygu ve düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

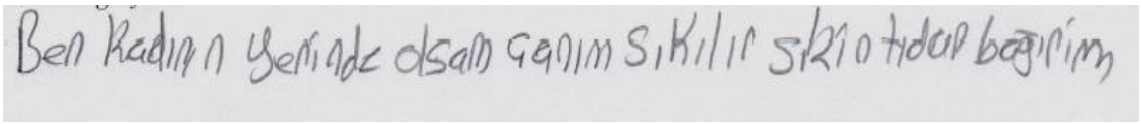
Ö21 de yaşlı kadının yerine kendisini koyarak böyle bir durumda üzüntü duyacağını belirtmiştir.

Ö2 ise kendisini yaşlı kadının yerine koyarak şaşkınlığını

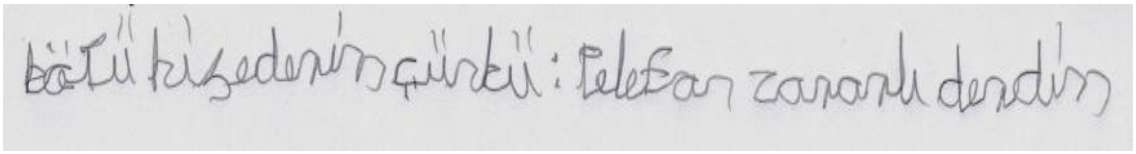
sözleriyle ifade etmiştir.

Ö7'nin ise bu konudaki duygu ve düşünceleri şu şekildedir:

Ö7 yaşlı kadının yerinde olsa çok sıkılacağını ve bu yüzden bağıracağını ifade etmiştir.

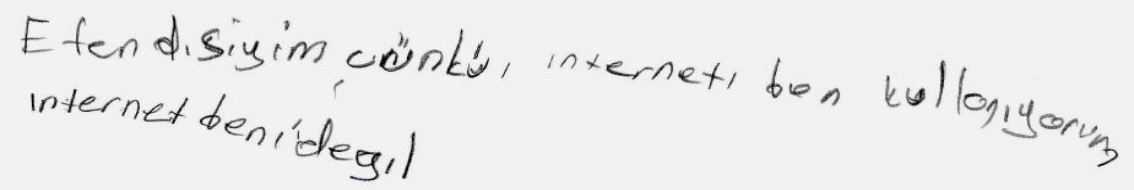
Araştırmacı tarafından aşağıda "Fotoğrafta dikkatinizi çeken şey nedir? Siz fotoğraftaki yaşlı kadının yerinde olsaydınız neler hissederdiniz?" sorusuna çalışma kâğıdına vermiş olduğu tüm sorular için genel olarak ortalama olarak değerlendirilen Ö15'in cevabı ise şu şekildedir:

Ö15 de böyle bir durumda kendini kötü hissedeceğini telefon zararlı diyerek çevresindekileri uyaracağını belirtmiştir.

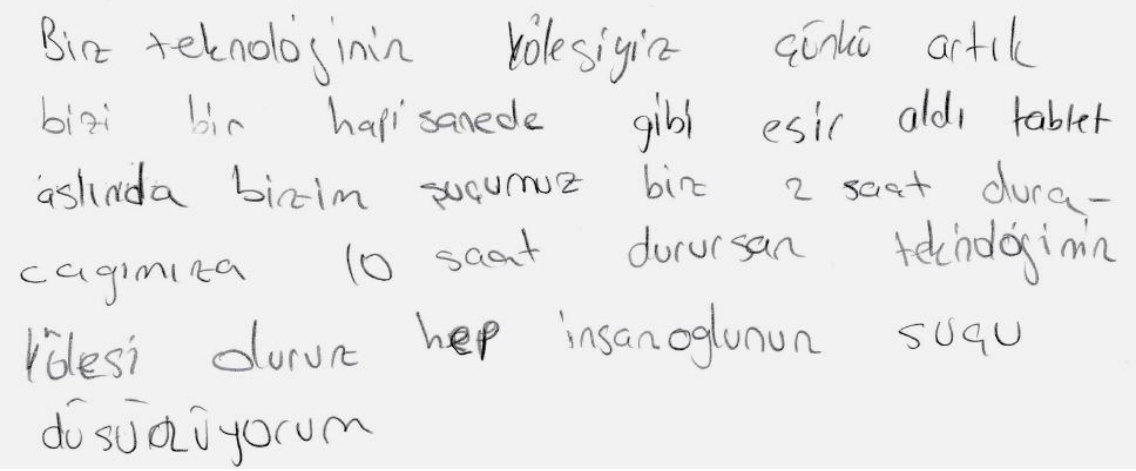
Araştırmacı tarafından aşağıda, öğrencilere tüm görsel okuma etkinliği ile ilgili olarak kendileri ile ilgili çıkarımda bulunmaları adına sorulan "*Teknolojik araç gereçleri kullanımınızı düşünerek, sizce siz teknolojinin efendisi misiniz, yoksa kölesi mi? Neden?"* sorusuna verilen cevaplar içerisinden birtakım örnekler verilmiştir.

Ö2'nin vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

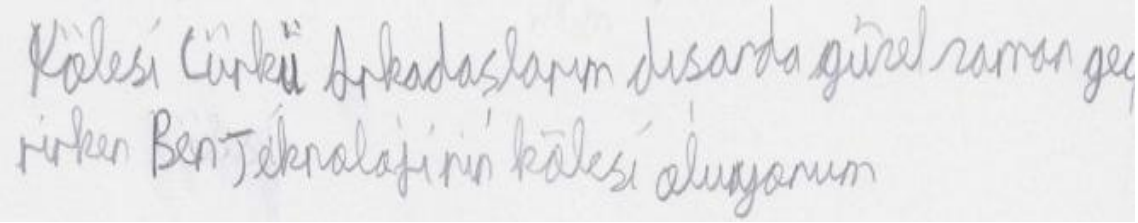
Ö2 "interneti ben kullanıyorum, internet beni değil" ifadelerini kullanarak teknolojinin efendisi olduğunu belirtmiştir.

Ö3'ün vermiş olduğu cevap ise

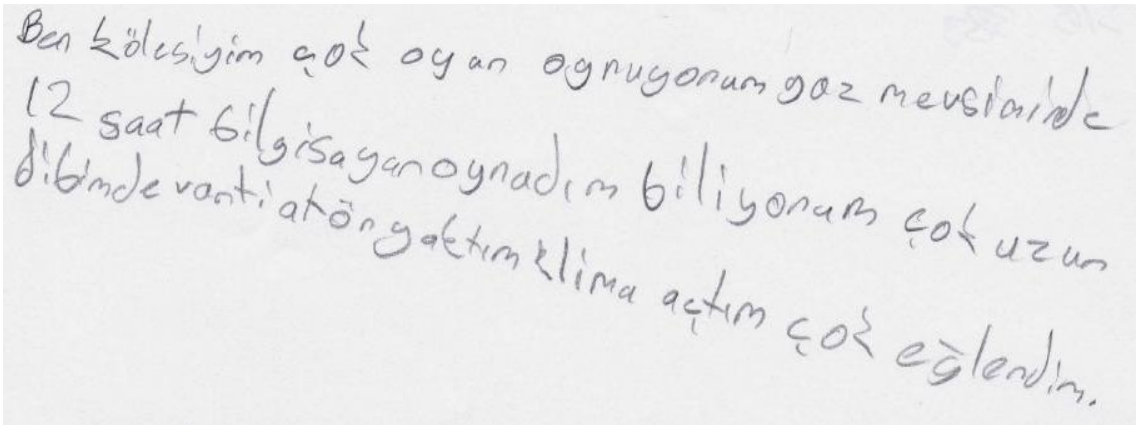
şeklindedir. Ö2 genel bir değerlendirme yaparak insanların gereğinden fazla teknolojik aletlerle vakit geçirdiği için teknolojinin kölesi olduklarını ifade etmiştir.

Ö5'invermiş olduğu cevap şu şekildedir:

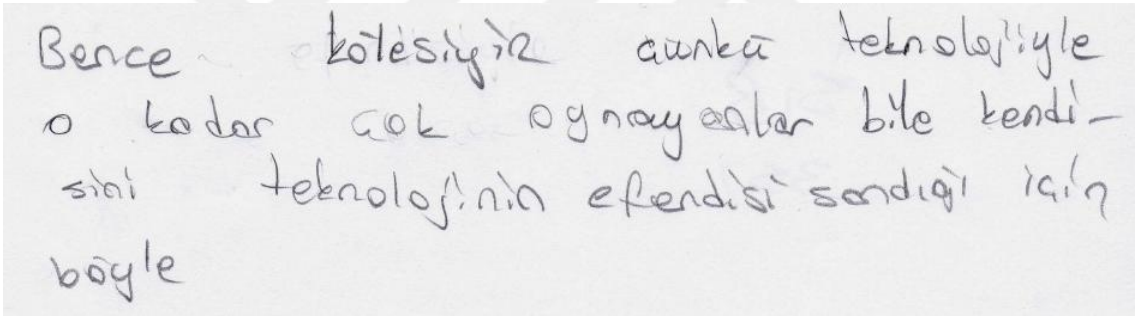
Ö5 teknolojinin kölesi olduğunu çünkü arkadaşlarının dışarıda güzel zaman geçirirken kendisinin teknolojik aletlerle zaman geçirdiğini belirterek özeleştiride bulunmuştur.

Ö11'in vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

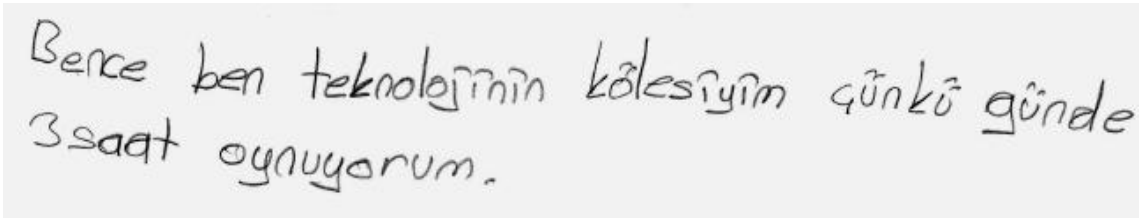
Ö11 teknolojinin kölesi olduğunu, yaz mevsiminde on iki saate kadar bilgisayar oynadığını belirtmiş ancak çok eğlendiğini de sözlerine eklemiştir.

Ö17'nin vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

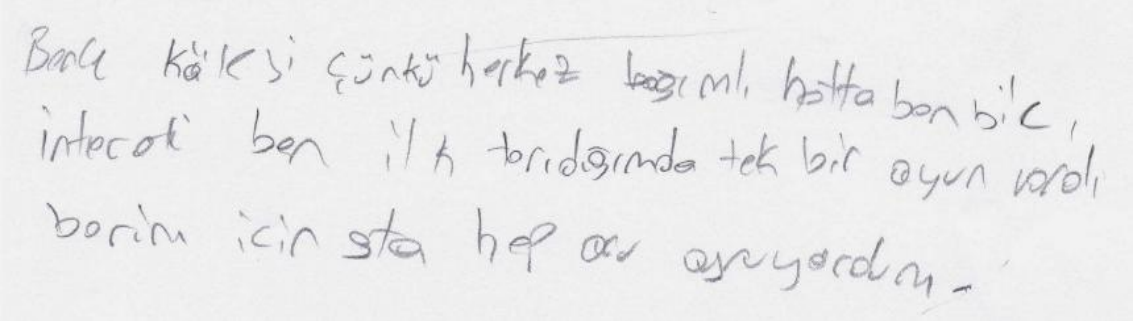
Ö17 kendisinin teknolojinin kölesi olduğunu ifade ederek teknolojinin kölesi olmuş bazı insanların bile kendisini teknolojinin efendisi olarak gördüğünü belirtmiştir.

Ö20'in vermiş olduğu cevap ise şu şekildedir:

Ö20 teknolojik aletlerle günde üç saat oynadığı için kendisini teknolojinin kölesi olarak görmektedir.

Ö16'nın vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

Ö16 bir zamanlar sürekli internetteki bir oyunu oynadığını ve kendisini teknolojinin kölesi olarak gördüğünü belirtmiştir.

Öğrencilerin "*Teknolojik araç gereçleri kullanımınızı düşünerek, sizce siz teknolojinin efendisi misiniz, yoksa kölesi mi? Neden"* sorusuna vermiş oldukları cevaplar incelendiğinde, çoğunluğun "teknolojinin kölesiyim" ifadelerini kullandıkları görülmektedir. Öğrencilerin görsel okuma etkinlikleriyle teknolojinin kölesi olmakla efendisi olmak arasında kendilerine bir özeleştiri yapmaları, daha sonraki yaşamlarında bu konuda bilinçli olabilmelerini sağlayıcı nitelikte görülmektedir.

"Teknolojinin Efendisi miyiz, Yoksa Kölesi mi? etkinliğinin derste işlendiği saatte Sosyal Bilgiler öğretmeninin başka bir sınıfta ders işliyor olması sebebiyle bu etkinliğe yönelik öğretmen günlüğü tutulamamıştır. Bu nedenle araştırmacı tarafından aşağıda sadece araştırmacı günlüğüne yer verilmiştir.

Teknolojinin Efendisi miyiz, Yoksa Kölesi mi? ***(9 Mart 2016)***

Teknolojinin efendisi miyiz yoksa kölesi mi adlı etkinlikte öğrenciler fotoğraf, karikatür, gazete haberi ve afiş incelediler. En çok zorlanmayı afişteki kavanozun ne anlama geldiğini kavramada yaşadılar. Bazı öğrenciler kavanozun ne anlama geldiğini bildikleri halde bunu ifade etmede zorlandılar. Afişe slogan yazma konusunda eskiye oranla çok daha iyi olduklarını gözlemledim. Empati yaparak kendilerini görseldeki kişilerin yerine koyabildiler.

"Görsel materyaller aracılığıyla buluşların ve teknolojik gelişmelerin toplum hayatına etkilerini tartışır" kazanımına ait dördüncü etkinlik olan "Teknolojinin efendisi miyiz, yoksa kölesi mi" isimli etkinlikte, öğrencilerin sınıf içerisinde görselleri inceleyerek vermiş oldukları cevaplar ve etkinlik kağıdında görsellerden yola çıkarak duygu ve

düşüncelerini ifade etmeleri, görseller aracılığıyla empati kurabilmeleri, görsellerden bir sonuç çıkarmaları dahilinde yapılan değerlendirmede genel olarak başarılı oldukları görülmektedir. Ortalama olarak değerlendirilen Ö1 ve Ö15'in yanıtlarında düşüncelerini yeterince ifade etmedikleri ve görsellerden sonuç çıkarmada yeterince başarılı olmadıkları görülmüştür. Boş/anlamsız kategorisinde yer alan Ö14, ders ortamında derse kayıtsız kalarak ve çalışma yaprağındaki soruları boş bırakmıştır.

"Görsel Materyaller Aracılığıyla Buluşların ve Teknolojik Ürünlerin Toplum Hayatımıza Etkilerini Tartışır." kazanımına yönelik olarak araştırmacı tarafından hazırlanan toplam dört etkinliğe yönelik çalışma yapraklarının değerlendirilmesinde öğrencilerin genel olarak başarılı oldukları görülmektedir. Sadece Ö14'ün derste hiçbir varlık gösteremediği araştırmacı tarafından gözlenmiştir. Ö14'ün derse karşı ilgisiz tavrı çalışma yapraklarındaki soruları ya yanıtsız bırakarak ya da konu dışı ifadeler yazarak devam etmiştir.

4.2.5. 5.Kazanımın Değerlendirilmesi

Programdaki kazanım: *"Belgeseller aracılığıyla buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır."*

Araştırmaya yönelik tezde kullanılan kazanım: *"Belgeseller aracılığıyla buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır."*

Araştırmacı tarafından, *"Belgeseller aracılığıyla buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır."* kazanımına yönelik olarak öğrencilere görsel okuma kapsamında sınıfta toplamda üç belgesel izlettirilmiştir. Belgesellerde Alexander Graham Bell, Ali Kuşçu ve Aziz Sancar'ın yaşamları, bilime katkıları anlatılmaktadır. Öğrencilere belgeselleri izlerken kendilerine ilginç gelen noktaları not almaları için birer çalışma yaprağı dağıtılmıştır. Belgeseller izlenirken zaman zaman araştırmacı tarafından durdurularak, öğrencilere belgeselle ilgili birtakım sorular sorulmuş ve sınıfta tartışmalar yapılmıştır. Bu şekilde üç belgesel de izlendikten sonra araştırmacı tarafından öğrencilere bir çalışma yaprağı daha dağıtılmıştır. Bu çalışma yaprağında ise öğrencilerden kazanıma yönelik izledikleri belgesellerden yola çıkarak bilim insanlarının ortak özelliklerinin neler olduğunu yazmaları istenmiştir. Son olarak ise öğrencilerden belgeselde izledikleri bir bilim insanını seçerek ona bir teşekkür mektubu

yazmaları istenmiştir. Dersin başında ilk etkinlik olarak Karl Benz'in içten yanmalı motoru icadından yola çıkarak Mercedes Benz marka otomobillerin geçmiş ve günümüze dair görselleri öğrencilere sunulmuştur. Öğrencilerin görsellerden yola çıkarak bu otomobilleri geçmişten günümüze gelişimlerini gösterecek şekilde sıralamaları istenmiştir. Bu kapsamda öğrencilerin bir bilim insanına teşekkür mektubu yazmalarına Karl Benz seçeneği de dâhil olmuştur.

"Belgeseller aracılığıyla buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerinin farkına varır." etkinliğine yönelik hazırlanan çalışma yaprakları, araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre değerlendirilmiştir. Çok nitelikli, nitelikli, ortalama, geliştirilmeli ve boş/anlamsız kategorilerinden oluşan değerlendirme sonucu aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

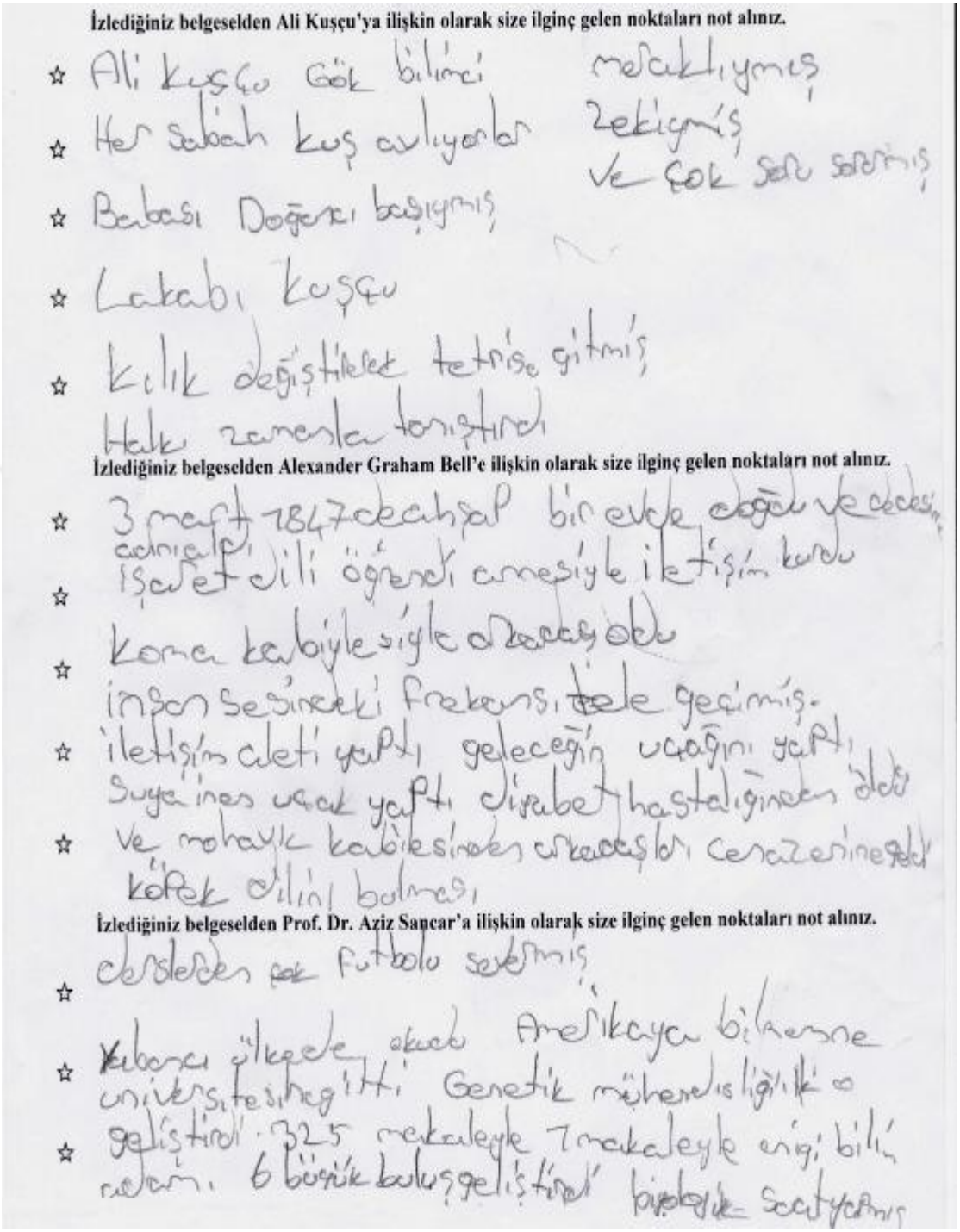
Tablo 29. *"Bilim İnsanları Belgeselleri"* Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı

Gelmeyen	Boş / Anlamsız	Geliştirilmeli	Ortalama	Nitelikli	Çok Nitelikli	Toplam
-	-	-	Ö14	Ö1, Ö2, Ö4, Ö15, Ö18, Ö20, Ö21, Ö22	Ö3, Ö5, Ö6, Ö7, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11,Ö12, Ö13,Ö16, Ö17, Ö19	**22**
-	-	-	**1**	**8**	**13**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarındaki ifadelerinin 13'ü "çok nitelikli", 8'i "nitelikli", 1'i "ortalama" olarak değerlendirilmiştir.

Aşağıda araştırmacı tarafından etkinliğe yönelik olarak çalışma yapraklarında öğrencilerin vermiş oldukları cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir.

Ö16'nın belgeseli izlerken almış olduğu notlar şu şekildedir:

İzlediğiniz belgeselden Ali Kuşçu'ya ilişkin olarak size ilginç gelen noktaları not alınız.

- Ali Kuşçu Gök bilimci meraklıymış
- Her sabah kuş avlıyorlar zekiymiş
- Babası Doğancı başıymış ve çok soru sormuş
- Lakabı kuşçu
- kılık değiştirelek tetkike gitmiş
- Halk zanaatla tanıştırdı

İzlediğiniz belgeselden Alexander Graham Bell'e ilişkin olarak size ilginç gelen noktaları not alınız.

- 3 mart 1847 edinburgh bir evde doğdu ve edebi
- işaret dili öğrendi annesiyle iletişim kurdu
- Konuşabiliyle ilgilenmeye başladı
- insan sesindeki frekansı tele geçirmiş.
- iletişim aleti yaptı geleceğin uçağını yaptı
- Suya inen uçak yaptı diyabet hastalığından öldü
- Ve mahalle kabilesinden arkadaşları cezalerinden kötek dilini bulması

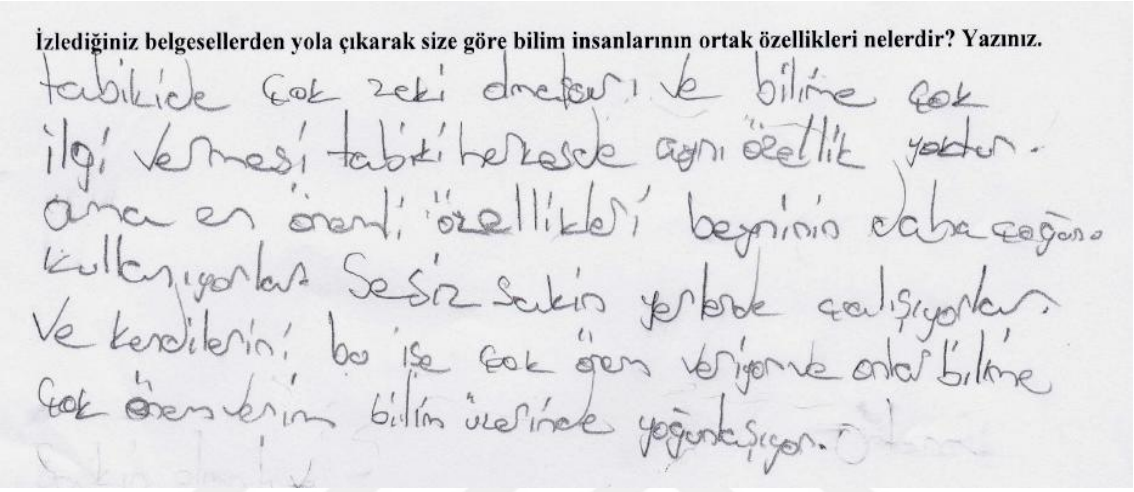
İzlediğiniz belgeselden Prof. Dr. Aziz Sancar'a ilişkin olarak size ilginç gelen noktaları not alınız.

- derslerden çok futbolu severmiş
- Yabancı ülkede okudu Amerikaya bilimsel
- üniversitesine gitti Genetik mühendisliğini o
- geliştirdi. 325 makaleyle 7 makaleyle enç bilim
- adamı. 6 büyük buluş geliştirdi biyolojik saatiyormuş

Ö16 izlemiş olduğu belgesellerde aldığı notlarda Ali Kuşçu'ya dair gökbilimci, meraklı, zeki ve çok soru soran bir insan olduğunu belirtmiştir. Alexander Graham Bell'e ilişkin 3 Mart 1847'de dünyaya geldiği, işaret diliyle annesiyle iletişim kurduğu, insan sesindeki frekansı tele geçirdiği notlarını almıştır. Aziz Sancar'a ilişkin notlarında ise futbolu çok sevdiği, Amerika'da okuduğu, Genetik Mühendisliği alanında çalışmalar

yaptığını belirtmiştir. Ö16'nın almış olduğu notlar incelendiğinde belgesellerden anlam çıkarmada oldukça başarılı olduğu görülmektedir.

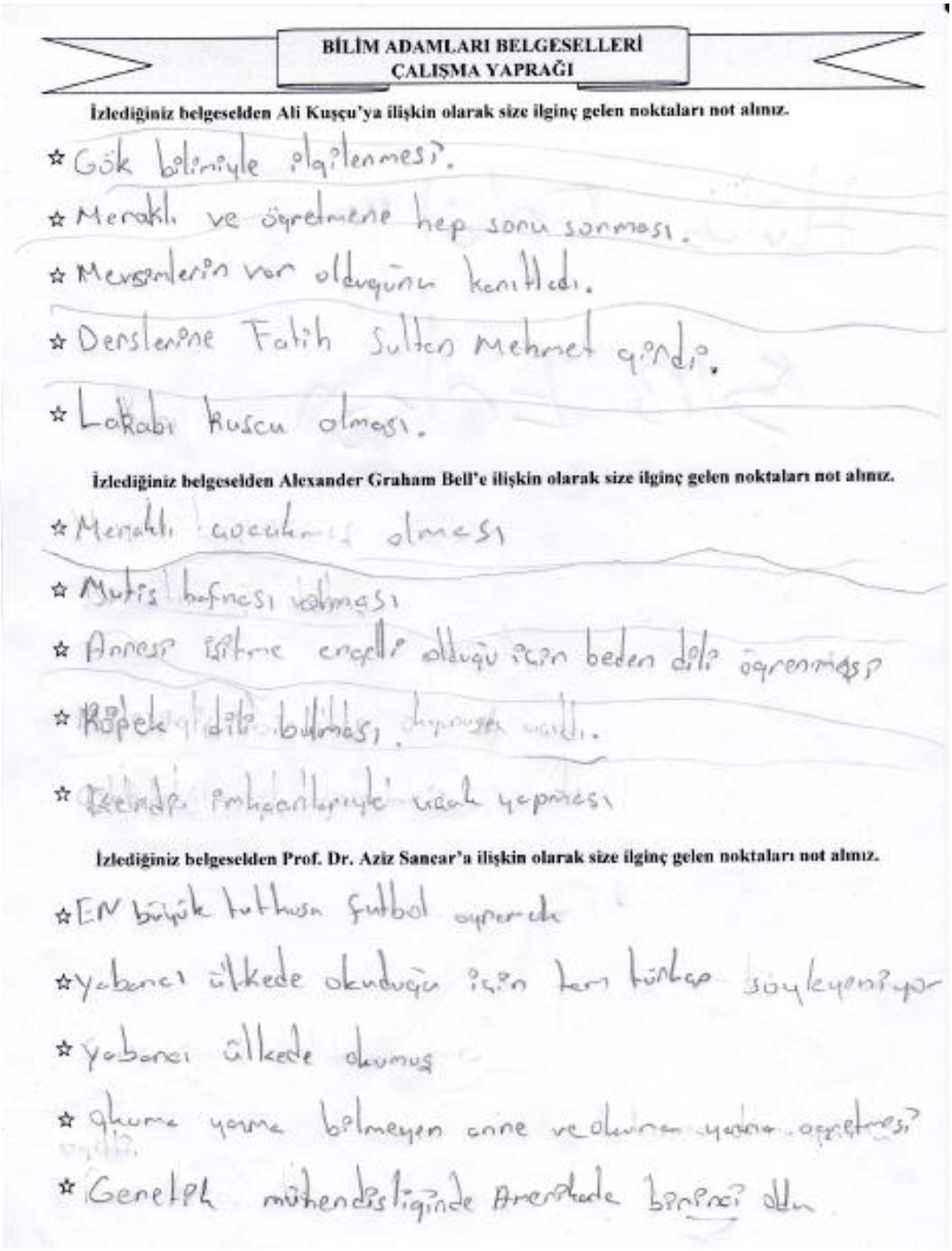
Ö16'nın çalışma yaprağında yer alan "İzlediğiniz belgesellerden yola çıkarak sizce bilim insanlarının ortak özellikleri nelerdir? Yazınız." sorusuna vermiş olduğu cevap ise şu şekildedir:

İzlediğiniz belgesellerden yola çıkarak size göre bilim insanlarının ortak özellikleri nelerdir? Yazınız.
tabiikide çok zeki olmaları ve bilime çok ilgi duymaları tabi herkeste aynı özellik yoktur. ama en önemli özellikleri beyinin daha çoğunu kullanıyorlar. Sessiz sakin yerlerde çalışıyorlar. Ve kendilerini bu işe çok iyi veriyorlar onlar bilime çok önem verirler bilim üzerinde yoğunlaşıyor.

Ö16'nın izlemiş olduğu belgesellerden yola çıkarak bilim insanlarının ortak özellikleri ile ilgili zeki olmaları, bilime ilgi duymaları, beyinlerinin daha çoğunu kullanmaları, sessiz sakin yerlerde çalışıyor olmalarını belirtmiştir.

Genel olarak öğrencilerin görsel okuma temelinde hazırlanan bu etkinlikte izledikleri belgesellerden anlam çıkarmada oldukça başarılı oldukları görülmektedir.

Ö10'nun bilim insanları ile ilgili belgeselleri izlerken almış olduğu notlar şu şekildedir:

BİLİM ADAMLARI BELGESELLERİ
ÇALIŞMA YAPRAĞI

İzlediğiniz belgeselden Ali Kuşçu'ya ilişkin olarak size ilginç gelen noktaları not alınız.

☆ Gök bilimiyle ilgilenmesi.
☆ Meraklı ve öğretmene hep soru sorması.
☆ Mevsimlerin var olduğunu kanıtladı.
☆ Derslerine Fatih Sultan Mehmet gördü.
☆ Lakabı kuşcu olması.

İzlediğiniz belgeselden Alexander Graham Bell'e ilişkin olarak size ilginç gelen noktaları not alınız.

☆ Meraklı çocuk olması
☆ Mutfak bahçesi yapması
☆ Annesi işitme engelli olduğu için beden dili öğrenmesi
☆ Köpek[illegible] bilmesi, duyuyor sanıldı.
☆ [illegible] imkânlarıyla uçak yapması

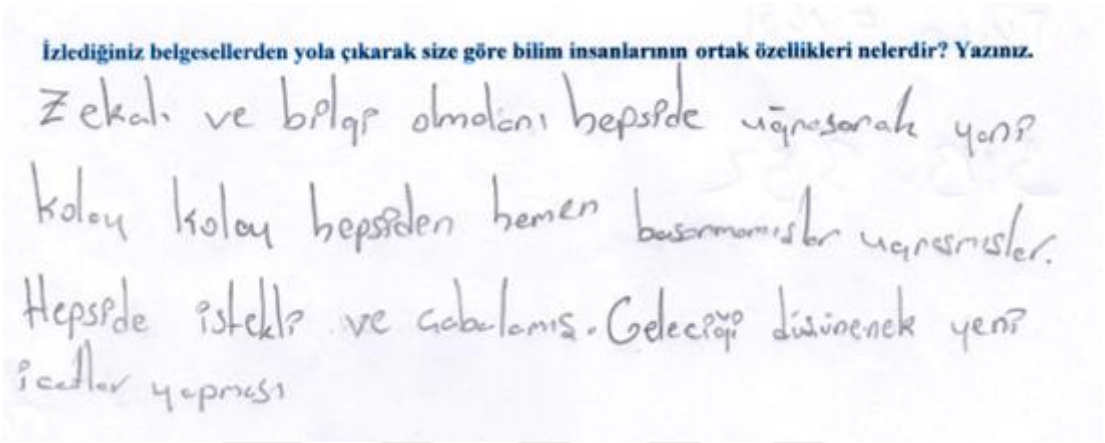
İzlediğiniz belgeselden Prof. Dr. Aziz Sancar'a ilişkin olarak size ilginç gelen noktaları not alınız.

☆ En büyük tutkusu futbol oynamak
☆ yabancı ülkede okuduğu için hem türkçe söyleyemiyor
☆ yabancı ülkede okumuş
☆ okuma yazma bilmeyen anne ve okuma yazma öğretmesi
☆ Genetik mühendisliğinde Amerikada birinci olan

Ö10 izlemiş olduğu belgesellerde aldığı notlarda Ali Kuşçu'ya dair gökbilimiyle ilgilendiği, meraklı olduğu, öğretmenine çok soru sorduğu, mevsimlerin varlığını kanıtladığı, Fatih Sultan Mehmet'in derslerine girdiğini belirtmiştir. Alexander Graham Bell'e ilişkin meraklı olduğu, annesinin işitme engelli olduğu için işaret dilini öğrendiği, kendi imkânlarıyla uçak yaptığı notlarını almıştır. Aziz Sancar'a ilişkin notlarında ise futbolu çok sevdiği, yabancı ülkede okuduğu, okuma yazma bilmeyen annesine

okumayı öğrettiği, Genetik Mühendisliği alanında Amerika'da birinci olduğunu belirtmiştir.

Ö10'nun çalışma yaprağında yer alan "İzlediğiniz belgesellerden yola çıkarak sizce bilim insanlarının ortak özellikleri nelerdir? Yazınız." sorusuna vermiş olduğu cevap ise şu şekildedir:

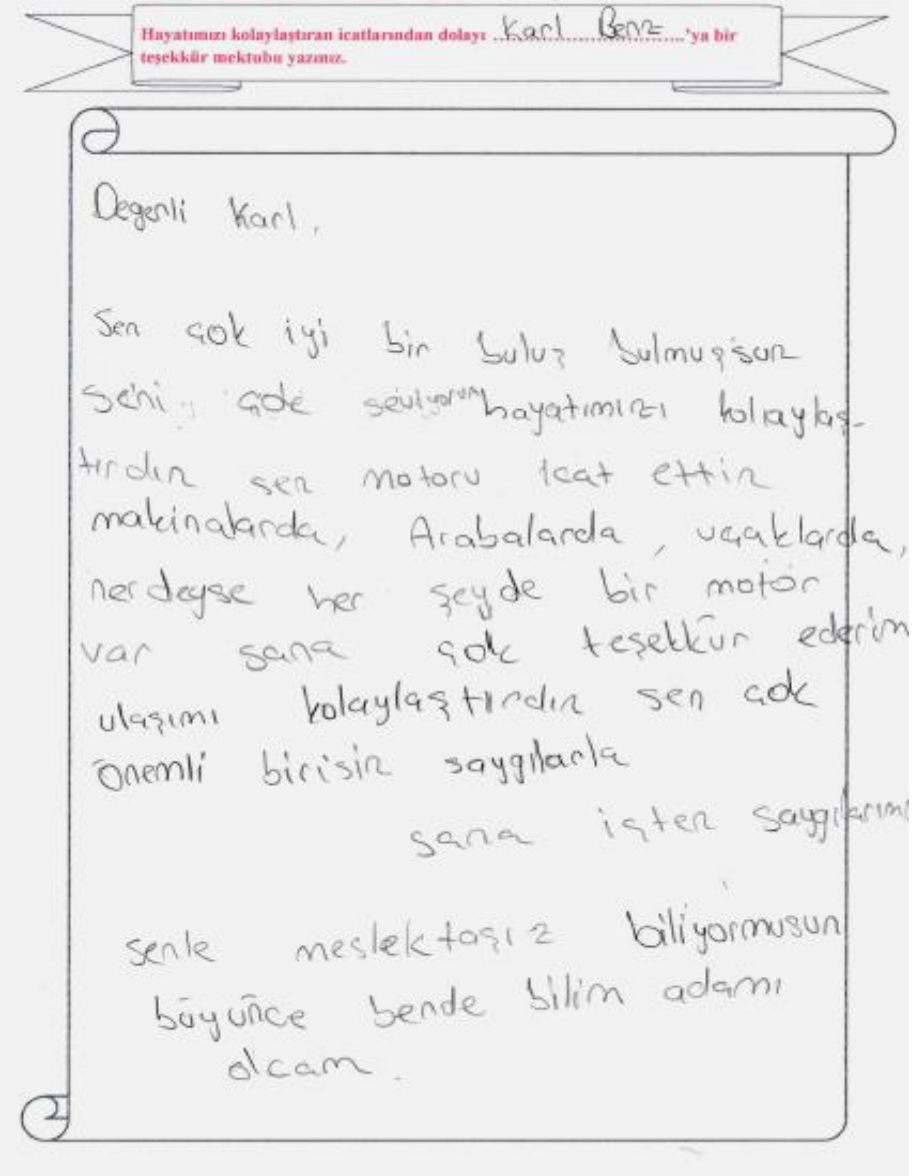

İzlediğiniz belgesellerden yola çıkarak size göre bilim insanlarının ortak özellikleri nelerdir? Yazınız.

Zekalı ve bilgi olmaları hepsinde uğraşarak yani kolay kolay hepsinden hemen başarmamışlar uğraşmışlar. Hepsinde istekli ve cabalamış. Geleceği düşünerek yeni icatlar yapması

Ö10'nun izlemiş olduğu belgesellerden yola çıkarak bilim insanlarının ortak özellikleri ile ilgili zeki ve bilgili olmaları, uğraşarak başarıya ulaştıkları, istekli olmaları, geleceği düşünerek icatlar yapmaları ifadelerini kullanmıştır.

Araştırmacı tarafından aşağıda öğrencilerin seçtikleri bilim adamlarına yazdıkları teşekkür mektuplarına yer vermiştir.

Ö3'ün Karl Benz'e yazmış olduğu mektup şu şekildedir:

Hayatımızı kolaylaştıran icatlarından dolayı Karl Benz 'ya bir teşekkür mektubu yazınız.

Değerli Karl,

Sen çok iyi bir buluş bulmuşsun seni çok seviyorum hayatımızı kolaylaştırdın sen motoru icat ettin makinalarda, Arabalarda, uçaklarda, nerdeyse her şeyde bir motor var sana çok teşekkür ederim ulaşımı kolaylaştırdın sen çok önemli birisin saygılarla

sana içten saygılarımı

Senle meslektaşız biliyormusun büyünce bende bilim adamı olcam.

Ö3 yazmış olduğu mektupta Karl Benz'e icat etmiş olduğu içten yanmalı motor için teşekkür ederek bu motorun makinelerde, arabalarda, uçaklarda kullanıldığını ve bu sayede hayatımızın kolaylaştığını belirtmiştir. Burada Ö3 ikinci kazanıma yönelik etkinliklerde edindiği bilgiyi kullanarak buluşların teknolojik gelişmeye yol açtığını belirtmiştir.

Araştırmacı tarafından aşağıda araştırmacı günlüğüne yer verilmiştir:

Bilim İnsanları ile ilgili Belgeseller ***(10 Mart 2016)***

Öğrenciler belgesel izlemekten oldukça keyif aldılar. Birçok öğrenci belgesel izlemeyi çok sevdiklerini belirtti. Öğrenciler belgesel izlerken kendilerine ilginç gelen noktaları not alabildiler. Belgesel izleme etkinliği sonunda bilim adamlarına mektup yazma etkinliğinde Ali Kuşçu'ya hiçbir öğrencinin mektup yazmaması dikkat çekti. Aziz Sancar'la ilgili belgeselde onun Nobel ödülü aldığına dair bir bilgi olmadığı için bu bilginin öğrencilere verilmesi amacıyla bir gazete haberi okuduk. Öğrencilerin bazıları haberlerde Aziz Sancar'ı gördüklerini ifade ettiler. Bazıları Nobel ödülü aldığını daha öncesinde bilmiyorlardı. Bilim insanlarının ortak özelliklerini ortaya çıkarmada kimi öğrenciler kısıtlı sayıda özellik belirttiler ancak kimi öğrenciler de bu konuda oldukça iyiydi.

Araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik çalışma yapraklarının değerlendirilmesinde öğrencilerin genel olarak başarılı oldukları görülmektedir. Ders sürecinde ele alınan bilim insanları içerisinden hiçbir öğrencinin Ali Kuşçu'ya teşekkür mektubu yazmaması dikkat çekmiştir. Veri yoğunluğu nedeniyle araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik daha fazla bilgiye yer verilememektedir.

4.2.6. 6.Kazanımın Değerlendirilmesi

Programdaki kazanım: *"Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir."*

Araştırmanın amacına göre tezde kullanılan kazanım: *"Görsel Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir."*

"Görsel Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir." kazanımına yönelik olarak görsel okuma temelinde Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği öneme dair görsel kanıtlar kullanılmıştır. Bu doğrultuda Atatürk'ün bilimle ilgili olarak Tarih, Türk dili, Geometri, Matematik, Hukuk ve Ekonomi alanlarına katkılarına dair, teknoloji ile ilgili olarak ise havacılık, tarım ve sanayi alanlarına katkılarına dair görsel kanıtlar kullanılmıştır. Öğrenciler her alanla ilgili görsel kanıtları ayrı ayrı inceleyerek Atatürk'ün o alanla ilgili katkıları üzerinde tartışmışlardır.

Araştırmacı tarafından aşağıda *"Atatürk Bilim ve Teknoloji ile Ne kadar İlgilidir?"* etkinliğinden örnek bir kısma yer verilmiştir.

ATATÜRK, BİLİM ve TEKNOLOJİ İLE NE KADAR İLGİLİDİR?

Görsel Kanıt 1: Atatürk, Türk Dil Kurumu'na Başkanlık Ederken. (4 Ocak 1933)

Görsel Kanıt 2: Atatürk bir askere alfabe sınavı yaparken. (23 Haziran 1934)

Görsel Kanıt 3: Atatürk Çankaya köşkünde tarih araştırmaları yaparken. Yıl:1930

Görsel Kanıt 4: Atatürk, Adana Kız Enstitüsü'nde Tarih Dersinde. (19 Kasım 1937)

Görsel Kanıt 5: Atatürk, Türk Tarih Kongresine katılan tarih öğretmenleri onuruna verilen davete. (26 Eylül 1937)

Görsel Kanıt 6: Dolmabahçe Sarayında açılan Tarih Sergisinde. (20 Eylül 1937)

Yukarıdaki görsel kanıtları inceleyiniz. Atatürk'ün dil ve tarih alanında yaptığı çalışmalar nelerdir? Yazınız.

Sizce Atatürk'ün dil ve tarih alanında yapılan çalışmalara önem vermesinin nedeni neler olabilir?

Etkinlikteki tüm görsel kanıtlar derste işlendikten sonra öğrencilere araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik olarak hazırlanan çalışma yaprakları dağıtılmıştır. Çalışma yapraklarında görsel okuma temelinde işlenen Atatürk'ün bilim ve teknolojiye vermiş olduğu önemle ilgili toplamda dört soru yer almaktadır. *"Atatürk, Bilim ve Teknoloji ile Ne Kadar İlgilidir?"* etkinliğine yönelik hazırlanan çalışma yaprakları, araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre değerlendirilmiştir. Çok nitelikli, nitelikli, ortalama, geliştirilmeli ve boş/anlamsız kategorilerinden oluşan değerlendirme sonucu aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

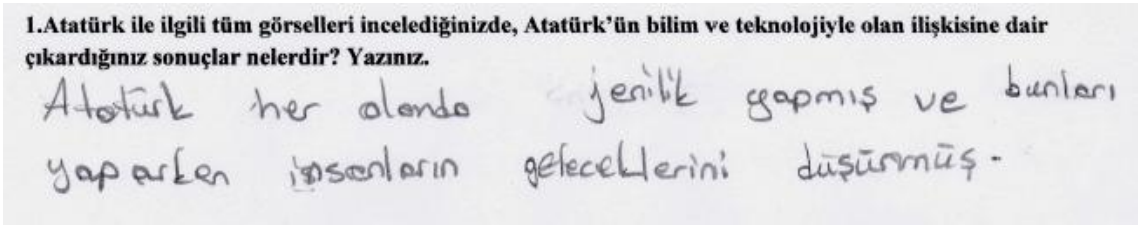
Tablo 30. "Atatürk, Bilim ve Teknolojiyle ne kadar İlgilidir?" Etkinliğinin Analiz ve Frekans Dağılımı

Gelmeyen	Boş / Anlamsız	Geliştirilmeli	Ortalama	Nitelikli	Çok Nitelikli	Toplam
Ö5	-	Ö14	Ö1, Ö2, Ö7, Ö22	Ö6, Ö15, Ö18,Ö19, Ö20,	Ö3, Ö4, Ö8, Ö9, Ö10, Ö11, Ö12,Ö13,Ö16, Ö17, Ö21	**22**
1	**-**	**1**	**4**	**5**	**11**	

Araştırmacı tarafından hazırlanan değerlendirme ölçütlerine (rubrik) göre bu etkinlik sonucunda öğrencilerin çalışma yapraklarındaki ifadelerinin 11'i "çok nitelikli", 5'i "nitelikli", 4'ü "ortalama" ve 1'i de "geliştirilmeli" olarak değerlendirilmiştir. Dersin işlendiği gün okula gelmeyen öğrenci sayısı 1'dir.

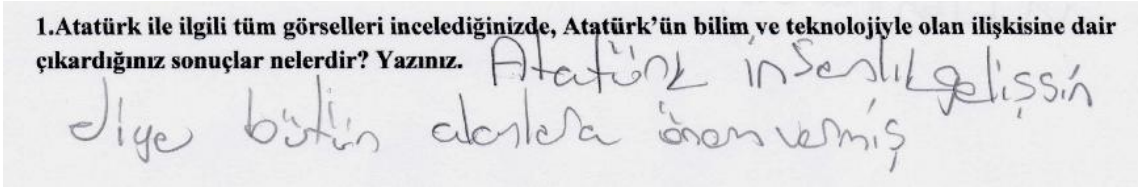
Aşağıda araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik olarak çalışma yapraklarında öğrencilerin *"Atatürk ile ilgili tüm görselleri incelediğinizde, Atatürk'ün bilim ve teknolojiyle olan ilişkisine dair çıkardığınız sonuçlar nelerdir? Yazınız"* sorusuna vermiş oldukları cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir.

Ö17'nin vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

1.Atatürk ile ilgili tüm görselleri incelediğinizde, Atatürk'ün bilim ve teknolojiyle olan ilişkisine dair çıkardığınız sonuçlar nelerdir? Yazınız.
Atatürk her alanda yenilik yapmış ve bunları yaparken insanların geleceklerini düşünmüş.

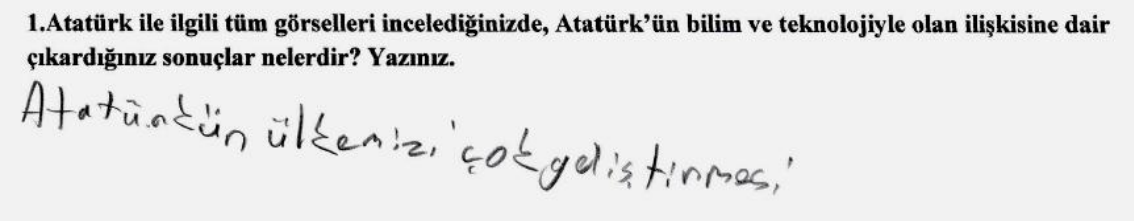
Ö17 Atatürk'le ilgili tüm görsellerden Atatürk'ün her alanda yenilikler yaptığı, bunları yaparken insanların geleceklerini düşündüğü çıkarımına ulaşmıştır.

Ö16'nın vermiş olduğu cevap ise şu şekildedir:

1.Atatürk ile ilgili tüm görselleri incelediğinizde, Atatürk'ün bilim ve teknolojiyle olan ilişkisine dair çıkardığınız sonuçlar nelerdir? Yazınız. Atatürk insanlık gelişsin diye bütün alanlara önem vermiş

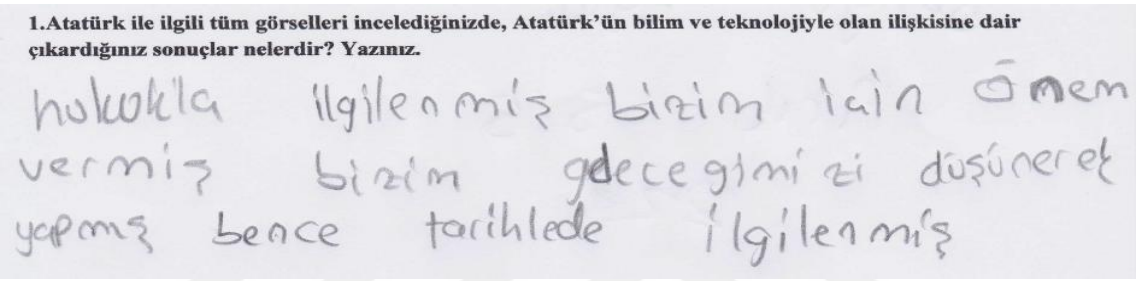
Ö16 etkinlikteki tüm görsellerden Atatürk'ün bütün alanlara insanlığın gelişmesi için önem verdiği sonucuna ulaşmıştır.

Ö11 vermiş olduğu cevapta şu ifadeleri kullanmıştır:

Ö11 Atatürk'le ilgili tüm görselleri inceleyerek Atatürk'ün ülkemizi çok geliştirdiği sonucuna ulaşmıştır.

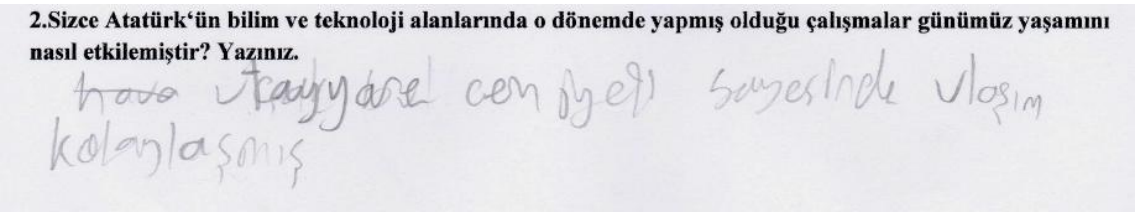
Ö3'ün vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

Ö3 Atatürk'ün hukuk ve tarihle ilgilendiğini çalışmalarını bizim geleceğimizi düşünerek yaptığını belirtmiştir.

Aşağıda araştırmacı tarafından öğrencilerin çalışma yaprağındaki *"Sizce Atatürk'ün bilim ve teknoloji alanlarında o dönemde yapmış olduğu çalışmalar günümüz yaşamını nasıl etkilemiştir? Yazınız."* sorusuna vermiş oldukları cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir.

Ö8'in vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

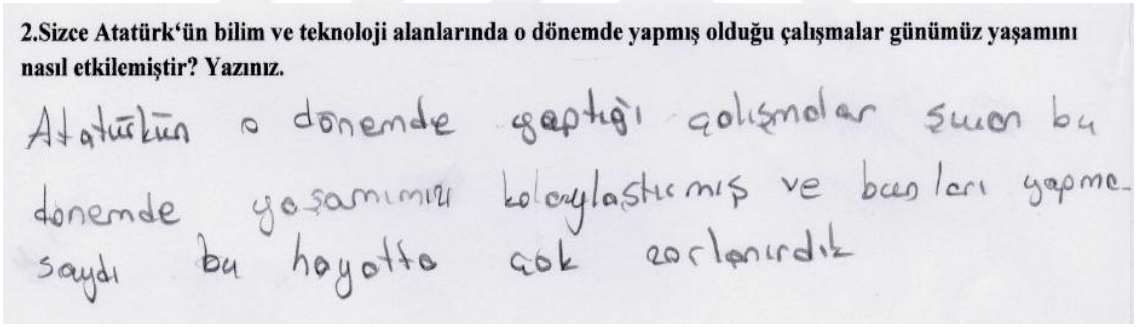

Görsel Kanıt 16: Atatürk'ün talimatıyla 16 Şubat 1925 tarihinde Türk Tayyare Cemiyeti (Türk Hava Kurumu) kuruldu.

Ö8'in yukarıda yer alan Görsel Kanıt 16'dan edindiği bilgilerle Atatürk'ün havacılık alanındaki çalışmalarından Türk Tayyare Cemiyeti'ni kurdurmasının, günümüzde ulaşımın kolaylaşmasını sağladığını belirtmiştir.

Ö17'nin vermiş olduğu cevap şu ise şekildedir:

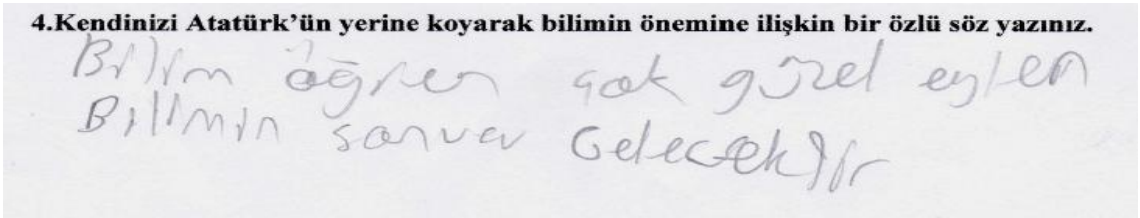
2.Sizce Atatürk'ün bilim ve teknoloji alanlarında o dönemde yapmış olduğu çalışmalar günümüz yaşamını nasıl etkilemiştir? Yazınız.

Atatürkün o dönemde yaptığı çalışmalar şuan bu dönemde yaşamımızı kolaylaştırmış ve bunları yapmasaydı bu hayatta çok zorlanırdık

Ö17 Atatürk'ün o dönemde yaptığı çalışmaların günümüz yaşamını kolaylaştırdığını belirtmiştir. Ö17 ayrıca tüm bu çalışmalar eğer o dönemde yapılmış olmasa bugün hayatımızın çok zor olacağını belirtmiştir.

Aşağıda araştırmacı tarafından öğrencilerin çalışma yaprağındaki "Kendinizi Atatürk'ün yerine koyarak bilimin önemine ilişkin bir özlü söz yazınız." sorusuna vermiş oldukları cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir.

Ö8'in vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

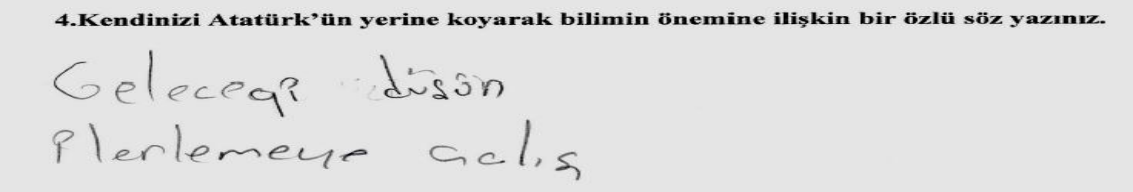

4.Kendinizi Atatürk'ün yerine koyarak bilimin önemine ilişkin bir özlü söz yazınız.

Bilim öğren çok güzel eylen
Bilimin sonu Gelecektir

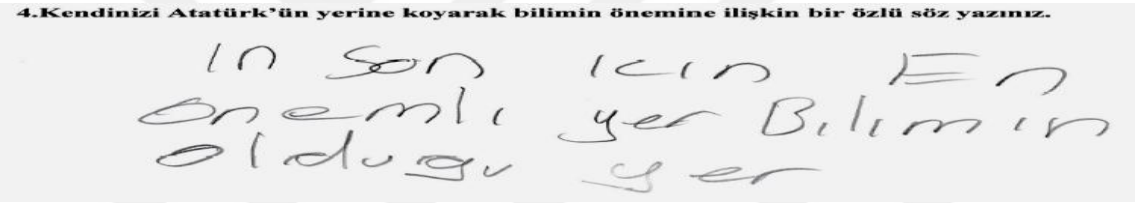
Ö8'in kendisini Atatürk'ün yerine koyarak "bilimin sonu gelecektir" sözünü kurması ile Atatürk'ün bilime vermiş olduğu önemi yansıttığı görülmektedir.

Ö10'nun vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

Ö10'nun da kendini Atatürk'ün yerine koyarak yazmış olduğu "geleceği düşün, ilerlemeye çalış" sözü ile bilimin geleceğe olan etkisine dair çıkarımda bulunabildiği görülmektedir.

Ö2'nin vermiş olduğu cevap ise şu şekildedir:

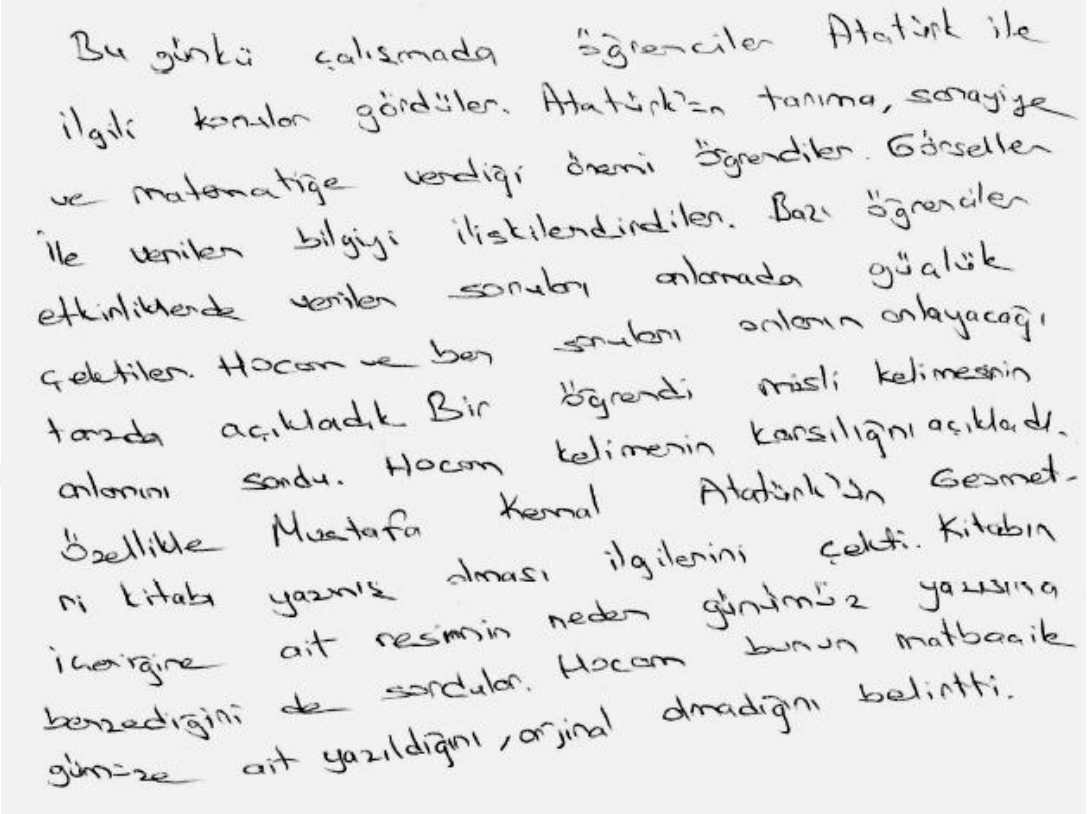

Ö2 kendisini Atatürk'ün yerine koyarak yazmış olduğu "insan için en önemli yer bilimin olduğu yer" sözüyle bilimin önemine vurgu yapmıştır.

Veri yoğunluğu nedeniyle araştırmacı tarafından bu etkinliğe yönelik daha fazla bilgiye yer verilememektedir.

Aşağıda araştırmacı tarafından öğretmen ve araştırmacı günlüklerine yer verilmiştir:

Öğretmen Günlüğü:

Bu günkü çalışmada öğrenciler Atatürk ile ilgili konular gördüler. Atatürk'ün tarıma, sanayiye ve matematiğe verdiği önemi öğrendiler. Görseller ile verilen bilgiyi ilişkilendirdiler. Bazı öğrenciler etkinliklerde verilen sonuçları anlamada güçlük çektiler. Hocam ve ben sonuçları anlayıp anlayacağı tarzda açıkladık. Bir öğrenci misli kelimesinin anlamını sordu. Hocam kelimenin karşılığını açıkladı. Özellikle Mustafa Kemal Atatürk'ün Gesmeni kitaba yazmış olması ilgilerini çekti. Kitabın içeriğine ait resimin neden günümüz yazısına benzediğini de sordular. Hocam bunun matbaacılık günümüze ait yazıldığını, orjinal olmadığını belirtti.

Araştırmacı Günlüğü:

Atatürk, Bilim ve Teknoloji ile Ne Kadar İlgilidir? ***(16 Mart 2016)***

Öğrenciler, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye olan ilgisini görsel kanıtlar temelinde hazırlanan etkinlikte incelediler. Atatürk'ün bilim ve teknoloji ile ilgisine dair görsel kanıtların hangi alanlarla ilgili olduğunu kategorileştirebildiler. O zamanlarda bilim, sanayi ve teknoloji alanında yapılan yeniliklerin önemini ve günümüz yaşamına etkilerini tartıştılar. Derse katılım oldukça iyiydi. Ekonomi ve hukuk alanıyla ilgili yorum yapmada biraz zorlandılar.

Öğrencilerin *"Görsel Kanıtlara dayanarak, Atatürk'ün bilim ve teknolojiye verdiği önemi gösterir."* kazanımına yönelik görsel kanıtlar temelinde hazırlanan "*Atatürk Bilim ve Teknoloji ile Ne Kadar İlgilidir?"* etkinliğinde Atatürk'ün bilime ve teknolojiye ne kadar önem vermiş olduğunu kavrayabildiği görülmektedir. Ayrıca öğrenciler bu etkinlikte Atatürk'ün o dönemde yaptığı bilimsel çalışmaların günümüz yaşamına olan etkilerine dair çıkarımlarda bulunabilmişlerdir.

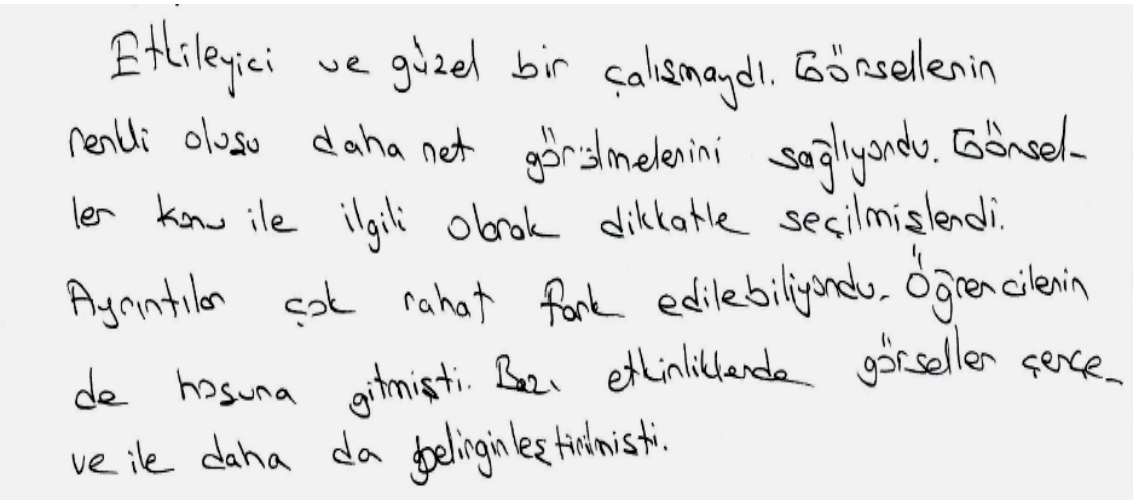
4.3. Görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri nasıldır?

Araştırmacı tarafından görsel okuma temelli uygulama sürecine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin nasıl olduğunu ortaya çıkarmak adına araştırmacı ve öğretmen günlüklerinin analizi, öğrencilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerin analizi, öğretmenle yapılan açık uçlu anketin analizi ve son teste öğrencilere bu amaçla sorulan son iki sorunun analizi birer veri kaynağı olarak kullanılacaktır.

4.3.1.Görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin öğretmen görüşleri nasıldır?

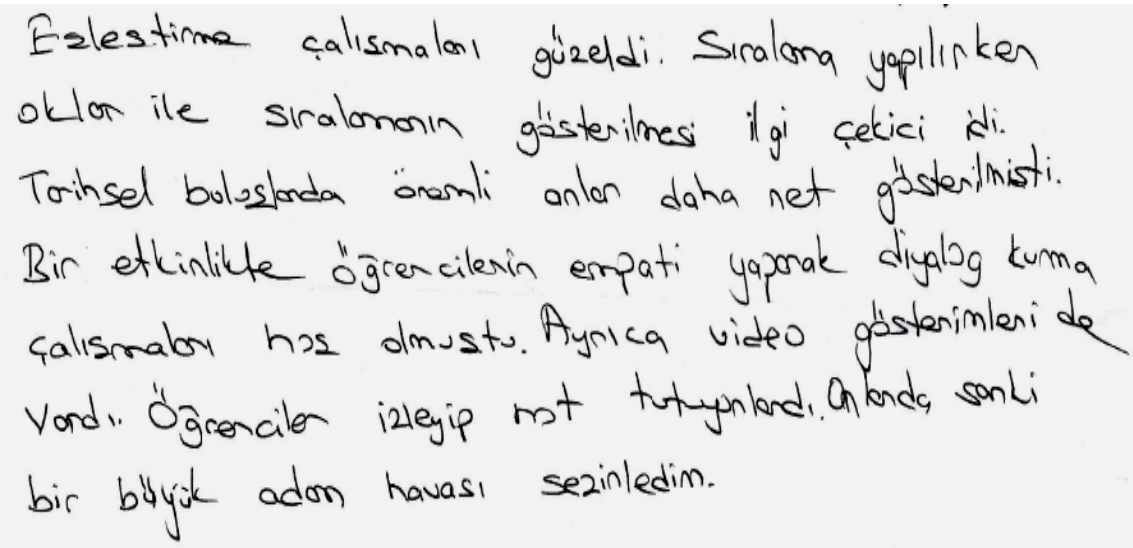
Araştırmacı tarafından görsel okuma temelli öğretim sürecine ilişkin görüşlerini almak amacıyla sınıfın Sosyal Bilgiler öğretmenine açık uçlu anket uygulanmıştır. Açık uçlu ankette sürece yönelik toplamda beş soru yer almaktadır. Aşağıda öğretmenin açık uçlu ankette yer alan sorulara vermiş olduğu cevaplara yer verilmiştir.

Araştırmacı tarafından *"Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okumayla ilgili yapılan bütün çalışmalarla ilgili duygu ve düşünceleriniz nedir? Açıklayınız."* sorusuna öğretmenin vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

Etkileyici ve güzel bir çalışmaydı. Görsellerin renkli olusu daha net görülmelerini sağlıyordu. Görseller konu ile ilgili olarak dikkatle seçilmişlerdi. Ayrıntılar çok rahat fark edilebiliyordu. Öğrencilerin de hosuna gitmişti. Bazı etkinliklerde görseller gerçekle daha da güçlendirmişti.

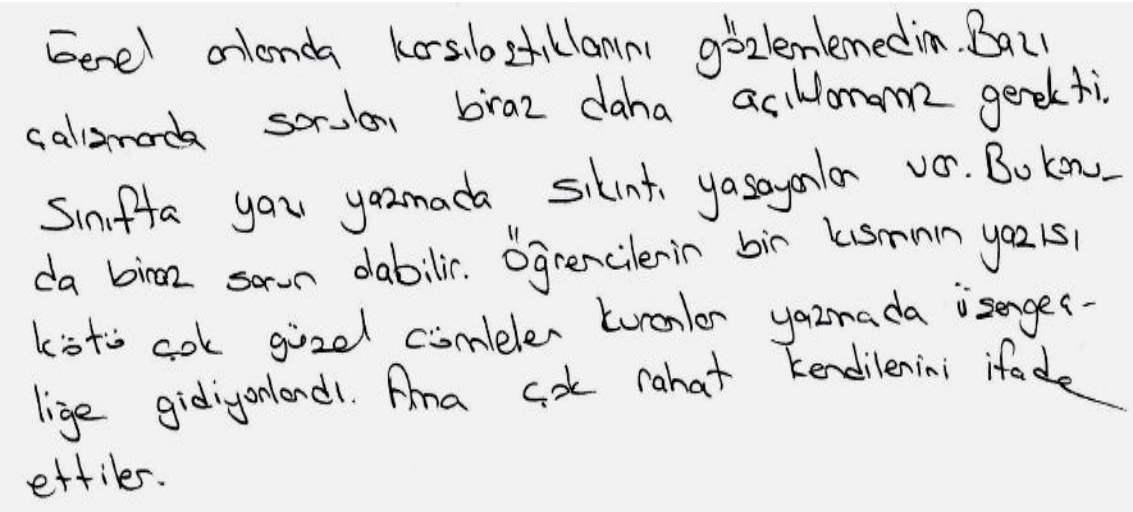
Öğretmen, sınıfta görsel okuma temelinde yapılan tüm çalışmalarla ilgili "etkileyici ve güzel bir çalışma" ifadelerini kullanarak sürece ilişkin olumlu düşüncelerini ifade etmiştir.

Araştırmacı tarafından *"Görsel verilerle oluşturulan böylesi bir çalışmada ilginç bulduğunuz durumlar nelerdir? Açıklayınız."* sorusuna öğretmenin vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

Eğlestirme çalışmaları güzeldi. Sıralama yapılırken oklar ile sıralamanın gösterilmesi ilgi çekici idi. Tarihsel bolgelerde önemli anlar daha net gösterilmişti. Bir etkinlikte öğrencilerin empati yaparak diyalog kurma çalışmaları hoş olmuştu. Ayrıca video gösterimleri de vardı. Öğrenciler izleyip not tutuyorlardı. Onlarda sanki bir büyük adam havası sezinledim.

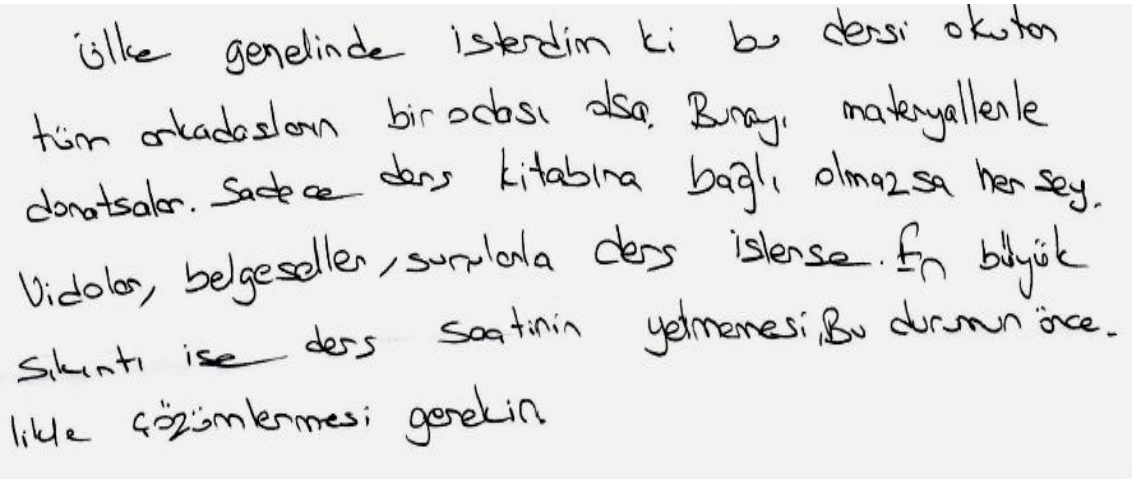
Öğretmen, vermiş olduğu cevapta görsel okuma etkinliklerinden birtakım örnekler vererek düşüncelerini ifade etmiştir. Araştırmacı tarafından görsel okuma etkinlikleri içerisinde öğrencilere belgesel izlettirilirken, öğrencilerin çalışma yapraklarına belgeselden kendilerine ilginç gelen noktaları not almaları da öğretmenin ilginç bulduğu durumlardan bir tanesidir.

Araştırmacı tarafından *"Sizce görsel okuma etkinlikleri ile oluşturulmuş böylesi bir öğretim sürecinde öğrenciler herhangi bir sorunla karşılaştılar mı? Bunlar Nelerdir? Açıklayınız."* sorusuna öğretmenin vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

Genel anlamda karşılaştıklarını gözlemlemedim. Bazı çalışmada soruları biraz daha açıklamamız gerekti. Sınıfta yazı yazmada sıkıntı yaşayanlar var. Bu konu da biraz sorun olabilir. Öğrencilerin bir kısmının yazısı kötü çok güzel cümleler kuranlar yazmada isteksiz liğe gidiyorlardı. Ama çok rahat kendilerini ifade ettiler.

Öğretmenin ifadeleri içerisinde yazı yazmayla ilgili sorun öğrencilerin ilköğretim 4.sınıfa kadar el yazısı ile yazı yazmaya alışmalarından kaynaklanmaktadır. Kimi öğrencilerin derse oldukça aktif bir şekilde katılıp görseller üzerinden fikirlerini belirttiklerini ancak çalışma yapraklarında yazı yazmada zorluk yaşadıkları için kısa ve net cevaplar verdikleri araştırmacı tarafından da gözlemlenmiştir.

Araştırmacı tarafından "Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okumanın daha iyi uygulanabilmesi için önerileriniz var mı? Bunlar nelerdir? Açıklayınız." sorusuna öğretmenin vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

Öğretmen, görsel okumanın daha iyi uygulanabilmesine yönelik önerilerde okulların materyaller açısından zenginleştirilmesini, ders kitaplarına bağımlılığın azaltılması gerektiğini belirtmektedir. Araştırmacı tarafından okulda her sınıfta projeksiyon olmadığı tespit edilmiştir. Okulun Sosyal Bilgiler öğretmeni, kendisinin projeksiyon cihazı satın aldığını ve girmiş olduğu sınıflarda bunu kullandığını belirtmiştir. Görsel verilerin kullanımında oldukça önemli olan projeksiyon cihazının henüz tüm okullarda tam teşekküllü olarak bulunmaması, görsel okuma etkinliklerinin uygulanmasında birtakım zorluklara yol açabilecektir. Öğretmen, Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okumanın daha iyi uygulanabilmesi için bu derse yönelik ders saatlerinde artış olması gerektiğini belirtmektedir.

4.3.2. Görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin öğrenci görüşleri nasıldır?

Görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin öğrenci görüşlerini ortaya çıkarmak adına dört öğrenci ile yapılan mülakatlar ve öğrencilere son testte bu amaçla

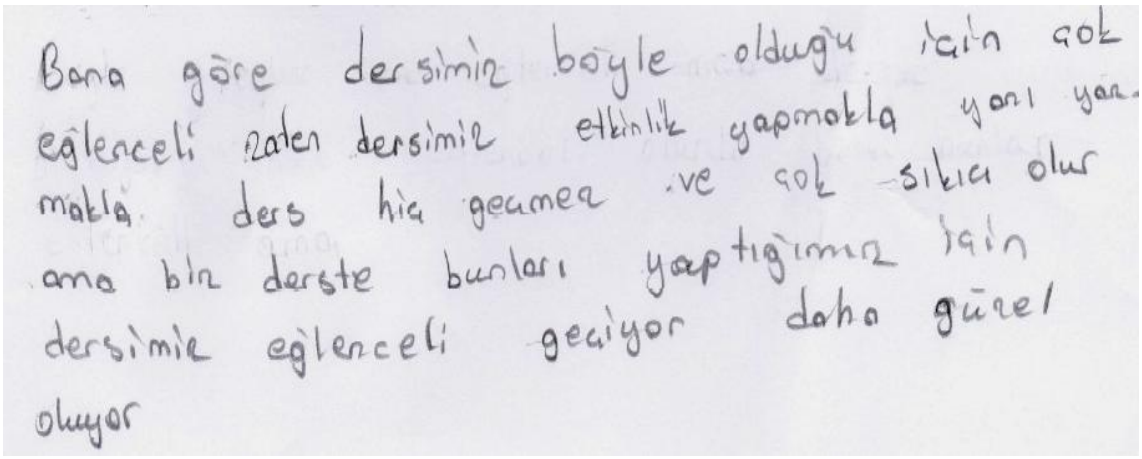
sorulan son iki sorunun cevapları analiz edilmiştir. Öğrencilerin son testte vermiş oldukları cevapların analizi aşağıda yer almaktadır:

Tablo 31. "Görseller (Belgesel izleme, resim, fotoğraf ve karikatür yorumlama, afiş tasarlama vs.) ile öğretimin temel alındığı bu derslerle ilgili duygu ve düşüncelerin nelerdir?" Sorusunun Analizi ve Frekans Dağılımı

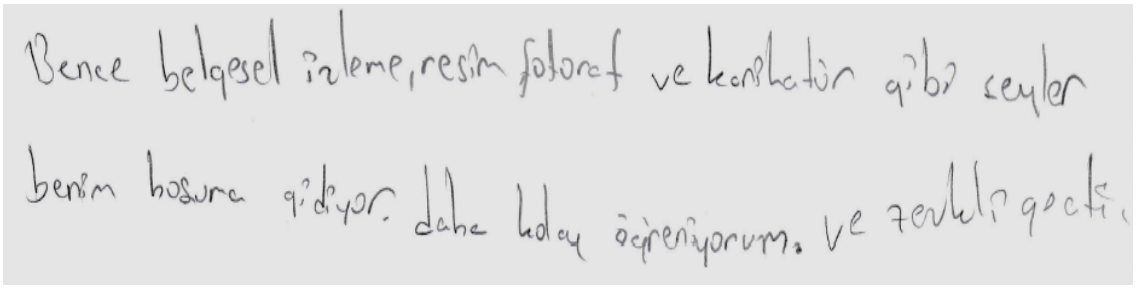
Öğrenci Cevapları (N=5)	**Son Test (f)**
Öğrencilerin Duygu ve Düşünceleri	
Olumlu İfadeler	
Daha iyi ders anlama	11
Güzel / Eğlenceli	12
Mutlu olma	3
İlgi çekici	2
Derse daha fazla katılım	1
Toplam	**29**

Öğrencilerin görsel okuma temelli öğretim sürecine ilişkin hiçbir olumsuz ifade yer almamaktadır. Tüm öğrenciler süreçle ilgili olumlu görüş belirtmişlerdir. Aşağıda öğrencilerin duygu ve düşüncelerine dair birtakım örneklere yer verilmiştir.

Ö17'nin vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

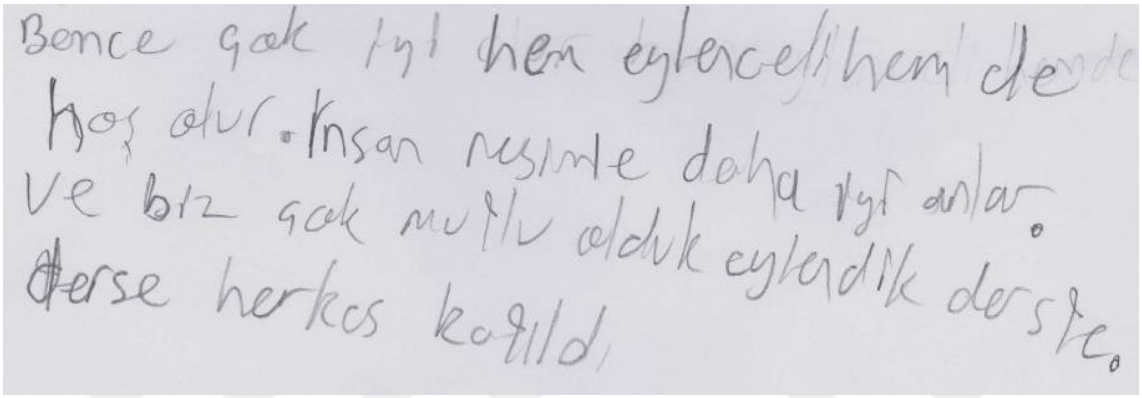

Ö10'un ise görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin duygu ve düşüncelerini şu şekildedir:

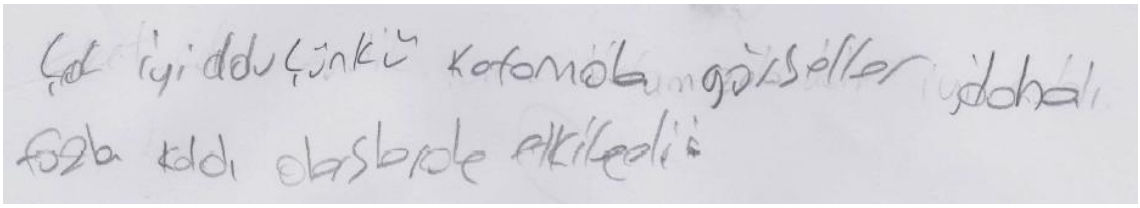

Ö19 görsel verilerle işlenen ders ile ilgili duygu ve düşüncelerinde daha kolay öğrendiğini ve derslerin zevkli geçtiğini ifade etmiştir.

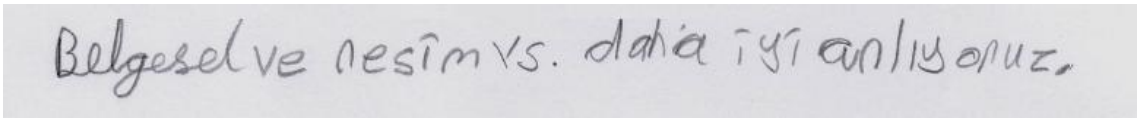
Ö8'in de benzer bir şekilde sürece ilişkin duygu ve düşünceleri ise şu şekildedir:

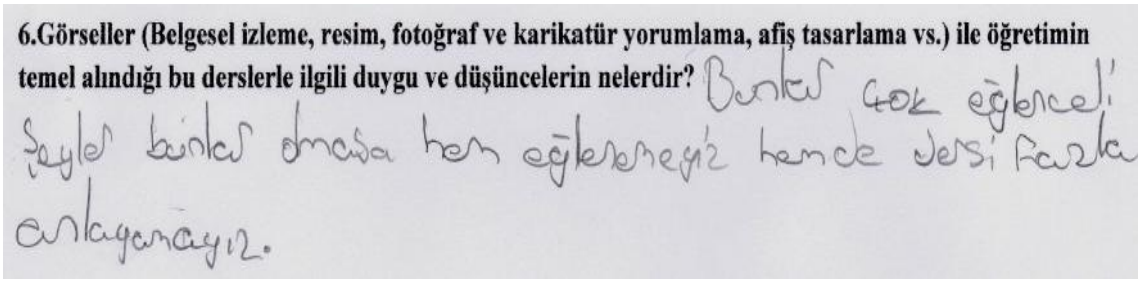
Ö6, görsellerle ele alınan dersin kendisinde daha kalıcı olduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

Ö7 de görsellerle işlenen dersi daha iyi anladığını şu şekilde ifade etmiştir:

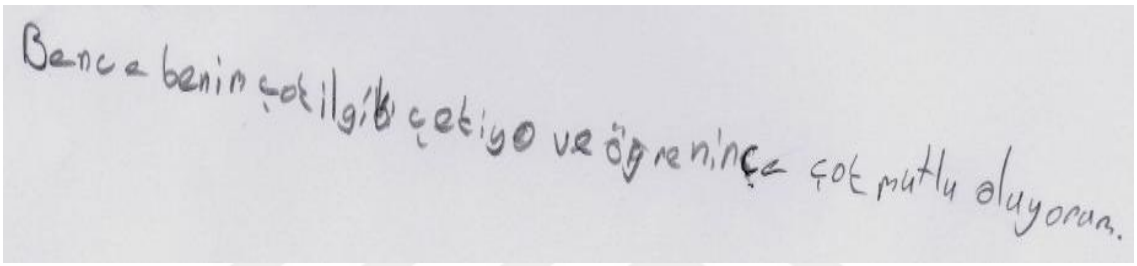

Ö16'nın sürece ilişkin duygu ve düşünceleri şu şekildedir:

Ö16 da benzer bir ifadeyle görsel verilerle oluşturulan dersleri çok eğlenceli bulduğunu ve daha iyi anlamasına yardımcı olduğunu ifade etmiştir.

Ö11'in ifadeleri ise

şeklindedir.

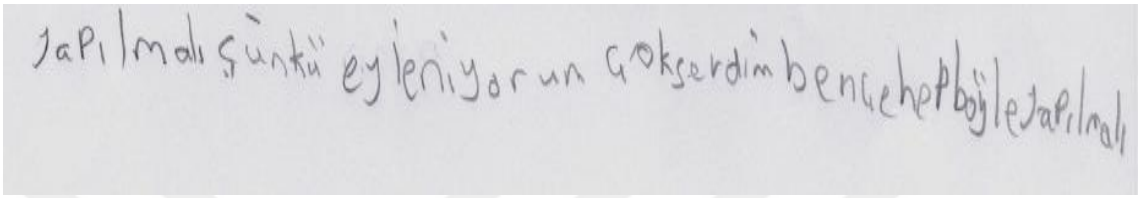
Aşağıdaki Tablo 32'de araştırmacı tarafından görsel okuma temelinde uygulanan sürece ilişkin öğrencilerin görüşlerini ortaya çıkarmak adına sorulan ikinci sorunun analizine yer verilmiştir.

Tablo 32. "Sence Sosyal Bilgiler dersinde böylesi görsellerle destekli bir öğretim tekrar yapılmalı mıdır? Neden?" Sorusunun Analizi ve Frekans Dağılımı

Öğrenci Cevapları (N=6)	**Son Test (f)**
Öğrencilerin Duygu ve Düşünceleri *Olumlu İfadeler*	
Tekrar yapılmalı	17
Daha iyi / kolay anlama	12
Her zaman / Her derste yapılmalı	3
Güzel / Eğlenceli	8
Mutlu olma	1
Daha hızlı öğrenme	2
Toplam	**43**

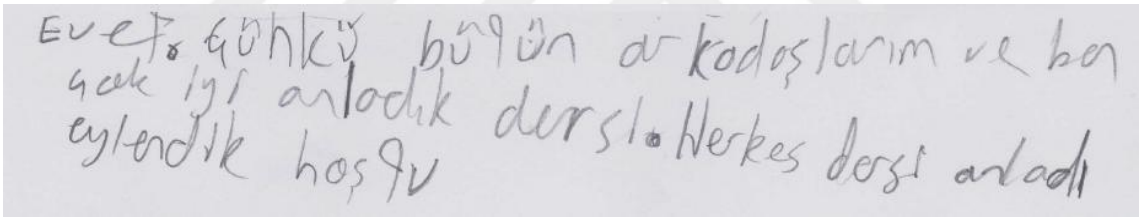
Öğrencilerin vermiş olduğu cevaplarda görsel okuma temelinde hazırlanan öğretim süreci ile ilgili olumlu düşüncelere sahip oldukları görülmektedir. Öğrenciler böylesi bir öğretim sürecinin tekrar yaşanmasını istemişlerdir. Aşağıda araştırmacı tarafından, öğrencilerin bu soruya ilişkin vermiş oldukları cevaplardan birtakım örneklere yer verilmiştir.

Ö21'in ifadeleri şu şekildedir:

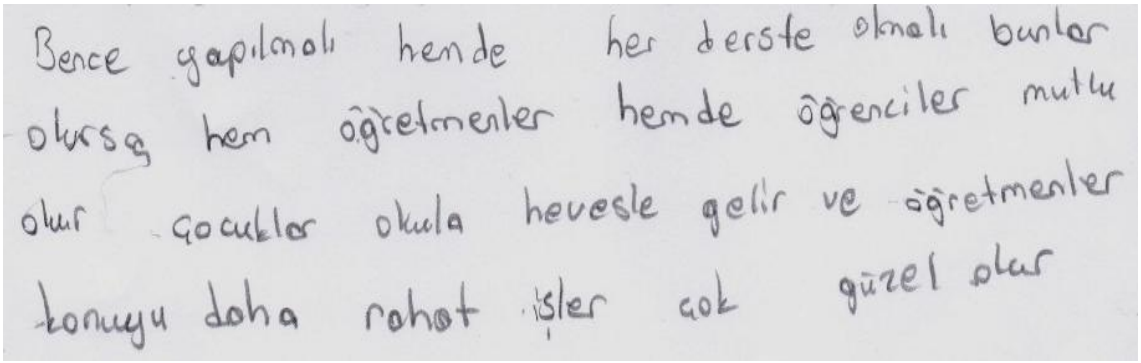
Ö21, görsel verilerle oluşturulan öğretim sürecini çok sevdiğini, derslerin hep bu şekilde yapılması gerektiğini belirtmektedir.

Ö8'in ifadeleri ise şu şekildedir:

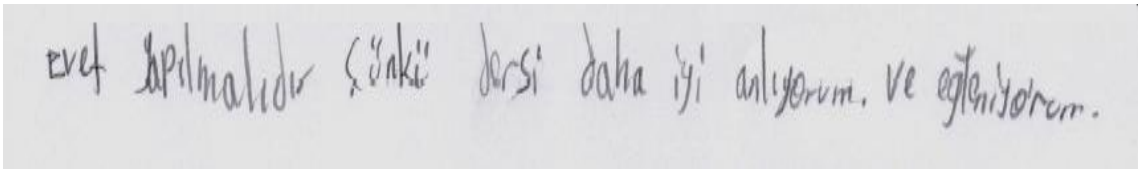
Ö8, görsel verilerle oluşturulan öğretim sürecinde dersleri çok iyi anladığını ve eğlendiğini ifade etmiştir.

Ö17'in ifadeleri şu şekildedir:

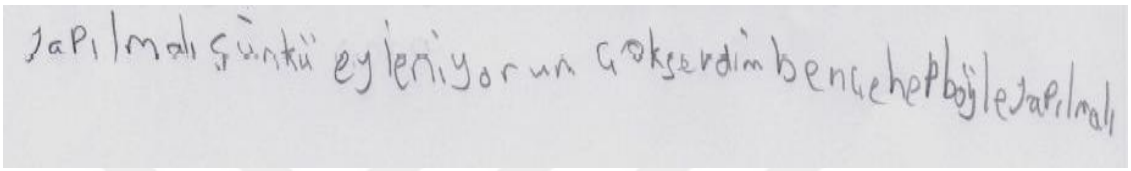
Ö17, böylesi bir öğretim sürecinin her derste yapılması gerektiğini, böylece hem öğrencilerin hem de öğretmenlerin daha mutlu olacağını ve öğrencilerin dersleri daha çok seveceğini ifade etmiştir.

Ö11'in ifadeleri ise

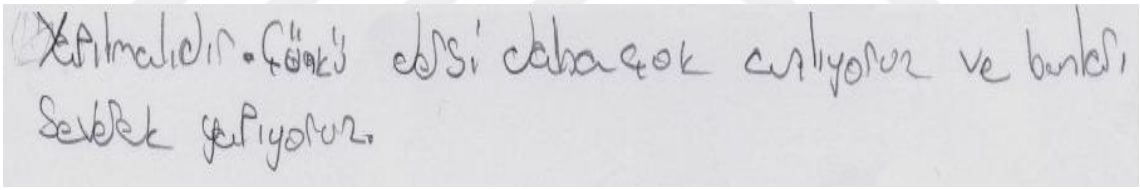
şeklinde olup böylesi bir öğretim sürecinde dersi daha iyi anlayabildiğini ve eğlendiğini belirtmiştir.

Ö19 da benzer bir şekilde şu ifadeleri kullanmıştır:

Ö19 böylesi görsel okuma temelli bir öğretimin tekrar yapılması düşüncesinde olup bu süreçte çok eğlendiğini belirtmiştir.

Ö16'nın ifadeleri ise şu şekildedir:

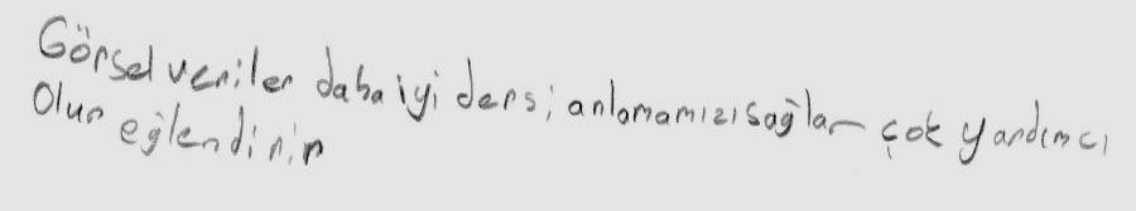
Ö16 da görsel okuma temelli böylesi bir öğretimin tekrar yapılması düşüncesindedir ve bu süreçte dersi çok daha iyi anladığını, etkinlikleri severek yaptıklarını belirtmiştir.

Öğrencilerin görsel okuma temelli öğretim sürecine ilişkin duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarmak adına son testte sorulan iki soruya vermiş oldukları cevaplarda olumlu düşünceler içerisinde oldukları görülmektedir.

Aşağıda araştırmacı tarafından, dört öğrenciyle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmelerde öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara yer verilmiştir. Öğrencilerle yapılan görüşmede toplamda yedi soru yer almaktadır.

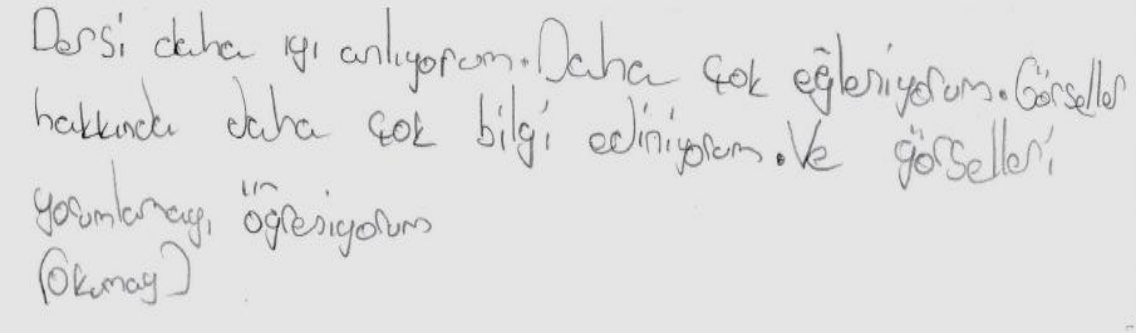
Araştırmacı tarafından *"Sosyal Bilgiler derslerinde görsel verilerin kullanımı ile ilgili duygu ve düşünceleriniz nedir? Açıklayınız."* sorusuna verilen cevaplar şu şekildedir:

Ö11'in vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

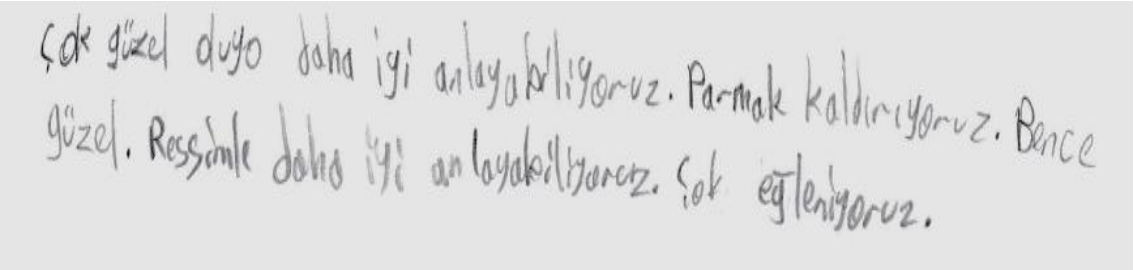
Ö11 öğretim sürecinde görsel verilerin kullanılmasının dersi daha iyi anlamasını sağladığını belirtmiştir.

Ö16'nın bu Sosyal Bilgiler derslerinde görsel verilerin kullanılması ile ilgili duygu ve düşünceleri ise şu şekildedir:

Ö16 da görsel verilerle oluşturulan dersi daha iyi anladığını, derste daha çok eğlendiğini ifade etmiştir. Ö16'nın görselleri "yorumlamayı" öğreniyorum ifadesinden sonra parantez içinde "okumayı" kelimesine yer vermesi, görsel okumanın görseli yorumlamak, görsel anlamdan çıkarmak olduğunu anladığını göstermektedir.

Ö21 duygu ve düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

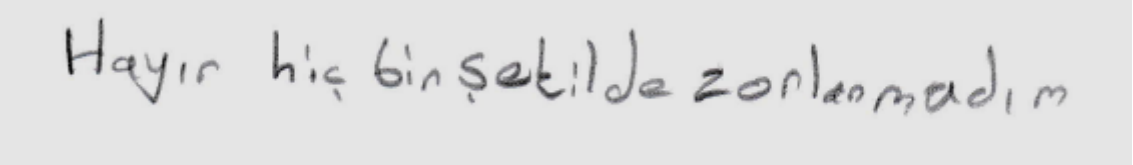

Ö21 de derste görsel veriler kullanılmasının eğlenceli olduğunu ve daha iyi anlamasını sağladığını belirtmiştir.

Araştırmacı tarafından aşağıda, öğrencilerle yapılan görüşmelerdeki bir diğer soru olan *"Görsel verilerle oluşturulan Sosyal Bilgiler derslerinde hiç zorlandığınız bir durum*

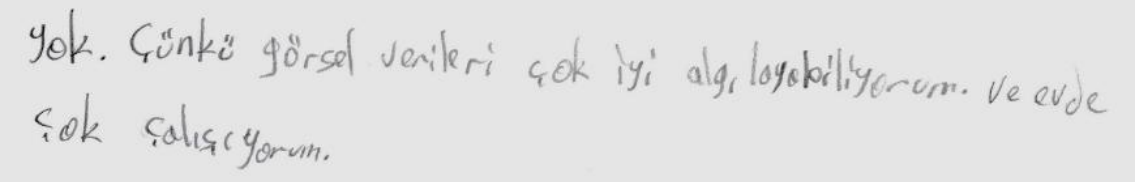
oldu mu? Açıklayınız. Zorlandıysanız en çok zorlandığınız durum neydi?" sorusuna yönelik olarak öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara yer verilmiştir.

Ö11'in bu soruya vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

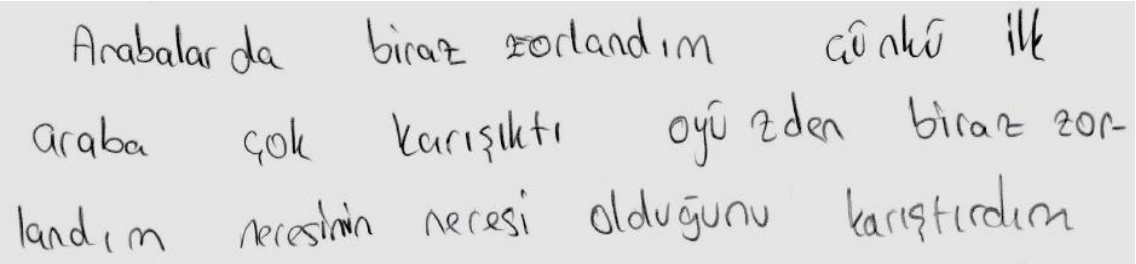
Ö11 görsel okuma temelli öğretim sürecinde derslerde hiç zorluk çekmediğini belirtmiştir.

Ö21'in vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

Ö21 de görsel verilerle işlenen derslerde zorluk çekmediğini ifade ederek, "görsel verileri çok iyi algılayabiliyorum" sözleriyle de görsel okuma yapabildiğini belirtmiştir.

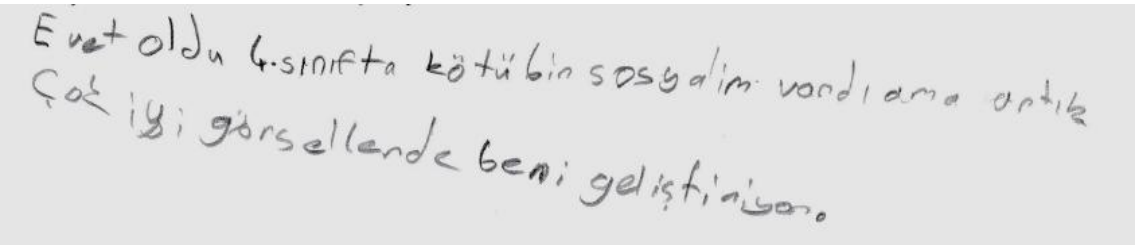
Ö3 ders sürecindeki bir etkinlikten yola çıkarak şu ifadeleri kullanmıştır:

Ö3 ikinci kazanıma yönelik hazırlanan "Tekerleğin Serüveni" isimli etkinlikte görsellerde karışıklık yaşadığını bu yüzden biraz zorlandığını belirtmiştir.

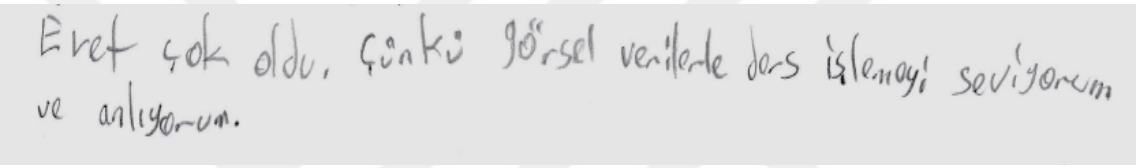
Araştırmacı tarafından aşağıda, öğrencilerle yapılan görüşmelerdeki bir diğer soru olan *"Sizce Sosyal Bilgiler derslerinde görsel verilerin kullanılmasının daha verimli bir ders ortamının oluşmasına katkısı oldu mu? Açıklayınız."* sorusuna yönelik olarak, öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara yer verilmiştir.

Ö11'in ifadeleri şu şekildedir:

Ö11, bir önceki yıl Sosyal Bilgiler dersini kötü olarak değerlendirirken, görsel okuma temelinde oluşturulan öğretim sürecinde ise iyi olarak değerlendirmektedir. Böylece görsel okuma temelli öğretim sürecinin öğrencinin daha iyi anlamasını sağladığı düşüncesinde olduğu görülmektedir.

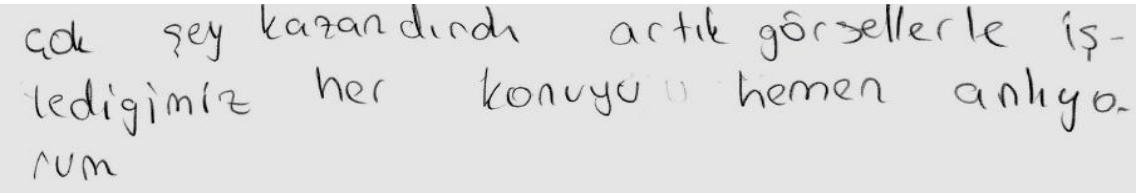
Ö21'in ifadeleri ise

şeklinde olup görsel verilerle işlenen dersi daha iyi anladığını ifade etmiştir.

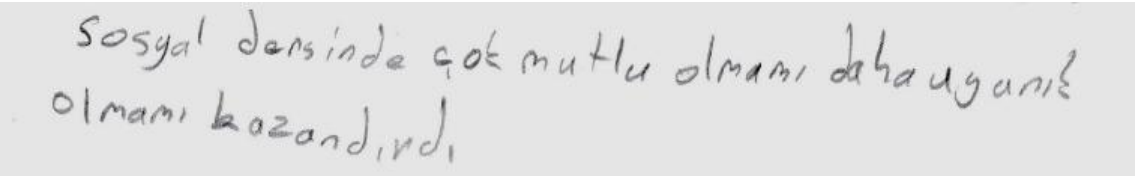
Araştırmacı tarafından aşağıda, öğrencilerle yapılan görüşmelerdeki bir diğer soru olan "Sosyal Bilgiler derslerinde görsel verilerin kullanılması size neler kazandırdı? Açıklayınız." sorusuna yönelik olarak, öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara yer verilmiştir.

Ö3'ün vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

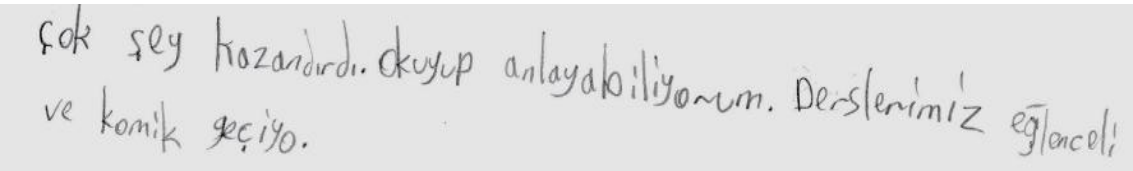
Ö3 görsellerle işlenen dersi daha iyi anladığını, böylesi bir öğretim sürecinin kendisine çok şey kazandırdığını belirtmiştir.

Ö11'in ifadeleri ise şu şekildedir:

Ö11'in "daha uyanık kalmamı sağladı" ifadesi, görsel okuma temelli ders sürecinde öğrencilerin derste daha aktif olduklarını göstermektedir.

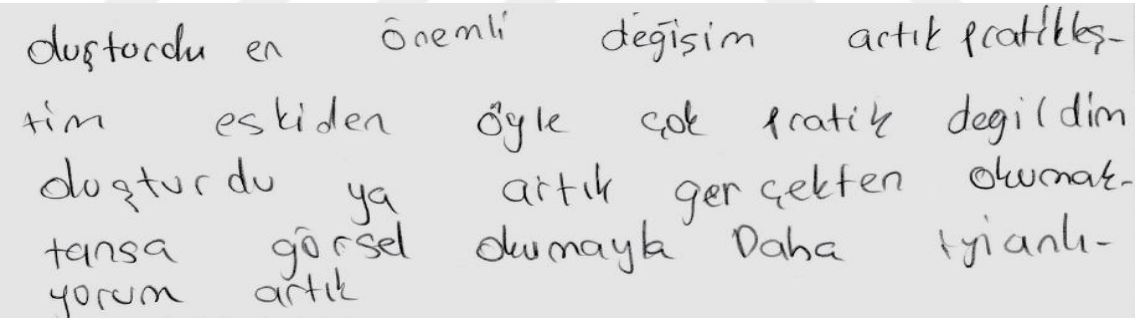
Ö21'in ifadeleri ise şu şekildedir:

Ö21 görsel verilerle işlenen dersin kendisine çok şey kazandırdığını, görselleri okuyabildiğini, derslerin eğlenceli geçtiğini belirtmiştir.

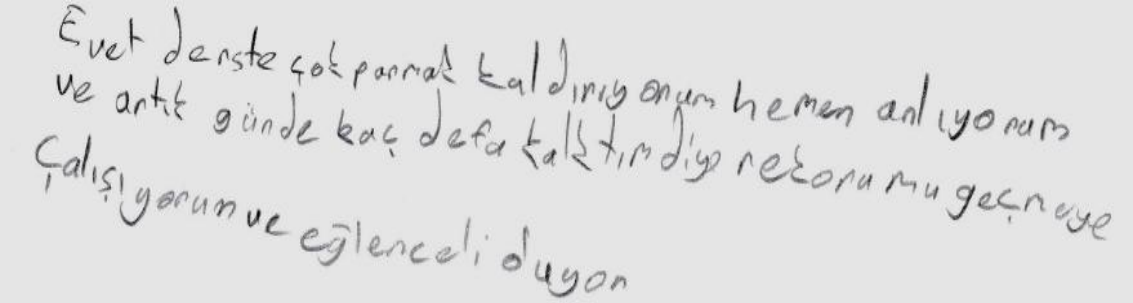
Araştırmacı tarafından aşağıda, öğrencilerle yapılan görüşmelerdeki bir diğer soru olan *"Sizce Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okumanın yer alması bu derse karşı tutumunuzda bir değişim oluşturdu mu? Açıklayınız. Oluşturduysa sizce en önemli değişim ne oldu?"* sorusuna yönelik olarak öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara yer verilmiştir.

Ö3'ün ifadeleri şu şekildedir:

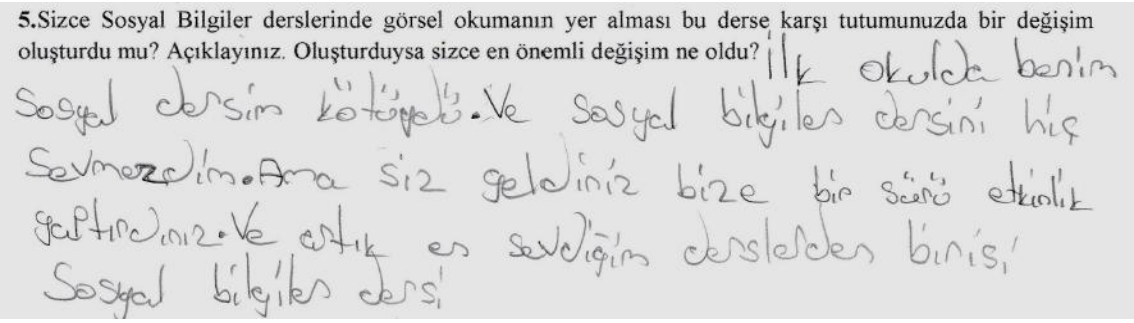
Ö3, görsel okuma temelli öğretim sürecinin kendisi pratikleştirdiğini ifade ederek görsel okuma ile bilindik sözel okumaya göre daha iyi anladığını ifade etmiştir.

Ö11'in ifadeleri ise şu şekildedir:

Ö11, görsel okuma temelli öğretim sürecinde derse daha fazla katılım sağladığını ve hemen anladığını ifade etmiştir.

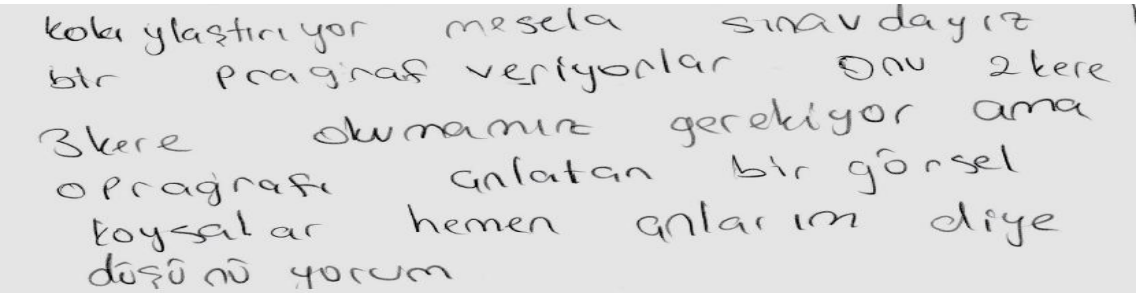
Ö16 ise Sosyal Bilgiler dersine olan tutumundaki değişiklikle ilgili olarak

5.Sizce Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okumanın yer alması bu derse karşı tutumunuzda bir değişim oluşturdu mu? Açıklayınız. Oluşturduysa sizce en önemli değişim ne oldu? İlk okulda benim Sosyal dersim kötüydü. Ve Sosyal bilgiler dersini hiç Sevmezdim. Ama siz geldiniz bize bir sürü etkinlik yaptırdınız. Ve artık en sevdiğim derslerden birisi Sosyal bilgiler dersi

ifadelerini kullanarak, daha önce sevmediği Sosyal Bilgiler dersini, görsel okuma etkinlikleri sayesinde artık sevdiğini belirtmiştir.

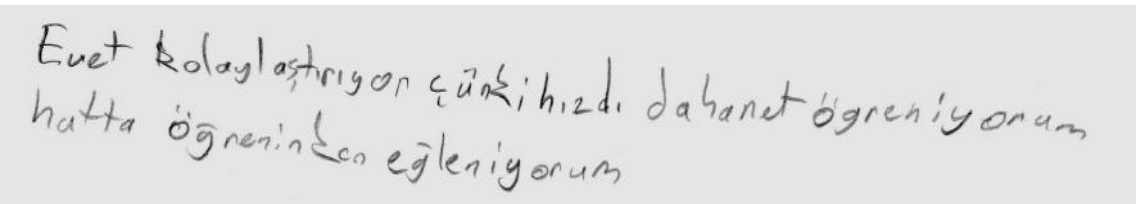
Araştırmacı tarafından aşağıda, öğrencilerle yapılan görüşmelerdeki bir diğer soru olan *"Sizce Sosyal Bilgiler derslerinde görsel verilerin kullanılması öğrenmenizi kolaylaştırıyor mu? Neden?"* sorusuna yönelik olarak öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara yer verilmiştir.

Ö3'ün ifadeler şu şekildedir:

kolaylaştırıyor mesela sınavdayız bir paragraf veriyorlar onu 2 kere 3 kere okumamız gerekiyor ama o paragrafı anlatan bir görsel koysalar hemen anlarım diye düşünüyorum

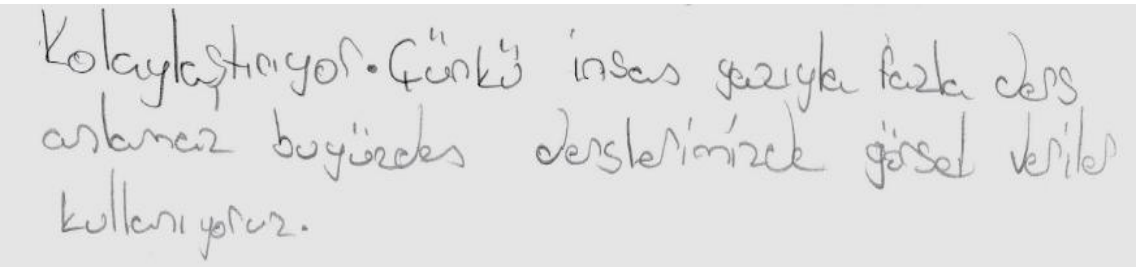
Ö3, bir paragrafı anlamak için 2-3 kere okuması gerektiğini, bunun yerine o paragrafı anlatan bir görseli hemen anlayabileceğini ifade ederek görsel okumanın pratikliğine ve bilinen sözel okuma karşısındaki gücüne örnek vermiştir.

Ö11 ise

Evet kolaylaştırıyor çünkü hızlı dahanet öğreniyorum hatta öğrenirken eğleniyorum

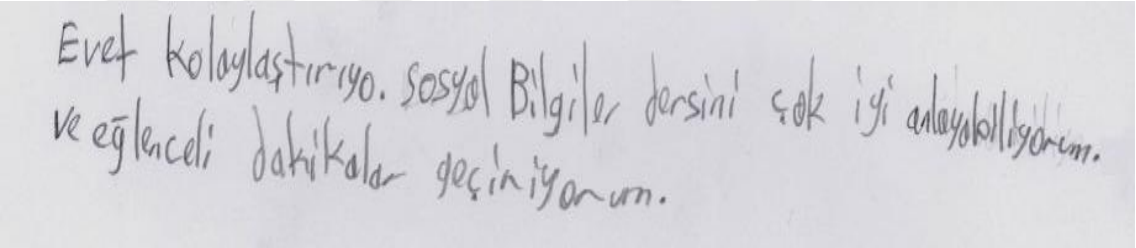
ifadeleriyle, Sosyal Bilgiler derslerinde görsel verilerin kullanılmasının hızlı ve net bir şekilde öğrenmesini sağladığını belirtmiştir.

Ö16'nın şu ifadeleri şu şekildedir:

Ö16, görsel verilerin öğrenmesini kolaylaştırdığını belirtmiştir.

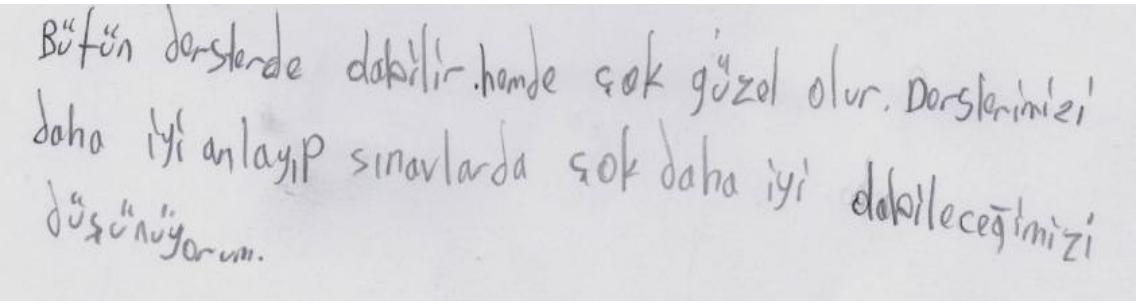
Ö21de benzer şekilde şu ifadeleri kullanmıştır:

Ö21 görsel verilerin öğrenmesini kolaylaştırdığını, böylesi bir öğretimle Sosyal Bilgiler dersini çok iyi anladığını ve süreçte eğlendiğini belirtmiştir.

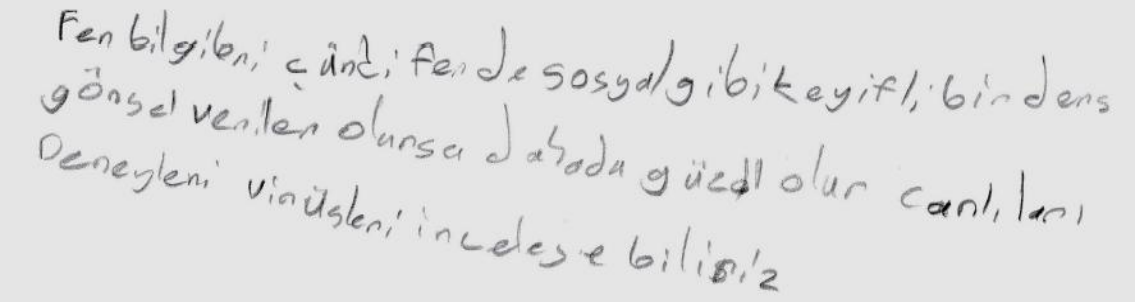
Araştırmacı tarafından aşağıda, öğrencilerle yapılan görüşmelerdeki bir diğer soru olan *"Sizce Sosyal Bilgiler dersi dışında başka hangi derslerde görsel veriler kullanılmalıdır? Neden?"* sorusuna yönelik olarak öğrencilerin vermiş oldukları cevaplara yer verilmiştir.

Ö21'in vermiş olduğu cevap şu şekildedir:

Ö21 tüm derslerde görsel verilerin kullanılabileceğini belirtip böylesi bir öğretim süreciyle dersi daha iyi anlayıp sınavlarda daha başarılı olabileceğini ifade etmiştir.

Ö11'in vermiş olduğu cevap ise şu şekildedir:

Ö21 Fen Bilgisi dersinin Sosyal Bilgiler dersi gibi keyifli olduğunu, bu derste de görsel veriler kullanılmasının güzel olacağını, böylece canlıları, deneyleri, virüsleri inceleyebileceklerini ifade etmiştir.

Öğrencilerin görsel okuma temelli öğretim sürecine ilişkin duygu ve düşünceleri olumlu yöndedir. Öğrenciler görsel okuma temelli öğretim sürecinde mutlu olduklarını, görsellerin öğrenmelerini kolaylaştırdığını ve daha hızlı öğrenebildiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler görsel okumanın başka derslerde de uygulanması gerektiği düşüncesindedirler.

BÖLÜM V: SONUÇ

Araştırmanın bu bölümünde nitel verilerin analizinden elde edilen bulgulara dayalı olarak ulaşılan sonuçlara, sonuçlar çerçevesinde alan yazınla ilişkili olarak yapılan tartışmaya ve bu sonuçlara dayalı olarak getirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Yargı

5.1.1. Öğrencilerin görsel okuma kavramına ilişkin algıları araştırma öncesi ve sonrası nasıldır?

Araştırma bulguları, öğrencilerin görsel okuma kavramına ilişkin algılarında görsel okuma temelli uygulanan öğretim süreci sonunda önemli bir değişiklik olduğunu ortaya koymaktadır. Öğrencilerin araştırma öncesi ve sonrası bir görselin okunabilirliğine ilişkin algıları olumlu yönde olup benzer şekildedir. Araştırma bulgularında dikkati çeken nokta, araştırma öncesinde görsel okumanın öğrencilerde uyandırdığı çağrışımlar sınırlı sayıda iken, araştırma sonrasında bu sayıda bir artış yaşandığı ve öğrencilerin görsel okuma kavramını zihinlerinde derinleştirdikleri görülmektedir. Araştırma öncesinde görsellerin sadece bir kısmının okunabileceğini düşünen öğrenciler, araştırma sonrasında tüm görsellerin okunabileceğini belirterek yine bu anlamda öğrencilerde görsel okuma kavramına ilişkin algılarında önemli bir değişim meydana geldiği görülmektedir.

Sonuç olarak son testte öğrencilerin görsel okuma kavramı ile ilgili çağrışımları değerlendirildiğinde, öğrencilerin bu kavramla ile ilgili olarak "gördüğünü anlatmak/görselden anlam çıkarmak", "görseller aracılığıyla düşünceleri ifade etmek", "görseli yorumlamak", "görseli incelemek", "görseli değerlendirmek", "görselin bilgi vermesi" ve "zihinde canlandırmak" olarak çoğaldığı görülmektedir. Bu doğrultuda öğrencilerin görsel okuma kavramına ilişkin algılarında, görsel okuma temelli uygulanan öğretim süreci sonunda önemli bir değişiklik yaşandığı ortaya çıkmaktadır.

5.1.2. Görsel okumaya ilişkin sınıfta uygulanan etkinliklerin öğrenciler tarafından gerçekleştirilme düzeyi nasıldır?

Araştırma bulguları, görsel okumaya ilişkin sınıfta uygulanan etkinliklerin öğrenciler tarafından oldukça ilgi çektiğini göstermektedir. Öğrencilerin çoğu sınıfta uygulanan tüm görsel okuma etkinliklerinde derse katılmışlar ve çalışma yapraklarında bir ürün ortaya çıkarabilmişlerdir. Görsel okuma etkinliklerine yönelik tüm süreçte öğrencilerin derse katılımları ve çalışma yapraklarının değerlendirme sonuçları göz önüne alındığında, öğrencilerin oldukça başarılı oldukları görülmektedir. Bu doğrultuda görsel okuma temelli etkinliklere yönelik çalışma yapraklarının değerlendirilme sonuçlarına göre, öğrencilerin çoğu çok nitelikli ve nitelikli kategorileri içerisinde yer almıştır; ortalama, geliştirilmeli ve boş/anlamsız kategorilerinde ise bu sayı görece çok daha azdır. Süreç içerisinde bir öğrencinin derslere karşı ilgisiz olduğu ve görsel okuma etkinliklerinde ve çalışma yapraklarında pek bir varlık gösteremediği gözlenmiştir.

Araştırma bulguları, görsel okuma etkinliklerinin öğrencilerin hedeflenen kazanımlara ulaşmada oldukça etkili olduğunu göstermektedir. Öğrenciler bu süreçte görseller üzerinden kazanımlara yönelik olarak tartışmalarda bulunmuşlar ve çalışma yapraklarında da etkinliklere yönelik çıkarımlarını ifade edebilmişlerdir. Kazanımlara yönelik hazırlanan görsel okuma etkinliklerinde öğrencilerin çalışma yapraklarında bir ürün ortaya çıkarabilmeleri, görsel okuma etkinliklerinin öğrencilerin hedeflenen kazanımlara ulaşmadaki etkililiğinin en önemli bulgularını oluşturmaktadır.

5.1.3. Görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri nasıldır?

Araştırma bulgularına göre sınıfın Sosyal Bilgiler öğretmeni ve öğrenciler görsel okuma temelli uygulama ve etkinliklere ilişkin olumlu bir tutum içerisindedir. Öğretmen, görsel okuma temelli öğretim sürecinde öğrencilerin mutlu oldukları, derse daha aktif olarak katıldıkları, kendilerini ifade etmede gelişim gösterdikleri, görsellerden anlam çıkarmada genel olarak zorluk çekmedikleri görüşündedir. Öğrenciler ise görsel okuma temelli öğretim sürecinde mutlu oldukları, dersi daha iyi anladıkları, öğrenmelerini kolaylaştırdığı, daha hızlı öğrenebildikleri, derse daha fazla katıldıkları, görselden anlam çıkarmada artık daha iyi oldukları görüşündedirler. Öğrencilerin görsel verilerin başka derslerde de kullanılması gerektiğine ilişkin düşünceleri ve görsel okuma temelli

böylesi bir sürecin tekrar yapılmasını istemeleri onların bu sürece ilişkin olumlu bir tutum içerisinde olduklarını göstermektedir.

5.2. Tartışma

Araştırma bulgularına göre öğrencilerin görsel okuma kavramına ilişkin algılarında görsel okuma temelli öğretim süreci sonrasında önemli bir değişikliğin olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırma öncesinde görsel okuma kavramının öğrencilerde uyandırdığı çağrışımlar az sayıda iken, araştırma sonrasında bu sayıda bir artış yaşandığı ve öğrencilerin görsel okuma kavramını zihinlerinde derinleştirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin görsel okuma kavramı ile ilgili çağrışımları değerlendirildiğinde, öğrencilerin bu kavramla ile ilgili olarak "gördüğünü anlatmak/görselden anlam çıkarmak", "görseller aracılığıyla düşünceleri ifade etmek", "görseli yorumlamak", "görseli incelemek", "görseli değerlendirmek", "görselin bilgi vermesi" ve "zihinde canlandırmak" olarak çoğaldığı görülmektedir. Bu bulgular göstermektedir ki, görsel okuma temelli öğretim süreci etkili olmuş, öğrenciler süreç içerisinde yapılan görsel okuma etkinlikleriyle kavramın içeriği hakkında fikir sahibi olmuşlardır. Brill, Kim ve Branch (2001) görsel okuryazar bir bireyin sahip olması gereken özellikler içerisinde "zihinde canlandırma yapabilme"yi belirtmiştir. Araştırma bulgularına göre öğrencilerin süreç sonunda görsel okuma kavramına ilişkin algılarında "zihinde canlandırma yapma" tanımını kullandıkları görülmektedir. Buradan hareketle öğrenciler, görsel okuma kavramına yönelik algılarının oluşmasında süreç içerisinde farkına vardıkları kendi becerilerinden yola çıkmışlardır.

(Kalelioğlu, 2013), eğitimde görsellerin en önemli kaynak olduğunu belirttikten sonra öğrencilerin öğrenmesinin, öğretmenlerin etkili materyal seçmesi veya oluşturmasına bağlı olduğu uyarısında bulunmuştur. Bu doğrultuda araştırmada, görsel okuma etkinliklerinin öğrencilerin yaşına uygun olmasına, onların ilgilerini çekebilecek nitelikte olmasına, öğretim programında yer alan kazanımlarla bağlantılı olmasına özen gösterilmiştir. Böylece öğrencilerin görsel okuma etkinliklerinin uygulanması sürecinde mutlu olmaları, derse aktif olarak katılmaları, tartışma ortamlarının yaratılması amaç edinilmiştir. Bu doğrultuda öğrenciler, görsel okuma temelli öğretim sürecinden keyif

almışlar, derse aktif olarak katılmışlar, tartışmalarda bulunmuşlar ve nitelikli ürünler ortaya çıkarabilmişlerdir.

Güney ve Aytan (2015) görselliğin, bilginin özümsenmesi, yeni fikirlerin oluşumu gibi zihinsel faaliyetleri gerçekleştirmede etkin rol oynadığını belirtmiştir. Bu kapsamda öğrenciler, görsellerden yola çıkarak özellikle eski dönemin ve günümüz döneminin ortamlarının karşılaştırılmasında teknolojinin toplum hayatımıza etkilerine yönelik olumlu ve olumsuz yönlerine dair farklı fikirler geliştirmişlerdir. Ayrıca öğrenciler görsel okuma etkinlikleri ile empati kurabilmiş, özeleştiride bulunabilmişlerdir.

Feinstein ve Hagerty'nin (1994), görsel okuryazarlığın genel eğitim için neden çok önemli olduğuna dair dört maddelik açıklamasından birini "aynı düşünceyi farklı yollarda işleme yeteneği kazandırmak" oluşturmaktadır. Öğrenciler de görsel okuma etkinliklerinde sınıf içerisinde yapılan tartışmalardan sonra kendi fikirlerini destekleyen afişler tasarlamışlar, çizim etkinliklerinde bulunmuşlar, böylece düşüncelerini farklı yollarda işleme fırsatını bulabilmişlerdir. Bleed, Visul Literacy in Higher Education (Yüksek Öğrenimde Görsel Okuryazarlık) isimli araştırmasında, hazırlanan rapor doğrultusunda 21. yüzyılda görsel okuryazar olan öğrencilerin sahip olması gereken beceriler içerisinde "görsel içerik tasarlayabilme, oluşturabilme ve üretebilme"yi de belirtmiştir. Bu doğrultuda öğrencilerin görsel okuma etkinlikleri sürecinde çizim ve afiş tasarlama etkinlikleriyle bir ürün ortaya çıkarabilmeleri görsel okuryazarlık becerileri içerisinde yer almaktadır.

Winn (1987) öğrenme düzeyi düşük öğrencilerin zorlandıkları derslerden başarılı olabilmek için yardıma ihtiyaç duyduklarını, bu öğrencilere yönelik derslerde görsel materyaller kullanılmasını ve görsel okuryazarlık eğitimine önem verilmesi gerektiğini belirtmektedir. Araştırma bulgularına göre Sosyal Bilgiler dersini sevmediklerini, derste başarısız olduklarını ifade eden öğrenciler görsel okuma temelli öğretim süreci sonunda eğlendiklerini ve başarılı olduklarını ifade etmişlerdir. Bu doğrultuda görsel veriler öğrenmeye yardımcı olup derslerde başarı oranını artırabilmektedir.

Görsel okuma temelli öğretim sürecine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşlerinin olumlu yönde olduğu görülmektedir. Öğrenciler, bu süreçte derse daha fazla katılma fırsatı bulabildiklerini, dersi daha iyi anlayabildiklerini, daha hızlı öğrenebildiklerini ifade

etmişlerdir. Sınıfın Sosyal Bilgiler öğretmeni ise öğrencilerin bu süreçte kendilerini daha iyi ifade edebildiklerini ve derslere daha fazla katılım sağladıklarını ifade etmiştir.

5.3. Öneriler

Araştırmada ulaşılan bulgulara dayalı olarak geliştirilen öneriler uygulayıcılara, araştırmacılara ve MEB'e olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır.

5.3.1. Uygulayıcılara Yönelik Öneriler

- Görsel okuma temelli öğretim süreci 5. sınıf öğrencileriyle yapılmıştır. Yapılan araştırmada öğrenciler hedeflenen kazanımlara ulaşmada oldukça başarılı olmuşlardır. Öğrencilerin görsel okumada daha da başarılı olabilmeleri adına daha küçük yaşlarda görsel okuma etkinlikleri öğretim sürecine eklenebilir.
- Yapılan araştırmanın sonuçları doğrultusunda öğrenciler görsel okuma temelli öğretim sürecinde mutlu oldukları, derslere daha aktif bir şekilde katıldıkları, daha hızlı, daha kolay bir şekilde öğrenebildikleri görüşündedirler. Bu çerçevede öğrenciler tarafından öğrenilmesinde güçlük yaşanan konularda görsel okuma etkinlikleri ders sürecinin bir parçası haline getirilebilir.
- Sınıf içerisinde tartışma ortamının yaratılmasında görsel okuma etkinliklerinin oldukça etkili olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda öğrencilerin kendilerini ifade etmelerine ortam hazırlayacak görsel okuma etkinlikleri derslerde uygulanabilir.
- Öğrenciler görsel okuma temelli böylesi bir eğitimin başka derslerde de uygulanması gerektiği görüşündedirler. Bu doğrultuda başka derslerde de görsel okuma etkinlikleri ele alınabilir.

5.3.2. Araştırmacılara Yönelik Öneriler

- Türkiye'de ulaşılan kaynakların sınırlılığı içerisinde görsel okumanın Sosyal Bilgiler dersinde uygulanması sürecini ve sonuçlarını inceleyen başka bir araştırma olmaması nedeniyle araştırmacılar uygulamaya dönük bu tarz araştırmaların sayısını arttırabilirler.

- Bu araştırmada toplamda altı kazanıma yönelik görsel okuma etkinliklerinin hazırlanması uzun bir zaman almıştır. Araştırmacılar planlama yaparken etkinlikleri hazırlama sürecini bu doğrultuda göz önünde bulundurabilirler.
- Araştırmanın çalışma grubunu 5. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmacılar ilköğretim ve ortaöğretimin farklı şubelerdeki öğrencilerini çalışma gruplarına dâhil edebilirler.
- Yapılan araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır; araştırmacılar nicel ve nitel araştırma yöntemlerini birlikte kullanabilecekleri çeşitli araştırmalar tasarlayabilirler.
- Araştırma Sosyal Bilgiler dersinde gerçekleştirilmiştir. Öğrenciler görsel okuma temelli böylesi bir eğitimin başka derslerde de uygulanması gerektiği görüşündedirler. Araştırmacılar görsel okumanın farklı derslerde uygulanmasına yönelik araştırmalar yapabilirler.
- Araştırma bir devlet okulunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar benzer bir araştırmayı özel bir okulda veya hem devlet hem de özel okulda yaparak ulaşılan sonuçları karşılaştırabilirler.

5.3.3. MEB'e Yönelik Öneriler

- Araştırma öncesinde Sosyal Bilgiler öğretmenleri ile yapılan görüşmelerde bazı öğretmenler, görsel okuma hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları için araştırmaya tedirginlikle yaklaşmışlardır. Bakanlık, öğretmenleri görsel okuma hakkında bilgilendirmek amacıyla konunun uzmanlarıyla birlikte seminerler düzenleyebilir.
- Araştırmanın yapıldığı okulda her sınıfta projeksiyon cihazı olmadığı gözlenmiştir. Görsel okumanın sınıflarda etkili bir şekilde uygulanabilmesi için her sınıfa projeksiyon cihazı temin edilebilir.
- Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda görsel okuma etkinliklerine referans veren birçok etkinlik önerisi yer almaktadır. Bu örnek etkinlikler görsel okuma etkinlikleri olarak adlandırılabilir.

- Türkiye Cumhuriyeti İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Dersi (8.Sınıf) Öğretim Programı'nda görsel okuma etkinliklerine referans veren birçok etkinlik önerisi yer almaktadır. Bu etkinlikler görsel okuma etkinlikleri olarak adlandırılabilir.
- İlköğretim Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi (8. Sınıf) Öğretim Programı'nda görsel okumaya referans oluşturabilecek etkinlik örnekleri oldukça azdır. Bu derste görsel okuma etkinliklerine yönelik örneklere daha fazla yer verilebilir.

5.4. Teze Bütüncül Bir Bakış

Günümüzde bilimsel ve teknolojik gelişmelerin hayatımızın hemen her alanında yer almasıyla birlikte insanların yaşamlarında çarpıcı değişimler meydana gelmektedir. Çok fazla geçmiş dönemlere gitmeye gerek kalmadan dünyamızda son yüzyılda yaşanan değişimlere bir göz atmak yaşanan değişimin boyutunu anlamamıza yeterli olmaktadır. İletişimin artık her an kolaylıkla kurulabilmesi, ulaşımın gelişmesiyle yüzlerce kilometrelik mesafelerin dakikalar içerisinde tamamlanabilmesi, küresel bağlantıların kurulabilmesini sağlamıştır. Yaşanan bu değişimin hızı, bilim ve teknolojinin gelişimine paralel olarak gittikçe artmaktadır. Çoğu zaman ise bireylerin yaşam içerisindeki bu hızlı değişime karşı ayak uydurabilmesi oldukça zor olmaktadır. Ancak ülkeler, vatandaşlarından bu değişime bir an önce ayak uydurmasını, bunun için gerekli olan birtakım becerilere sahip olmasını beklemektedir.

Teknolojinin getirileriyle birlikte günümüz yaşamında bireylerin artık sahip olması gereken becerilerden birisi de görsellerden anlam çıkarabilmesidir. Günümüzde bireyler artık sayfalarca yazı ile anlatılabilen bir konuyu sadece bir görsele bakarak anlamak istemektedirler. Çünkü hayat alanımızda birçok uyarıcı tarafından mesajlar almaktayız ve bu mesajları kısa zamanda anlamlandırabilmemiz gerekmektedir. Televizyonlarda, caddelerde, alışveriş merkezlerinde karşılaştığımız görsellerin bizlere vermek istediği bir mesaj vardır. Kimi zaman bir saniyeden daha az bir sürede gerçekleşen görselin verdiği mesajları anlayabilme süreci, kimi zaman oldukça zor ve uzun süreli olabilmektedir. İşte bu noktada, insanların hayat akışının hızına ayak uydurabilmesi adına görsellerden anlam çıkarabilmesi eğitim alanının bir parçası haline gelmiştir. Görsellerden anlam çıkarma, görsellerin vermiş olduğu mesajları anlama "görsel

okuma" kavramı ile tabir edilmektedir ve öğretim programlarında görsel okumaya yer verilmiştir.

Öğrencilerin günlük yaşamlarında sıklıkla görsellerle karşılaşmaları, okul ortamlarında da görsellerle karşılaşmalarını istemelerine neden olmaktadır. Bu durum öğrencinin okulu yaşam alanının bir parçası haline getirebilmesi adına oldukça önemlidir. Bu bağlamda öğrencilerin görsel dünyaya olan alışkanlıkları, değişen dünyada görsellerden hızlı bir şekilde anlam çıkarabilme becerisine sahip olma ihtiyacı, yazının görsel karşısında gittikçe güç kaybetmeye başlaması gibi etkenlerle Sosyal Bilgiler derslerinin görsel verilerle desteklenebilmeye olan elverişliliği bir araya getirildiğinde böylesi bir araştırma yapılması gündeme gelmiştir. Bu araştırmanın yapılmasında bir başka önemli etken ise ulaşılan kaynakların sınırlılığı içerisinde Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okumaya yönelik henüz böylesi bir çalışmanın yapılmamış olmasıdır.

Görsel okuma etkinlikleri temelli bu araştırmada öğrencilere hedeflenen kazanımlara yönelik etkinlikler hazırlanmıştır. Her görsel okuma etkinliğinde öğrenciler "görsel okuma" diye adlandırdığımız görsellerden anlam çıkarmaya, görselin vermiş olduğu mesajı anlayabilmeye yönelik sorgulama sürecine girmişlerdir. Öğrencilerin görselleri sorgulamayabilmeleri adına ilk derste araştırmacı, öğrencileri belli başlı sorularla yönlendirmiştir. Daha sonraki süreçte öğrenciler ne tür sorularla görselleri irdeleyebileceklerini kavrayabilmişlerdir. Görsel okuma temelli öğretim sürecinin öğrenciler üzerinde yarattığı en önemli fırsat onların kendilerini ifade edebilmesine ortam sağlayabilmesidir. Her görsel okuma etkinliğinde öğrencilerin çoğu derse katılmış, kimi zaman öğrencilerin daha fazla konuşmak istemesine rağmen süre yetmemiştir. Böylesi bir atmosfer içerisinde öğrenciler tartışma ortamlarında yer alabilmişler, kişisel çıkarımlarda bulunabilmişler, kendilerini rahat hissederek düşüncelerini paylaşabilmişlerdir. Sınıfın Sosyal Bilgiler öğretmeninin belirttiğine göre öğrencilerin kendilerini ifade edebilmelerinde gelişim sağlanmıştır. Bu durum araştırmacı tarafından, görsel okuma etkinlikleri ile işlenen dersin, öğrencilerin sürekli aktif katılımlı bir rol üstlenebilmesine imkân yaratmasına bağlanmıştır. Görsel okuma etkinlikleri ile ele alınan öğretim sürecinde görülmektedir ki, öğrenciler sorgulama yapabilmeyi, düşünebilmeyi, kültürel birikimleri dâhilinde çıkarımda bulunabilmeyi tecrübe etmektedirler. Bu sürecin en önemli özelliklerinden biri de öğrencilerin kendi çıkarımlarına dair bir ürün ortaya çıkarabilmeleridir. Kuşkusuz öğrencilerin bilgilerini

kullanarak bir ürün ortaya çıkarabilmeleri onların yaratıcı olduklarını, aktif zihinsel bir süreç içerisinde olduklarını göstermektedir. Böylesi bir öğretim süreci öğrencilerin özgüvenlerini geliştirmelerine de yardımcı olacaktır.

Süreç içerisinde öğrenciler tarafından derse katılımın yoğun olmasının bir diğer nedeni, görsellerden anlam çıkarmada tek bir doğrunun olmadığı, öğrencilerin kendi kişisel fikirlerini rahatça ifade edebilecekleri vurgusunun araştırmacı tarafından yapılmasıdır. Bu vurgunun yapılması ihtiyacı, öğrencilerin görsel okuma sürecinin başında söz alıp düşüncelerini ifade ettikten sonra "öğretmenim söylediklerim doğru mu?" sorusunu sormalarından doğmuştur. Böylece öğrencilerin kaygıları sürecin en başında ortadan kaldırılmıştır.

Öğrencilerin öğrenirken keyif alacakları, düşünebilecekleri, aktif olacakları bir ortam oluşmasına özen gösterilen bu öğretim sürecinde öğrenciler hedeflenen kazanımlara ulaşmada başarılı olmuşlardır. Bazı öğrenciler öğretim sürecinin sonunda görsellerden anlam çıkarmada tecrübe sahibi olduklarını ifade etmişlerdir. Bazı öğrenciler ise bu süreçte derse daha çok katıldıklarını belirtmiştir. Belki de yapılan çalışmanın başarılı olduğunun en önemli göstergesi, öğretim sürecinin bitiminde sınıfın Sosyal Bilgiler öğretmeniyle yapılan her konuşmada, öğrencilerin derslerde görsel okuma etkinlikleri temelli bir ders sürecinin yapılmasını istediklerini duymaktır. Araştırmanın faydalı ve işlevsel olması temennisiyle…

KAYNAKÇA

Aslan, U., T. (2003). Görsel Olanı Okumak: Eleştirel Görsel Okuryazarlık.

Akbaba, B. (2015). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Görsel Materyallerin Kullanımı. Safran, M. (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi* içinde. (s.284-316). Pegem Akademi: Ankara.

Arnheim, R. (2012). *Görsel Düşünme.* Metis Yayınları: İstanbul.

Baca, J., C. ve Braden, R., A. (1990). *A Research Approach to the Identification, Clarification, and Definition of Visual Literacyand Related Concepts.*

Bamford, A.(2003). "http://wwwimages.adobe.com/content/dam/Adobe/en/education/pdfs/visual-literacy-wp.pdf" adresinden 22 Şubat 2016 tarihinde edinilmiştir.

Baş, B. ve Örs, E. (2015). *İlkokul 1. Sınıf Öğrencilerinin Görsel Okuma Becerileri Üzerine Bir İnceleme.* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Eğitimde Kuram Ve Uygulama içinden. 2015, 11(1), 225-244.

Baş, Ö. ve Kardaş, N. (2014). *"İlköğretim Öğrencilerinin Görsel Okuma Becerisi ile Okuduğunu Anlama Becerisi Arasındaki İlişkinin İncelenmesi".* Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 2014, 7(1), 230-243.

Berger, J. (2014). *Görme Biçimleri.* Metis Yayınları: İstanbul.

Bleed, R. (2005). *Visual Literacy in Higher Education.* "https://net.educause.edu/ir/library/pdf/eli4001.pdf" adresinden 28 Şubat 2016 tarihinde edinilmiştir.

Braden, R. (1993). *Five Years of Visual Literacy Research.* "http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED370548.pdf" adresinden 28 Şubat 2016 tarihinde edinilmiştir.

Brill, J., M., Kim, D. ve Branch, R., M. (2007). *Visual Literacy Defined- The Result of a Delphi Study: Can IVLA (Operationally) Define Visual Literacy?* "http://www.aperture.org/wp-content/uploads/2013/05/vis-lit-data.pdf" adresinden 28 Şubat 2016 tarihinde edinilmiştir.

Büyüköztürk, Ş ve Diğerleri (2014). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri.* Pegem Akademi. Ankara.

Cemiloğlu, M. (2004*). İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi.* (4. baskı). İstanbul: Aktüel Yayınları.

Debes, J. (1969). *"http://fod.msu.edu/oir/visual-literacy"* adresinden 10 Ekim 2015 tarihinde edinilmiştir.

Erdem, E. ve Demirel, Ö. (2002). *Program Geliştirmede Yapılandırmacılık Yaklaşımı.* Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı:23.

Göçer, A. ve Tabak, G. (2012). "*İlköğretim 5. Sınıf Türkçe Öğrenci Çalışma Kitaplarının Görsel Okuma Etkinlikleri Bağlamında İncelenmesi"* İlköğretim Online, 11(3), 790-799.

Göçer, A. ve Tabak, G. (2013). *"Öğretmen Adaylarının 'Görsel Okuryazarlık' İle İlgili Algıları".* Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı. Sayı:11.

Güney, N. ve Aytan, T. (2015). *International Journal of Languages' Education and Teaching* ISSN: 2198 – 4999, Mannheim – GERMANY UDES 2015 s. 1983-1989. "http://www.ijlet.com/Makaleler/210413208_Nail%20G%C3%9CNEY%20%20%20&%20%20Talat%20AYTAN.pdf" adresinden 5 Şubat 2016 tarihinde edinilmiştir.

Güneş, F. (2013). Görsel Okuma Eğitimi Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 2, Sayı 1, s. 1 – 17, Yaz 2013, Bartın-Türkiye

IVLA. (2016). *"http://ivla.org/drupal2/content/ivla-history-0"* adresinden 28 şubat 2016 tarihinde edinilmiştir.

İpek, İ. (2003). *Bilgisayarlar, Görsel Tasarım ve Görsel Öğrenme Stratejileri*. The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET July 2003 ISSN: 1303-6521 volume 2 Issue 3 Article 9

İşler, A., Ş. (2002). *Günümüzde Görsel Okur Yazarlık Ve Görsel Okur Yazarlık Eğitimi.* Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt: XV, Sayı: 1, 2002

Kabapınar, Y. (2014). *Kuramdan Uygulamaya Sosyal Bilgiler Öğretimi*. Pegem Akademi (4.Baskı): Ankara.

Kalelioğlu, F. (2013). Öğrenmeyi Görsel, Ses, Video, ve Çoklu Ortam Uygulamaları ile Destekleme. Cabı, E. (Ed.), *Öğretim Teknolojileri ve Materyal Tasarımı* içinde. (s.67-98). Ankara: Pegem Akademi.

Kaptan, A., Y. ve Aslan, H. (2012). *Görsel Okuryazarlık Ve Eleştirel Pedagoji: Sanatın Toplumsal Ve Pedagojik Temellerine Gelecekçi Bir Bakış.* Çukurova Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 21, Sayı3, 2012, Sayfa 85-100

Kesevan, P. (2012). "*Visual Learning – The Language of Maps in Note Taking"* http://visualteaching.ning.com/profiles/blogs/visual-learning-the-language-of-maps-in-note-taking adresinden 27 Aralık 2015 tarihinde edinilmiştir.

Keskinkılıç, F. (2014). *"İlköğretim Programlarında Yer Alan Görsel Okuryazarlık Kazanımlarının Değerlendirilmesi."* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Doktora Tezi.

Kıran, I. (2008). "*İlköğretim 5. Sınıf Öğretmen Ve Öğrencilerinin Görsel Okuryazarlıkları Üzerine Bir Araştırma".* Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Bilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Kocaarslan, M. ve Çeliktürk, Z. (2013). "*Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Görsel Okuryazarlık Yeterliklerinin Belirlenmesi".* Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt 2, Sayı 2, s. 344 – 362.

Kuru, A. (2008). *İlköğretim Beşinci Sınıf Türkçe Dersi Öğretim Programında Yer Alan Görsel Okuma Ve Görsel Sunu Becerilerinin Öğretmen Görüşleri Doğrultusunda İncelenmesi.* Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Kurudayıoğlu, M. ve Tüzel, S. (2010). *21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı Ve Türkçe Eğitimi.*" "*http://dergipark.ulakbim.gov.tr/tubar/article/view/5000073085"* adresinden 23 Aralık 2015 tarihinde edinilmiştir.

MEB (2015a). *Sosyal Bilgiler Dersi (4-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Klavuzu.* "http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72" adresinden 18 Kasım 2015 tarihinde edinilmiştir.

MEB (2015b). *Sosyal Bilgiler Dersi 6 ve 7. Sınıflar Öğretim Programı ve Klavuzu.* "http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72" adresinden 20 Kasım 2015 tarihinde edinilmiştir.

MEB (2016a). Türkçe Dersi (1-5.Sınıf) Öğretim Programı. "http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72" adresinden 2 Nisan 2016 tarihinde edinilmiştir.

MEB (2016b). *Hayat Bilgisi Dersi(1-3.Sınıflar) Öğretim Programı.* "http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72" adresinden 10 Ocak 2016 tarihinde edinilmiştir.

MEB (2016c). *Vatandaşlık ve Demokrasi Eğitimi Dersi (8. Sınıf) Öğretim Programı.* "http://ttkb.meb.gov.tr/www/ogretim-programlari/icerik/72" adresinden 12 Ocak 2016 tarihinde edinilmiştir.

Özcan, K., V., Göksu, İ. ve Karaman, Ş. (2014). Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi. *Çoktan Seçmeli Testlerin Dekoratif Resimlerle Desteklenmesinin Testin Puanına ve Tamamlanma Süresine Etkisi.* "http://dergipanel.gop.edu.tr/dosya/dergi_2/yayimlananlar/yil_2014_sayi_9/GBAD140902.pdf" adresinden 29 şubat 2016 tarihinde edinilmiştir.

Öztaşçı, C., A. (Devam Ediyor). *Yerel Tarih Öğretim Yöntemini Sosyal Bilgiler Dersinde Uygulamaya Koymak: Bir Eylem Araştırması.* Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi).

Parsa, A., F. (2008). *"http://fotografya.fotografya.gen.tr/cnd/index.php?id=248,0,0,1,0,0" 28 Şubat 2016 tarihinde edinilmiştir.*

Parsa, A., F. (2012). *21.Yüzyıl Okuryazarlığında Sayısal Noktalarda Buluşmak*. Günay, D. ve Parsa, A., F. (Ed.) *Görsel Göstergebilim* içinde. (s.153-172). Es Yayınları: İstanbul.

Petterson, R. (1993). *Visual İnformation, Educational Technology*. s.135

Petterson, R. (1998). "https://www.researchgate.net/publication/281842768_Beyond_Literacy" *adresinden* 19 Şubat 2016 tarihinden edinilmiştir.

Sanalan, V.A., Sülün, A., ve Çoban, T.A. (2007). *Görsel Okuryazarlık.* Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi Cilt-Sayı: 9-2 Yıl: 2007 "http://eefdergi.erzincan.edu.tr/article/viewFile/1006000706/1006001218" adresinden 18 Kasım 2015 tarihinde edinilmiştir.

Sanders, B. (1999). *Öküzün A'sı- Elektronik Çağda Yazılı Kültürün Çöküşü ve Şiddetin Yükselişi.* (çev. Tahir Şehnaz). Ayrıntı Yayınları: Ankara.

Seyidoğlu, H. (1995). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*. İstanbul: Güzem Yayınları.

Şahin, Ç. ve Kıran, I. (2015). *Öğretmen Adaylarının Algılarına Göre Görsel Okuryazarlık Düzeylerinin Değerlendirilmesi. "http://dergipark.ulakbim.gov.tr/dpusbd/article/view/5000126324" adresinden 28 Şubat 2016 tarihinde edinilmiştir.*

Tavşancıl, E. ve Aslan, A., E. (2001). "*Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*." Epsilon Yayıncılık: İstanbul.

Tanrıverdi, B. ve Apak, Ö. (2013). *Görsel Okuryazarlık Üzerine Bir İçerik Analizi.* Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. 26 (1), s.267-293.

Wals, M.(2003). *"Reading' pictures: what do they reveal?Young children's reading of visual texts"* 37(3), 123-130. 25 Aralık 2015 tarihinde http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1046/j.0034-0472.2003.03703006.x/pdf sayfasından edinilmiştir.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri.* Seçkin Yayıncılık: Ankara.

Yıldız, M., Ö. (2012). *Görsel Okuryazarlık Üzerine*. Marmara İletişim Dergisi. Sayı:19 Ocak. S.65-77

Yılmaz, B. (2016). "http://yarbis1.yildiz.edu.tr/web/userCourseMaterials/beyilmaz_1335c40942cf0eb0270624d5481f7e41.pdf" adresinden 29 Şubat 2016 tarihinde edinilmiştir.

Yüksel, R. (2002). "*https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/877/172483.pdf?sequence=2&isAllowed=y*" adresinden 28 Şubat 2016 tarihinde edinilmiştir.

EKLER

EK 1: Ön Test-Son Test Açık Uçlu Anket Formu

EK 2: Öğretmen Görüşme Formu

EK 3: Odak Grup Görüşme Formu

EK 4: Eşya Tarihi Proje Yönergesi

EK 5: Örnek Eşya Tarihi Projesi

EK 6: Nereden Nereye Etkinliği Değerlendirme Rubriği

EK 7: Geçmiş Dönemin ve Günümüz Döneminin Yaşamından Kesitler Etkinliği Değerlendirme Rubriği

EK 8: Eskiden ve Günümüzde Çocukluğa Dair Görseller Etkinliği Değerlendirme Rubriği

EK 9: Beyin Fırtınası Etkinliği Değerlendirme Rubriği

EK 10: Teknolojinin Efendisi miyiz Yoksa Kölesi mi? Etkinliği Değerlendirme Rubriği

EK 11: Öğretmen ve Öğrencilere Verilen Teşekkür Belgesi Örneği

EK 1: ÖN TEST-SON TEST AÇIK UÇLU ANKET FORMU

NE BİLİYORUM?

Adınız-Soyadınız:

Sınıfınız:

Tarih:

Değerli öğrencilerim, "Ne Biliyorum?" kağıdındaki sorulara verdiğiniz yanıtlar, gerçekleştireceğiniz görsel okuma etkinlikleri öncesinde, sahip olduğunuz düşünceleri ortaya koyması adına önem taşımaktadır. Yanıtlarınız puanlamaya tabi tutulmayacaktır. **Samimi** ve **ayrıntılı** olarak yanıtlayacağınız sorular, yapılacak araştırmaya katkı sağlayacaktır.

1.Sosyal Bilgiler dersini daha da çok sevebilmeniz için sizce neler yapılmalıdır? Yazınız.

2.Sizce görsellerin (trafik işaretleri, resimler, fotoğraflar, karikatürler, afişler vs.) olmadığı, her şeyin yazıyla anlatıldığı bir dünya nasıl olurdu? Yazınız.

3.Ders kitaplarındaki görseller ya da ders anlatılırken öğretim materyali olarak görsellerin kullanılması ilginizi çekiyor mu? Neden?

Ek 1'in Devamı

4."Görsel Okuma" deyince ne anlıyorsunuz? Sizce bir resim, fotoğraf, poster ya da karikatür okunabilir mi? Neden?

5.Sizce Sosyal Bilgiler derslerinde fotoğraf, poster ya da karikatür gibi görseller, dersin ana materyali olabilir mi? Neden?

6.Görseller (Belgesel izleme, resim, fotoğraf ve karikatür yorumlama, afiş tasarlama vs.) ile öğretimin temel alındığı bu derslerle ilgili duygu ve düşüncelerin nelerdir?

7. Sence Sosyal Bilgiler dersinde böylesi görsellerle destekli bir öğretim tekrar yapılmalı mıdır? Neden?

EK 2: ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

ÖĞRETMEN GÖRÜŞME FORMU

Merhaba, araştırmamda kullanmak için size bazı sorular sormak istiyorum. Yapacağımız görüşmede söylediklerinizi doğru bir şekilde kaydetmek amacıyla kamera kullanacağım. Verdiğiniz bilgiler yalnızca araştırmamda kullanılacak ve isminiz gizli tutulacaktır. **Samimi** ve **ayrıntılı** olarak yanıtlayacağınız sorular, araştırmaya katkı sağlayacaktır.

Adınız-Soyadınız: **Tarih:**

1.Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okumayla ilgili yapılan bütün çalışmalarla ilgili duygu ve düşünceleriniz nedir? Açıklayınız.

2. Görsel verilerle oluşturulan böylesi bir çalışmada ilginç bulduğunuz durumlar nelerdir? Açıklayınız.

3.Sizce görsel verilerle oluşturulan böylesi bir çalışma öğrencilerde ne gibi beceri ve bakış açıları geliştirebilir? Açıklayınız.

Ek 2'nin Devamı

4.Sizce görsel okuma etkinlikleri ile oluşturulmuş böylesi bir öğretim sürecinde öğrenciler herhangi bir sorunla karşılaştılar mı? Bunlar nelerdir? Açıklayınız.

5. Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okumanın daha iyi uygulanabilmesi için önerileriniz var mı? Bunlar nelerdir? Açıklayınız.

EK 3: ODAK GRUP GÖRÜŞME FORMU

ODAK GRUP GÖRÜŞME FORMU

Sevgili öğrencilerim, araştırmamda kullanmak için size bazı sorular sormak istiyorum. Yapacağımız görüşmede söylediklerinizi doğru bir şekilde kaydetmek amacıyla kamera kullanacağım. Yanıtlarınız puanlamaya tabi tutulmayacaktır. **Samimi** ve **ayrıntılı** olarak yanıtlayacağınız sorular, araştırmaya katkı sağlayacaktır.

Adınız-Soyadınız:

Sınıfınız:

Tarih:

1.Sosyal Bilgiler derslerinde görsel verilerin kullanımı ile ilgili duygu ve düşünceleriniz nedir? Açıklayınız.

2.Görsel verilerle oluşturulan Sosyal Bilgiler derslerinde hiç zorlandığınız bir durum oldu mu? Açıklayınız. Zorlandıysanız en çok zorlandığınız durum neydi?

3.Sizce Sosyal Bilgiler derslerinde görsel verilerin kullanılmasının daha verimli bir ders ortamının oluşmasına katkısı oldu mu? Açıklayınız.

Ek 3'ün Devamı

4.Sosyal Bilgiler derslerinde görsel verilerin kullanılması size neler kazandırdı? Açıklayınız.

5.Sizce Sosyal Bilgiler derslerinde görsel okumanın yer alması bu derse karşı tutumunuzda bir değişim oluşturdu mu? Açıklayınız. Oluşturduysa sizce en önemli değişim ne oldu?

6.Sizce Sosyal Bilgiler derslerinde görsel verilerin kullanılması öğrenmenizi kolaylaştırıyor mu? Neden?

7.Sizce Sosyal Bilgiler dersi dışında başka hangi derslerde görsel veriler kullanılmalıdır? Neden?

EK 4: EŞYA TARİHİ PROJE YÖNERGESİ

2015-2016 Eğitim Öğretim Yılı

Eşya Tarihi Proje Yönergesi

KÜÇÜK TARİHÇİLER EŞYALARIN İZİNİ SÜRÜYOR:

BİR EŞYA TARİHİ PROJESİ

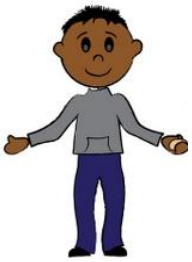

Merhaba arkadaşım, benim adım Duygu. Seninle "Küçük Tarihçiler Eşyaların İzini Sürüyor" projesi için bir aradayız. Proje ismi merak uyandırıcı değil mi? Ben bu projeyi duyunca çok heyecanlandım. Bu proje bir "**Eşya Tarihi**" projesidir. Aklından bir sürü soru geçiyor değil mi? Eşya tarihi ne? Projeyi nasıl yapacağım? Neler yapacağım? Ben ve arkadaşlarım sorularına yanıt vermek için buradayız. Bu proje yönergesinde birçok sorunun yanıtını bulacaksın. Yanıt alamadığın bir sorun olursa da projeyi yürüten öğretmenine mutlaka sormalısın…

Haydi, gel şimdi sana projenin detaylarını anlatalım!

Eşya Tarihi Nedir?

Eşya tarihi, geleneksel tarihin göz ardı ettiği, tarihin akışı içerisinde sıklıkla kullanılan eşyaları ele alarak, tarihin konusu haline getiren bir araştırma yöntemidir. Eşya tarihi çalışmaları, bireylerin günlük yaşamlarında sıklıkla kullandıkları eşyaların geçmişten günümüze değişim ve gelişimlerini anlamamıza yardımcı olmaktadır.

Neden Eşya Tarihi Projesi?

Bu projeyle, gündelik hayatta yaygın olarak kullandığımız eşyaların geçmişten günümüze gelişimlerini inceleyerek bilim, teknoloji ve sosyal hayatımızdaki değişim ve sürekliliği algılayacağız.

Geçmişten günümüze eşyalardaki teknolojik gelişimi inceleyerek, eşyaların sahip olduğu özelliklerle insanların sosyal yaşamı arasında ilişki kuracağız.

Eşyalarda yaşanan değişimi anlamaya çalışarak, geçmiş, bugün ve gelecek arasındaki bağları algılayacağız.

Ek 4'ün Devamı

PROJEDE HANGİ ADIMLARI İZLEYECEĞİZ?

Sevgili arkadaşım, ben Barış. Şimdi seninle adım adım proje aşamalarını paylaşacağım. Çalışman süresince bu adımları titizlikle izlemeyi sakın unutma! Bu sayede sen de bir "Tarihçi" olacak ve belirlediğin konunun tarihini yazacaksın.

Var mısın şimdi birlikte tarih yazmaya?

Eşya tarihi ile ilgili projem sırasında hangi konuları araştırabilirim?

Günlük hayatımızda sıklıkla kullandığımız eşyalar, araç-gereçler. (Televizyon, buzdolabı, çamaşır makinesi, bulaşık makinesi, radyo, bilgisayar, telefon, fön makinesi, klima, fotoğraf makinesi, süpürge, bisiklet, lamba, ütü vs.)

1. AŞAMA KONUYU BELİRLE

Arkadaşım, seçeceğin eşya ***mutlaka günlük yaşamımızda sıklıkla kullandığımız*** bir eşya olmalıdır.

Belirlediğin konuyu öğretmenine onaylatmayı unutma!

1. AŞAMA TAMAMSA, ARAŞTIRMA SÜRECİNE BAŞLAMAK İÇİN DİĞER AŞAMALARI İZLEMEYE DEVAM EDEBİLİRSİN.

Hangi kaynaklardan, nasıl yararlanacağım?

- **Kitap:** Seçtiğin eşya/araç-gereçle ilgili kütüphane taraması yaparak konuyla ilgili basılı kaynaklara ulaşmaya çalışmalısın.
- **İnternet:** Araştırma konunla ilgili internette de kaynak toplamalısın. Fakat bu kaynakların **güvenilir** kaynaklar olmasına dikkat etmeyi unutma. İnternette ulaştığın kaynakların adreslerini "erişim tarihleri" ile birlikte not edersen, çalışmanın sonunda kaynakça hazırlarken rahat edersin.
- **Görsel Materyal:** Konunla ilgili her türlü görsel materyali (fotoğraf, resim, vb.), çalışmanda kullanmak üzere toplamalısın. Ayrıca araştırdığın eşyanın/araç-gerecin eski dönemlerdeki halleri çevrende, müzelerde veya antikacılarda ulaşabileceğin bir yerde bulunuyorsa mutlaka bu alana giderek fotoğraflar çekmeli, hatta raporuna eklemelisin.
- **Mülakat:** Eşya tarihi araştırman sırasında mülakat yaparak veri toplaman önem taşımaktadır. Bu amaçla araştırdığın eşyanın tarihi hakkında bilgi alabileceğin "kaynak kişilerle" görüşmeler gerçekleştireceksin.

Ek 4'ün Devamı

2. AŞAMA KAYNAKLARI TOPLA

Kaynakları toplarken onları **kaynakça gösterme kurallarına** uygun not etmeyi unutma! Aşağıda kaynakçanın nasıl yazılması gerektiğiyle ilgili örnekler yer alıyor.

Kitapların Kaynakçada Gösterimi: Soyadı, Adı. (Basım Yılı). Kitabın Adı. Basım Yeri: Yayınevinin Adı.

Emiroğlu, Kudret. (2015). Gündelik Hayatımızın Tarihi. İş Bankası Kültür Yayınları: İstanbul.

İnternet Sitelerinin Kaynakçada Gösterimi: Bilginin erişildiği web sitesinin linki ve erişim tarihi kaynakçada belirtilmelidir.

http://www.merakliminik.tubitak.gov.tr/kucuk-eller

Erişim Tarihi:03/01/2016

Görüşme Yapılan Kişiler: Bu kişiler raporun en sonunda "**Kişi Kaynakçası"** başlıklı bir bölüm hazırlanarak tanıtılmalıdır. Kişilerin sırasıyla, **görüşme tarihi**, **adı**, **soyadı**, **doğum tarihi**, **yaşı**, **doğum yeri**, **cinsiyeti**, **mesleği** ve varsa **e-mail adresi** bu bölümde yer almalıdır.

3.AŞAMA

EŞYA TARİHİ İLE İLGİLİ

Eşya tarihi araştırmam sırasında nasıl mülakat yapacağım:

Eşya tarihi araştırman sırasında çalıştığın eşya ile ilgili bilgi alabileceğin **40 yaşının üstünde en az 3 kişiyle** görüşme yapmalısın. Gerekli bilgilere ulaşmak için görüşme yapacağın kişilerin, belirlediğin eşya hakkında deneyim ve bilgi sahibi olan kişiler olması gerekir.

Ek 4'ün Devamı

Mülakat Öncesi Hazırlıklar

- İşe ön hazırlık yaparak başlamak önemli. Seçtiğin eşya hakkında araştırma yap ve bilgi edin. Görüşmeye başlamadan önce ne öğrenmek istediğine karar ver. Kaynak kişinin karşısına hazırlıksız gitmek istemezsin değil mi?
- Görüşme sorularını hazırla, görüşmeden önce soruları yüksek sesle okuyarak pratik yap. Unutma sen artık küçük bir tarih araştırmacısısın. Sorduğun sorular; değişik yollarla cevaplanabilen, derin ve detaylı cevaplar gerektiren sorular olmalı. "Evet", "hayır", "doğru", "yanlış" gibi sınırlı şekilde cevaplanan sorular sormaktan kaçınmalısın.

Mülakat Sırasında Yapılacaklar.

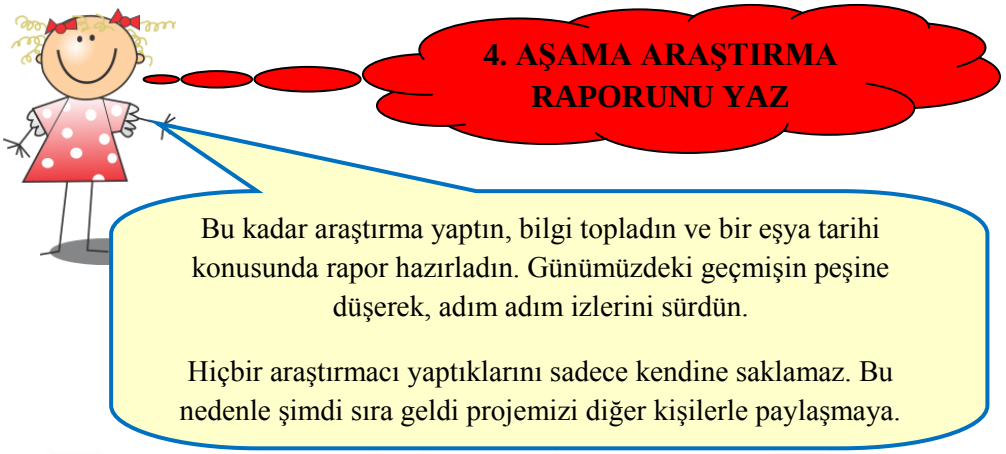
- Kişinin söylediği her şeyi dikkatlice dinle, gerekirse daha sonra kullanmak üzere küçük notlar al.
- Kişiyi detaylı bilgi vermesi için destekle ve görüşme süresince göz teması kurmaya çalış.
- Görüşme sırasında mutlaka sabırlı olmalısın. Kişi konudan sapmış olsa da hemen müdahale etmemeli, bir süre bu şekilde konuşmasına izin vermelisin. Daha sonra konuyu toparlayacak sorularla görüşmeyi devam ettirmelisin.

Mülakatı nasıl gerçekleştireceğini öğrendiğine göre artık biran önce işe koyulabilirsin. Eminim sen de benim gibi bu görüşmelerin, çalışmanın en keyifli basamağı olduğunu düşünüyorsundur.

Hadi hiç vakit kaybetme! Konun hakkında bilgi alabileceğin 40 yaşının üstünde 3 kişiyi belirle ve görüşmelerin için randevularını al.

Bu basamağı tamamladıktan sonra "Araştırma Raporu"nu hazırlayacağını hatırlatmak isterim.

Ek 4'ün Devamı

Araştırma raporumun içinde neler yer almalı?

1. **Kapak:** İlk sayfa kapak olmalı. Senden **renkli ve yaratıcı bir kapak tasarımı** bekliyoruz. Ayrıca kapağında eşya tarihi araştırma konunla ilgili **yaratıcı bir başlık olmalı** ki çalışman ilk görenlerin dikkatini çeksin. Kapak sayfana adını ve soyadını yazmayı unutma. İstersen raporunun kapağını görsellerle zenginleştirebilirsin.

2. **Ana Bölüm:** **En az bir sayfa**dan oluşan ana bölüm, araştırma konunla ilgili bilgilerden oluşmalı. Kitap, dergi, gazete, internet sitesi gibi kaynaklardan topladığın bilgileri derleyerek kullanmalı ve metin içinde de kaynakça göstermeyi unutmamalısın.

3. **Görsel Materyaller:** **En az bir sayfa**dan oluşan bu bölüm araştırdığın eşyanın ilk halinden günümüzdeki haline kadar değişimlerini gösteren görsellerden oluşmalı. Ulaştığın her görsele ait bilgiyi de görselin yanına eklemelisin.

4. **Mülakat:** Bu bölümde eşya tarihi ile ilgili görüşmelerinden elde ettiğin bilgiler yer almalı. Görüşme yaptığın **her bir kişi için en az bir sayfa** ayırmalısın. Bu toplamda en az üç sayfalık bir bölüm demek.

5. **Son Söz (Neler Öğrendim?):** Bu bölüm projen sırasında araştırma konunla ilgili gerçekleştirdiğin çalışmaları ve öğrendiklerini özetlediğin bir bölüm olmalı. **En az 1 sayfa**dan oluşan bir son söz bölümü yazmayı unutma.

6. **Kaynakça:** Sayfa 3'te kaynak toplama sürecinde de anlatıldığı şekilde kurallara uygun olarak bir kaynakça sayfası hazırlamalısın. Kullandığın kaynakların güvenilir olmasına dikkat etmeyi unutma.

Ek 4'ün Devamı

EŞYA TARİHİ PROJE DEĞERLENDİRME RUBRİĞİ

Değerli öğrenciler projenizin tüm süreçleri aşağıda yer alan "Değerlendirme Rubriği" kullanılarak değerlendirilecek ve puanlanacaktır. Çalışmalarınızı gerçekleştirirken bu ölçütlere göre değerlendirileceğinizi göz önünde bulundurmanızın çalışmanıza fayda sağlayacağını hatırlatmak isterim.

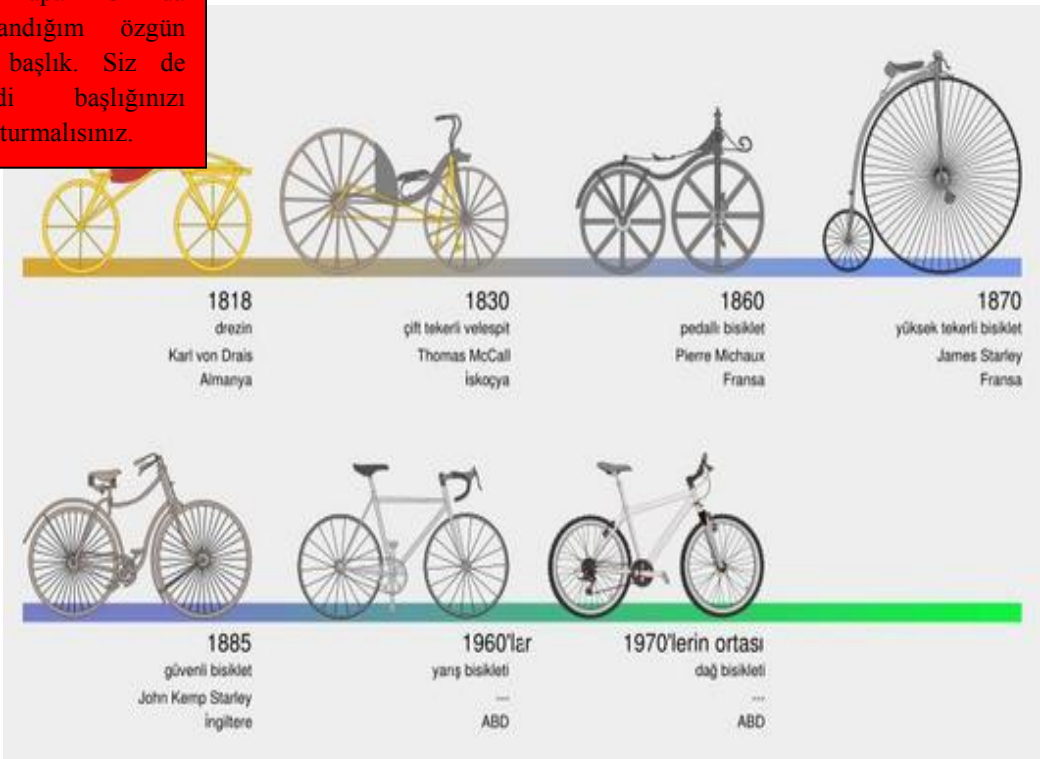
Kategoriler	*İfadeler*	Nitelikli (3 puan)	İyi (2 puan)	Geliştirilmeli (1 puan)	Yapılmadı (0 puan)
KONUYU BELİRLEME	Konu olarak günlük hayatta sıkça kullanılan eşya/araç-gereç seçilmiştir.				
	Proje konusu öğretmene onaylatılmıştır.				
KAYNAK KULLANIMI	Kitap, internet, dergi vb. farklı kaynaklardan yararlanılmıştır.				
	Projede İncelemiş olduğu eşyaya ilişkin en az beş görsel kullanmıştır.				
	Yararlanılan kaynaklardan yapılan doğrudan alıntılar "alıntı yapma ilkelerine" uygun yapılmıştır.				
	Kullanılan kaynaklar "kaynakça" gösterme kurallarına uygun yazılmıştır.				
EŞYA TARİHİ GÖRÜŞMELERİ	Görüşme sorularında değişim ve sürekliliğe ilişkin sorulara yer vermiştir.				
	40 yaşının üstünde **<u>en az</u>** 3 kişiyle görüşme yapılmıştır.				
ARAŞTIRMA RAPORU	Rapor kapağına konuyla ilgili yaratıcı bir başlık yazılmıştır.				
	Projesinde incelenen eşyaları kronolojik sıraya göre dizmiştir.				
	Proje raporunda değişime ilişkin ifadelere yer vermiştir.				
	Proje raporunda sürekliliğe ilişkin ifadelere yer vermiştir.				
	İmla ve noktalama kurallarına dikkat edilmiştir.				
	Metin içi kaynakça göstermiştir.				
	Hazırlanan raporda anlaşılır bir dil kullanılmıştır.				
DİĞER	Proje süresince öğretmenle bilgi alışverişinde bulunulmuştur.				
	Belirlenen tarihte rapor teslim edilmiştir.				
Değerlendirme	***Toplam***				
	Not (Yüzlük Sistemde)				

EK 5: ÖRNEK EŞYA TARİHİ PROJESİ

BİSİKLETİN KEŞFİ ve GELİŞİM ÖYKÜSÜ

1

Eşya tarihi projemle ilgili kapak kısmında kullandığım özgün bir başlık. Siz de kendi başlığınızı oluşturmalısınız.

2

Projemin kapak kısmında kullandığım görsel. Siz de kendi projenizin kapak kısmına çalışmanızla ilgili görseller yerleştirmelisiniz.

Adım:

Soyadım:

Okulum:

Sınıfım:

Numaram:

3

Adınızı, soyadınızı, okulunuzu, sınıfınızı ve okul numaranızı projenizin kapak kısmında mutlaka belirtmelisiniz.

Ek 5'in Devamı

2. sayfada eşya tarihi konunuzla ilgili internetten, kitaplardan, dergilerden, makalelerden, ansiklopedilerden vs. yapmış olduğunuz araştırma ile ilgili bilgiler ve bu bilgi ile ilgili görseller yer almalıdır. Eşya tarihi konunuzla ilgili bilgi ve görselleri mutlaka geçmişten günümüze doğru aktarmalısınız.

"Bisiklet: Üzerinde bulunan insanın adale gücü ile pedal veya el ile tekerleği döndürülmek suretiyle hareket eden motorsuz taşıtlardır (Selek, Berkant Mustafa,2014, S.35). **İlk bisiklet** çok ilkel biçimde 12. yüzyılda Çin'de görülmüştür. Fransız Sirvac, yaptığı sağ ve sol ayakların itmesiyle yürüyen **bisiklet** yapmıştır. "*Celerifere*" adını taşıyan bu alet 1791 tarihlidir (www.dunyaninilkleri.com).

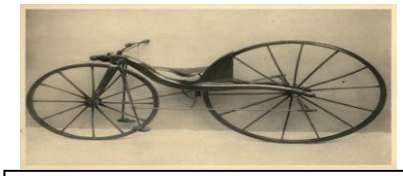

1791 yılında Fransız ***Sirvac***'ın yaptığı ilk ilkel bisiklet "Celerife".

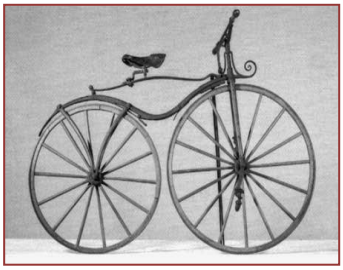
1818 yılında Karl Von Drais tarafından yapılan pedalsız bisiklet.

İki tekerlekli taşıtın üzerine Baron Drais bir gidon ve bir sele oturttu ve buna "Draisienne" adini verdi. Draisiennelerin yavaş yavaş öbür ülkelere de yayıldığını görüyoruz. Önceleri halkın büyük bir tedirginlikle karşıladığı bu acayip taşıt sonraları moda oldu (www.mtbtr.com). Bu şaşırtıcı ve önemli keşif, ayaklar yere değmeden alternatif yürüme potansiyelini göstermesiyle 1840 yılında İskoçyalı Kirkpatrick Macmillan'ın bir diğer buluşuna yol açar (Wicks, Frank, 2010, S.22). İskoç Demirci Macmillan bu iki tekerlekli araca pedal ekledi. Bu bisiklet Londra Science Museum'da sergilenmektedir (www.merakligencler.com).

1839-1840 yıllarında ***Macmillan*** tarafından üretilen ilk pedallı bisiklet

Modern bisikletin ilk versiyonu, 1860 yılında **Ernest Michaux** ve babası **Pierre Michaux** tarafından Fransa'da yapıldı ve oldukça popüler oldu. Ernest Michaux birçok tarihçi tarafından bisikleti icat eden kişi olarak kabul edilmektedir. İşte bu Fransız bisikletinde tahta tekerlekler, demirden gövde, direksiyon ve pedallar vardı. Pedallar ön tekerlek göbeğine bağlı, 360 derece dönebiliyordu ve arka tekerlekler daha küçüktü. İngiltere'de Arnavut kaldırımlı sokaklarda çok fazla sarsıntıya neden olması nedeniyle sarsan araba olarak biliniyordu (www.ilkkimbuldu.com).

1869 yılında ***Pierre*** ve ***Ernest Michaux***'un ürettiği bisiklet.

Ek 5'in Devamı

Günümüzde üretilen modern bir bisiklet.

Michaux'nun "michaudine" adını verdiği araç artık "velocipede adıyla Avrupa'ya yayılmış, ailenin makine ustası Pierre Lallament, 1866'da ABD'ye göç ederek buradaki ilk bisiklet patentini almıştı. Coventry dikiş makinası fabrikasında çalışan ve bugün şehirde heykeli bulunan ustabaşı James Starley, 1870'te büyük ön tekerleği ve küçük arka tekerleği bulunan "peni-çeyrek peni" adı verilen bisikleti üretti. Tekerlek göbeğine bağlanan tellerle bisikleti hafifleten Starley'den sonra 1874'te zincir sistemini geliştiren H.J.Lawson'un ve 1888'de havayla şişirilen iç lastiği geliştiren John Boyd Dunlop'un buluşlarıyla bisiklet bugünkü görünümünü kazandı (Emiroğlu, Kudret, S.581).

5

Araştırmanızla ilgili her bilgi için mutlaka kaynak belirtmelisiniz.

Ek 5'in Devamı

Sıra geldi yaptığınız mülakatla ilgili bilgileri paylaşmaya. Bu bölümde mülakat yaptığınız kişinin adını soyadını mutlaka belirtmelisiniz. Sorduğunuz soruları karşı tarafın verdiği cevapları belirtmelisiniz. Mülakat yaptığınız her kişi için ayrı bir sayfa kullanmalısınız. 3 mülakat 3 sayfa demektir.

Adı, Soyadı: Hasan Sağlam

6

Yaşı:63

Mesleği: Emekli memur

Bisikletlerle ilgili bir hatıranızı anlatır mısınız?

İlk bisikletimi bana amcam aldı ben 13- 14 yaşlarındayken. Mahallemde dört arkadaşımın bisikleti vardı. Diğer arkadaşlarımın yoktu. Bazen sıra sıra binerdik bisiklete. Çocukken arkadaşlarımla birlikte bisikletlerimize binip futbol oynamak için sahalara giderdik. Pikniğe, balık tutmaya giderdik. Bisikletlerimizin zinciri çıktığında, lastiği patladığında kendim tamir ederdim. Bisiklet tamircileri vardı, ben yapamadığım zaman bisikletçilere götürürdüm bisikletimi tamir ettirmeye. Yaz tatilinde ayakkabıcıda çalışırdım. O zamanlar otobüsler, dolmuşlar her yere gitmezdi. Ustam bir şey istediği zaman bisiklete binip dediği şeyi alıp gelirdim.

Sizce geçmiş dönemlerde üretilmiş olan bisikletler ile günümüzde üretilen bisikletler arasında ne gibi farklar vardır?

İlk bisikletlerde zincir bile yokmuş, ancak ayaklarınla iterek sürebiliyormuşsun. Daha sonra zincir eklenmiş bunu bilmiyordum ben. Benim zamanımdaki bisikletlerde vites yoktu. Şimdiki bisikletlerin hemen hemen hepsi vitesli. Şimdiki bisikletler daha sağlam ve daha güvenli. Frenleri çok daha sağlam. Amortisörlü olanlar bile var, çukura girdiğinde fazla sarsılmıyorsun.

Sizce eski dönemlerde üretilen bisikletleri mi yoksa günümüzde üretilen bisikletleri mi kullanmak daha kolay? Neden?

Yeni üretilen bisikletleri kullanmak daha kolay. Artık hemen hemen her bisiklette vites var. Vitesi ayarlayarak yorulmadan sürebiliyorsun. Eskiden vitesli bisikletler yoktu. Sürerken zorlanıyordun, yoruluyordun. Üç tekerlekli hatta dört tekerlekli bisikletler bile var artık. Eski bisikletlerde bunlar yoktu ve kullanımı daha zordu. Elektrikli bisiklet var, pedal çevirmene gerek yok, şarj ediyorsun biniyorsun, geziyorsun.

Eşya tarihi projemde kullandığım bisikletlerden hangilerini gördünüz veya

Son resimdeki bisikleti gördüm, kullandım. Diğerlerini görmedim.

Ek 5'in Devamı

Mülakatınızla ilgili bilgileri ve görselleri projenize ekledikten sonra yaptığınız eşya tarihi araştırmanızla ilgili çıkardığınız sonucu yazmalısınız; Neler öğrendim? Bu kısım en az 1 sayfa olmalıdır.

NELER ÖĞRENDİM?

Ek 5'in Devamı

8

Projenizde yararlandığınız tüm kaynakları ayrı bir sayfada hazırlanan kaynakça bölümünde belirtmelisiniz.

KAYNAKÇA

KİTAP KAYNAKÇASI

Emiroğlu, Kudret. (2011) Gündelik Hayatımızın Tarihi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları

İNTERNET KAYNAKÇASI

http://www.dunyaninilkleri.com Erişim tarihi: 14.01.2016

http://www.mtbtr.com/gezi_yayin/yayin.asp?kayitno=591 Erişim tarihi: 15.01.2016

http://merakligencler.com/bisikletin-tarihi/ Erişim tarihi: 18.01.2016

http://www.ilkkimbuldu.com/bisikleti-kim-buldu/ Erişim tarihi: 20.01.2016

MAKALE KAYNAKÇASI

Selek, Berkant Mustafa (2014) Elektrikli Bisiklet Uygulaması. Celal Bayar Üniversitesi Soma Meslek Yüksekokulu Teknik Bilimler Dergisi Yıl: Sayı:19

Wicks, Frank (2010) Mühendis ve Makine Dergisi cilt:51 Sayı:609

KİŞİ KAYNAKÇASI

Hasan SAĞLAM, Yaşı:63, Emekli Memur.

EK 6: NEREDEN NEREYE ETKİNLİĞİ DEĞERLENDİRME RUBRİĞİ

"Nereden Nereye?" Etkinliği Değerlendirme Rubriği

Ölçütün Adı		**Ölçütün Niteliği**				
		Çok Nitelikli **(4 Puan)**	Nitelikli **(3 Puan)**	Ortalama **(2 Puan)**	Geliştirilmeli **(1 Puan)**	Boş / Anlamsız **(0 Puan)**
Görsellerden yola çıkarak yaşanan değişime ilişkin sonuç çıkarmıştır.						
Görsellerden yola çıkarak yaşanan değişim ve gelişime bir isim vermiştir.						
Yaşanan gelişmelerde mucitlerin katkısına dair çıkarımda bulunmuştur.						
Görsellerden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini ifade etmiştir.						
Değerlendirme	**Toplam**					
	Not (Yüzlük sistemde)					

EK 7: GEÇMİŞ DÖNEMİN VE GÜNÜMÜZ DÖNEMİNİN YAŞAMINDAN KESİTLER ETKİNLİĞİ DEĞERLENDİRME RUBRİĞİ

"Geçmiş Dönemin ve Günümüz Döneminin Yaşamından Kesitler" Etkinliği Değerlendirme Rubriği						
Ölçütün Adı		**Ölçütün Niteliği**				
		Çok Nitelikli **(4 Puan)**	Nitelikli **(3 Puan)**	Ortalama **(2 Puan)**	Geliştirilmeli **(1 Puan)**	Boş / Anlamsız **(0 Puan)**
Görsellerden yola çıkarak teknolojik gelişmelerin insanlığa etkileri hakkında çıkarımda bulunmuştur.						
Görsellerden yola çıkarak geçmiş dönemin yaşamıyla günümüz döneminin yaşamına dair çıkarımda bulunmuştur.						
Görsellerden yola çıkarak yaşanan değişime ilişkin sonuç çıkarmıştır.						
Görsellerden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini ifade etmiştir.						
Değerlendirme	**Toplam**					
	Not (Yüzlük sistemde)					

EK 8: ESKİDEN VE GÜNÜMÜZDE ÇOCUKLUĞA DAİR GÖRSELLER ETKİNLİĞİ DEĞERLENDİRME RUBRİĞİ

"Eskiden Ve Günümüzde Çocukluğa Dair Görseller" Etkinliği Değerlendirme Rubriği

Ölçütün Adı		**Ölçütün Niteliği**				
		Çok Nitelikli **(4 Puan)**	Nitelikli **(3 Puan)**	Ortalama **(2 Puan)**	Geliştirilmeli **(1 Puan)**	Boş / Anlamsız **(0 Puan)**
Görsellerden yola çıkarak teknolojik gelişmelerin insanlığa etkileri hakkında çıkarımda bulunmuştur.						
Görsellerden yola çıkarak geçmiş dönemin yaşamıyla günümüz döneminin yaşamına dair çıkarımda bulunmuştur.						
Görsellerden yola çıkarak yaşanan değişime ilişkin sonuç çıkarmıştır.						
Görsellerden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini ifade etmiştir.						
Değerlendirme	**Toplam**					
	Not (Yüzlük sistemde)					

EK 9: BEYİN FIRTINASI ETKİNLİĞİ DEĞERLENDİRME RUBRİĞİ

"Beyin Fırtınası" Etkinliği Değerlendirme Rubriği

Ölçütün Adı		**Ölçütün Niteliği**				
		Çok Nitelikli **(4 Puan)**	Nitelikli **(3 Puan)**	Ortalama **(2 Puan)**	Geliştirilmeli **(1 Puan)**	Boş / Anlamsız **(0 Puan)**
Görsellerden yola çıkarak teknolojinin yararlarına dair çıkarımda bulunmuştur.						
Görsellerden yola çıkarak teknolojinin zararlarına dair çıkarımda bulunmuştur.						
Görsellerden yola çıkarak teknolojinin insanlık için iyi olup olmadığına dair kişisel bir sonuç çıkarmıştır.						
Kişisel çıkarımını bir afiş tasarımı ile ifade etmiştir.						
Görsellerden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini ifade etmiştir.						
Değerlendirme	**Toplam**					
	Not (Yüzlük sistemde)					

EK 10: TEKNOLOJİNİN EFENDİSİ MİYİZ YOKSA KÖLESİ Mİ? ETKİNLİĞİ DEĞERLENDİRME RUBRİĞİ

"Teknolojinin Efendisi Miyiz Yoksa Kölesi Mi?" Etkinliği Değerlendirme Rubriği

Ölçütün Adı		**Ölçütün Niteliği**				
		Çok Nitelikli **(4 Puan)**	Nitelikli **(3 Puan)**	Ortalama **(2 Puan)**	Geliştirilmeli **(1 Puan)**	Boş / Anlamsız **(0 Puan)**
Görsellerden yola çıkarak teknoloji bağımlılığı hakkında kişisel ölçütler oluşturmuştur.						
Görsellerin vermiş olduğu anlamı kavramıştır.						
Görseller aracılığıyla empati kurmuştur.						
Görsellerden yola çıkarak kendisinin teknolojiyi kullanma konusunda ne denli bilinçli olduğuna dair çıkarımda bulunmuştur.						
Görsellerden yola çıkarak duygu ve düşüncelerini ifade etmiştir.						
Değerlendirme	**Toplam**					
	Not (Yüzlük sistemde)					

EK 11: ÖĞRETMEN VE ÖĞRENCİLERE VERİLEN TEŞEKKÜR BELGESİ

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
1883

TEŞEKKÜR BELGESİ

SAYIN.....

"Sosyal Bilgiler Dersi Öğrenme Ortamlarına Görsel Okumayı Eklemlemek: Örnek Bir Uygulama" **konulu tez çalışmasına yaptığınız değerli katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.**

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. YÜCEL KABAPINAR

ARAŞTIRMACI
AHMET SAĞLAMGÖNCÜ